

GRAMATIKA

ARAPSKOG JEZIKA

ZA NIŽE RAZREDE MEDRESA
I SREDNJIH ŠKOLA

II DIO

SINTAKSA I ČITANKA SA RJEČNIKOM

NAPIŠALI:

D. ŠAČIR ŠKIRIĆ,

MUHAMED PAŠIĆ I

MEHMED HANOVIĆ

IZDANJE VAKUFSKE DIREKCIJE
U SARAJEVU

CENA 60 DINARA

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU — 1937

الحاجى ماطر شكرى باقالويك
 رأس الامام فى اسود جبل يوغوسلاويا
 اليوم سنة وعشرين من شهر جمادى الاول
 فى سنة ١٣١٠ من هجرته

GRAMATIKA

ARAPSKOG JEZIKA

ZA NIŽE RAZREDE MEDRESA I SREDNJIH ŠKOLA

II DIO

SINTAKSA I ČITANKA SA RJEČNIKOM

NAPISALI:

Dr. ŠAĆIR SIKIRIĆ, MUHAMED PAŠIĆ I MEHMED HANDŽIĆ

IZDANJE VAKUFSKE DIREKCIJE U SARAJEVU

---

1 9 3 6

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU

Ovaj je udžbenik izrađen po nalogu Ulema-medžlisa u Sarajevu prema programu koji je sastavila naročita anketa. Rukopis udžbenika je pregledan i ispravljen od stručnjaka, pa je zaključkom Odbora Naiba za I.V.Z. u Sarajevu br. Pov. 94/36 od 26 aprila 1936 odobren za uporabu u nižim razredima medresa i sličnih srednjih škola.

II DIO

SINTAKSA

Nauka o nizanju riječi u rečenici zove se sintaksa (عِلْمُ السَّخْرِ)

Ova se nauka dijeli na sintaksu imena, sintaksu glagolskih oblika i sintaksu čestica.

A) SINTAKSA İMENÄ

İme može biti:

a) primitivno (أَلْبَیْدُ) t. j. ono koje nije izvedeno iz druge riječi, na pr. أرضٌ *zemlja*, قَلَمٌ *pero*.

b) izvedeno (أَلْمُشْتَقُّ) t. j. ono koje je izvedeno od infinitiva.

İnfinativ (أَلْمَصْدَرُ) t. j. glagolska imenica je dakle oblik iz kog se tvore izvedena imena. İnfinativ je od I vrste glagola nepravilan (سَاعِيٌّ), a od proširenih glagolskih vrsta pravilan (قَائِمِيٌّ).

İnfinativ kao أَلْمُضَافُ može imati aktivno (مُضَافٌ إِلَى الْفَاعِلِ) i pasivno značenje (مُضَافٌ إِلَى الْمَفْعُولِ). Kada infinitiv ima aktivno značenje, imenica iza njega stoji kao subjekatski genitiv, na pr. بُكَاءُ الْوَلَدِ *plakanje djeteta*, t. j. *dijete plače*. Prema tome je subjekat glagolskog infinitiva u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَحَلًّا) u nominativu.

Ako infinitiv ima pasivno značenje, onda je iza njega objekatski genitiv, na pr. رَجُلٌ أَلْبَسَتْهُ لُجْدًا *Ljudska je dužnost u ime Boga posjećanje Kabe* t. j. *posjećati Kabu*. U ovom slučaju je glagolski objekat u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَحَلًّا) u akuzativu.

Kada infinitiv koji je postao od tranzitivna glagola ima aktivno značenje, dolazi glagolski subjekat kao subjekatski genitiv, a objekat ostaje u akuzativu ili s prijedlogom u genitivu kao dalji objekat, na pr. *كَانَتْ غَلَبَةُ الْجَيْشِ الْأَعْدَاءَ (لِلْأَعْدَاءِ)* Vojska je pobijedila neprijatelja.

Uz infinitiv može stajati i genitiv koji znači mjesto ili vrijeme, na pr. *تَعْلِيمُ الْمَدْرَسَةِ دُخُولُ الْمَسْجِدِ* ulazak u džamiju; školska obuka; *نَوْمُ اللَّيْلِ* noćno spavanje.

Iz infinitiva izvedena imena su:

1) Particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), koji se tvori od aktivnih glagola i pokazuje osobu koja vrši glagolsku radnju ili znači prolazno stanje u kome se neko ili nešto nalazi, na pr. *كَاتِبٌ* koji piše; *نَائِمٌ* koji spava. Particip aktivni kao imenica može biti *الْمُضَافُ* pa ako je particip postao od tranzitivnog glagola, onda iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ كَاتِبُ الْمَكْتُوبِ* Zejd je pisac pisma. Ako li je particip postao od intransitivnog glagola, onda iza njega slijedi genitiv mjesta ili vremena, na pr. *نَائِمٌ السَّحَرِ* koji spava u zoru; *سَاكِنُ الْبَلَدِ* koji stanuje u gradu.

2) Particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ) tvori se od pasivnih glagola i znači osobu ili stvar na kojoj se vrši glagolska radnja pa iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ مَسْمُوعُ الْكَلِمَةِ* Zejdova se riječ čuje (zapravo: Zejd je čuvene riječi).

3) Pridjev (الصِّفَةُ الْمُسَبَّحَةُ) znači stalno ili prolazno svojstvo osobe ili stvari. Pridjevi se tvore od 4 razreda neprelaznih i 5 razreda I vrste glagola, na pr. *فَرِحَ* veseo; *كَبِيرٌ* velik; star. Od proširenih glagolskih vrsta pridjev dolazi na oblik participa aktivnoga, na pr. *مُسْتَقِيمٌ الرَّأْيِ* ispravna mišljenja.

Iza pridjeva dolazi subjekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ حَسَنُ السَّيَرَةِ* Zejd je lijepa vladanja.

U prvom dijelu ove knjige (str. 41, 42, 43, 93, 94, 95 i 101) navedeni su oblici pridjeva i oba participa od I i proširenih glagolskih vrsta. Značenje riječi međutim odlučuje o tome da li

će se riječ smatrati participom ili pridjevom. Ako riječ naime znači osobu koja vrši ili trpi glagolsku radnju ili se nalazi u nekom prolaznom stanju, smatra se participom, a ako pokazuje stalno ili prolazno svojstvo, onda je pridjev. Tako riječ **عَالِمٌ** učen može biti pridjev premda ima oblik participa aktivnoga, a **مَرِيضٌ** bolestan i **جَرِيحٌ** ranjen su participi premda imaju pridjevni oblik.

4) Komparativ i superlativ pridjeva (إِسْمُ التَّفْظِيلِ) dolazi na oblik **أَفْعَلٌ** od I vrste glagola od kojih pozitiv pridjeva nije na oblik **أَفْعَلٌ**. Od proširenih glagolskih vrsta i od pridjeva čiji pozitiv ima oblik **أَفْعَلٌ** tvori se komparativ i superlativ, da se pridjev pretvori u glagolsku imenicu u akuzativu bez određenog člana i pred nju stavi riječ **أَشَدُّ** jači, **أَقْلُ** manji, **أَكْبَرُ** veći, **أَعْظَمُ** veći i t. d., na pr. **أَحْمَرُ** crven — **أَشَدُّ حُمْرَةً مِنْ** (crveniji od), **أَلْأَشَدُّ حُمْرَةً** najcrveniji, **مُنْتَدٍ** pružen — **أَقْلُ مُنْتَدَادًا** kraći.

Oblik **أَفْعَلٌ** u komparativu ostaje isti bez obzira na rod i broj i iza njega stoji prijedlog **مِنْ**, a u superlativu je **أَلْمُضَافُ** imenici ili ličnoj zamjenici ili ima određeni član.

A) Kada superlativ ima određeni član, mijenja se prema svojoj imenici po rodu i broju ovako:

	Muški rod:	Ženski rod:
Singular	أَلْأَفْعَلُ	أَلْفُعْلَى
Dual	أَلْأَفْعَلَانِ	أَلْفُعْلَيَانِ
Pr. plur.	أَلْأَفْعَلُونَ	أَلْفُعْلَيَاتُ
Nepr. plur.	أَلْأَفْعَالُ	أَلْفُعْلُ

Primjeri:

Muški rod:

Singular	الرَّجُلُ الْأَفْضَلُ	najvredniji čovjek
Dual	الرَّجُلَانِ الْأَفْضَلَانِ	dvojica najvrednijih ljudi

Pr. plur. **الرَّجَالُ الْأَفْضَلُونَ** najvredniji ljudi

Nepr. plur. **الرَّجَالُ الْأَفْضَلُ** najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular **الْمَرْأَةُ الْفُضْلَى** najvrednija žena

Dual **الْمَرْأَتَانِ الْفُضْلَيَا** dvije najvrednije žene

Pr. plur. **النِّسَاءُ الْفُضْلَيَاتُ** najvrednije žene

Nepr. plur. **النِّسَاءُ الْفُضْلَى** najvrednije žene.

B) a) Kada je superlativ **الْمُضَافُ** određenom imenu, može se slagati u rodu i broju sa imenicom kojoj pripada, a može biti i u jednini muškog roda bez obzira na rod i broj imenice. Genitiv (**الْمُضَافُ إِلَيْهِ**) ovoga superlativa stoji u množini, na pr.

Muški rod:

Singular **أَفْضَلُ الرَّجَالِ** najvredniji čovjek

Dual **أَفْضَلَا (أَفْضَلُ) الرَّجَالِ** dva najvrednija čovjeka

Pr. plur. **أَفْضَلُو (أَفْضَلُ) الرَّجَالِ** najvredniji ljudi

Nepr. plur. **أَفْضَلُ (أَفْضَلُ) الرَّجَالِ** najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular **فُضْلَى (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednija žena

Dual **فُضْلَيَا (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** dvije najvrednije žene

Pr. plur. **فُضْلَيَاتُ (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednije žene

Nepr. plur. **فُضْلَى (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednije žene.

b) Ako je superlativ **الْمُضَافُ** neodređenoj imenici, ostaje u jednini muškog roda kao i komparativ, a njegov **الْمُضَافُ إِلَيْهِ** može biti u singularu, dualu ili pluralu, na pr.

مُحَمَّدٌ أَعْظَمُ رَجُلٍ Muhammed je najveći čovjek

فَاطِمَةُ أَفْضَلُ امْرَأَةٍ Fatima je najvrednija žena

فَاطِمَةُ وَعَائِشَةُ أَفْضَلُ امْرَأَتَيْنِ Fatima i Aiša su dvije najvrednije žene

سَالِمٌ وَرَاسِمٌ وَكَاسِمٌ أَفْضَلُ تَلَامِيذٍ Salim, Rasim i Kasim su najvredniji učenici.

5) Imenica mjesta i vremena (إِسْمُ الْمَكَانِ وَالزَّمَانِ).

6) Imenica oruđa (إِسْمُ الْأَلَاةِ).

Od imena su izvedene:

1) Imenice koje znače mnoštvo nečega na nekom mjestu (إِسْمُ الْكَثْرَةِ) i dolaze na oblik مَفْعَلَةٌ, na pr. مَأْسَدَةٌ gdje ima mnogo lavova (od أَسَدٌ lav); مَفْشَاةٌ gdje ima mnogo krastavica (od فِشَاءٍ krastavica).

2) Pridjevi koji znače pripadnost nečemu (إِسْمُ الْمُنْسُوبِ), na pr. قُرَيْشِيٌّ Kurejšija, مَكِّيٌّ Mekkanac.

3) Deminutiv (إِسْمُ التَّصْغِيرِ), na pr. رَجُلٌ čovjek, رَجُلٌ čovječuljak, عَصْفُورٌ vrabac, عَصْفِيرٌ vrapčić, عَقْرَبٌ - عَقِيرِبٌ štipavčić, مَكْتُوبٌ - مَكْتَبٌ pisamce, كُؤِينِبٌ - كَاتِبٌ pisarčić.

Određena i neodređena imena (الْمَعْرِفَةُ وَالنَّكِرَةُ)

Arapska imena (الْأَسْمَاءُ) mogu biti određena (الْمَعْرِفَةُ) i neodređena (النَّكِرَةُ).

Određenih imena ima sedam vrsta:

1) Vlastita imena (الْعَلَمُ), na pr. أَحْمَدُ Ahmed; زَيْنَبُ Zejneba; دِمَشْقُ Damask; أَلْجَزَائِرُ Alžir i t. d.

2) Lične zamjenice (الضَّمَرَاتُ - الضَّمَايِرُ), na pr. أَنَا ja; أَنْتَ ti; هُوَ on; هُمْ oni; نَحْنُ mi.

3) Pokazne zamjenice (أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ), na pr. هَذَا ili ذَا ovaj; هَذِهِ ili ذِهْ ova; أُولَئِكَ oni.

4) Odnosne zamjenice (الْمَوْصُولَاتُ - أَسْمَاءُ الْمَوْصُولِ), na pr. الَّذِي koji; الَّتِي koja; مَنْ ko; مَا što.

5) Riječi koje imaju određeni član (الْمَعْرِفُ بِالْأَلَمِ), na pr. الرَّجُلُ čovjek (poznati); الْمَرْحُومُ milostivi; الثَّالِثُ treći.

Ako vlastito ime ima određeni član, ne može ga izgubiti, osim kada je الْمَصَافُ ili u vokativu, na pr. الرَّشِيدُ *Rešid*; النَّابِغَةُ *Nabiga*; السَّمُوعُ *Semuel*; الْمَدِينَةُ *Medina*; الشَّامُ *Sirijska*, ali النَّابِغَةُ *O Nabiga*; مَدِينَةُ النَّبِيِّ *Grad Božjeg poslanika, Medina*.

Ako opet vlastito ime nema određenog člana, ne može ga dobiti, na pr. مُحَمَّدٌ *Muhammed*; عَمْرُو ¹⁾ *Amr*; مَكَّةُ *Mekka*; مِصْرُ *Egipat*.

Neka vlastita imena mogu imati određeni član, a mogu biti i bez njega, na pr. الْفَضْلُ i فَضْلٌ *Fadl*; الْعَبَّاسُ i عَبَّاسٌ *Abbas*; الْحَارِثُ i الْحَارِثُ *Haris*.

Kako je vlastita imenica sama po sebi određena, određeni član koji stoji na takoj imenici zove se الْإِلَامُ الْزَائِدَةُ suvišni.

Isto se tako smatra suvišnim اَلْ u odnosnim zamjenicama اَلَّتِي i اَلَّذِي.

6) Ime koje je u genitivnoj vezi kao الْمَصَافُ jednoj od spomenutih pet vrsta određenih riječi, na pr. دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*; دَارُكَ *tvoja kuća*; دَارُ مَنْ *kuća onoga* ili čija kuća? دَارُ الرَّجُلِ *kuća čovjeka (poznatoga)*.

7) Vokativ (اَلنَّادَى), kada se doziva neko određeno lice, na pr. يَا رَجُلُ *čovječe!* يَا صَالِمَةً *dobra!*

Vlastite imenice (اَلْعَلَمُ)

Vlastita imenica može biti jedna riječ, na pr. عُمَرُ *Omer*; مَكَّةُ *Mekka*; الشَّامُ *Sirijska*, a može biti sastavljena od dvije riječi, na pr. نُبُكَادْنِيزَارُ *Nebukadnezar*, سَيْبُونِي *Sibevejh*, عَبْدُ اللَّهِ *Abdulah*, حَضْرَتُ مَوْتُ *Teebbeta Šerren*, بَلْبَكُ *Balebekk* (ime grada), حَضْرَتُ مَوْتُ *Hadremevt*.

¹⁾ Riječ عَمْرُو ima u nominativu i genitivu na kraju وَ (وَأَوْ عَمْرُو), a u akuzativu ا, da se razlikuje od عَمْرُ.

Arapi razlikuju tri vrste osobnih imena:

- 1) Pravo ime (اَلْأَسْمُ), na pr. أَحْمَدُ Ahmed.
- 2) Naziv koji počinje riječju اَبُ, اُمُّ, اِبْنُ ili اِبْنَتُ, na pr. اَبُو الْقَاسِمِ Ebul-Kasim; اَبُو حَنِيفَةَ Ebu Hanifa; اُمُّ عَطِيَّةَ Ummu Atijja; اِبْنُ الْاَثِيرِ Ibnul-Esir; اِبْنَتُ حُوَيْلِدٍ Bintu Huvejlid i .
- 3) Priimenak t. j. naziv po nekom svojstvu (اَلْقَبُّ), na pr. اَلصِّدِّيقُ Siddik (iskreni); اَلْفَارُوقُ Faruk (koji strogo razlikuje istinu od neistine); اَلْبَغْدَادِيُّ Bagdađanin; اَلنَّحْوِيُّ gramatičar; اَلْهَاشِمِيُّ Hašimija.

Lične zamjenice (اَلْمُضَرَّاتُ - اَلضَّائِرُ)

Sastavljene lične zamjenice (اَلضَّائِرُ اَلْمُتَّصِلُ) mogu biti u nominativu, genitivu i akuzativu. Sastavljena zamjenica je u nominativu kao glagolski subjekat (اَلْفَاعِلُ) ili u akuzativu kao objekat (اَلْمَفْعُولُ بِهٖ), ako je sastavljena s glagolom, na pr. ضَرَبْتُ Udario sam; ضَرَبْتُهُ Udario sam ga. Ako je sastavljena lična zamjenica spojena uz ime ili uz prijedlog, onda je u genitivu, na pr. كِتَابُكَ tvoja knjiga. Sastavljena zamjenica uz glagol može biti izrečena, a može se samo pomišljati, na pr. ضَرَبْتُ Udario sam; زَيْدٌ ضَرَبَ (هُوَ) Zejd je udario.

Rastavljena lična zamjenica (اَلضَّائِرُ اَلْمُنْفَصِلُ) stoji u nominativu kao subjekat imenske rečenice, na pr. هُوَ عَالِمٌ On je učen; هِيَ مُعَلِّمَةٌ Ona je učiteljica, ili u akuzativu kao objekat, na pr. مَا رَأَيْتُ إِلَّا إِيَّاكَ ili رَأَيْتُ إِيَّاكَ رَأَيْتُ Samo sam tebe vidio.

Lična zamjenica u 3 licu (ضَمِيرُ الْغَائِبِ) uvijek se odnosi na riječ koja je u rečenici prije te zamjenice. Ime na koje se odnosi lična zamjenica zove se اَلْمَرْجُوعُ, na pr.

زَيْدٌ جَاءَنِي فَآكَرَمْتُهُ Došao mi je Zejd pa sam ga počastio;
 زَيْدٌ وَآمَرٌ جَاءَنِي فَآكَرَمْتُهُمَا Došao mi je Zejd i Amr pa sam ih počastio;

اَلْجُلَّالُ جَاءَنِي فَآكَرَمْتُهُم Došli su mi ljudi pa sam ih počastio.

Katkada se dogodi da se lična zamjenica u 3 licu odnosi na cijelu rečenicu, koja iza nje slijedi. Ova zamjenica nema *أَلْمَرْجِعُ* i zove se *صَمِيرُ الشَّانِ* (zamjenica koja izrazuje činjenicu), ako je muškoga roda, a *صَمِيرُ الْقِسْمَةِ*, ako je ženskoga roda, na pr. *كَانَ (هُوَ) Zejd je učen; إِنَّهُ رَبُّدُ عَالِمٍ Zeista je Zejd učen; هِيَ الدُّنْيَا أَقْلُ مِنَ الْقَلِيلِ Ovaj svijet je manji od najmanjega.*

Pokazne (demonstrativne) zamjenice (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*) i odnosne (relativne) zamjenice (*أَلْمَوْصُولَاتُ*) naučili smo u I dijelu ove knjige. Treba naročito istaknuti da se nastavak *كَ* u pokaznih zamjenica kao što je *ذَلِكَ, ذَلِكَ, ذَلِكَ* smatra ličnom zamjenicom. Ova se zamjenica katkada ravna u broju i rodu prema licu s kojim se govori, na pr. *ذَلِكَ, ذَلِكَ, ذَلِكَ* ovaj ili onaj. Prefiks *هَـ* kod pokaznih zamjenica nije sastavni dio zamjenice, nego je prilog (*حَرْفُ التَّنْبِيهِ*) i znači »eto«, na pr. *هَذَا (eto) ovaj; هَؤُلَاءِ (eto) ovi, ove.*

Katkada pokazna zamjenica ima prefiks *هَـ* i na kraju ličnu zamjenicu kao sufiks, na pr. *هَذَاكَ (eto ti) ovaj.*

Određeni član na participu aktivnom i pasivnom smatra se kao odnosna zamjenica, na pr. *الَّذِي يَضْرِبُ* znači što *الضَّارِبُ* koji tuče, *الْمَضْرُوبَةُ* znači što *الَّتِي تُضْرَبُ* koja je tučena.

Određeni član (*لَامُ التَّعْرِيفِ*) i nunacija (*التَّنْوِينُ*)

U određena imena spada ime koje na početku ima određeni član *أَنَّ التَّعْرِيفِ*. Ako ime nema određenog člana, onda mora na kraju imati nunaciju (*التَّنْوِينُ*¹⁾) ako ide po potpunoj deklinaciji. Nunacija je *نْ* na kraju imena koji se ne piše,

¹⁾ Zamjenice nemaju određenog člana niti nunacije, na pr. *هُوَ, أَنْتَ.*

ali se izgovara. Ovaj se ن u izgovoru spaja uz vokal zadnjeg suglasnika, a u pismu se označuje na taj način, da se zadnji vokal kod imena podvostruči, na pr. رَبْدًا - رَبْدٌ - رَبْدٌ¹⁾.

Određeni član može značiti:

- a) određenost vrste (لَامُ الْجِنْسِ);
- b) određenost jedne jedinice (لَامُ الْعَدَدِ).

Određeni član koji znači određenost vrste može biti:

- 1) Određenost vrste kao cjeline (لَامُ الْجِنْسِ) na pr. رَبَدًا - رَبْدٌ - رَبْدٌ. *Od vode smo stvorili svaku živu stvar.* To znači od vode kao vrste pa se ne može mjesto određenog člana staviti riječ كُلٌّ i mjesto أَلَاءَ reći كُلٌّ مِنْ أَلَاءِ od svake vode.
- 2) Određenost svake pojedine jedinice od neke vrste (لَامُ الْإِنْسَانِ), na pr. رَبْدًا - رَبْدٌ - رَبْدٌ. *Svaki je čovjek stvoren slabim.* U ovom slučaju ostaje značenje isto i kad bi se određeni član u رَبْدًا zamijenio riječju رَبْدٌ.

Jedinica sa određenim članom (لَامُ الْعَدَدِ) može biti određena:

- 1) Kada je već jedanput spomenuta (لَامُ الْعَدَدِ الْكَرِّيَّةِ), na pr. رَبَدًا - رَبْدٌ - رَبْدٌ. *Došao mi je gost pa sam toga gosta počastio.* Mjesto ove određene imenice može se uvijek staviti lična zamjenica. Tako se u gornjem primjeru može reći رَبَدًا - رَبْدٌ - رَبْدٌ. *Došao mi je gost pa sam ga počastio.*
- 2) Ako je govor o nečem što je već otprije poznato (لَامُ الْعَدَدِ الْإِلَهِيَّةِ), na pr. رَبَدًا - رَبْدٌ - رَبْدٌ. *Došao je vladar.*
- 3) Ako se ističe neka neodređena jedinica od neke vrste (لَامُ الْعَدَدِ الْإِلَهِيَّةِ), na pr. رَبَدًا - رَبْدٌ - رَبْدٌ. *Pojeo ga je (neki) vuk.*

Ime koje ima određeni član koji je naveden pod 3), smatra se kao da nije ni određeno.

¹⁾ Vlastito ime gubi na kraju nunaciju, ako iza njega stoji kao apozicija riječ رَبْدٌ sa svojim genitivom, na pr. رَبْدٌ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ. *Zejd, sin Ibrahimov.*

muški rod, a أَيُّهَا ili هَذِهِ za ženski rod, na pr. أَيُّهَا الرَّجُلُ
O čovječe! يَا أَيُّهَا الْمَرْأَةُ O ženo! Može se reći i يَا هَذَا الرَّجُلُ
O čovječe يَا أَيُّهُ هَذِهِ الْمَرْأَةُ i يَا هَذِهِ الْمَرْأَةُ هَذَا الرَّجُلُ

Izuzeci su od ovoga pravila يَا اللَّهُ Bože! اَللَّهُمَّ Moj Bože!
Vokativna čestica se može i ispustiti, na pr. رَبِّ (mjesto
يَا رَبِّي) Moj Bože!

Rod imena (التَّذَكُّرُ وَالتَّأْنِيثُ)

Imena mogu biti:

- a) muškoga roda (الْمَذَكَّرُ);
- b) ženskoga roda (الْمُؤَنَّثُ).

Imena koja mogu biti muškoga i ženskoga roda (الْمُسْتَوِي) nabrojena su u I dijelu (str. 26).

Imena ženskog roda (الْمُؤَنَّثُ)

Imena ženskoga roda mogu biti po obliku (الْمُؤَنَّثُ اللَّفْظِي) po značenju (الْمُؤَنَّثُ الْمَعْنَوِي) i po upotrebi (الْمُؤَنَّثُ السَّمَاعِي).

Imena ženskoga roda koja znače ženska živa bića zovu se prava imena ženskoga roda (الْمُؤَنَّثُ الْحَقِيقِي), na pr. اِمْرَأَةٌ žena; نَاقَةٌ deva. Ostala imena zovu se formalna imena ženskoga roda (الْمُؤَنَّثُ الْغَيْرُ الْحَقِيقِي), na pr. ظِلْمَةٌ tmina; عَيْنٌ oko; دَارٌ kuća.

Nastavci su za ženski rod:

- 1) Kratko : (تاء التَّأْنِيثِ), na pr. اِمْرَأَةٌ žena.
- 2) (أَلِفُ الْمَدْدَةِ) - اِ i (أَلِفُ الْمَقْصُورَةِ) - ي, na pr. حَامِزَةٌ trudna žena; صَحْرَاءُ pustinja.

Iz ovoga se pravila izuzimaju imena muških lica, koja imaju nastavak ženskoga roda, na pr. حَمْزَةٌ Hamza; زَكْرِيَّا (ili زَكْرِيَاءُ) Zekerijja. Sa ovakim imenima se u vezi s drugim riječima postupa kao sa imenima muškoga roda, na pr. جَاءَ حَمْزَةٌ Došao je Hamza; زَكْرِيَّا عَاقِلٌ Zekerijja je pametan.

Ima pet oblika pridjeva koji vrijede za oba roda. To su:

1) **فَعُولٌ** ako znači što i oblik **فَاعِلٌ** t. j. ako ima značenje participa aktivnog, na pr. **صَبُورٌ** *strpljiv (a)*; **كَذُوبٌ** *laživ (a)*.

2) **فُعِيلٌ** ako znači kao i **مَفْعُولٌ** t. j. ako ima značenje participa pasivnog, na pr. **قُبِيلٌ** *ubijen (a)*; **جَرِيحٌ** *ranjen (a)*.

3) **مِفْعَالٌ**, na pr. **مَكْسَالٌ** *lijenčina*; **مِبْسَامٌ** *šaljivčina*.

4) **مِفْعِيلٌ**, na pr. **مَسْكِرٌ** *pijanica*; **مِكْنِيرٌ** *brbljavac*.

5) **مِفْعَلٌ**, na pr. **مَنْشَمٌ** *neustrašiv (a)*.

Glavni brojevi od 3—10 zaključno za muški rod imaju nastavak ة, a u ženskom rodu su bez toga nastavka, na pr.

ثَلَاثَةُ رِجَالٍ *tri čovjeka*; **أَرْبَعُ نِسَوَةٍ** *četiri žene*.

U složenim glavnim brojevima 13—19 zaključno nastavak ة dolazi u muškom rodu samo na prvi, a u ženskom rodu samo na drugi broj, na pr. **ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا** *13 ljudi*, **خَمْسَ عَشْرَةَ امْرَأَةً** *15 žena*.

Ostali brojevi su ženskog roda ako imaju nastavak ة, a inače su muškog roda. Brojevi **مِائَةٌ** i **أَلْفٌ** vrijede za oba roda, na pr. **مِائَةُ رَجُلٍ**, **مِائَةُ امْرَأَةٍ**.

Nastavak ة koje označuje ženski rod (تاء التانيث) može imati ova značenja:

1) Može značiti jedninu (تاء الواحدة), na pr. **وَرَقٌ** *lišće* — **وَرَقَةٌ** *list*; **شَجَرٌ** *stabla* — **شَجَرَةٌ** *stablo*.

2) Neko svojstvo u većoj mjeri (تاء المُبالغة), na pr. **خَلِيفَةٌ** *halifa*; **عَلَّامَةٌ** *učenjak*.

3) Dolazi kao naknada za ispušteni و ili ي (تاء الوض), na pr. **وَعْدَةٌ** *obećati*; **إِقَامَةٌ** *boraviti*; **إِهَابَةٌ** *prestrašiti*. (od **إِهَابٌ**, **إِفْوَامٌ**, **وَعْدَةٌ**).

4) Na kraju nepravilnih množina znači pripadnost (تاء النسبة), na pr. **أَشْعَرِيٌّ**, pl. **أَشَاعِرَةٌ**, *pripadnik ešariskog pravca*.

5) Na kraju oblika **مَفْعَلَةٌ** nekada označuje mnoštvo nečega (تاء الكثرة), na pr. **مَأْسَدَةٌ** *zemlja gdje ima mnogo lavova*.

(الْاَفْرَادُ وَالتَّثْنِيَّةُ وَالْجَمْعُ) Broj imena

Arapska imena dolaze u singularu (الْفَرْدُ), dualu (التَّثْنِيَّةُ) i pluralu (الْجَمْعُ).

Pravilni plural muškoga roda (الْجَمْعُ الْمَذَكَّرُ السَّالِمُ) imaju:

1) Vlastita imena muških lica, na pr. أَحْمَدُ, pl. أَحْمَدُونَ
Ahmed.

2) Pridjevi koji znače svojstva razumnih bića i u kojih se ženski rod tvori dodavanjem nastavka ة, na pr. صَالِحٌ, pl. صَالِحُونَ, *dobar.*

3) Deminutivi općih imenica koje znače razumna bića, na pr. رَجُلٌ *čovjek* — رُجَيْلٌ *čovječuljak*, pl. رُجَيْلُونَ.

Ovaj plural ne mogu imati imena koja imaju za oba roda isti oblik, na pr. جَرِيحٌ *ranjen(a)* niti ona imena muškoga roda koja se svršuju na ة, na pr. حمزةٌ *Hamza*; عَلَّامَةٌ *učenjak*.

Pravilni plural ženskoga roda (الْجَمْعُ الْمَوْثَقُ السَّالِمُ) imaju:

1) Vlastita imena žena kao i ona vlastita imena ljudi koja se svršuju na ة, na pr. هِنْدٌ *Hind*, pl. هِنْدَاتٌ; حمزةٌ *Hamza*, pl. حمزَاتٌ.

2) Pridjevi ženskoga roda, od kojih muški rod ima pravilni plural muškoga roda, na pr. صَالِحَةٌ, pl. صَالِحَاتٌ, *dobra.*

3) Imena ženskoga roda na ي — ili ا — , na pr. حُبْلَى, pl. حُبْلَى, *trudna žena*; صَحْرَاءٌ, pl. صَحْرَاوَاتٌ, *pustinja.*

4) Infinitivi I vrste glagola, koji imaju oblik ženskoga roda i svi infinitivi proširenih vrsta glagola, na pr. دِرَايَةٌ, pl. دِرَايَاتٌ, *shvatiti*; تَعْرِيفٌ, pl. تَعْرِيفَاتٌ, *definicija*; إِصْطِلَاحٌ, pl. إِصْطِلَاحَاتٌ, *tehnički izraz.*

5) Imenice koje su po upotrebi ženskoga roda, na pr. سَمَاءٌ, pl. سَمَآوَاتٌ, *nebo.*

6) Glagolski pridjevi koji se upotrebljuju kao imenice, na pr. كَانِنٌ, pl. كَانِنَاتٌ, biće; مَخْلُوقٌ, pl. مَخْلُوقَاتٌ, stvorenje; مُسَكِرٌ, pl. مُسَكِرَاتٌ, opojno piće.

7) Deminutivi imenica koje znače nerazumna bića, na pr. جَبَلٌ brdo, deminutiv جُبَيْلٌ brdašce, pl. جُبَيْلَاتٌ.

Nepravilni plural (الْجَمْعُ الْمَكْسَرُ ili الْجَمْعُ التَّكْسِيرُ) nastaje unutarnjom promjenom singularnog oblika. Ta promjena bića:

a) Dodavanjem koga glasa singularu, na pr. قَلَمٌ, pl. أَقْلَامٌ, pero.

b) Oduzimanjem koga glasa singularu, na pr. رُسُولٌ, pl. رُسُلٌ, Božji poslanik.

c) Mijenjanjem vokala singularnog oblika, na pr. أَسَدٌ, pl. أَسْدٌ, lav.

Nepravilne množine se dijele na:

1) جَمْعُ الْقِلَّةِ t. j. plurali koji pokazuju množinu od 3—10 predmeta. Ove množine dolaze na oblike: فَعْلَةٌ i أَفْعَلَةٌ, أَفْعَالٌ, أَفْعُلٌ.

2) جَمْعُ الْكَثَرَةِ t. j. plurali koji znače množinu predmeta od 11 dalje. Ovo značenje imaju svi oblici nepravilnih množina osim četiri spomenuta.

Ovo razlikovanje međutim ne vrijedi svagdje pa se često jedni od ovih oblika upotrebljuju mjesto drugih.

Pravilna množina muškoga i ženskoga roda također vrijedi za množine od tri pa dalje bez obzira na broj jedinica.

Deklinacija

Imena (الْأَسْمَاءُ) mogu biti promjenljiva (الْمُعْرَبُ) i nepromjenljiva (الْمَبْنِيُّ).

Imena imaju tri padeža:

- 1) Nominativ (الرَّفْعُ);
- 2) Genitiv (الْخَفْضُ ili الْجَرُّ) i
- 3) Akuzativ (النَّصْبُ).

Padežni nastavak (الْأَعْرَابُ) može biti:

a) Vokal i to:

1) Za nominativ ـَ , za genitiv ـِ , a za akuzativ ـُ ¹⁾. Ove nastavke imaju imena koja se mijenjaju po potpunoj deklinaciji (الْمُنْصَرِفُ) u singularu i nepravilnom pluralu, na pr.

رَجَالًا - رَجَالٍ - رَجُلًا ; رَجُلًا - رَجُلٍ - رَجُلٌ

2) Za nominativ nastavak ـِ , a za genitiv i akuzativ ـِ . Tako se mijenjaju imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji (فَعِيلُ الْمُنْصَرِفِ), na pr. nominativ عُمَآن , a genitiv i akuzativ عُمَانٍ.

Ova imena ne mogu imati nunacije.

3) Za nominativ nastavak ـِ , a za genitiv i akuzativ ـِ . Tako se mijenjaju pravilne množine ženskoga roda, na pr. nominativ مُعَلِّمَاتٌ , genitiv i akuzativ مُعَلِّمَاتٍ.

b) Konsonant i to:

1) Za nominativ ـِ , za genitiv ـِ , a za akuzativ ـِ . Ove nastavke imaju imenice ذُو i قَمٌ, هُنَّ, هُمْ, أَخٌ, أَبٌ (الْأَسْمَاءُ السَّيِّئَةُ الْمُعْتَلَّةُ) kada su اَلْمُضَافُ imenu osim 1 lica singulara lične zamjenice, ako su u jednini i nisu u deminutivu, na pr. Zejdov otac, أَبُو زَيْدٍ i t. d. مَرَّتْ بِأَبِي زَيْدٍ, رَأَيْتُ أَبَا زَيْدٍ أَخُوْنَا njezin otac, أَبُوهَا

2) Za nominativ ـِ , a za genitiv i akuzativ ـِ . Tako se mijenjaju pravilne množine muškoga roda, riječ أَوْلُو (pl. od ذُو) i desetice brojeva od 20—90, na pr. nom. مُسْلِمُونَ, gen. i akuz. عِشْرِينَ (nom.) عِشْرُونَ (gen. i akuz.).

3) U nominativu ـِ , a za gen. i akuz. ـِ . Ove nastavke imaju imena u dualu i brojevi اِثْنَانِ dva i اِثْنَانِ dvije. Osim toga

¹⁾ Ako ime ima određeni član, onda su nastavci ـِ , ـِ i ـِ .

broj *كِلَا* *oba*, *obadva*, i *كِلْتَا* *obje*, *obadvije* kad su *الْمُضَافُ* ličnoj zamjenici, na pr. u

nominativu

genitivu i akuzativu

رَجُلَانِ

رَجُلَيْنِ

إِثْنَانِ

إِثْنَيْنِ

كِلَاهُمَا

كِلَيْهِمَا

كِلْتَاهُمَا

كِلْتَيْهِمَا

Ako je riječ *كِلَا* ili *كِلْتَا* kao *الْمُضَافُ* drugom kome imenu, onda se ne mijenja, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ* *oba čovjeka*, *obojice ljudi* i *obojicu ljudi*.

Predikat iza *كِلَا* i *كِلْتَا* može stajati u singularu, a i u dualu, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمَانِ* i *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمٌ* *Oba su čovjeka učena*.

Imena, koja se mijenjaju po nepotpunoj

deklinaciji (غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ)

Imena koja imaju vokal kao padežni nastavak mogu se mijenjati potpuno t. j. svaki padež ima svoj padežni nastavak i nepotpuno t. j. genitiv ima nastavak akuzativa (ـِ). Imena, koja se mijenjaju potpuno, zovu se *الْمُنْصَرِفُ*, a ona, koja idu po nepotpunoj deklinaciji *غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ*.

Nepotpuno promjenljiva imena ne mogu imati na kraju vokal »i« (ـِ) niti nunacije.

Nepotpuno promjenljiva imena mogu biti radi jednog ili radi dva uzroka.

Imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji radi dva uzroka mogu biti vlastita imena (الْمَلَكُ) ili pridjevi (الْصِفَةُ).

A) Vlastita imena (الْمَلَكُ)

Ovamo spadaju:

1) Arapska vlastita imena (الْمَرْقَةُ) i to:

a) Vlastite imenice ljudi i žena koje imaju nastavak :
na pr. *فَاطِمَةُ* *Fatima*; *طَلْحَةُ* *Talha*.

بَصْعُ sve (pl. od بَصْعَاءُ, muški rod أَبْصَعُ sav)
 أُخْرُ druge, ostale (pl. od أُخْرَى m. r. آخَرُ drugi)
 أَوَّلُ prve („ „ أَوَّلَى „ „ أَوَّلُ prvi).

B) Pridjevi (الْوَصْفُ).

Ovamo spadaju:

1) Pridjevi na oblik فَعْلَانُ i أَفْعَلُ¹⁾, ako im ženski rod ima nastavak ياء ili ة (a ne ا), na pr.

أَسْوَدُ	crn	سَوْدَاءُ	crna
أَكْبَرُ	veći	كُبْرَى	veća
غَضِبَانُ	srdit	غَضَبَى	srdita, ali
عُرْيَانُ	go	عُرْيَانَةٌ	gola
تَدْمَانُ	drug kod stola	تَدْمَانَةٌ	drugarica kod stola.

2) Pridjevi koji dolaze na oblik فَعَالٌ ili مَفْعَلٌ, jer se ovi oblici smatraju neobičnim (الْمَعْدَلُ). To su distributivni brojevi kad služe kao atribut, na pr.

أَحَادٌ ili مَوْحِدٌ po jedan
 ثَنَاءٌ ili مَثْنٍ po dva i t. d.

Imena koja se radi jednog uzroka nepotpuno dekliniraju jesu:

1) Imena ženskoga roda koja imaju nastavak ياء ili ة, na pr. حُبْلَى trudna, صَحْرَاءُ pustinja, عَذْرَاءُ djevica.

Ovamo spadaju i nepravilne množine na oblik أَفْعِلَاءُ, فَعْلَاءُ i one koje se svršuju na ياء, na pr. أَعْلَمَاءُ učenjaci; أَنْبِيَاءُ Božji poslanici; عَذَارَى djevice; صَحَارَى pustinje; حَبَالَى trudne.

¹⁾ Kod pridjeva na oblik أَفْعَلُ je drugi razlog što idu po nepotpunoj deklinaciji to što taj oblik pripada glagolima, a pridjev na oblik فَعْلَانُ ima nastavak اِنْ .

2) Nepravilne množine koje poslije pluralnog **ا** imaju dva konsonanta ili tri od kojih je srednji bez vokala, a nemaju na kraju **ة** (صِيفَةٌ مُنْتَهَى الْمُسَوِّعِ), na pr. مَسَاجِدُ pl. od مَسْجِدٌ džamija, فِرْعَوْنُ pl. od فِرْعَاوْنَةُ svjetiljka, ali فِرْعَاوْنُ pl. od فِرْعَوْنٍ Faraon, سَوَارٌ pl. od سَوَارَةٍ narukvica, أَسَاتِذَةٌ pl. od أَسَاتِذَةٍ profesor.

Da se lakše zapamti pravilo o riječima, koje idu po nepotpunoj deklinaciji, izraženo je u ovim stihovima:

مَوَانِعُ الصَّرْفِ تَسَعُ كُلَّمَا اجْتَمَعَتْ   ثِنْتَانِ مِنْهَا قَا لِلصَّرْفِ تَصْوِيبُ
عَدْلٌ وَوَصْفٌ وَتَأْنِيثٌ وَمَعْرِفَةٌ   وَعُجْمَةٌ ثُمَّ جَمْعٌ ثُمَّ تَرْكِيبُ
وَالنُّونُ زَائِدَةٌ مِنْ قَبْلِهَا أَلِفٌ   وَوَزْنُ فِعْلٍ وَهَذَا الْقَوْلُ تَقْرِيبُ

Ako ime koje se nepotpuno deklinira dobije određeni član ili kao المضاف dobije genitiv, ići će po potpunoj deklinaciji, na pr.

أَحْسَنْتُ إِلَى الْأَفْضَلِ Dobro sam učinio najvrednijem.
أَحْسَنْتُ إِلَى أَفْضَلِ النَّاسِ Dobro sam učinio najvrednijem čovjeku.

Promjena na kraju imena (الْأَعْرَابُ)

Imena mogu imati ovake promjene:

a) Promjenu u izgovoru (الْأَعْرَابُ الْفَنَظِيُّ), a to je kada se padežni nastavak na kraju imena izgovara, na pr. زَيْدٌ شَاعِرٌ Zejd je pjesnik.

b) Zamišljenu promjenu (الْأَعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ). To biva kod imena koja po pravilima oblikoslovlja ne mogu primiti padežni nastavak, na pr. جَاءَ الْقَاضِيُ mjesto جَاءَ الْقَاضِيُ Došao je sudac.

c) Promjenu prema položaju (الْأَعْرَابُ الْحَلِيُّ). To biva kod nepromjenljivih riječi koje se uvijek jednako izgovaraju. Kako take riječi stoje u rečenici, zamišljamo ih u padežu koji im prema položaju pripada, na pr. مَنْ جَاءَكَ Ko ti je došao? مِنْ حَرْفِ جَرٍّ «مِنْ» je prijedlog.

Istu ovu promjenu imaju i riječi, koje stoje u nekom padežu, ali položaj tih riječi u rečenici zahtijeva da te riječi po smislu budu u nekom drugom padežu, na pr. *مُرَّ بِزَيْدٍ* *Prošlo se pokraj Zejda*.

Imena koja imaju zamišljenu promjenu (*الْأَعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ*) jesu:

1) Imena koja se u singularu svršuju na *ا* ili *ى*, na pr. *عَمَّأ* *štap*, *رَحَى* *žrvanj*. Ovake riječi u sva tri padeža imaju zamišljenu promjenu.

2) Imena u singularu i pluralu kada su *الْمُضَافُ* prvom licu lične zamjenice u jednini, na pr. *عَلَامِي* *moj dječak*, *رَجَالِي* *moji ljudi*, *مُعَلِّمَاتِي* *moje učiteljice*.

Ako je ime koje je *الْمُضَافُ* I licu lične zamjenice u pravilnoj množini muškoga roda, onda je samo u nominativu zamišljena promjena a u gen. i akuz. se padežni nastavak izgovara, na pr. *مُسْلِمِي* - *مُسْلِمِيَّ* - *مُسْلِمِيْ* *moji muslimani* (od *مُسْلِمُو*), genitiv i akuzativ također *مُسْلِمِي* (od *مُسْلِمِيْ*).

Imena u dualu u ovom slučaju imaju nastavak koji se izgovara (*لَفْظِيَّ*), nom. na pr. *عَلَامَائِ* *moja dva dječaka*, gen. i akuz. *عَلَامَيَّ* *moje dvojice dječaka* ili *moju dvojicu dječaka*.

3) Imena koja zadrže oblik u kome su prvobitno rečena, na pr. kad neko rekne *رَأَيْتُ زَيْدًا* *Vidio sam Zejda*, a ti na to dodaš *مَنْ زَيْدًا* *koga Zejda?* U ovom slučaju je riječ *زَيْدًا* ostala u akuzativu kako je prvobitno rečena premda bi zgodnije bilo reći *مَنْ زَيْدٌ* *Ko je Zejd?*

Ovamo spadaju i složene vlastite imenice u kojih je prvi dio nepromjenljiv, na pr. *تَابَّطُ شَرًّا* *Teebbeta šerren* (ime pjesnika) u svim padežima.

4) Imena koja se svršuju na *ى*, pred kojim stoji vokal »i« (*ـِ*). Ova imena imaju zamišljenu promjenu samo u nominativu i genitivu, na pr. nom. i gen. *قَاضِي*, ali akuzativ *قَاضِيًا*.

5) Imena u kojih je padežni nastavak konsonant, ako iza njih dolazi riječ koja počinje sa ا (هَمْزَةُ الْوَصْلِ). Ako je to ime jedna od imenica koje se iznimno dekliniraju (الْأَسْمَاءُ السِّتَّةُ), zamišljena promjena je u sva tri padeža (jer se krajni slabi konsonant, koji je kao padežni nastavak, ne izgovara — i ako postoji u pisanju — da se izbjegne إِتْقَاءُ السَّكِينِ), na pr. nom. أَبُو الْقَاسِمِ, genitiv أَبِي الْقَاسِمِ, akuzativ أَبَا الْقَاسِمِ.

Isto tako se u ovom slučaju mijenja ime u pravilnoj množini muškoga roda, na pr. nom. طَالِبُوا الْمَدْرَسَةِ gen. i akuz. طَالِبِي الْمَدْرَسَةِ. Jedino ako u pravilnoj množini muškoga roda predzadnji suglasnik ima vokal »e« (ـَ), na pr. مُصْطَفَوْنَ (od مُصْطَفِيْنَ - مُصْطَفَوْنَ - مُصْطَفَاوْنَ), ili مُصْطَفَيْنِ (od مُصْطَفَيْنِ - مُصْطَفَيْنِ - مُصْطَفَيْنِ), onda se padežni nastavak u sva tri slučaja izgovara, na pr. nominativ مُصْطَفَوْ الْقَوْمِ, genitiv i akuzativ مُصْطَفَى الْقَوْمِ.

Ako je u ovakom slučaju ime u dualu, onda je zamišljena promjena samo u nominativu, na pr. nominativ غُلَامَا أَبْنِكَ genitiv i akuzativ غُلَامَي أَبْنِكَ.

6) Imenice na kojima se u izgovoru zastaje (الْوَقْفُ), na pr. أَحْمَدُ.

Ako ovaka imenica nema na kraju nunacije ili ima ت od nastavka prav. mn. ž. roda, onda je u sva tri padeža zamišljena promjena, na pr. مُسْلِمَاتٌ, أَحْمَدٌ. Ako li ime ima nunaciju, onda je u nom. i gen. zamišljena promjena, a u akuzativu se padežni nastavak izgovara, na pr. nominativ i genitiv رَئِدٌ, akuz. رَئِدًا.

Promjena prema položaju riječi (الْأَعْرَابُ الْمُحَلِّيُّ)

Promjenu s obzirom na položaj riječi u rečenici imaju:

1) Riječi koje idu po potpunoj deklinaciji i imaju padežni nastavak, ali s obzirom na položaj u rečenici po smislu stoje u nekom drugom padežu, na pr. مَرَزْتُ بِرَئِدٍ. *Prošao sam pokraj*

Zejda. Kako je glagol *مَرَّ* *proći* neprelazan, može imati samo dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom pa je zato *زَيْدٌ* radi prijedloga u genitivu, ali se zamišlja da kao objekat stoji u akuzativu. Isto tako u primjeru *مُرِرَ زَيْدٌ* *Prošlo se pokraj Zejda* riječ *زَيْدٌ* zbog prijedloga stoji u genitivu, ali se zamišlja da kao subjekat pasivnog glagola (*تَأْتِبُ الْفَاعِلِ*) stoji u nominativu.

2) Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيَّةُ*) samo po smislu stoje u nekom padežu, na pr. *جَاءَنِي مَنْ عَلَّمَكَ* *Došao mi je onaj ko je tebe poučavao*, *رَأَيْتُ مَنْ عَلَّمَكَ* *Vidio sam onoga ko je tebe poučavao*, *مَرَرْتُ بِمَنْ عَلَّمَكَ* *Prošao sam pokraj onoga ko je tebe poučavao*. U prvom primjeru je riječ *مَنْ* »ko« u nominativu, u drugom u akuzativu, a u trećem u genitivu.

Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيَّةُ*)

Poznato je da su čestice (*الْمُرُوفُ*) nepromjenljive (*الْمَبْنِيَّةُ*). Osim toga ima i imena koja se ne mijenjaju.

Nepromjenljiva se imena dijele:

a) Imena koja se nikako ne mijenjaju (*الْأَلَزِمُ*).

Ovamo spadaju:

1) Zamjenice: lične (*الْمُضَمَّرَاتُ*), pokazne (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*), odnosno (*أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ*) osim *أَيْ* i *أَيُّ* (*الْمَوْصُولَاتُ*) i upitne (*أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ*) osim *أَيْ* i *أَيُّ*.

2) Riječi koje imaju glagolsko značenje (*أَسْمَاءُ الْأَفْعَالِ*), na pr. *دَافَعَتْ* *Daleko je! Šuti!*

3) Riječi koje dolaze na oblik *فَعَالٍ*, ako imaju značenje infinitiva, na pr. *تَجَارَّ* *griješiti* ili pridjeva ženskog roda, na pr. *يَا فَسَّاقِ* *Griješnice!*

4) Složene vlastite imenice koje se svršuju na *وَيْنِ*, na pr. *سِبْوَينِ* *Sibevejh* (ime slavnog arapskog gramatičara).

5) Glavni i redni brojevi od 11—19 osim riječi *إِثْنَا* i *إِثْنَتَا* u izrazima *إِثْنَتَا عَشْرَةَ* i *إِثْنَا عَشَرَ*, na pr. *أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا* jedanaest ljudi; *إِحْدَى عَشْرَةَ أَمْرَأَةً* jedanaest žena; *الثَّالِثَ عَشَرَ* trinaesti čovjek, ali *بِأَتْنِ عَشَرَ دِينَارًا* za dvanaest zlatnika.

6) Ponovljene imenice kada služe kao adverbii, na pr. *هُوَ جَارِي يَنْتَ يَنْتَ* On je moj susjed kuća uz kuću; *هَذَا الْقَرْبُ* Ova je odjeća srednja.

b) Imena koja se samo u nekim slučajevima ne mijenjaju (*الْمَبْنِيُّ الْمَارِضُ*):

1) Vokativ (*الْمَسَادَى*) kad je jedna određena riječ i bez ikakva sufiksa ili prefiksa, na pr. *يَا زَيْدُ*.

2) Prilozi koji su postali od imenica (*الظُّرُوفُ*) kad se svršuju na vokal »u« (*ُ*)¹⁾, na pr. *أَمَامُ* pred, *تَحْتُ* pod i t. d.

Ovamo se pribrajaju izrazi *لَبَسْتُ غَيْرُ*, *لَا غَيْرُ* samo i *حَسْبُ* Dosta je.

Kada su ovaki prilozi *الْمُضَافُ* glagolskoj rečenici ili vremenskoj rečenici sa veznikom *إِذْ* kada, mogu se mijenjati, a mogu biti nepromjenljivi sa nastavkom »e« (*َ*) na kraju, na pr. *هَذَا يَوْمُ* *يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ* Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.

Riječ *يَوْمٌ* znači što *إِذَا كَانَ كَذَا* tada, pa se prvi dio t. j. *يَوْمُ* može mijenjati, a može ostati i nepromjenljiv.

Kao ovi prilozi mijenjaju se riječi *مِثْلُ* kao; *غَيْرُ* osim, kada iza njih stoji *أَنْ* ili *مَا*.

3) Subjekat čestice *لَا* koja izražuje odlučno općenito nije-kanje (*إِسْمٌ لَا يَنْفَعُ الْجِنْسَ*), kada je jedna neodređena riječ koja slijedi odmah iza *لَا* i nije ponovljena, na pr. *لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ* U kući nema nikoga.

¹⁾ Ako iza ovakih priloga slijedi genitiv, onda su imenički prijedlozi i tada se mijenjaju, na pr. *مِنْ وَرَاءَ الْحِجَابِ* iza zastora.

Ako se ova čestica ponovi i odmah iza nje budu dvije neodređene imenice, mogu te obe imenice biti nepromjenljive sa nastavkom »e« (ـة), na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, mogu biti obje imenice promjenljive sa nastavkom ـ, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, može biti prva imenica nepromjenljiva, a druga promjenljiva sa nastavkom ـ ili ـ, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, i može biti prva promjenljiva sa nastavkom ـ, a druga nepromjenljiva, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. To znači: *Nema nikakve preinake niti moći osim s Bogom.*

Pridjev koji je atribut neodređene imenice koja stoji iza čestice لَا, može biti također nepromjenljiv, a može stajati u nominativu ili akuzativu, na pr. لَا زَجَلٌ ظَرِيفٌ (ظَرِيفًا - ظَرِيفًا) *Nema nikakva oštroumna čovjeka.*

پادِہِ (الْمَعْمُولُ pl. الْمَعْمُولَاتُ)

Imena imaju tri padeža: nominativ (الرَّفْعُ), genitiv (النَّصْبُ) i akuzativ (الْمَرْءُ).

نومِناتِی (الْمَرْفُوعَاتُ)

U nominativu stoji: subjekat glagolske rečenice (الْفَاعِلُ) ili (تَائِبُ الْفَاعِلِ), subjekat i predikat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), subjekat pomoćnih glagola (إِسْمُ بَابِ كَانَ), predikat glagolu sličnih čestica (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), predikat čestice لَا koja znači odlučno općenito nijekanje (خَبَرُ لَا لِنَفْيِ الْخَبَرِ), i subjekat čestice مَا i لَا koje su slične glagolu لَيْسَ (إِسْمُ مَا وَلَا أَلْمُسَبَّحَتَيْنِ يَلَيْسَ).

1) Subjekt aktivnih glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ الْمَعْلُومِ), na pr. تَكَوَّلَ زَيْدٌ *Tukao je Zejd*; كَتَبْنَا *Napisali smo (mi)*; سَجَدَ *Sjedi (on)*.

2) Subjekt pasivnih glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. قُتِلَ زَيْدٌ *Ubijen je Zejd.*

Subjekat pasivnih glagola zove se zamjenikom subjekta (تَائِبُ الْفَاعِلِ) radi toga, što je on uistinu glagolski objekat. Tako rečenica *ضَرَبَ رَبُّ زَيْدٍ عَمْرًا* Udario je Zejd Amra u pasivu glasi *عَمْرُو* Udaren je Amr.

Kao što glagol tako i glagolu slična imena شِبْهُ الْفِعْلِ mogu imati glagolski subjekat. To su: infinitiv (الْمَصْدَرُ), particip aktivni (اسْمُ الْفَاعِلِ), particip pasivni (اسْمُ الْمَفْعُولِ), pridjev (مِفْعَالٌ, فَعُولٌ, فَعَالٌ), pridjevi na oblik (الْصِفَةُ الْمُشَبَّهَةُ), pridjevi znače neko svojstvo ili stanje u većoj mjeri (مُبَالَغَةُ اسْمِ الْفَاعِلِ), komparativ i superlativ pridjeva (اسْمُ التَّفْضِيلِ) i riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ).

Infinitiv (الْمَصْدَرُ)

Infinitiv može vrijediti kao glagol pa bio sa određenim članom ili bez njega, bio الْمُضَافُ ili ne bio, na pr. *بَلَّغَنِي تَطْلِيْقَ زَيْدٍ* Čuo sam da je Zejd pustio Hindu; *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ* Čudo mi je da je Muhammed u petak očekivao Amra.

Mjesto nominativa češće iza infinitiva stoji subjekatski ili objekatski genitiv, na pr. *بَلَّغَنِي تَطْلِيْقَ زَيْدٍ هِنْدًا* Čuo sam da je Zejd otpustio Hindu ili *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ مُحَمَّدٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَمْرًا* Čudim se Muhammedovu očekivanju Amra u petak.

Može se staviti rečenica sa česticom أَنْ da ili مَا što mjesto infinitiva koji vrijedi kao glagol. Tako mjesto *بَلَّغَنِي الْقَتْلَ مُحَمَّدٍ* može se reći *بَلَّغَنِي أَنْ قَتَلَ مُحَمَّدٌ أَخَاهُ* Čuo sam da je Mahmud ubio svoga brata.

Infinitiv količine koji znači broj ili količinu (مَصْدَرُ الْكَمِّ) ili način radnje (kvalitativni infinitiv — مَصْدَرُ النَّوْعِ) ne može vrijediti kao glagol. Isto tako ne može vrijediti kao glagol infinitiv koji ima atributa ili koji znači pojačanje gl. radnje

i dolazi od istoga korjena od koga je i glagol, na pr. ضَرَبُ شَدِيدٌ *jak udarac; ضَرَبَهُ ضَرْبًا* Udario ga je jako. Ako se glagol ovakoga infinitiva mora ispustiti, onda infinitiv može vrijediti kao glagol, na pr. سَقَى اللَّهُ سَقْيًا زَيْدًا mjesto سَقَى Zejda Bog napojio Zejda!

Izvedena imena (شِبْهُ الْفِعْلِ)

Ovamo se ubraja participi aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), participi pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ), pridjev (الْصِّفَةُ الْمَشَبَّهَةُ), pridjev pripadanja (إِسْمُ التَّنْصِيبِ), komparativ i superlativ pridjeva (إِسْمُ التَّفْضِيلِ) i riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ).

a) Participi aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ) kao i aktivan glagol može imati subjekat u nominativu, a ako je particip postao od tranzitivna glagola, može iza njega doći još i bliži i dalji objekat, na pr. خَالِدٌ مُجْتَهِدٌ أَوْلَادَهُ Halidova se djeca trude (zapravo: Halid, trude se njegova djeca); هَلْ مَكْرِمٌ سَعِيدٌ ضُيُوفُهُ Da li Seid časti svoje goste?

Ako participi aktivni ima određeni član, onda taj particip vrijedi kao glagol. Isto tako vrijedi kao glagol neodređeni particip, ali u tom slučaju particip mora biti predikat imenske rečenice (الْخَبَرُ), atribut (الْصِّفَةُ) ili oznaka stanja (الْحَالُ) ili treba pred njim da stoji upitna, negativna ili vokativna čestica, na pr. خَالِدٌ مُسَافِرٌ أَبَوَاهُ Halidovi roditelji putuju; هَذَا رَجُلٌ مُجْتَهِدٌ أَبْنَاءَهُ Ovo je čovjek, čiji se sinovi trude; عَلِيٌّ رَافِعٌ صَوْتُهُ Alija drži govor visokim glasom; هَلْ مَكْرِمٌ أَنْتَ زَيْدًا Ti ne slijediš njihove Kible; يَا طَالِمًا جَبَلًا O ti koji se penješ na brdo!

Sva gornja pravila koja vrijede za participi u singularu, vrijede i onda kada je particip u dualu ili pluralu, na pr. وَالَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ آلِ كَافِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا I oni koji se Boga mnogo sjećaju.

Gornja pravila u cjelosti vrijede i za participe koji izražuju neko stanje ili svojstvo u jačoj mjeri (بَالْفَتْحِ اسْمُ الْفَاعِلِ), na pr. أَنْتَ حَلَّالٌ عَقْدُ الْمَشْكَلَاتِ *Ti vrlo spretno rešavaš čvorove teškoća.*

Particip aktivni ne može imati subjekatski genitiv, a objekatski može, na pr. زَيْدٌ مُعِينٌ الْعَاجِزِ *Zejd pomaže nemoćnoga.*

b) Particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ) vrijedi kao glagol u pasivu t. j. iza njega može stajati subjekat u nominativu (تَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمًا جَارُهُ *Velik je onaj čiji je susjed častan.*

Iza participa pasivnog može stajati i subjekatski genitiv, na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمَ الْجَارِ.

Inače sva pravila koja su navedena za particip aktivni, vrijede i za particip pasivni.

c) Obični pridjev (الصِّفَةُ الْمُسَبَّحَةُ) također može vrijediti kao glagol uz uvjete nabrojene kod participa aktivnog, na pr. زَيْدٌ الْحَسَنُ خُلِقَ صَدِيقِي *Zejd ima lijepu narav; Zejd, koji ima lijepu narav, moj je prijatelj.*

Subjekt pridjeva može doći i u genitivu pa ako pridjev ima određeni član, mora biti određen sa ال i genitiv ili taj genitiv mora imati iza sebe riječ u genitivu na kojoj stoji određeni član, na pr. زَيْدٌ حَسَنُ الْخُلُقِ *Zejd je lijep; Zejd je lijepe naravi;* زَيْدٌ حَسَنٌ خُلِقَ ili زَيْدٌ الْحَسَنُ الْخُلُقِ ili زَيْدٌ حَسَنٌ خُلِقَ الْأَبِ *Zejd, čiji je otac lijepe naravi.*

d) Komparativ i superlativ pridjeva rijetko kada može imati glagolski subjekat, na pr. مَا رَأَيْتُ رَجُلًا أَوْ قَعًا فِي نَفْسِهِ النَّصِيحَةَ كَعَلِيِّ *Nisam vidio nikoga kao Aliju da na njega bolje djeluje savjet.*

e) Kako i za obični pridjev tako ova pravila vrijede za vrstu pridjeva koji se zove *إِسْمُ الْمَنْسُوبِ*, na pr. *جَاءَنِي زَيْدٌ مَكِّيٌّ أَبَوُهُ*. *Došao mi je Zejd, čiji je otac Mekkanac.*

Particip aktivni i pridjev od tranzitivnih glagola može imati osim subjekta (*الْفَاعِلُ*) još i objekat (*الْمَفْعُولُ بِهِ*).

Subjekat participa pasivnog zove se zamjenik subjekta (*تَائِبُ الْفَاعِلِ*), jer se ovaj oblik tvori od glagola u pasivu. Isto tako se i subjekat pridjeva *إِسْمُ الْمَنْسُوبِ* zove *تَائِبُ الْفَاعِلِ*.

Particip pasivni može imati objekat samo onda, ako je postao od glagola koji ima dva objekta, na pr. *زَيْدٌ مُعَلِّمٌ كُلِّبُهُ* *Zejd, čiji je pas poučen loviti.*

f) Riječi koje imaju glagolsko značenje (*مَعْنَى الْفِعْلِ*) mogu imati gl. subjekat (*الْفَاعِلُ*) ili objekat (*الْمَفْعُولُ بِهِ*), na pr. *هَيْعَاتُ زَيْدٍ* *Daleko je Zejd! هَاتِ شَيْئًا* *Daj nešto!* Ove riječi imaju značenje perfekta, na pr. *هَيْعَاتُ زَيْدٍ* *Daleko je Zejd* ili imperativa (*إِسْمُ فِعْلٍ*), na pr. *هَاتِ* *Daj!* (*الْأَمْرُ*).

Glagol i njegov subjekat

Subjekat aktivnih i pasivnih glagola ne može stajati prije svoga glagola, jer bi tada postao subjektom imenske rečenice (*الْمُبْتَدَأُ*).

Ako se intransitivni glagol pretvori u pasiv, mora imati dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom, koji se onda smatra glagolskim subjektom, (*تَائِبُ الْفَاعِلِ*), na pr. *مَرَّ بِزَيْدٍ* *Prošlo se je pokraj Zejda; مِصْطَبَةٌ يُجْلِسُ عَلَيْهَا* *Klupa na kojoj se sjedi.*

Glagolski se subjekat ne može nikada ispustiti.

Subjekat može biti lična zamjenica (*الْمُضَمَّرُ*) ili koje drugo ime (*الْمُظْهَرُ*), na pr. *كَتَبُوا* *Pisali su oni; جَاءَ زَيْدٌ* *Došao je Zejd; جَاءَ ثَلَاثَةٌ* *Došla su tri.*

Ako je subjekat lična zamjenica, može biti izgovorena (*الْبَارِرُ*), a može se samo pomišljati (*الْمُسْتَتِرُ*), na pr. *كَتَبْتُ* *Pisao si ti, كَتَبَتْ* *Pisala je (ona).*

U nekim glagolskim oblicima glagolski subjekat može biti zamišljena lična zamjenica ili koje drugo ime (جَائِزُ الْأَسْتِتَارِ). U nekim je pak subjekat uvijek zamišljena lična zamjenica, a nikad koje drugo ime (وَاجِبُ الْأَسْتِتَارِ).

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica može se pomišljati (جَائِزُ الْأَسْتِتَارِ) u 3 licu singulara muškoga i ženskoga roda perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. لَا يَضْرِبُ، يَضْرِبُ، زَيْدٌ يَضْرِبُ، هُنْدٌ تَضْرِبُ، زَيْدٌ ضَرَبَ. U svim spomenutim oblicima glagolski subjekat može biti i koje drugo ime osim lične zamjenice, na pr. يَضْرِبُ عَمْرُو، ضَرَبَتْ هِنْدٌ، ضَرَبَ زَيْدٌ.

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica mora se pomišljati (وَاجِبُ الْأَسْتِتَارِ) u 1 licu singulara i plurala i 2 licu singulara muškoga roda imperfekta (الْمُضَارِعُ) i imperativa (أَمْرُ الْمَاضِي) (وَنَعَى الْمَاضِي)، na pr. تَضْرِبُ، أَضْرِبُ Tučem (ja), تَضْرِبُوا Tučemo (mi), تَضْرِبُ Tučeš (ti), اِضْرِبْ Tucil! لَا تَضْرِبْ Ne tucil!

Glagolski subjekat koji je sastavljena lična zamjenica (الْمُسَمِّيَةُ الْبَارِئَةُ الْمُتَّصِلَةُ) jesu slijedeći lični nastavci:

- ا kod dvojina perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. اِضْرِبَا، لِيَضْرِبَا، تَضْرِبَانِ، يَضْرِبَانِ، ضَرَبْتُمَا، ضَرَبْتُمَا، ضَرَبَا، لَا تَضْرِبَا i لَا يَضْرِبَا.
- و kod glagola u množini muškoga roda za 3 i 2 lice, na pr. تَضْرِبُونَ، يَضْرِبُونَ، (jer je postalo od ضَرَبْتُمُوا)، ضَرَبْتُمْ، ضَرَبُوا i لِيَضْرِبُوا.
- ن kod glagola u množini ženskoga roda, na pr. ضَرَبْتُنَّ، ضَرَبْنِ، لَا تَضْرِبْنَ i لَا يَضْرِبْنَ، اِضْرِبْنَ، لِيَضْرِبْنَ، تَضْرِبْنَ، يَضْرِبْنَ.
- ت u 1 i 3 licu perfekta singulara oba roda, na pr. ضَرَبْتَ، ضَرَبْتُ.
- ث u 1 licu perfekta plurala oba roda, na pr. ضَرَبْتُمَا.
- ى za 2 lice ženskoga roda kod svih glagolskih oblika osim perfekta, na pr. لَا تَضْرِبِي i اِضْرِبِي، تَضْرِبِينَ.

Slaganje glagola sa svojim subjektom

Kada je u glagolskoj rečenici subjekat koje drugo ime osim sastavljene lične zamjenice, glagol stoji uvijek u 3 licu singulara muškoga ili ženskoga roda pa makar subjekat bio u dvojini ili množini, na pr. *صَرَبَ الزَّيْدَانِ، صَرَبَتْ هِنْدٌ، صَرَبَ زَيْدٌ* (¹) *صَرَبَتْ الْهِنْدَاتُ، صَرَبَ الزَّيْدُونَ، صَرَبَتْ الْهِنْدَانِ*.

Glagol je u singularu muškoga roda, ako je subjekat ime muškoga roda u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr. *ذَهَبَ الصَّالِحُونَ، ذَهَبَ رَجُلٌ (رَجُلَانِ)*.

Glagol mora biti ženskoga roda, ako je subjekat imenica koja znači žensko lice u singularu ili dualu i ako stoji odmah iza svoga glagola, na pr. *صَرَبَتْ هِنْدٌ (الْهِنْدَانِ)*.

Isto je tako u spomenutom slučaju glagolu slično ime *زَيْدٌ مُعَلِّمَةٌ بِنْتُهُ* (*شَيْبَةُ الْفَعِلِ*) u singularu ženskoga roda, na pr. *زَيْدٌ مُعَلِّمَةٌ بِنْتُهُ* Zejdova je kći učiteljica (zapravo: Zejd, učiteljica je njegova kći); *زَيْدٌ مُكْرَمَةٌ أُخْتُهُ* Zejdova je sestra počašćena (zapravo: Zejd, počašćena je njegova sestra); *زَيْدٌ حَسَنَةٌ بِنْتُهُ* Zejdova je kći lijepa (zapravo: Zejd, lijepa je njegova kći).

Kako je u dualu i pluralu izvedenih imena uvijek subjekat lična zamjenica koja se zamišlja, ne može kod njih subjekat biti izrečen, na pr. *جَاءَ زَيْدٌ وَعَمْرُو الْعَالِمَانِ* Došao je Zejd i Amr, koji su učeni.

Glagol i iz infinitiva izvedeno ime može biti u singularu muškoga i ženskoga roda u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat imenica ženskoga roda koja ne znači osobu, na pr.:

سَارَ (سَارَتْ) الْأَتَاةُ Pošla je deva;

طَلَعَ (طَلَعَتْ) الشَّمْسُ Izašlo je sunce;

زَيْدٌ مَسْنُوعٌ (مَسْنُوعَةٌ) كَلِمَتُهُ Zejdova se riječ čuje

¹) Vlastito ime koje u singularu nema određenog člana, mora ga dobiti u dualu ili pluralu.

b) Kada je glagolski subjekat u pravilnoj množini ženskoga roda ili nepravilnoj množini ili zbirna imenica, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْمُعَلِّمَاتُ Došle su učiteljice;

جَاءَ (جَاءَتْ) الرِّجَالُ Došli su ljudi;

بَنَعَ (بَنَعَتْ) الثَّمَرُ Dozrio je plod;

زَيْدٌ يَانِعٌ (يَانِعَةٌ) ثَمَرَتُهُ Zejdov je plod dozrio.

c) Ako je subjekat imenica ženskoga roda koja ne slijedi odmah iza svoga glagola, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْغَاضِيَةُ الْيَوْمَ امرأةٌ Danas je došla suda jedna žena;

زَيْدٌ ذَاهِبٌ (ذَاهِبَةٌ) الْيَوْمَ يَنْتُهُ Zejdova kći danas putuje.

Kada je u imenskoj rečenici (الْمَبْنِيَّةُ الْأَنْسِبِيَّةُ) predikat (الْقَبْرُ) glagol ili iz infinitiva izvedeno ime, mora se taj glagol ili izvedeno ime slagati sa subjektom rečenice u rodu i broju, ako je subjekat u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr.

الرَّجُلُ ذَهَبَ (ذَاهِبٌ) Čovjek je otišao (ide);

السُّنْسُنُ طَلَعَتْ (طَالِعَةٌ) Sunce je izašlo (izlazi);

الرَّجُلَانِ ذَهَبَا (ذَاهِبَانِ) Dva su čovjeka otišla (idu);

الْمُعَلِّمُونَ ذَهَبُوا (ذَاهِبُونَ) Učitelji su otišli (idu).

Ako je subjekat imenske rečenice u pravilnoj množini ženskoga roda ili u nepravilnoj množini, onda se glagol ili iz infinitiva izvedeno ime kao predikat slaže sa subjektom u broju ili stoji u singularu ženskoga roda, na pr.

الرِّجَالُ ذَهَبُوا (ذَهَبَتْ - ذَاهِبُونَ - ذَاهِبَةٌ) Ljudi su otišli (idu);

النِّسَاءُ ذَهَبْنَ (ذَهَبَتْ - ذَاهِبَاتٌ - ذَاهِبَةٌ) Žene su otišle (idu);

الْأَشْجَارُ قُطِعَتْ (قُطِعْنَ - مَقْطُوعَةٌ - مَقْطُوعَاتٌ) Stabla su posječena.

3) U nominativu stoji subjekat imenske rečenice (الْمَبْنَدُ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; زَلْطَةٌ أَصْفَرُ Zlato je žuto.

Subjekat može biti i cijela rečenica, na pr.

صَابَكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ t. j. وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ Postiti vam je bolje;
سَمِعَكَ يَا لَعْبُدِي خَيْرٌ مِنْ رُؤْيَيْكَ إِيَّاهُ t. j. تَسْمَعُ يَا لَعْبُدِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ
Bolje ti je Muajdiju čuti nego vidjeti.

Ako je subjekat rečenica na kojoj stoji čestica أَنْ, onda predikat imenske rečenice mora stajati prije rečenice koja je subjekat, na pr. حَقُّ أَنَّكَ عَادِلٌ Istina je da si ti pravedan.

Kao što glagolska rečenica (الْمَعْلُومَةُ الْفِعْلِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْفَاعِلُ) tako isto i imenska rečenica (الْمَعْلُومَةُ الْاِسْمِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْمُبْتَدَأُ). Ako dakle iza subjekta u rečenici bude još koje ime vezano za subjekat kojim veznikom, to se ime iza veznika ne smatra drugim subjektom, nego je ono الْمَعْطُوفُ t. j. vezano, na pr. زَيْدٌ وَعَمْرُو عَالِمَانِ Zejd i Amr su učen.

Subjekat imenske rečenice mora biti određeno (الْمَعْرِفَةُ) ili bar atributom ili genitivom donekle određeno ime (النَّكِرَةُ), na pr. (الْمُخَصَّصَةُ), na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen;

الذَّهَبُ أَصْفَرُ Zlato je žuto.

وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ Rob, koji vjeruje, bolji je od poganina.

Imenski se subjekat može i ispustiti, ako se iz smisla razumiye, na pr. زَيْدٌ Zejd u odgovoru na pitanje مَنِ الْعَادِلُ Ko je pravedan?

4) Predikat imenske rečenice (خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen.

Predikata u imenskoj rečenici može biti i više, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ عَادِلٌ فَاضِلٌ Zejd je učen, pravedan i vrijedan. Kako se vidi predikati, ako ih ima više, stoje jedan iza drugoga bez veznika.

Predikat se sa subjektom slaže u rodu i u broju, ako je predikat izvedeno ime (الْمُسْتَق), na pr.

الْإِنْسَاءُ عَالِمَاتٌ , الرِّجَالُ عَالِمُونَ , هِنْدٌ عَالِمَةٌ , زَيْدٌ عَالِمٌ.

Ako je predikat primitivno ime (الْمَبْدُ), ne mora se slagati sa subjektom u broju, na pr. الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ. *Sunce i mjesec su dva Božija znaka*, ali النَّاسُ قِسْمَانِ : عَالِمٌ وَمُتَعَلِّمٌ. *Ljudi se dijele na dvoje: učenjak i učenik*.

Predikat može biti i cijela imenska ili glagolska rečenica, na pr. زَيْدٌ أَبُوهُ عَالِمٌ. *Zejdov je otac učen* (zapravo: *Zejd, njegov je otac učen*); زَيْدٌ كَرَمَ أَبُوهُ. *Zejdov je otac plemenit* (zapravo: *Zejd, plemenit je njegov otac*). Kada je predikat cijela rečenica, mora ona imati ličnu zamjenicu, koja tu rečenicu spaja sa subjektom kao što se to vidi iz gornjih primjera. Ova lična zamjenica zove se اَلْمَبْدُ t. j. zamjenica, koja spaja predikat sa subjektom. Zamjenica koja spaja taki predikat sa subjektom može biti i zamišljena (مُسْتَتَرٌ) ili izostavljena (مَحْذُوفٌ), na pr. اَللّٰهُ يَرْفَعُ اَلْعِلْمَ بِرَقِيٍّ اَلْأَمِّ. *Nauka pridizе narode*; اَللّٰهُ يَرْفَعُ اَلْعِلْمَ بِرَقِيٍّ اَلْأَمِّ. *Biser je miskal za dukat*.

Ako je predikat imenske rečenice ime, obično je ono neodređeno, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ. *Zejd je učen*. Može međutim nekada biti i određeno, na pr. اَللّٰهُ اِلٰهُنَا. *Allah je naš Bog*.

Kada je predikat određen, obično se pred njega stavi lična zamjenica (صَيْرُ الْفَصْلِ وَالْأَكْبَدِ), da naglasi da je to predikat, a da nije atribut (الْصِفَةُ), na pr. اَللّٰهُ هُوَ الْحَقُّ. *Samo je Bog istina*.

Predikat može biti i prijedlog sa svojim imenom, na pr. زَيْدٌ فِي الدَّارِ. *Zejd je u kući*.

Predikat može stajati i prije svoga subjekta, na pr. فِي الدَّارِ رَجُلٌ. *U kući je neko*.

Predikat se može i ispustiti, ako se po smislu razumije, na pr. *أَرَيْدُ عَالِمٌ أَمْ عَمْرُو* Je li učen Zejd ili Amr?

Ako pred subjektom imenske rečenice stoji čestica *أَمْ* što se tiče, pred predikatom mora doći veznik *فَ*, na pr. *أَمْ أَلْإِسْكَندَرِيَّةُ قَدِيمَةٌ قَدِيمَةٌ* Što se tiče Aleksandrije, to je stari grad.

Veznik *فَ* može doći pred predikat imenske rečenice u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

أَلَّذِي يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko mi dođe, dobiće groš;

أَلَّذِي فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko je u kući, dobiće groš.

b) Ako je atribut subjekta odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

الرَّجُلُ أَلَّذِي عَلَّمْتَهُ فَهُوَ (هُوَ) يُحِبُّكَ Čovjek, koga si poučavao, voli te.

c) Kada je subjekat neodređeno ime, čiji je atribut (*الْصِّغَةُ*) glagol ili prijedlog s imenom. To neodređeno ime može biti i *الْمُضَافُ*, na pr.

رَجُلٌ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Čovjek, koji mi dođe, dobiće groš;

رَجُلٌ فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْHَمٌ Čovjek, koji je u kući, dobiće groš;

صَدِيقُ رَجُلٍ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Prijatelj čovjeka, koji mi dođe, dobiće groš.

d) Kada je subjekat riječ *كُلُّ* svi, sva, sve kao *الْمُضَافُ* neodređenom imenu koje ima atributa jednu riječ ili uopće nema atributa, na pr.

كُلُّ رَجُلٍ عَالِمٌ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki učen čovjek će dobiti groš;

كُلُّ رَجُلٍ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki čovjek će dobiti groš;

Pred subjekat imenske rečenice u spomenutim slučajevima može doći čestica *إِنَّ*, *zaista* i *لَيْكِنَّ* ali, na pr.

قُلْ إِنَّ أَلْمَوْتَ أَلَّذِي تَعْرَوْنَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ Reci, zaista ona smrt, od koje vi bježite, svakako će vas sresti.

5) Subjekat glagola كَانَ *biti* (إِسْمُ بَابِ كَانَ) i ostalih pomoćnih glagola (أَخَوَاتُ كَانَ), na pr. كَانَ الْمِصْرِيُّونَ مُتَسَدِّينَ *Egipćani bijahu civilizivoni*.

Pravila o glagolskom subjektu (الْفَاعِلُ Vidi str. 30) potpuno vrijede i za subjekat pomoćnih glagola koji se zove اِسْمُ, na pr. اِسْمُ كَانَ subjekat od كَانَ, اِسْمُ صَارَ subjekat od صَارَ i t. d.

6) Predikat čestice إِنَّ zaista, أَنَّ da, كَأَنَّ kao da, لَكِنَّ ali, ipak, لَيْتَ kad bi (bilo)! i لَمَلَّ ne bi li, možda (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), na pr. إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Zaista je Zejd učen*.

Ove se čestice zovu اَلْمُرُوفُ اَلْمُشَبَّعَةُ بِاَلْفِعْلِ t. j. čestice koje sličie glagolu. Ove čestice dolaze pred imensku rečenicu i sva pravila koja vrijede za predikat imenske rečenice, vrijede i za predikat koji stoji poslije jedne od spomenutih čestica. Jedino treba naročito istaknuti da predikat ovih čestica ne može stajati prije njihova subjekta, osim ako je predikat prijedlog sa svojim imenom (اَلظَّرْفُ). U tom slučaju predikat može stajati prije subjekta, ako je subjekat određeno, a mora, ako je subjekat neodređeno ime, na pr. إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ *Zaista će se oni nama povratiti*; إِنَّ فِي الدَّارِ رَجُلًا *Zaista u kući ima neko*.

7) Predikat čestice لَا nema, ne postoji, koja znači odlučno općenito nijekanje (خَبَرُ لَا انْفِي الْجِنْسِ), na pr. لَا غُلَامَ رَجُلٍ جَالِسٌ *Nema ničijega roba koji sjedi*.

Za predikat ove čestice vrijede sva pravila koja su spomenuta kod predikta imenske rečenice (خَبَرُ اَلْمُبْتَدِإِ Vidi str. 34), jedino se predikat ove čestice vrlo često ispušta i samo se pomišlja, na pr. لَا فَقْرَ (مَوْجُودٌ) لِلْعَامِلِ *Za radišu nema siromaštva*.

8) Subjekat čestice مَا i لَا nije, koje znače što i glagol مَا زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd nije učen*; لَا رَجُلٌ حَاضِرٌ *Čovjek nije prisutan*.

Pravila koja vrijede za subjekat imenske rečenice (الْمُبْدَأُ) Vidi str. 34) vrijede i za subjekat (الْأَسْمُ) ovih čestica.

Naročito treba istaknuti da subjekat čestice لَا mora biti neodređeno ime, a subjekat čestice مَا može biti određen i neodređen, na pr. لَا أَحَدٌ أَفْضَلُ مِنَ الْخَلِصِ فِي عَمَلِهِ *Nije niko vredniji u svome radu od iskrenoga*, ali مَا أَكْبَرُ لَا ثِقًا لِلْعَالَمِ *Oholost ne dolikuje učenjaku*.

Ako između مَا i لَا i njihova subjekta dođe koja druga riječ ili se pred njihov predikat stavi čestica إِلَّا osim, onda subjekat i predikat ovih čestica stoji u nominativu, na pr.

مَا إِنْ زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd nije učen;*

مَا عَالِمٌ زَيْدٌ *Zejd nije učen;*

مَا زَيْدٌ إِلَّا عَالِمٌ *Zejd je samo učen.*

Čestica إِنَّ

Ova se čestica čita إِنَّ zaista¹⁾ u glavnoj, a اِنَّ u podređenoj rečenici, na pr.

إِنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ *Zaista je Zejd plemenit;*

أَعْلَمُ أَنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ *Ja znam da je Zejd plemenit.*

Prema tome treba čitati إِنَّ u ovim slučajevima:

- 1) Kada إِنَّ stoji na početku imenske rečenice, na pr.

إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Zaista je Zejd učen.*

- 2) Kada ova čestica stoji poslije zakletve, na pr.

وَاللَّهِ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Boga mi je Zejd učen.*

- 3) Ako je إِنَّ u rečenici koja slijedi iza odnosne zamjenice (الضَّمِيرُ), na pr. وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ (الضَّمِيرُ) *Dali smo mu riznicu, čiji bi ključki bili teški cijeloj grupi ljudi.*

¹⁾ Ova čestica u najviše slučajeva ne znači »zaista« u pravom smislu te riječi, nego samo jače naglašuje riječ, pred kojom stoji, pa se smatra samo kao uvod u rečenicu.

4) U slučaju kad je rečenica, pred kojom stoji **إِنَّ**, predikat imenske rečenice, čiji je subjekat konkretna imenica, na pr.

زَيْدٌ إِنَّهُ عَالِمٌ Zejd je zbilja učen.

5) Kad ova čestica stoji pred subjektom rečenice, pred čijim predikatom ima čestica **لَ** za pojačanje (**لَا مِثْلَ كَيْدٍ**), na pr.

عَلِمْتُ إِنَّ زَيْدًا لَعَالِمٌ Ja znam da je Zejd zbilja učen.

6) Poslije glagola **قَالَ** reći (a ne u značenju »misлити«), na pr.

قُلْ إِنَّ اللَّهَ وَاحِدٌ Reci, zbilja je Bog jedan.

7) Poslije čestice **حَقَّ** čak, koja stoji na početku rečenice, na pr.

أَتَقُولُ ذَلِكَ حَقٌّ إِنَّ زَيْدًا يَقُولُهُ Zar ti to kažeš, pa čak i Zejd to govori?

8) Kada **إِنَّ** stoji iza potvrdnih čestica (**حُرُوفُ التَّصْدِيقِ**), na pr.

نَعَمْ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Da, zaista je Zejd učen.

9) Poslije čestica **أَلَا**, **أَمَّا** ili **هَآ** eto (**حُرُوفُ التَّنْبِيهِ**), na pr.

أَلَا إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Eto zbilja je Zejd učen.

10) Kada **وَ** stoji iza čestice **وَ** koja označuje stanje (**وَإِوَالِ**), na pr.

جِئْتُ وَإِنَّ الشَّمْسَ تَغْرُبُ Dodoh, a sunce zalazi.

Ova se čestica čita **أَنَّ** kada je rečenica, pred kojom stoji:

1) Subjekt aktivnih glagola (**أَلْفَاعِلُ**), na pr.

بَلَغَنِي أَنَّكَ عَالِمٌ Čuo sam da si učen.

Isto tako kada je rečenica subjekat pasivnih glagola

(**تَأْتِبُ أَلْفَاعِلِ**), na pr.

عُلِمَ أَنَّكَ صَادِقٌ Saznalo se je da si iskren.

2) Subjekt imenske rečenice ili njezin predikat, čiji je subjekat apstraktna imenica, na pr.

عِنْدِي أَنَّكَ مُسْتَحِقٌّ لِلْكَرَامَةِ Ja držim da ti zaslužuješ poštovanje;

الْحَقُّ أَنَّ الْجَهْلَ عَارٌ Istina je da je neznanje mana;

ظَنِّي أَنَّكَ فَاضِلٌ Ja mislim da si ti vrijedan.

3) Objekat, na pr.

عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Znam da je Zejd učen.*

4) الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

إِجْلِسْ حَيْثُ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ *Sjedi gdje Zejd sjedi.*

5) Poslije čestice لَوْ *da*, jer je rečenica poslije ove čestice subjekat (الْفَاعِلُ) zamišljenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. (لَوْ ثَبَّتَ ذَهَابُكَ لَذَهَبْتُ) (isto kao da je rečeno: لَوْ أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ideš, i ja bih išao.*

6) Poslije لَوْلَا *da nije*, jer je rečenica iza ove čestice subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), na pr. لَوْلَا أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ (isto što i لَوْلَا ذَهَابُكَ مَوْجُودٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ne ideš, otišao bih ja.*

7) Iza čestice مَا *dok*, poslije koje stoji vremenska rečenica, koja se može zamijeniti infinitivom (مَا الْمَصْدَرِيَّةُ التَّوْفِيقِيَّةُ), jer se ta rečenica smatra subjektom ispuštenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. (إِجْلِسْ مَا أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ) (isto što i (إِجْلِسْ مُدَّةً ثُبُوتِ جُلُوسِ زَيْدٍ to jest إِجْلِسْ مَا ثَبَّتَ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ) *Sjedi dok Zejd sjedi!*

8) Iza prijedloga, na pr.

عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُعْجِلٌ *Čudim se da ti zanemaruješ!*

9) Iza veznika (الْمَرْوُفُ الْمَاعِطَةُ), koji vežu riječi, a ne rečenice, na pr.

عَرَفْتُ أُمُورَكَ حَقًّا أَنَّكَ صَالِحٌ (حَقِّ صَلَاحِكَ) *Znam tvoja djela pa čak i da si dobar;*

بَلَفَنِي أَجْتِهَادُكَ وَأَنَّكَ حَسَنُ الْخُلُقِ (وَحُسْنُ خُلُقِكَ) *Čuo sam da se trudiš i da si lijepe čudi;*

سُرِرْتُ مِنْ أَدَبِ خَلِيلٍ وَأَنَّهُ عَاقِلٌ (وَكَوْنِهِ عَاقِلًا) *Veseli me odgoj Halilov kao i to što je pametan.*

Rečenica, pred kojom stoji čestica أَنَّ, smatra se kao infinitiv (الْمَجْمَلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ). Ova se rečenica pretvara u infinitiv na taj način da se predikat rečenice, pred kojom je أَنَّ (خَبَرُ أَنَّ), pretvori u infinitiv pa se stavi kao الْمُضَافُ subjektu te rečenice,

koji će tada doći u genitiv, na pr. mjesto *بَلَّغْنِي أَنَّكَ عَالِمٌ* može se reći *بَلَّغْنِي عَلَيْكَ* Čuo sam da si učen; mjesto *عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُهِيلٌ* može se reći *عَجِبْتُ مِنْ إِمْهَالِكَ* Čudim se da zanemaruješ. Rečenica, pred kojom stoji *أَنَّ*, smatra se dakle kao jedna riječ.

Prema svemu što je o čestici *إِنَّ* i *أَنَّ* rečeno ovu je česticu dozvoljeno čitati na oba načina kada ona stoji poslije čestice *فَ* pa, koja dolazi na drugi dio pogodbene rečenice (*فَإِنَّ الْجَزَاءَ*), na pr. *مَنْ يُكْرِمْنِي فَأَنِّي أَكْرِمُهُ* Ko me počasti, i ja ću njega počastiti.

Isto je tako kada *إِنَّ* stoji poslije *إِذَا* koje ima značenje iznenađenja (*أَلَمْ تَجَأْهُ*), poslije riječi *لَا جَرَمَ* (nema nikakve sumnje) i kada je rečenica sa *إِنَّ* uzročna bez uzročne veze, na pr.

نَظَرْتُ فَإِذَا إِنَّ الْعَدُوَّ مُنْهَزِمٌ Pogledah kad li neprijatelj poražen;
لَا جَرَمَ إِنَّ الْعَدْلَ يَرْفَعُ قَدْرَ الْحُكَّامِ Nema nikakve sumnje da pravda diže vrijednost upravnika;

احْذَرِ الْكَلَلَ إِنَّهُ عَلَّةُ الْفَقْرِ Čuvaj se lijenosti, ona je uzrok siromaštvu.

Kada čestica *إِنَّ* izgubi pojačanje i dode u obliku *إِنْ*, onda se pred predikat rečenice, pred kojom je ta čestica, stavi čestica *لَ* (*لَا مَ إِلَّا بَيِّنَاتٌ*), na pr.

إِنْ نَظُنُّكَ لِمَنِ الْكَاذِبِينَ Mi te zaista držimo da si lažac.

U ovom slučaju *إِنْ* može doći pred glagolsku rečenicu kao u prošlom primjeru, a može stajati i pred imenskom rečenicom. Ako je pred imenskom rečenicom, onda može subjekat i predikat te rečenice stajati u nominativu ili prvi u akuzativu, a drugi u nominativu, na pr.

إِنْ أَنْتَ لَصَادِقٌ Zaista si ti iskren;

إِنْ زَيْدٌ لَصَادِقٌ Zaista je Zejd iskren.

I čestica *أَنَّ* može izgubiti pojačanje pa glasi *أَنْ*. Ovu česticu treba dobro razlikovati od *أَنَّ* da, uz koju dolazi imperfekat glagola u zavisnom načinu (*أَلَمْ تَضَرْعُ الْمَنْصُوبَ*), na pr. *أَنْ يَكْتُبَ*

da piše. Čestica **أَنَّ**, koja je postala od **أَنْ**, dolazi pred imensku ili glagolsku rečenicu. U oba slučaja zamišlja se poslije **أَنَّ** lična zamjenica, koja se odnosi na slijedeću rečenicu (**صَبْرُ الشَّانِ**), na pr.

وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Zadnja je njihova izjava: »Hvala Bogu, stvoritelju svjetao!«

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ Misli li čovjek da nikako nećemo sabrati njegove kosti?

Ako je **أَنَّ** pred glagolskom rečenicom može biti:

a) Glagol koji se potpuno ne mijenja, na pr.

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى Čovjeku je samo ono što zasluži.

b) Glagol koji se potpuno mijenja. U ovom slučaju mora između **أَنَّ** i glagola biti jedna od ovih riječi:

1) Čestica **قَدْ**, na pr.

وَنَعْلَمُ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا I da mi znamo da si nam zaista istinu rekao.

2) Čestica **سَوْفَ** ili **سَ**, koje označuju da imperfekat ima značenje futura (**حَرْفُ التَّنْفِيصِ**), na pr.

عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضًى Znao je da će sigurno od vas biti bolesnih;

وَأَعْلَمُ فَعِلْمُ الْكُرْءِ يَنْفَعُهُ • أَنْ سَوْفَ يَأْتِي كُلُّ مَا قَدَرَا

Znaj (a znanje čovjeku koristi) da će sigurno sve doći što je suđeno.

3) Negativne čestice **لَنْ** nikako (ubuduće), **لَمْ** nije i **لَا** ne, na pr.

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ Misli li on da ga nije vidio niko?

عَلِمْتُ أَنْ لَا تَقُومَ Znao sam da nećeš stajati.

4) Pogodbena čestica, na pr.

وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا A da istraju na ovom putu, mi bi ih zaista napojili obilnom vodom.

Glagol, koji stoji prije čestice **أَنَّ**, uvijek znači uvjerenje kako se to vidi iz gornjih primjera.

Kako iza *إِنَّ* ili *أَنَّ* tako i iza svih čestica, koje sličje glagolu, može doći čestica *مَا* (مَا الْكَافَّةُ). U ovom slučaju i subjekat i predikat imenske rečenice, koja stoji iza ovih čestica, stoji u nominativu, na pr.

إِنَّمَا زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je samo učen.

Kada ove čestice imaju *مَا*, može iza njih stajati i glagolska rečenica, na pr.

كَأَنَّمَا يُسَافِرُونَ إِلَى الْمَوْتِ Kao da se tjeraju u smrt.

Kao što čestica *إِنَّ* ili *أَنَّ* nekad može izgubiti pojačanje tako i čestice *كَأَنَّ* i *لَكِنَّ* mogu stajati bez pojačanja na zadnjem suglasniku. U ovom slučaju iza ovih čestica može stajati imenska i glagolska rečenica. Ako je iza njih imenska rečenica, onda subjekat i predikat stoje u nominativu, na pr.

كَأَنَّ زَيْدًا عَالِمًا Kao da je Zejd učen;

جَاءَ عَلِيٌّ لَكِنَّ سَافِرًا خَلِيلٌ Došao je Alija, ali je otputovao Halil.

AKUZATIVI (الْمَنْصُوبَاتُ)

U akuzativu stoji:

1) Opći objekat (الْمَنْعُولُ الْمَطْلُوقُ)

Ovaj se objekat zove općim zato što može doći uz prelazne, neprelazne, aktivne i pasivne glagole svih vrsta. Opći objekat je infinitiv (الْمَصْدَرُ) u akuzativu, koji potječe od istoga glagola, koji se nalazi u toj rečenici ili od drugog glagola, koji ima isto značenje, na pr.

ضَرَبَهُ ضَرْبًا Udario ga je jako;

قَعَدَ جُلُوسًا On sjede potpuno.

Ovaj akuzativ znači:

a) Pojačanje radnje (الْأَكِيدُ), kada obični infinitiv stoji sam, na pr. *يَنَامُ نَوْمًا On spava snom.*

b) Broj radnje (اَلْعَدَدُ), ako je infinitiv koji znači broj radnje (مَصْدَرُ الْمَرَّةِ), na pr.

ضَرْبَةً ضَرْبَةً Udario ga je jedanput;

ضَرْبَتَيْنِ Udario ga je dvaput;

ضَرْبَةً ضَرْبَاتٍ Udario ga je više puta.

c) Način radnje (اَلنَّوْعُ), kada je infinitiv koji pokazuje način (مَصْدَرُ اَلنَّوْعِ ili مَصْدَرُ اَلنَّوْعِ), na pr.

يَمْشِي مِثْلَ اَلْأَسَدِ Ide poput lava.

Isto tako ovaj akuzativ znači način, ako iza infinitiva stoji atribut, genitiv (اَلْمُضَافُ اِلَيْهِ) ili odnosna rečenica, na pr.

ضَرْبَةً ضَرْبًا شَدِيدًا Udario ga je jakim udarcem;

خَافَ خَوْفَ اَلْجَبَانِ Bojao se je poput strašivice;

ضَرْبَتِي اَلضَّرْبُ اَلَّذِي لَا يَخْفَى عَلَيْكَ Udario me je udarcem, koji je tebi poznat.

Infinitiv, koji znači broj ili način radnje, može stajati i prije svoga glagola, ako je na infinitivu sila govora, na pr.

مِثْلَ اَلْأَسَدِ يَمْشِي Poput lava ide;

ضَرْبَةً ضَرْبَتٍ Jedanput sam udario.

Nekada ovaj akuzativ dolazi samo zato da nadomjesti ispušteni glagol, na pr.

اِصْبِرْ صَبْرًا mjesto Strpi se!

اَسْمَعْ وَأَطِعْ mjesto سَمِعًا وَطَاعَةً Slušam i pokoravam se!

Ovamo spada i prilog أَيْضًا također, opet, koji je nastao od أَضْ أَيْضًا Povratio se.

2) اَلْمَفْعُولُ بِهِ (Objekat)

Ovaj akuzativ dolazi samo uz prelazne glagole (اَلْفِعْلُ اَلْمَتَعَدِّي) i zove se bliži objekat (اَلْمَفْعُولُ بِهِ اَلصَّرِيحُ), na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا Istukao je Zejd Amra.

Objekat može biti svako ime. Ako je objekat lična zamjenica, može biti sastavljena (الْمُتَّصِلُ) i rastavljena (الْمُنْفَصِلُ), na pr. رَأَيْتَكَ *Vidio sam te*; إِيَّاكَ رَأَيْتُ ili إِلَا إِيَّاكَ *Samo sam tebe vidio*.

Neprelazni glagoli (الْفِعْلُ اللَّازِمُ) mogu imati samo dalji objekat t. j. objekat koji stoji u genitivu s kojim prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهَ الْغَيْرُ الصَّرِيحُ), na pr.

مَرَرْتُ بِرَيْدٍ *Prošao sam pokraj Zejda*;

رَيْدٌ يَشْكُ فِي هَذَا *Zejd sumnja u to*.

Promjenom prijedloga nekada i glagol mijenja svoje značenje, na pr.

بَكَى مِنْ *plakati na nešto*   بَكَى عَلَى *plakati za nešto*;

رَغِبَ فِي *težiti za nešto*;   رَغِبَ عَنْ *izbjegavati nešto*.

Valja naročito zapamtiti da glagoli, koji su u srpskohrvatskom jeziku tranzitivni, mogu biti u arapskom jeziku intransitivni i obratno, na pr.

جَاءَ رَيْدٌ عَمْرًا *Došao je Zejd Amru*,

إِسْتَحَفَّ رَيْدٌ *Omalovažio je Zejda*.

Objekat može stajati i prije svoga glagola, na pr. رَيْدًا ضَرَبْتُ *Zejda sam istukao*. Isto se tako objekat može i ispustiti, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*. Može se ispustiti i glagol, ako se iz smisla razumije, na pr. kad na pitanje مَنْ أَسْأَلُ *Koga ću pitati?* neko odgovori رَيْدًا *Zejda*.

Kada se prelazan glagol pretvori u pasiv, glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) otpada, a na njegovo mjesto stupa objekat, koji dođe u nominativu i nosi ime تَائِبُ الْفَاعِلِ (zamjenik glagolskog subjekta), na pr. فَتَحْتُ الْبَابَ *Otvorio sam vrata* u pasivu glasi فُتِحَ الْبَابُ *Vrata su otvorena*. Ako se pretvori u pasiv glagol

koji ima dva ili tri objekta, onda prvi objekat dode mjesto subjekta, a drugi i treći ostaju u akuzativu, na pr.

عَلَّمْتُ مُحَمَّدًا اللِّسَانَ الْعَرَبِيَّ Naučio sam Muhammeda arapski jezik
pretvoreno u pasivu glasi:

عَلِّمَ مُحَمَّدٌ اللِّسَانَ الْعَرَبِيَّ Muhammed je poučen arapski jezik.

3) Akuzativ mjesta ili vremena (الْمَفْعُولُ فِيهِ)

Ovaj akuzativ izražuje:

a) Vrijeme kada se radnja događa, na pr.

مِزْتُ حِينًا Išao sam neko vrijeme;

صُنْتُ شَهْرًا Postio sam mjesec;

جَاءَ طُلُوعُ الشَّمْسِ Došao je kad je sunce izlazilo;

مَاتَتْ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّمَ) مَرْجِعَهُ مِنْ بَدْرِ Umrla je kći Božjeg poslanika kad se je vratio sa Bedra.

b) Mjesto u kome se radnja događa, ako je mjesto neograničeno (غَيْرُ مَحْدُودٍ), na pr.

سَافَرَ بَرًّا وَبَحْرًا Putovao je po kopnu i moru

نَظَرَ يَمِينًا وَشِمَالًا Gledao je desno i lijevo.

Ovaj akuzativ dolazi kod prijedloga koji su postali od imenica: شِمَالٌ, يَسَارٌ, يَمِينٌ za; خَلْفٌ, قُدَامٌ, أَمَامٌ pred; شِمَالٌ lijevo; يَسَارٌ desno; بَيْنٌ, وَسْطٌ usred; لَدَى kod; عِنْدَ pod; تَحْتَ nad; فَوْقَ iznad; إِزَاءَ, بَيْنَ među; إِزَاءَ prema¹), na pr.

أَمَامَ الدَّارِ pred kućom; فَوْقَ الرَّأْسِ više glave i t. d.

Ovamo spadaju i akuzativi mjera za dužinu: فَرسَاحٌ fersah, tri milje (1200 koraka); مِيلٌ milja (400 koraka); بَرِيدٌ 12 milja, na pr. مَشَى فَرسَاحًا Išao je fersah.

¹) Riječi وَجْهٌ i جِهَةٌ, نَاحِيَةٌ, جَانِبٌ strana, kraj dolaze u genitivu sa prijedlogom, na pr. كُنْتُ فِي نَاحِيَةِ الدَّارِ Spavao sam u jednom kraju kuće.

Ako riječ znači neko ograničeno mjesto (الْمَحْدُودُ), onda stoji u genitivu s prijedlogom osim poslije glagola تَرَكَ *otsjesti*, دَخَلَ *unići* i سَكَنَ *stanovati*, na pr. أَكَلْتُ فِي الدَّارِ *Jeo sam u kući*, ali دَخَلْتُ الدَّارَ *Unišao sam u kuću*.

Imenice mjesta (إِسْمُ الْمَكَانِ) stoje u akuzativu kad znače bivanje, postojanje ili boravljenje negdje, na pr. جَلَسْتُ تَجْلِسَ زَيْدٍ *Sjeo sam na mjesto gdje Zejd sjedi*.

Imenice مَوْضِعٌ, مَقَامٌ, مَكَانٌ i مَوْضِعٌ mjesto stoje u akuzativu kad je pred njima glagol, koji znači bivanje, postojanje ili boravljenje, na pr. جَلَسَ مَكَانَهُ *Sjeo je na mjesto, gdje on sjedi*; سَجَدَ مَوْضِعَ زَيْدٍ *Sjedi mjesto Zejda*, ali مَاتَ فِي مَوْضِعٍ كَذَا *Umro je u tom i u tom mjestu*.

Kad mjesto akuzativa mjesta ili vremena stoji genitiv s prijedlogom (الظَّرْفُ), smatra se da ime, koje je u genitivu, prema svome položaju u rečenici (تَحْصُلًا) stoji u akuzativu, na pr.

كَرِهْتُ فِي حِينَ كَذَا - كَرِهْتُ حِينَ كَذَا *Istukao sam ga tada i tada*.

Akuzativ mjesta i vremena može stajati i prije one riječi na koju se odnosi, na pr. حِينَ سِرْتُ *Neko vrijeme sam putovao*; الدَّارَ دَخَلْتُ *U kuću sam unišao*. Taj se akuzativ može i ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. na pitanje هَلْ صَامَ زَيْدٌ شَهْرًا *Da li je Zejd postio mjesec?* može se odgovoriti صَامَ زَيْدٌ *Zejd je postio (to jest mjesec)*. Isto se tako može ispustiti i riječ, na koju se akuzativ mjesta ili vremena odnosi, na pr. na pitanje كَيْدَ دَخَلْتُ *Kad si ti otišao?* može se odgovoriti يَوْمَ الْجُمُعَةِ *u petak*.

4) Akuzativ uzroka ili svrhe (الْمَفْعُولُ لَهُ)

Ovaj akuzativ je uvijek infinitiv (الْمَصْدَرُ), koji slijedi iza glagola ili iza imena koje je slično glagolu. Glagolsku radnju kao i radnju infinitiva mora vršiti isti subjekat u isto vrijeme, na pr.

هَرَبَ خَوْفًا *Pobjegao je od straha*;

فُتِنَّا تَعَطُّبًا *Ustali smo iz poštovanja prema njemu*.

Ako oznaka uzroka nije infinitiv ili radnju ne vrši isto lice u isto doba, onda stoji u genitivu s prijedlogom لِ, na pr.

جِئْتُكَ لِكِتَابٍ Došao sam ti radi knjige;

أَكْرَمْتُكَ لِأَكْرَامِكَ Počastio sam te zato što si ti mene počastio;

جِئْتُكَ الْيَوْمَ لِوَعْدِي أَمْسٍ Došao sam ti danas, jer sam ti obećao jučer.

Što je rečeno za prometanje i ispuštanje oznake mjesta i vremena kao i za ispuštanje riječi, kojoj ta oznaka pripada, vrijedi i za oznaku uzroka.

5) Akuzativ uz riječ وَ sa (الْمَفْعُولُ مَعَهُ)

Kada وَ znači »sa«, »udruženo« ili »pokraj« (وَأَوَّ الْمَصَاحِبَةِ), onda iza te čestice slijedi akuzativ, na pr.

جِئْتُ وَ خَالِدًا Došao sam sa Halidom;

إِذْمَبَ وَ أَلْتَفَرَ Idi pokraj rijeke!

Ovaj akuzativ ne može doći prije glagola ili prije riječi sa kojom je vezan.

6) Akuzativ stanja (الْمَالُ)

Stanje, u kome se nalazi glagolski subjekat ili objekat za vrijeme dok se glagolska radnja zbiva, izrazuje se akuzativom, koji se zove الْمَالُ, na pr.

جَاءَ بَاكِيًا Došao je plačući;

وَجَدْتُهُ نَائِمًا Našao sam ga spavajući.

Oznaka stanja mora biti neodređeno i obično je iz infinitiva izvedeno ime, koje uvijek stoji u vezi sa glagolom (الْفِعْلُ), glagolu sličnim imenom (شِبْهُ الْفِعْلِ) ili riječi, koja ima glagolsko značenje (مَتَى الْفِعْلِ), na pr.

جَاءَ بَاكِيًا Došao je plačući;

رَجِعَ رَاغِبًا Zejd se vraća plačući;

رَجِعَ فِي الدَّارِ بَاكِيًا Zejd u kući plače (zapravo: Zejd se u kući nalazi plačući).

Nekad se riječ, sa kojom je oznaka stanja u vezi, može i ispustiti kad se iz smisla razumije, na pr. kad se nekom, koji polazi na put, rekne رَاشِدًا مَهْدِيًا *Pravim putem upućen!* t. j. يَسِرْ *Putuj!*

Mjesto akuzativa stanja može stajati glagolska ili imenska rečenica sa وَ (وَأَوُ الْخَالِ) ili bez njega. Čestica وَ jedino ne može doći kada je oznaka stanja afirmativni imperfekat. Ako je oznaka stanja perfekat, mora pred njim stajati ili se zamišljati čestica قَدْ, na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ يَرْكَبُ قَدْرَكِبٌ (وَقَدْرَكِبٌ) *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ لَا يَرْكَبُ (وَلَا يَرْكَبُ) *Došao mi je Zejd nejašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَ رَكِبَ عَمْرُو *Došao mi je Zejd, a Amr je jahao;*

جَاءَنِي زَيْدٌ هُوَ (وَهُوَ) رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَ عَمْرُو رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd, a jahao je Amr.*

Kada je oznaka stanja rečenica, mora ona imati česticu وَ ili ličnu zamjenicu (rečenu ili zamišljenu) ili oboje, koji služe kao veza (أَرَايْتُ), kojom se oznaka stanja spaja sa riječi čije stanje označuje (صَاحِبُ الْخَالِ ili ذُو الْخَالِ).

Ako je oznaka stanja jedna riječ, koja označuje stanje određenog imena, može akuzativ stanja doći i prije te imenice, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا زَيْدٌ *Došao mi je jašući Zejd.* Jedino ako je ذُو الْخَالِ u genitivu sa prijedlogom, ne može oznaka stanja doći prije njega, na pr.

مَرَرْتُ بِزَيْدٍ جَالِسًا *Prošao sam pokraj Zejda, koji je sjedio.*

Kad je ذُو الْخَالِ neodređeno ime, onda الْخَالُ mora doći prije njega, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا رَجُلٌ *Došao mi je jašući jedan čovjek.*

Akuzativa koji znače stanje može biti u jednoj rečenici i više, na pr. جَاءَنِي زَيْدٌ رَاكِبًا ضَاحِكًا *Došao mi je Zejd jašući i smijući se.*

7) Akuzativ koji pobliže označuje nešto (التَّيْزِ)

Ovaj akuzativ je uvijek neodređeno ime, koje stoji:

a) Iza riječi koje imaju općenito značenje, na pr.

طَابَ زَيْدُ أَبَا Zejd je dobar kao otac ili po ocu;

الْحَوْضُ مُسْتَلْقٍ مَاءَ Čatrnja je puna vode;

زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا Zejd je lijepa lica;

زَيْدٌ أَفْضَلُ مِنْ عَمْرٍو عِلْمًا Zejd je vredniji od Amra znanjem.

Ovaj se akuzativ smatra po svome značenju kao glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. mjesto rečenice زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا može se reći زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهُهُ.

b) Iza riječi, koje znače mjere ili brojeve, na pr.

رِثْلٌ زَيْتًا ritl ulja; عِشْرُونَ دِينَارًا dvadeset zlatnika.

Uz brojeve 3—10 uključivo التَّيْزِ dolazi kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ u genitivu plurala¹⁾, a od 11—99 u akuzativu singulara, na pr.

أَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ أَمْرَأَةً 24 žene; ثَلَاثَةُ رِجَالٍ tri čovjeka;

U složenim brojevima od 20—90 desetice ostaju uvijek iste, a jedinice se mijenjaju prema rodu imenice, na pr. ثَلَاثٌ وَعِشْرُونَ أَمْرَأَةً 23 žene; ثَلَاثَةٌ وَعِشْرُونَ رَجُلًا 23 čovjeka;

Iza riječi مِائَةٌ 100, أَلْفٌ 1000 i مِائُونَ milijun u singularu, dualu ili pluralu stoji kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ genitiv singulara, na pr.

مِائَةُ رَجُلٍ 100 ljudi;

أَلْفَا دَارٍ dvije hiljade kuća;

مِائَتَيْنِ نَفْسَةٍ milijuni duša (t. j. ljudi).

Ako uz brojeve 100, 1000 ili milijun stoji još koji broj onda će osim imenice, koja uz spomenute brojeve dolazi u genitivu

¹⁾ Jedini je izuzetak od ovoga pravila riječ مِائَةُ 100 kad stoji iza koga broja od 3—10. U ovom slučaju riječ مِائَةُ ne stoji u genitivu plurala, nego u genitivu singulara, na pr. ثَلَاثَةٌ رَجُلٍ 300 ljudi.

singulara, doći ponovno ista imenica i to u broju i padežu koji zahtijeva onaj broj koji dolazi iza veznika, na pr.

- مِائَةُ رَجُلٍ وَ رَجُلٌ 101 čovjek;
 مِائَةُ أَمْرَأَةٍ وَ ثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
 أَلْفُ لَيْلَةٍ وَ لَيْلَتَانِ 1002 noći;
 أَلْفُ لَيْلَةٍ وَ ثَلَاثُ لَيَالٍ 1003 noći.

Može se međutim reći i

- مِائَةُ وَ ثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
 مِائَةُ وَ أَرْبَعُونَ رَجُلًا 140 ljudi. i t. d.

U datumu (التَّارِيجُ) Arapi izrazuju dane na dva načina:

1) Redni broj dana dođe bez određenog člana kao الْمُضَافُ imenici koja označuje mjesec i stoji u genitivu kao الْإِنْبِ, na pr.

- ثَالِثُ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
 فِي رَابِعِ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

Ako redni broj ima određeni član, onda ime mjeseca stoji u genitivu sa prijedlogom مِنْ, na pr.

- الثَّالِثُ مِنَ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
 فِي الرَّابِعِ مِنْ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

2) Kako Arapi obično računaju po mjesečnoj godini, onda izrazuju datum noći, a ne dana i to tako da se od 1 do 15 u mjesecu računaju noći koje su prošle (خَلَّتْ ili خَلَوْنَ), a od 15 do 30 noći koje su preostale (بَقِيَتْ ili بَقِيْنَ) od mjeseca, na pr.

- لِلَّيْلَةِ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ prvoga redžeba;
 لِلَّيْلَةِ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 29 redžeba;
 لِلَّيْلَتَيْنِ بَقِيَتَا مِنْ رَجَبٍ 28 redžeba;
 لِأَرْبَعِ عَشْرَةٍ لَيْلَةٍ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ 14 redžeba;
 لِأَرْبَعِ عَشْرَةٍ لَيْلَةٍ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 16 redžeba.

Kod označivanja datuma stoji glavni broj sa prijedlogom لِ.

Isto tako se glavnim brojem izrazuju godine i to tako da se prije glavnoga broja stavi riječ *سَنَةٌ* ili *عَامٌ* u akuzativu ili sa prijedlogom *فِي* u genitivu kao *الْمُضَافُ* dotičnog broja, koji je onda *الْمُضَافُ إِلَيْهِ*, na pr.

$\left. \begin{array}{l} \text{سَنَةٌ (فِي سَنَةٍ) أَرْبَعٌ وَثَلَاثِينَ} \\ \text{وَبِسْمِائَةٍ وَأَلْفٌ بَعْدَ الْمِيلَادِ} \\ \text{لِلْبَلْتَيْنِ مِنْ رَجَبِ سَنَةٍ (فِي سَنَةٍ)} \\ \text{سَبْعٌ وَمِائَتَيْنِ وَأَلْفٌ بَعْدَ الْهِجْرَةِ} \end{array} \right\}$	1934 godine po Is. rođenju; 2 redžeba godine 1207 po Hidžri.
---	---

8) Akuzativ izuzimanja (الْمُسْتَثْنَى)

Ovaj akuzativ dolazi iza čestice *إِلَّا* osim (حَرْفُ الِاسْتِثْنَاءِ) i znači izuzetak (الِاسْتِثْنَاءُ) iz nekoga mnoštva, na pr.

جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا. Došli su mi ljudi osim Zejda.

Izuzimanje može biti:

a) Spojeno izuzimanje (الِاسْتِثْنَاءُ الْمُتَّصِلُ), kada je stvar koja se izuzima (الْمُسْتَثْنَى) od iste vrste od koje je i ono iz čega se izuzima (الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ), na pr. *جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا.*

b) Rastavljeno izuzimanje (الِاسْتِثْنَاءُ الْمُنْقَطِعُ), kad je *الْمُسْتَثْنَى* različit od *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ*, na pr.

جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا حِمَارًا. Došli su mi ljudi osim magarca.

c) Napušteno izuzimanje (الِاسْتِثْنَاءُ الْمَفْرُغُ), gdje *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ* nije nikako spomenut, na pr. *مَا جَاءَ فِي إِلَّا زَيْدٌ.* ¹⁾ Nije mi došao osim Zejd t. j. Samo mi je Zejd došao.

الْمُسْتَثْنَى stoji u akuzativu, ako čestica *إِلَّا* dođe iza potpune jesne rečenice, na pr. *جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا.*

الْمُسْتَثْنَى može biti u akuzativu, a može stajati u istom padežu u kom je *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ*, ako je prije *إِلَّا* potpuna niječna rečenica, na pr.

مَا جَاءَ فِي الرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)

مَا رَأَيْتُ الرِّجَالَ إِلَّا زَيْدًا

مَا مَرَرْتُ بِالرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)

¹⁾ Česticu *إِلَّا* sa kojom negativnom česticom treba u našem jeziku prevoditi »samo«.

Valja zapamtiti da الْمُسْتَقْنَى u ovom slučaju može stajati samo u akuzativu, ako je rastavljeno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمُنْقَطِعُ), na pr. مَا جَاءَنِي أَحَدٌ إِلَّا حِمَارًا. *Nije mi došao niko osim magarca.*

Isto tako الْمُسْتَقْنَى stoji uvijek u akuzativu, ako je الْمُسْتَقْنَى spomenut prije مِنْهُ, na pr.

مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدًا أَحَدٌ. *Samo mi je Zejd došao.*

الْمُسْتَقْنَى dolazi iz nepotpune rečenice i stoji u padežu u kome bi stajala imenica koja je poslije إِلَّا kad te čestice ne bi nikako bilo. Ovaj se الْمُسْتَقْنَى i zove napušteni, jer se s njim postupa kao da nema uz njega čestice إِلَّا, na pr.

مَا مَرَزْتُ إِلَّا بِزَيْدٍ, مَا رَأَيْتُ إِلَّا زَيْدًا, مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ.

Kao إِلَّا vrijede riječi سَوَاءٌ, سِوَى, غَيْرٌ riječi مَاعَدًا, مَاخَلَا, حَاشَا, عَدَا, خَلَا, سِوَا, غَيْرُ osim i لَيْسَ ali.

Uz الْمُسْتَقْنَى سَوَاءٌ i سِوَى, غَيْرُ dolazi uvijek u genitivu, kao اَلْمُضَافُ إِلَى, a same te riječi stoje u padežu, u kom treba da stoji مَا جَاءَنِي أَحَدٌ غَيْرُ زَيْدٍ, جَاءَنِي الْقَوْمُ غَيْرُ زَيْدٍ, اَلْمُسْتَقْنَى, na pr.

Iza عَدَا, حَاشَا i عَدَا, خَلَا može stajati genitiv i akuzativ, na pr. مَا جَاءَنِي أَحَدٌ خَلَا زَيْدًا (زَيْدٍ), جَاءَنِي الْقَوْمُ خَلَا زَيْدًا (زَيْدٍ).

Uz riječi لَيْسَ, مَاعَدًا stoji اَلْمُسْتَقْنَى uvijek u akuzativu, na pr.

عَدَا كُلُّ شَيْءٍ مَالِ اللَّهِ بَاطِلٌ. *Eto, svaka je stvar osim Boga ništetna.*

Riječ ali ne mijenja se i uvijek iza nje stoji اَلْمُسْتَقْنَى الْمُنْقَطِعُ, Zejd je bogat, ali je škrtica. na pr. زَيْدٌ كَثِيرٌ اَلْمَالِ بَيْنَدُ أَنَّهُ بَخِيلٌ.

Kada riječ غَيْرٌ znači »drugi« i ne znači što i إِلَّا, onda je غَيْرٌ obično atribut, na pr. رَجُلٌ غَيْرُ زَيْدٍ. *Drugi čovjek, ne Zejd.* Medutim i čestica إِلَّا može značiti »drugi«, kada prije te čestice stoji neodređeno ime u pluralu, jer se ne zna koje se jedinice izuzimaju, na pr.

لَوْ كَانَ فِيهَا أَلْعَبَةُ إِلَّا أَنَّهُ لَفَسَدَتَا. *Kad bi bilo na njima (nebu i zemlji) kakvih bogova osim Allaha, propale bi.*

U ovom slučaju riječ iza **إِلَّا** kao atribut stoji u istom padežu, u kome je ime, kome taj atribut pripada.

9) **Predikat glagola كَانَ i njemu sličnih glagola (خَبَرُ بَابِ كَانَ)**

Ovaj predikat stoji u akuzativu, ako iza pomoćnih glagola slijedi imenska rečenica, na pr.

كَانَ اللَّهُ رَحِيمًا *Bog je milostiv;*

كَادَ زَيْدٌ يَذْهَبُ *Skoro će Zejd otići.*

Za predikat pomoćnih glagola vrijede ista pravila, koja smo naučili govoreći o predikatu imenske rečenice (الْخَبَرُ) Vidi str. 34).

Predikat ovih glagola može biti i cijela rečenica, na pr.

كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ *Zejd piše;*

كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا *Siromaštvo je skoro nevjerstvo.*

Jedini je glagol كَانَ od ovih glagola koji se smije ispustiti, ako se iz smisla slijedeće imenske rečenice može razumjeti, na pr.

النَّاسُ مَجْزِيُّونَ بِأَعْمَالِهِمْ إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرًّا فَشَرٌّ *Ljudi će biti nagrađeni prema svojim djelima: ako je dobro, dobrim, a ako je zlo, zlim.*

U ovom se slučaju rečenica iza čestice **إِنْ** može čitati na četiri načina:

- إِنْ (كَانَ عَلَيْهِ) خَيْرًا فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا
- إِنْ (كَانَ عَلَيْهِ) خَيْرًا فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ
- إِنْ (كَانَ فِي عَلَيْهِ) خَيْرٌ فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا
- إِنْ (كَانَ فِي عَلَيْهِ) خَيْرٌ فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ

10) **Subjekat čestice إِنَّ zaista i sličnih čestica (اِسْمُ بَابِ إِنَّ)**, na pr. **إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ** *Zaista je Bog milostiv.* Za ovaj akuzativ vrijede pravila, koja su navedena kod subjekata imenske rečenice (اَلْمُبْتَدَأُ) Vidi str. 30).

11) **Subjekat iza niječne čestice** لَا (لَا لِنَفْسِ الْيُنْسِ) *nikako nema*, koja znači odlučno općenito nijekanje (لَا لِنَفْسِ الْيُنْسِ) na pr. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ *Nema nikakva boga osim Allaha*, t. j. *Samo je Allah Bog*.

Subjekat ove čestice stoji u akuzativu *samo onda*, ako je neodređeno ime (الْكَسْرَةُ), koje stoji kao الْمُضَافُ ili ima iza sebe još koju riječ, koja značenje toga imena dopunjuje (شِبْهُ الْمُضَافِ) i ako taj subjekat slijedi odmah iza لَا, na pr.

لَا دَارَ رَجُلٍ دَائِمَةً فِي الدُّنْيَا *Nema ničije kuće stalne na ovom svijetu;*
لَا فَاعِلًا شَرًّا مَسْدُوحٌ *Nije niko pohvaljen ko radi zlo.*

Ako je subjekat ove čestice jedna riječ, t. j. ako nije الْمُضَافُ, onda je nepromjenljiv i svršuje se na vokal »e« (ـَ), na pr. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

12) **Predikat čestica** لَا i مَا, koje znače što i لَيْسَ *nije* (خَبَرٌ مَا وَلَا الْمُسَبَّهَتَيْنِ يَلَيْسَ), na pr.

لَا رَجُلٌ غَائِبًا *Nije niko otsutan.*
مَا زَيْدٌ *Zejd nije učen;*

GENITIVI. (الْمَجْرُورَاتُ)

Genitiv u arapskom jeziku dolazi samo u dva slučaja:

1) Iza prijedloga, na pr.

فِي الدَّارِ *u kući;* عَلَى الرَّأْسِ *na glavi;* يَا اللَّهُ *Tako mi Boga!*

2) U genitivnoj vezi kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća;* خَاتَمُ فِضَّةٍ *srebrn prsten.*

Riječ koja je الْمُضَافُ ne može nikada imati nunacije niti nastavka ن ili نَ za dual ili pravilni plural muškoga roda. Riječi koje stoje u genitivnoj vezi ne smiju imati isto značenje pa se ne može reći لَيْتُ أَسَدٍ, jer obje riječi znače lava. Osim toga الْمُضَافُ ne smije imati uže značenje, nego što ga ima الْمُضَافُ إِلَيْهِ pa se ne može reći بَيْتُ جِدَارٍ *kuća zida*, nego جِدَارُ بَيْتٍ *zid kuće*.

Genitivna veza može biti:

a) Sadržajna (الِإِصَافَةُ الْمَعْنَوِيَّةُ), kada الْمُضَافُ nije iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat glagolske radnje, na pr. دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*. U ovoj vrsti genitivne veze riječ koja je الْمُضَافُ ne može imati određenog člana.

Pred genitivom u ovakoj genitivnoj vezi možemo zamišljati prijedlog في, ili من, na pr.

الدَّارُ لِزَيْدٍ - دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća;*
 الْحَاقَمُ مِنَ الْفِضَّةِ - حَاقَمُ الْفِضَّةِ *srebrn prsten;*
 النَّوْمُ فِي اللَّيْلِ - نَوْمُ اللَّيْلِ *noćno spavanje.*

Ako je genitiv određeno ime, postaće određen i الْمُضَافُ, na pr. دَارُ زَيْدٍ, a ako je genitiv neodređen, onda će الْمُضَافُ postati samo donekle određen, na pr. دَارُ رَجُلٍ *nečija kuća*.

b) Gramatička je genitivna veza (الِإِصَافَةُ اللفظية), kada je الْمُضَافُ iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat toga imena, koje sadrži glagolsku radnju, na pr.

حَسَنُ الْوَجْهِ *lijep*. صَارِبُ زَيْدٍ *koji tuče Zejda;*

U ovoj vrsti genitivne veze الْمُضَافُ može imati određeni član, kada i sam genitiv ima određeni član ili ako je الْمُضَافُ u dualu ili u pravilnom pluralu muškog roda, na pr. الْحَسَنُ الْوَجْهِ *lijepi;* الضَّارِبُ الرَّجُلِ *koji tuče nekoga;* الضَّارِبُ زَيْدٍ *koji tuku Zejda.*

Između الْمُضَافِ إِلَيْهِ i الْمُضَافُ ne može stajati nikakva druga riječ.

Pokazna zamjenica, koja se odnosi na الْمُضَافُ, dolazi iz genitiva, na pr. كِتَابُ الطَّالِبِ هَذَا *Ova učenikova knjiga.*

Riječ, koja je الْمُضَافُ mora stajati prije one koja je الْمُضَافُ. Ako الْمُضَافُ ima riječ, koja je s njim u kakvom odnosu, mora ta riječ stajati poslije genitiva, na pr.

قَلْبُ الْأُمِّ الرَّحِيمِ *milostivo majčino srce;*
 زَيْدٌ كَسَى عَمْرُو ثَوْبًا *Zejd je obukao Amru odijelo.*

Izuzetak od toga čini riječ **غَبِرُ**, kada je **الْمُضَافُ**, na pr.

أَنَا زَيْدًا غَبِرُ عَارِفٍ *Ja ne poznam Zejda.*

Riječ koja je **الْمُضَافُ** može se i ispustiti pa genitiv dobije njegov padežni nastavak, na pr.

وَأَسْأَلُ الْقَرْيَةَ *Pitaj selo!* t. j.

وَأَسْأَلُ أَهْلَ الْقَرْيَةِ *Pitaj stanovnike sela!*

الْمُضَافُ može ostati bez promjene, ako je ispušteni genitiv ista riječ, koja dolazi u slijedećoj genitivnoj vezi također u genitivu, na pr.

بَيْنَ ذِرَاعِي وَجَنَاحَةِ الْأَسَدِ t. j. } *među podlakticama i licem lava.*
بَيْنَ ذِرَاعِي الْأَسَدِ وَجَنَاحَةِ الْأَسَدِ

Isto se tako genitiv može ispustiti, kada su u dvije genitivne veze iste riječi **الْمُضَافُ إِلَيْهِ** i **الْمُضَافُ**, na pr.

يَا تَيْمَ تَيْمَ عَدِي t. j. } *O Tejme¹⁾ Adijevića, Tejme Adijevića!*
يَا تَيْمَ عَدِي تَيْمَ عَدِي

Ako se genitiv ispusti osim u spomenuta dva slučaja, daje se riječ, koja je **الْمُضَافُ** nunacija kao naknada za ispušteni genitiv (**تَنْوِينُ الْعَوَضِ**), na pr. **وَكُلُّ وَاحِدٍ آمِنُنَاهُ** t. j. **وَكُلًّا آمِنُنَاهُ** (**تَنْوِينُ الْعَوَضِ**), na pr. **حِينَ إِذْ كَانَ كَذًّا** t. j. **يَوْمَئِذٍ - حِينَئِذٍ** *Svakom pojedincu smo dali; tad, tada.*

U genitivu kao **الْمُضَافُ إِلَيْهِ** može stajati i cijela rečenica, na pr.

هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ *Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.*

Dodatak o padežima

Ima slučajeva da u istoj rečenici dođu po dva imena, koja se međusobno dopunjuju. U tome slučaju drugo ime (**الْمُتَّبِعُ**) uvijek ovisi o prvom (**الْمَتَّبِعُ**) i slaže se s njime u padežu. To su ovi slučajevi:

¹⁾ Vlastito ime.

1) Atribut, koji se zove *الصِّفَةُ*, a imenica na koju se atribut odnosi, zove se *الْمَوْصُوفُ*, na pr.

يُحْفَظُ اللَّهُ الْإِمَامَ الْغَدِيرَ الْحَبِيبَ *Pravedni je vladar obljubljen;*

يَحْفَظُ اللَّهُ الْإِمَامَ الْغَدِيرَ *Bog čuva pravednog vladara;*

تَسْعُدُ الرَّعِيَّةُ تَحْتَ الْإِمَامِ الْغَدِيرِ *Sretni su podanici pravednog vladara.*

Atribut uvijek stoji iza imenice, na koju se odnosi.

Jedna imenica može imati i više atributa, na pr.

جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ الْفَاضِلِ *Došao mi je učeni i vrijedni čovjek.*

Neodređena imenica može imati atributa i cijelu izjavnu rečenicu (*الْجُمْلَةُ الْخَبَرِيَّةُ*). Ova rečenica mora imati ličnu zamjenicu, koja se odnosi na neodređenu imenicu (*الْعَالِمُ*), na pr.

جَاءَ فِي رَجُلٍ مَاتَ أَبُوهُ *Došao mi je čovjek, čiji je otac umro;*

جَاءَ فِي رَجُلٍ عَالِمٍ أَخُوهُ *Došao mi je čovjek, čiji je brat učen.*

Ova se zamjenica može ispustiti, kada se iz smisla razumiye, na pr.

لَا تَجْزِي فِيهِ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا *mjesto* *Čuvajte se dana, kada neće moćinaknaditi niko ni za koga ništa!*

Atribut u arapskom jeziku može biti:

a) Atribut, koji se odnosi na imenicu, kojoj pripada (*صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى مَنْ هِيَ لَهُ*) na pr.

جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ *Došao mi je učeni čovjek.*

Ovaj se atribut slaže sa svojom imenicom u određenosti i neodređenosti (*الْكَتَرِيفُ وَالْتَكْثِيرُ*), a osim toga još u rodu, broju i padežu, na pr. *جَاءَتْنِي امْرَأَةٌ صَالِحَةٌ - جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ - جَاءَ فِي رَجُلٍ عَالِمٍ* *جَاءَتْنِي الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ - جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ - جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ*.

Kod pravilne množine ženskog roda i nepravilnih množina za razumna bića može atribut biti i u jednini ženskog roda. Kod nepravilnih množina za nerazumna bića atribut je prvenstveno u jednini, a može stajati i u množini ženskog roda, na pr.

الْمُسْلِمَاتُ الصَّالِحَاتُ *dobre muslimanke;*

الرِّجَالُ الصَّالِحُونَ *dobri ljudi;*

الْأَشْجَارُ الْمَقْطُوعَةُ *posječenô drveće.*

b) Pridjev, koji kao izvedeno ime ima svoga subjekta (صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى غَيْرٍ مِنْ هِيَ لَهُ). Ovaki atribut samo formalno pripada imenici, na koju se odnosi, a uistinu je on predikat svoga subjekta, koji iza njega dolazi. Ta imenska rečenica je onda atribut pretstojeće imenice. Ovaj se atribut sa svojom imenicom slaže samo u padežu i određenosti i neodređenosti, na pr.

هُوَ شَاعِرٌ شَيْهٍ أَسْمُهُ On je glasovit pjesnik;

جَاءَنِي الرَّجُلُ الْمَسْمُوعُ كَلِمَتُهُ Došao mi je čovjek, čija se riječ čuje;

رَأَيْتُ رَجُلًا مَعْلُومَةً فَضَائِلُهُ Vidio sam čovjeka, čije su vrline poznate;

أُخْتِي أَمْرَأَةٌ مَعْلُومَةٌ فَضْلُهَا Moja je sestra žena, čija je vrijednost poznata.

Ovamo spadaju i izvedena imena, kada iza njih kao pridjeva slijedi genitiv (الْمُضَافُ إِلَى), ali se taj atribut sa svojom imenicom slaže po pravilu pod a), na pr.

رَأَيْتُ الْفَتَاةَ الْكَرِيمَةَ النَّسَبِ Vidio sam djevojku plemenitoga roda;

رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ كَرِيمَيْنِ الْأَدَبِ Vidio sam dva čovjeka plemenitog odgoja.

2) Ime, koje stoji iza veza (حُرُوفُ الَّتِمْطَفِ) i; وَ pa; فَ pa onda; حَقَّ čak; أَوْ ili; إِمَّا - أَوْ ne; لَكِنْ nego i ali.

Ime, koje stoji iza ovih veza zove se الَّتِمْطُوفُ (vezano), a ime s kojim ovo ime stoji u vezi, zove se الَّتِمْطُوفُ عَلَيْهِ (s kojim je vezano); odnošaj između oba imena zove se الَّتِمْطَفُ (veza), na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ وَ عَمْرُو Došao mi je Zejd i Amr.

Ako se neko ime veznikom spoji sa sastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (الَّتِمْسِيرُ الْكُرْفُوعُ الَّتِمْتَصِيلُ), mora se prije veznika ta zamjenica ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom (الَّتِمْسِيرُ الْكُرْفُوعُ الَّتِمْتَفَصِيلُ), na pr. Došao sam ja i Zejd. To ponavljanje zamjenice ne mora biti, ako između الَّتِمْطُوفُ i الَّتِمْطُوفُ عَلَيْهِ stoji koja druga riječ, na pr.

ضَرَبْتُ الْيَوْمَ وَ زَيْدُ Tukao sam danas ja i Zejd.

Kada se ime veže sa sastavljenom ličnom zamjenicom, koja stoji u genitivu kao **الْمُضَافُ إِلَيْهِ** ili iza prijedloga, mora i ime koje stoji iza veznika, dobiti isti **الْمُضَافُ** ili prijedlog, na pr.

مَرَرْتُ بِكَ وَبِزَيْدٍ Prošao sam pokraj tebe i Zejda;

كِتَابُكَ وَكِتَابُ زَيْدٍ Tvoja i Zejdova knjiga.

Veznikom se mogu vezati i dvije imenice za druge dvije imenice, na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا وَبَكْرًا خَالِدًا Istukao je Zejd Amra, a Bekr Halida.

Kako veznici vežu pojedine riječi, mogu isto tako vezati i cijele rečenice, na pr.

إِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَالْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ

Zaista laž vodi u stranputicu, a stranputica u pakao.

3) Izraz, koji naglašuje ili pojačava neku riječ u rečenici.

Taj se izraz zove **التَّأْكِيدُ** (pojačanje), na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ زَيْدٌ Došao mi je Zejd, Zejd;

جَاءَنِي زَيْدٌ نَفْسُهُ Došao mi je Zejd lično.

Pojačanje može biti:

a) Gramatičko (formalno - **التَّأْكِيدُ اللفظي**), ako se ponovi ista riječ ili rečenica, na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ زَيْدٌ عَالِمٌ - مَرَبٌ مَرَبٌ زَيْدٌ - مَرَبْتُ أَنْتَ - جَاءَنِي زَيْدٌ زَيْدٌ

b) Sadržajno pojačanje (**التَّأْكِيدُ المعنوي**), kada se riječ pojača izrazima: **سَمَ، سَوْبَمَ، لِيحَ، كِلَا،** oba, obadva; **كُلُّ، جَمِيعُ، أَجْمَعُ** skupa, svi, sve, na pr.

جَاءَ الْمَلِكُ نَفْسُهُ Došao je vladar lično;

ذَهَبَ الْجَيْشُ جَمِيعُهُ Otišla je sva vojska;

رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَ وَالطَّبِيبَ كِلَيْهِمَا Vidio sam obojicu: učitelja i liječnika;

فِي السَّنَةِ الْمَالِيَةِ كُلِّهَا cijele tekuće godine.

Kako se iz gornjih primjera vidi izrazi, koji čine **التَّأْكِيدَ المعنوي**, stoje uvijek kao **الْمُضَافُ** ličnoj zamjenici, koja se sa predstojećim glagolskim subjektom slaže u rodu i broju.

Kada riječ **كُلُّ** služi za pojačanje, može se ta riječ još jedanput pojačati sa **أَجْمَعُ**, na pr.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ / *padoše ničice anđeli svi skupa.*

Isto se tako riječ **أَجْمَعُ** može pojačati izrazima **أَكْتَمَعُ** ili **أَبْصَعَ**, na pr. **جَاءَنِي الرِّجَالُ أَجْمَعُونَ أَكْتَمَعُونَ**, *Došli su mi ljudi svi skupa.*

Ako je sastavljena lična zamjenica u nominativu (**الضَّيِيرُ**) pojačana izrazima **تَفْسُ** ili **عَيْنُ**, mora se ta zamjenica najprije ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (**الضَّيِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُنْفَصِلُ**), na pr.

زَيْدٌ ضَرَبَ هُوَ نَفْسَهُ *Zejd je istukao lično.*

4) Izraz koji pobliže razjašnjava što se je mislilo reći nekom riječi u rečenici. Riječ koja to razjašnjava zove se **الْبَدَلُ** (zamjena). Mi to izrazujemo pomoću riječi »to jest«, na pr.

مَلَكَ زَيْدٌ مَالَهُ *Propao je Zejd t. j. njegov imetak.*

Riječ koja se razjašnjava zove se **الْبَدَلُ مِنْهُ** (u gornjem primjeru **زَيْدٌ**).

Ova pobliža oznaka može biti:

a) **بَدَلُ الْكُلِّ مِنَ الْكُلِّ** Zamjena cjeline cjelinom, kada obje riječi izrazuju jednu istu stvar, na pr.

جَاءَنِي مُحَمَّدٌ أَخُوكَ *Došao mi je Muhammed t. j. tvoj brat.*

b) **بَدَلُ الْبَعْضِ مِنَ الْكُلِّ** Zamjena cjeline jednim dijelom, ako drugi izraz sadržaje samo neki dio prvoga, na pr.

قَوْمُ الْمَدِينَةِ كِبَرَاءَتُهُمْ *Gradski svijet t. j. njihovi prvaci.*

c) **بَدَلُ الْأَنْشِمَالِ** Zamjena po nekom odnošaju, kada se izrazi zamjenjuju zato što imaju nešto zajedničko, na pr.

سَلِبَ الْمُسَافِرُ تَوْبَهُ *Putnik je orobijen t. j. oteta mu je odjeća.*

d) **بَدَلُ الْغَلَطِ** Pogrešna zamjena, kada se pogrešna riječ zamijeni pravom, na pr.

هُوَ شَامِيٌّ مِصْرِيٌّ *On je Sirac t. j. Egipćanin.*

Običnije se u ovom slučaju rekne **هُوَ شَامِيٌّ بَلَنٍ مِصْرِيٌّ**.

5) Apozicija (عَظْفُ الْبَيَانِ) je imenica, koja поближе označuje drugo ime, na pr.

جَاءَنِي أَخُوكَ زَيْدٌ Došao mi je tvoj brat Zejd;
 أَفْسَمَ بِاللَّهِ أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ Zakleo se Bogom Ebu Hafs, Omer.

Apozicija se sa imenicom na koju se odnosi slaže u rodu, broju, padežu, određenosti i neodređenosti.

Imena, koja stoje u nekom padežu stoga, što dolaze uz riječi, koje idu s dotičnim padežom, zovu se neposredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالْأَصَالَةِ). U ove se padeže broje svi nominativi, akuzativi i genitivi. Ona imena, koja slijede padež drugih imena kao što je عَظْفُ الْبَيَانِ i تَأْكِيدٌ, بَدَلٌ, مَعْطُوفٌ, صِفَةٌ, zovu se posredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالتَّبَعِيَّةِ).

Sintaksa glagolskih oblika

Prelazni i neprelazni glagoli (الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي وَالْفِعْلُ الْلَّازِمُ)

S obzirom na značenje arapski se glagoli dijele na prelazne i neprelazne.

Prelazni (tranzitivni الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي) su glagoli, u kojih radnja, koju vrši glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), prelazi na predmet (objekat الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr.

فَهَيْتُ كَلَامَكَ Shvatio sam tvoj govor;
 يَكْتُبُ زَيْدٌ كِتَابًا Zejd piše pismo.

Neprelazni (intranitivni الْفِعْلُ الْلَّازِمُ) su glagoli, kod kojih radnja glagolskog subjekta ne prelazi na predmet ili objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. جَلَسْتُ Sjeo sam; سَپَا زَيْدٌ Spava Zejd.

Intranitivni glagoli (الْفِعْلُ الْلَّازِمُ) su:

1) Većina glagola 4 i svi glagoli 5 razreda I vrste, na pr.

يَفْرَحُ - فَرَحَ radovati se;
 يَعُورُ - عَوَرَ u jedno oko oslijepjeti;
 يَكْرُمُ - كَرَّمَ biti plemenit.

2) Glagoli V vrste (بَابُ أَفْعَلٍ), koji su postali od imenica ili intranzitivnih glagola I vrste, na pr.

نَكَبْتُ *uzeti priimenak; تَكَبَّرَ* *oholiti se.*

3) Glagoli VI i VII vrste (بَابُ أَتَفَاعَلَ وَآلِافْعَالٍ), na pr.

تَصَالَحَ *izmiriti se; اِنْكَسَرَ* *razbiti se.*

4) Glagoli VIII vrste (بَابُ أَفْتَعَلَ), koji se u našem jeziku prevode sa povratnom zamjenicom »sebe« ili »se«, na pr.

اِنْتَرَقَ *rastati se.*

5) Glagoli IX, XI, XII i XIII vrste, na pr.

اِسْوَدَّ *pocrnjeti;*

اِسْوَادًا *jako pocrnjeti;*

اِعْشَوْشَبَ *bujno obrasti travom (zemlja);*

اِجْلَوَدَّ *jako se žuriti.*

6) II, III i IV proširena vrsta od glagola, koji imaju četiri korjenita suglasnika, na pr.

تَدَحَّرَجَ *valjati se; اِحْرَنْجَمَ* *skupiti se; اِطْمَأَنَّ* *smiriti se.*

Neprelazni glagol postaje prelazan:

a) Kada pređe u II vrstu (بَابُ التَّفْعِيلِ), na pr.

فَرِحَ *radovati se, فَرَّحَ* *obradovati;*

عَظَّمَ *biti velik, عَظَّمَ* *veličati, poštovati.*

b) Ako pređe u IV vrstu (بَابُ الْأَفْعَالِ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ *Otišao je Zejd;*

أَذْمَبَ زَيْدٌ عَمْرًا *Odveo je Zejd Amra.*

c) Kada se iza neprelaznog glagola stavi dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهِ الْغَيْرُ الْمَصْرُوحُ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ *Otišao je Zejd;*

ذَهَبَ زَيْدٌ بِعَمْرٍو *Odveo je Zejd Amra.*

Nekada se sa daljeg objekta može prijedlog i ispustiti pa taj objekat mjesto u genitivu dode u akuzativu, na pr.

وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا
mjesto وَ اخْتَارَ مُوسَى مِنْ قَوْمِهِ Musa je sebi odabrao od svoga
naroda 70 ljudi.

Ovo ispuštanje prijedloga redovno biva kada iza prijedloga slijedi čestica أَنْ da ili zaista, na pr.

لَإِنْ جَاءَكُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ
Da li se čudite, što vam je od Boga došla opomena?!

Naročita vrsta intranzitivnih glagola jesu glagoli, kojima se hvali ili kudi (أَفْعَالُ الْمَدْحِ وَالذَّمِّ). To su:

نِعَمَ dobar biti; يَسُوءَ ili يَسَاءَ loš biti!

Ovi glagoli uvijek ostaju u singularu i mijenjaju se samo prema rodu njihova subjekta. Subjekat ovih glagola (أَفْعَالُ) je uvijek ime sa određenim članom (أَلْمَعْرُوفُ بِاللَّامِ) ili ime, uz koje stoji genitiv (أَلْمُضَافُ إِلَيْهِ), na kome je određen član ili im je subjekat sakrivena lična zamjenica, uz koju dolazi neodređeno ime u akuzativu pobježe oznake (أَلْتَّائِيذُ). Pored subjekta uz ove glagole dolazi u nominativu i imenica, koja kazuje ono, što se hvali ili kudi (أَلْمَخْصُوصُ بِالْمَدْحِ - بِالذَّمِّ). Ova se imenica mora slagati sa pretstojećim glagolskim subjektom u rodu broju i određenosti, na pr.

نِعَمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ Dobar li je čovjek Zejd!
يُسُوءُ الْمَرْأَةُ زَيْنَبُ Loša li je žena Zejneba!
نِعَمَ الرَّجُلَانِ زَيْدَانِ Dobri li su ljudi dva Zejda!
نِعَمَ أَخُو الْإِسْلَامِ أَنْتَ Dobar si musliman ti!
نِعَمَ رَجُلًا زَيْدٌ (هُوَ) Dobar li je kao čovjek Zejd!

Imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, može se nekad i ispustiti, kad se iz smisla razumije, na pr.

نِعَمَ الْعَبْدُ Dobar li je čovjek! t. j.
نِعَمَ الْعَبْدُ أَيُّوبُ Dobar li je čovjek Ejub!

Imenica koja izrazuje što se hvali ili kudi stoji u nominativu stoga, što je ta imenica subjekat imenske rečenice, čiji je predikat glagolska rečenica, koja stoji prije nje. Prema tome je obrnut red riječi u rečenici. Međutim može u ovakoj rečenici biti i obični red riječi pa da imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, stoji prije glagola, na pr. *هِنْدٌ يَنْسِتُ الْإِمْرَأَةَ* Hind, loša li je žena!

U ove glagole spada i *حَبَّ* voljeti. Subjekt ovoga glagola je uvijek pokazna zamjenica *لَا*, koja se ne mijenja, na pr. *حَبْدًا زَيْدٌ* Dobar li je Zejd! *حَبْدًا هِنْدٌ* Dobra li je Hind! *حَبْدًا أَلْرَجَالُ* Dobri li su ljudi!

Tranzitivni glagoli (الْفِعْلُ الْمَعْدِي)

Prelazni su glagoli:

1) Većina glagola 1, 2, 3 i 6 i neki glagoli 4 razreda I vrste, na pr. *يَكْتُبُ* - *كَتَبَ* pisati; *يَضْرِبُ* - *ضَرَبَ* tući; *يَفْتَحُ* - *فَتَحَ* otvoriti; *يَفْهَمُ* - *فَهِمَ* razumjeti; *يَحْسِبُ* - *حَسِبَ* misliti.

2) Glagoli II, III, IV i neki glagoli V, VIII i X vrste, na pr. *يَسِّرُ* poslati; *يَغَالِبُ* nadvladati; *يَتَعَلَّمُ* naučiti nešto; *يُسَمِّحُ* hvaliti; *يُسَبِّحُ* odobravati.

3) Glagoli koji imaju u korjenu četiri suglasnika, na pr. *يُخْرِجُ* vâljeti.

Neki tranzitivni glagoli mjesto bližeg objekta u akuzativu mogu nekad imati i dalji objekat u genitivu. U tome slučaju se mijenja značenje glagola prema prijedlogu, koji stoji na objektu, na pr. *أَدْعُو زَيْدًا* Zovem Zejda; *أَدْعُو عَلَى زَيْدٍ* Proklinjem Zejda; *أَدْعُو لِزَيْدٍ* Blagosivljem Zejda. (Zapravo: Molim Boga protiv Zejda i molim Boga za Zejda).

Kada se tranzitivan glagol I vrste pretvori u II ili IV vrstu, postaće dvostruko tranzitivan t. j. uz takav glagol dolaze dva bliža objekta, na pr. عَلِمَ znati; عَلَّمَ poučavati nekoga nešto; أَعْلَمَ objaviti nekom nešto.

U arapskom jeziku ima glagola uz koje dolaze po dva ili tri akuzativa objekta.

A) Glagoli, uz koje dolaze dva akuzativa objekta jesu:

1) Glagoli čiji su objekti različiti t. j. ne mogu se staviti u odnos subjekta i predikata, na pr. أَعْطَيْتُ زَيْدًا دِينَارًا Dao sam Zejdu zlatnik. Riječ زَيْدًا i دِينَارًا ne mogu sačinjavati rečenicu pa se ne može reći زَيْدٌ دِينَارٌ.

U ove glagole spadaju glagoli I vrste koji znače: napuniti, nasititi, dati, oduzeti, zabraniti, pitati i moliti, na pr.

مَلَأْتُ الْإِنَاءَ مَاءً Napunio sam posudu vodom;

سَقَيْتُ زَيْدًا مَاءً Napojio sam Zejda vodom;

رَزَقَهُ اللَّهُ الْعُمُرَ Bog mu je darovao život;

حَرَمَهُ اللَّهُ بَرَكَةَ الْعِلْمِ Bog mu je oduzeo blagoslov znanja;

وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ Čuvaj nas paklene muke;

إِسْأَلِ اللَّهَ الْعَفْوَ Moli Boga za oprost!

Ovamo se ubrajaju i glagoli II i IV vrste, koji su već u I vrsti prelazni, na pr. عَلَّمَهُ عِلْمَ الْغَيْثِ Naučio ga je kozmografiju; أَشْبَعَهُ خُبْرًا Nahranio ga je hljebom.

I pojedini objekat i oba zajedno kod ovih glagola može se ispustiti, ako se iz smisla razumiju.

2) Glagoli čiji objekti nisu različni t. j. mogu stajati u rečenici kao subjekat i predikat. Ovi se glagoli dijele u dvije grupe:

a) Glagoli koji znače duševnu radnju (أَفْكَالُ الْقُلُوبِ) ili glagoli koji izrazuju sumnju ili uvjerenje (أَفْكَالُ الشَّكِّ وَالْيَقِينِ).

To su ovi glagoli: عَلِمَ znati; وَجَدَ opaziti; رَأَى¹⁾ suditi, misliti, sanjati; ظَنَّ misliti; حَسِبَ misliti, smatrati; خَالَ uobraziti; زَمَمَ smatrati, držati; هَبْ (imperativ od وَهَبَ) smatraj, računaj na pr.

عَلِمْتُ زَيْدًا جَاهِلًا Znam da je Zejd neznalica;

رَأَيْتُ زَيْدًا عَالِمًا Mislio sam da je Zejd učen;

لَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا Ne smatraj Boga nemarnim!

وَجَدْتُهُ شَيْخًا حَلِيمًا Opazio sam da je on blag starac;

مَا أَظُنُّ زَيْدًا كَاذِبًا Ne mislim da Zejd laže.

Nekada subjekat i objekat ovih glagola je sastavljena lična zamjenica, koja znači isto lice, na pr. ظَنَنْتُنِي مَجْنُونًا Mislio sam da sam lud.

Mjesto dva objekta iza ovih glagola može stajati rečenica sa česticom أَنَّ, na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا صَالِحًا Znam da je Zejd dobar.

I pojedini i oba zajedno objekta ovih glagola mogu se ispusti, kada se iz smisla razumiju samo se rijetko jedan ispušta.

Ako jedan od ovih glagola stoji među dva objekta ili poslije njih, onda objekti mogu ostati u akuzativu, a mogu biti u nominativu kao subjekat i predikat imenske rečenice, na pr.

$$\left. \begin{array}{l} \text{زَيْدٌ ظَنَنْتُ جَاهِلٌ} \text{ ili } \text{زَيْدًا ظَنَنْتُ جَاهِلًا} \\ \text{زَيْدٌ جَاهِلٌ ظَنَنْتُ} \text{ ili } \text{زَيْدًا جَاهِلًا ظَنَنْتُ} \end{array} \right\} \text{Mislio sam da je Zejd neznalica.}$$

Kada iza ovih glagola stoji upitna ili negativna čestica, čestica لَ , koja služi kao pojačanje (لَا أَلَا بُتْدَاء) ili za zakletvu (لَا أَلْفَسِيم) ili čestica إِنَّ, pred čijim predikatom stoji لَ (لَا أَلَا بُتْدَاء), onda oba objekta stoje u nominativu, na pr. عَلِمْتُ أَرَيْدُ عِنْدَكَ أَمْ عَمْرُو Znao sam da je kod tebe Zejd ili Amr;

¹⁾ Kada glagol وَجَدَ znači »naći«, a رَأَى »vidjeti«, onda ne spadaju u ove glagole, pa drugi akuzativ, koji dođe iza ovih glagola, nije objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ) nego akuzativ stanja (الْمَالُ), na pr. وَجَدْتُهُ مَرِيضًا Našao sam ga bolesna; رَأَيْتُهُ نَائِمًا Vidio sam ga gdje spava.

وَلَقَدْ عَلِمْتُ لِيَاثِينَ مَيِّتِي Mislim da Zejd nije učen; رَأَيْتُ مَا زَيْدٌ عَالِمٌ Ja već znam da će mi (Boga mi) doći smrt; Znao sam sigurno da je Zejd učen; وَجَدْتُ لَزَيْدًا عَالِمٌ Znao sam sigurno da je Zejd učen.

b) Glagoli جَعَلَ, صَيَّرَ, تَرَكَ, اِتَّخَذَ i رَدَّ, kada znače »učiniti«, »napraviti« (أَفْعَالُ التَّحْوِيلِ) i دَعَا nazvati, imenovati, na pr.

وَإِذْ جَعَلْنَا الْآلِيتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ (Spomeni), kada je Bog učinio Kabu mjestom obraćanja ljudi.

صَيَّرْتُ الْعَدُوَّ صَدِيقًا Učinio sam neprijatelja prijateljem; وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ Učinili smo da jedni tada ulaze među druge;

اِتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا Bog je učinio Ibrahima prijateljem;

وَرَدَّ وُجُوهُنَّ الْبَيْضَ سُودًا - وَرَدَّ شُعُورَهُنَّ السُّودَ بَيْضًا

Učinio je (t. j. događaj) njihove crne kose bijelim, a njihova bijela lica crnim.

B) Glagoli koji imaju tri objekta jesu: أَعْلَمَ objaviti nekom nešto; أَرَى pokazati nekom nešto, na pr. أَعْلَمْتُ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَإِصْحَامًا Pokazao sam Seidu stvar jasno; أَرَيْتُ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَإِصْحَامًا Pokazao sam Seidu stvar jasno.

Prvi i drugi objekat ovih glagola ne može doći u odnos subjekta i predikata, a drugi i treći može.

أَلْعَلُّومُ وَالْمَجْعُولُ (Aktiv i pasiv)

Kada je glagol u aktivu znači da glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) vrši radnju, na pr. نَظَّمَ زَيْدٌ Napisao je Zejd; يَذْهَبُ مُحَمَّدٌ Ide Muhammed.

Glagol u pasivnom obliku ima značenje da glagolski subjekat trpi radnju, na pr. يُكْتَبُ كِتَابٌ Piše se pismo.

Ima u arapskom jeziku glagola, koji u stanovitom značenju uvijek dolaze u pasivu, na pr. غُشِيَ، أُغْمِيَ *poludjeti*; غُشِيَ، أُغْمِيَ (عَلَى) *onesvijestiti se*; (بِ) أُوْلِعَ *odati se nečemu*; (بِ) عُنِيَ *truditi se, nastojati oko nečega*, na pr.

جُنَّ زَيْدٌ *Poludio je Zejd*;

غُشِيَ (أُغْمِيَ) عَلَى زَيْدٍ *Onesvijestio se je Zejd*;

يُولَعُ زَيْدٌ بِالشَّرَابِ *Odan je Zejd piću*;

يُعْنَى زَيْدٌ بِتَنْصِيفِ الْكِتَابِ *Trudi se Zejd oko sastavljanja knjige*.

Kada ovi glagoli stoje u aktivu, onda imaju druga značenja.

Pasiv mogu imati samo prelazni glagoli (اَلْفِعْلُ الْمُتَعَدِي), koji imaju bliži ili dalji objekat. Kada se glagol pretvori u pasiv, njegov se subjekat ispusti, a bliži ili dalji objekat postane subjektom pasivnog glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ). U tom slučaju dalji objekat i dalje zadrži svoj prijedlog i stoji gramatički (لَفْظًا) u genitivu, ali je po svome položaju (مَحَلًّا) u nominativu, na pr.

يَضْرِبُ زَيْدٌ عَمْرًا *Zejd tuče Amra*;

يُضْرَبُ عَمْرُو *Tuku Amra*;

يَرْفُقُ زَيْدٌ بِالضَّعِيفِ *Zejd blago postupa sa slabim*;

يُرْفَقُ بِالضَّعِيفِ *Blago se postupa sa slabim*.

Ima slučajeve da intransitivan glagol dođe u pasivu, a subjekat takovog glagola zamijeni akuzativ mjesta ili vremena (اَلْفِعْلُ الْغَوَلُ فِيهِ), na pr.

سُكِنَتِ الدَّارُ *U kući se je stanovalo*;

سُهِرَتِ اللَّيْلَةُ *Noć je probdjevena*.

Kada se pretvore u pasiv glagoli koji imaju dva ili tri objekta, prvi objekat kao zamjenik subjekta stoji u nominativu, a ostali i dalje ostaju u akuzativu, na pr.

- أُظِنُّ زَيْدًا عَلِيمًا *Mislim da je Zejd učen;*
يُظَنُّ زَيْدٌ عَلِيمًا *Misli se da je Zejd učen;*
زَوَّجَ زَيْدٌ مُحَمَّدًا بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčao je Zejd Muhammedu kćer Amra;*
زَوِّجَ مُحَمَّدٌ بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčana je Muhammedu kći Amra;*
أَعْلَمَ مُحَمَّدٌ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَاضِحًا *Saopćio je Muhammed Seidu stvar jasno;*
أُعْلِمَ سَعِيدٌ الْأَمْرَ وَاضِحًا *Saopćena je Seidu stvar jasno.*

Пomoćni glagoli (أَخَوَاتُ كَانَ)

Arapski se glagoli dijele na potpune (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) i nepotpune ili pomoćne (الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ).

Potpuni su glagoli (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) koji sami za se mogu biti predikat i sa svojim subjektom (الْفَاعِلُ) sačinjavaju potpunu misao ili rečenicu, na pr. يَكْتُبُ زَيْدٌ *Piše Zejd;* أَجْلِسُ *Sjedim (ja).*

Nepotpuni (أَخَوَاتُ كَانَ ili الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ) su koji sa samim subjektom ne izrazuju potpune misli, nego samo spajaju subjekat sa predikatom. Uz ove dakle glagole dolazi cijela imenska rečenica, čiji subjekat (الْإِسْمُ) stoji u nominativu, a predikat (الْخَبَرُ) u akuzativu, dok je glagol spona, koja spaja subjekat i predikat, na pr. ¹⁾كَانَ زَيْدٌ عَلِيمًا *Zejd je učen.*

¹⁾ Glagol كَانَ može značiti da se sadržaj predikata stalno nalazi kod subjekta, na pr. كَانَ اللهُ عَلِيمًا *Bog zna*, a nekada znači da je predikat privremeno bio svojstvo subjekta, na pr. كَانَ زَيْدٌ غَنِيًّا *Bio je Zejd bogat (pa je osiromašio).*

Pomoćni su glagoli:

كَانَ <i>biti, postati,</i>	na primjer	كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا Zejd je učen.
صَارَ <i>postati,</i>		صَارَ الْبَحَارُ مَاءً Para je postala voda.
أَصْبَحَ <i>postati ili jutrom biti</i>		أَصْبَحَ زَيْدٌ قَائِمًا Zejd stoji ili je osvanuo Zejd stojeći.
أَمْسَى <i>postati ili večerom biti</i>		أَمْسَى زَيْدٌ جَائِعًا Zejd je gladan ili omrknuo je Zejd gladan.
أَضَعَى <i>postati ili prije podne biti</i>		أَضَعَى زَيْدٌ نَائِمًا Zejd spava ili Zejd je prije podne spavao.
طَلَّ <i>postati ili danju biti</i>		طَلَّ زَيْدٌ يَمْلُ Zejd radi ili Zejd je danju radio.
بَاتَ <i>postati ili noću biti</i>		بَاتَ زَيْدٌ يَمْلُ Zejd radi ili Zejd je noću radio.
مَا زَالَ		وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ Stalno će se prepirati.
مَا أَتَفَكَ		مَا تَنَفَّكَ سَاهِرًا Stalno bdiješ.
مَا أَفَى		مَا أَفَى زَيْدٌ يَتَعَدُّ Neprestano se Zejd trudio.
مَا أَفَأَ		مَا أَفَأَ زَيْدٌ يَتَعَدُّ Neprestano se Zejd trudio.
مَا يَبْرَحُ		لَسْتُ تَبْرَحُ مُتَعَدِّ Stalno se trudiš.
مَا دَامَ <i>dok je</i>		مَا دَامَ حَيًّا Dok je živ.
لَيْسَ <i>nije</i>		لَيْسَ الدَّمُ مَاءً Krv nije voda.

Ako glagol كَانَ *biti* znači postojanje samoga subjekta bez obzira na predikat, onda taj glagol spada među potpune glagole i ima samo subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. كَانَ تَاجِرٌ وَكَانَ لَهُ بَنُونَ. Bio je neki trgovac i imao sinova.

Nekad opet potpuni glagol postane nepotpun, ako dobije značenje »postati«, na pr. كَمُلَ زَيْدٌ عَالِمًا Zejd postade potpun učenjak.

Predikat pomoćnih glagola može stajati i prije njihova subjekta, na pr. *كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ* Dužnost nam je pomoći vjerne.

Predikat ovih glagola može stajati i prije glagola, na pr. *مُضِحَّةٌ كَانَتْ السَّمَاءُ* Vedro bijaše nebo.

Ako pomoćni glagol ima pred sobom česticu *مَا* ili *إِنْ*, onda predikat ne može stajati prije glagola, pa se ne može reći, na pr. *أَقِفْ مَا دَامَ* niti *كَسُولًا إِنْ رَأَى سَلِيمٌ* nego: *أَقِفْ مَا دَامَ* *Stajaću dok Halid stoji*; *إِنْ رَأَى سَلِيمٌ كَسُولًا* *Stalno je Selim lijen*.

Dode li mjesto negativnog *مَا* čestica *لَمْ* nije ili *لَنْ* neće nikako, onda se predikat opet može staviti prije glagola, na pr. *نَائِمًا لَنْ يَزَالَ زَيْدٌ* *Neprestano je Zejd spavao*; *نَائِمًا لَمْ يَزَلْ زَيْدٌ* *Neprestano će spavati Zejd*.

Predikat pomoćnih glagola može biti i cijela glagolska rečenica, na pr. *كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ* *Pisaše Zejd*; *كُنْتُ فَلَنْتُ* *Bio sam mislio*.

U pomoćne glagole se još ubrajaju:

a) Glagoli koji znače da će se predikat imenske rečenice uskoro dogoditi (*أَفْعَالُ الْمُقَارَبَةِ*).

To su:

$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ} \\ \text{أَوْشَكَ} \\ \text{كَرَبَ} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{أَوْشَكَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{كَرَبَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} \text{Skoro će Zejd} \\ \text{umrijeti.} \end{array} \right\}$
---	---	---

blizu biti, na pr.

Predikat je ovih glagola uvijek imperfekat u određenom ili zavisnom načinu sa *أَنْ*.

b) Glagoli kojim se izražuje nada da će se predikat dogoditi (*أَفْعَالُ الرَّجَاءِ*).

Takav je glagol *عَسَى* nadati se je da, na pr.

عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ Nadati se je da će Bog dati pobjedu.

Predikat je ovog glagola skoro uvijek imperfekat u zavisnom načinu sa česticom أَنْ.

c) Glagoli, koji znače početak radnje (أَفْعَالُ الشَّرُوعِ). To su:

طَفِقَ	} početi, napr.	طَفِقَ زَيْدٌ يَفْعَلُ	Poče Zejd raditi.
أَخَذَ		أَخَذَ خَلِيلٌ يَقْرَأُ	Poče Halil čitati.
أَنشَأَ		أَنشَأَ مُحَمَّدٌ يَكْتُبُ	Poče Muhammed pisati.
أَقْبَلَ		أَقْبَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	} Poče Zejd jesti.
هَبَّ		هَبَّ زَيْدٌ يَأْكُلُ	
جَعَلَ		جَعَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	} Poče Zejd raditi.
عَلِقَ	عَلِقَ زَيْدٌ يَعْمَلُ	Poče Zejd raditi.	

Predikat ovih glagola je uvijek imperfekat u određenom načinu.

Predikat glagola pod a), b) i c) ne može stajati prije svoga glagola.

GLAGOLSKA VREMENA

Arapski glagol ima u glavnom dva vremena: svršeno i trajno vrijeme.

A) Svršeno vrijeme (perfekat أَفْعَلُ الْأَمَاضِي) znači svršenu radnju bez obzira kada se ta radnja događa.

Perfekat napose može značiti:

1) Predašnje svršeno vrijeme (aorist) ili historijski prezenat, na pr. نَمَّ ذَهَبَ زَيْدٌ Nato ode Zjed.

2) Prošlo vrijeme (perfekat), na pr. أَذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ Sjetite se moje blagodati, koju sam vam udijelio.

3) Prošlu radnju, koja se može dogoditi u svako doba, na pr. اِتَّفَقَ الْعُلَمَاءُ Učenjaci se složiše (i sad se slažu).

Ovaj perfekat dolazi naročito u poslovicama, na pr. هَرَبَ مِنَ الذَّبِّ وَوَقَعَ فِي الْجُبِّ Bježi od medvjeda pa dospije u jamu.

4) Radnju koja se svršava u momentu kada se govori, na pr. أَنْشَدْتُكَ اللَّهَ *Kunem te Bogom! مَدَا Prodam ti ovo.*

5) Buduću radnju koja će se sigurno dogoditi, na pr. مَا أَقْسَمْتُ مَنَّا *Ovdje nikako neću ostati.*

6) Molbu ili želju, na pr. رَحِمَهُ اللَّهُ *Bog mu se smilovao!*

Perfekat ima značenje pluskvamperfekta:

a) Kada je perfekat u odnosnoj ili vremenskoj rečenici, ako ove rečenice zavise o drugoj rečenici, u kojoj je također perfekat, na pr. عَرَضَ عَلَيْهِمْ مَا أَمَرَ بِهِ الْأَمْسُونُ *Izložio im je što mu je naredio Memun; لَّمَّا وَصَلَ الْتَوْرُ إِلَى الْمَوْضِعِ وَلَّى هَارِبًا Pošto je bio prispio bik na mjesto, okrenu bježati.*

b) Kada se pred perfekat stavi čestica قَدْ već ili وَقَدْ a već, ako prije toga perfekta stoji rečenica, u kojoj je također perfekat, na pr. أَخْرَجَهُ وَقَدْ عَمِيَ *Izveo ga je, a on je već bio oslijepio; بَكَرَ إِلَى الْفَضْلِ فَوَجَدَهُ قَدْ بَكَرَ إِلَى دَارِ الرَّشِيدِ Podranio je Fadlu, pa saznade da je on već ranije bio otišao u palaču Rešida.*

c) Ako se pred perfekat stavi pomoćni glagol كَانَ (nekada sa česticom قَدْ), na pr. مَاتَ الرَّشِيدُ بَطُوسَ وَكَانَ خَرَجَ لِمَحَارَبَةِ رَافِعٍ *Umrije Rešid u Tusu, a bio je izišao, da se bori sa Rafiom.*

Stavili se pred perfekat glagola imperfekat glagola كَانَ, onda taj glagol ima značenje futura egzaktoga, na pr. نَكُونُ رَجَعْنَا قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ *Mi ćemo se biti vratili prije zalaska sunca.*

Perfekat iza pogodbenih čestica ima značenje imperfekta, na pr. إِذَا جَاءَ وَعَدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا *Ko nadvlada, dobije; Kada dođe obećanje sudnjega dana, mi ćemo vas skupiti.*

B) Trajno vrijeme (imperfekat اَلْفِعْلُ الْمَضَارِعُ) znači početu, ali nesvršenu radnju.

Napose imperfekat može značiti:

1) Pravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju, koja se sada događa, na pr. اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَعْمَلُونَ *Bog zna šta vi radite.*

Značenje prave sadašnjosti ima imperfekat naročito onda, ako pred njim stoji negativna čestica مَا, na pr. مَا يَكْتُبُ. *Ne piše.*

2) Historijski prezenat u pripovijedanju prošlih događaja, na pr. قَالَ طَلَحَةُ فَأَخْرَجُ أَغْدُوَ فَأَلْبَسُ دِرْعِي وَأَخْذُ سَيْفِي. *Reče Talha: »Onda ja istupam trčeći, oblačim oklop i prihvaćam svoj mač«.*

3) Futur prvi, naročito ako se pred imperfekat stavi čestica سَوْفَ ili سَتُ, na pr. سَتُبَيِّنُهُ فِي مَوْضِعِهِ. *Mi ćemo to na svome mjestu razjasniti;* مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ قَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا. *Ko to uradi, mi ćemo ga naložiti na vatru.*

Imperfekat ima značenje futura, kada pred njim stoji čestica لَنْ neće nikako, na pr. قَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى. *Vele da niko nikako neće unići u raj osim onih, koji budu Židovi ili kršćani.*

Isto tako imperfekat ima značenje futura, ako mu se doda نَ ili نْ radi pojačanja, na pr. وَلَقَدْ عَلِمْتُ لَيْسَ بَيْنِي وَمَنْ نَ. *Ja svakako znam da će mi sigurno doći smrt.*

4) Radnju koja se je u prošlosti dogodila ili događala u vezi s drugom radnjom, koja je izražena perfektom. U ovom slučaju je imperfekat uvijek oznaka stanja (الْمَالُ) i prevodi se na naš jezik cijelom rečenicom ili adverbom prezenta, na pr. جَاءَ زَيْدٌ يَضْحَكُ. *Došao mu je da ga posjeti;* جَاءَ زَيْدٌ يَضْحَكُ. *Došao je Zejd smijući se;* دَخَلَ فِي دَارِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ تَنْظُرُ إِلَيْهِ. *Unide u kuću svoga oca, a majka ga gledaše.*

Mjesto ovoga imperfekta može uvijek stajati particip aktivni, na pr. جَاءَ زَيْدٌ ضَاحِكًا. *Došao je Zejd smijući se.*

5) Imperfekta znači i nepravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju koja se događa kad god se prilika pruži, na pr.

الْإِنْسَانُ يُدَبِّرُ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ. *Čovjek snuje, a Bog određuje.*

Ako pred imperfektom stoji negativna čestica لَا, ima uvijek značenje nepravu sadašnjosti, na pr.

لَا يُكْرِمُ السَّخِيَّ الْبَخِيلُ. *Ne poštuje darežljivac škrtice.*

6) Imperfekta sa pomoćnim glagolom كَانَ ima značenje predašnjeg nesvršenog vremena ili pravog imperfekta, na pr.

كَانَ يُحِبُّ الشَّعْرَ وَالشُّعْرَاءَ *Voljaše pjesmu i pjesnike.*

7) Ako je imperfekta iza čestice لَمْ ili لَمَّا, ima značenje perfekta, na pr. أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ *Zar nisi saznao da Bogu pripada vlast neba i zemlje?*

GLAGOLSKI NAČINI

Po načinima se mijenja samo imperfekta (الْمُضَارِعُ).

Imperfekta ima tri načina:

a) Određeni način (الْمُضَارِعُ الْمَرْفُوعُ)

U ovome načinu stoji imperfekta, kada pred njim nema koje od čestica, iza kojih stoji zavisni ili skraćeni način. Ovaj način služi kod određenog kazivanja ili pitanja, u koga se zna vrijeme glagolske radnje, lice, koje je subjekat radnje i broj tih lica, na pr. كَتَبْتُ *Piše;* سَنَكْتُبُ *Pisaćemo mi;* كُنَّا نَكْتُبُ *Pisismo mi.*

b) Zavisni način (الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ)

Imperfekta je u zavisnom načinu jedino u podređenim rečenicama i izražuje radnju, koja je ovisna o glavnoj rečenici i koja će se ubuduće dogoditi.

Zavisni način stoji iza čestica, koje se arapski zovu الْمُرُوفُ التَّوَابِ. To su:

1) أَرَدْتُ أَنْ أَيْبَنَ *da ne i لَنْ neće nikako*, na pr. أَخَافُ أَنْ تَعْلَمَ *Htjedoh da vam razjasnim način učenja;* قَالُوا لَنْ نَمَسَّ النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً *Bojim se da me ne napusti;* أَلَا يَتْرُكُنِي *Vele: »Nikako nas vatra neće ticati osim određeni broj dana«.*

Čestica أَنْ može se u izgovoru ispustiti pa se samo pomišlja, na pr. فَاتْرُكْنِي مَجْزِي *Posjeti me pa da te počastim!*

2) Iza čestica *لَ*, *لِكَيْ*, *لِأَنَّ* da; *لِكَيْلَا*, *لِكَيْلَا* da ne. Ove čestice izrazuju namjeru ili svrhu za koju se radi, na pr. *Treba da musliman moli Boga za zdravlje, da ga sačuva od nesreća*; *أَسَلَمْتُ كَيْ أَدْخُلَ الْجَنَّةَ*; *Primio sam Islam, da uđem u raj*; *إِنَّمَا قَالَ ذَلِكَ لِئَلَّا يُسْتَخَفَّ بِالْعِلْمِ*; *Samo je tako rekao da se ne omalovaži nauka.*

3) *إِذَا* (إِذَا) tada; dakle. Ova čestica znači pogodbu, na pr. kada se iza rečenice *إِنَّا آتِيكَ غَدًا* Sutra ću doći, rekne *إِذْنُ أَكْرِمَكَ* Tada ću te počastiti.

Da bi imperf. iza *إِذْنُ* bio u zavisnom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ*) potrebno je: 1) da stoji u početku odgovora, 2) da stoji neposredno pred glagolom i 3) da glagol ima značenje budućeg vremena. Ako ne postoje svi ovi uslovi, imperfekat iza *إِذْنُ* stoji u određenom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَرْفُوعُ*), na pr.

إِذْنُ أَتَنْتَظِرُكَ Posjetiću te.... Onda ću te očekivati;
إِنَّا إِذْنُ أَكْرِمَكَ Došao sam ti.... Onda ću te ja počastiti;
يَجُودُ الْأَغْنِيَاءُ بِالْمَالِ فِي سَبِيلِ الْعِلْمِ... *إِذْنُ هُمْ يَقُومُونَ بِالْوَجِيبِ*
 Bogataši dijele imetak za nauku.... Oni onda vrše dužnost;
رَكَابًا *فَلْتُ هَذَا الْقَوْلَ*... *إِذْنُ أَطُنُّكَ كَاذِبًا* Rekao sam ja ovo.... Onda te držim lašcem.

4) *حَتَّى* da, dok (u namjernim rečenicama), na pr. *يَنْبَغِي أَنْ لَا يُضْعِفَ النَّفْسَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عَنِ الْعَمَلِ* Treba da ne slabi duha pa da ovaj napusti rad.

c) Skraćeni način (*الْمُضَارِعُ الْمَجْزُومُ*)

Imperfekat u skraćenom načinu obično izražuje zapovijed ili pogodbu. Ovaj način dolazi:

1) Uz čestice koje imaju jedan imperfekat u skraćenom načinu (*الْمَرْفُوعُ الْمَجْزُومُ*). To su:

نَمْ nije, لَمْ još nije, لَ nek i لَا nek ne,
 na pr. يَكْتُبُ Nije pisao; لَمْ يَكْتُبُ Još nije pisao; يَكْتُبُ
 Nek piše! لَا يَكْتُبُ Nek ne piše! لَا تَكْتُبُ Ne piši!¹⁾

2) Iza pogodbenih veznika (كَلِمَاتُ الْمُجَازِمِ ili كَلِمَاتُ الْمُجَازِمِ) u pogodbenim rečenicama dolaze po dva imperfekta u skraćenom načinu. To su:

إِنْ ako	na primjer	إِنْ تَتُبْ تُغْفَرَ ذُنُوبُكَ Ako se pokaješ, oprostiće ti se grijesi.
مَعَا što god		مَعَمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što god učiniš, učiniću.
مَا što		مَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što ti učiniš, učiniću.
مَنْ ko		مَنْ يُؤْمِنْ يَخْلُصْ Ko vjeruje, spasiće se.
أَيُّ koji		أَيُّ يَوْمٍ تَذْهَبْ أَذْهَبْ Koga dana ti pođeš i ja ću poći.
حَيْثَمَا kad god ili		حَيْثَمَا تَفْعَلْ الْخَيْرَ تَجِدْهُ Kad god ili gdje god učiniš dobro, naći ćeš ga.
غَدَ gdje god		أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكُكَ الْمَوْتُ Gdje god bio, stignuće te smrt.
أَيُّ gdje god		أَيُّ تَكُنْ أَكُنْ Gdje god budeš, biću i ja.
إِذَا مَا ili إِذَا		إِذَا مَا أَسْمَعُ خَيْرَكَ أَفْرَحُ Kad god čujem tvoje dobro, radujem se.
كَدَ kada		مَتَى تَذْهَبْ أَذْهَبْ مَعَكَ Kad pođeš, i ja ću poći s tobom.

Imperfekat stoji u skraćenom načinu i poslije imperativa, na pr.
 عِشْ قَتِيماً تَكُنْ غَنِيّاً Živi zadovoljan, bićeš bogat.

Često u pogodbenoj rečenici mjesto imperfekta u skraćenom načinu stoji perfekat, na pr. إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ Ako krade, krao mu je i brat prije.

¹⁾ U afirmativnom imperativu za 2 lice na primjer أَكْتُبْ čestica se لَ samo zamišlja.

Ako u prvoj rečenici stoji imperfekat sa glagolom كَانَ ili pred drugom rečenicom bude čestica فَ, onda će imperfekat, koji stoji iza كَانَ ili iza čestice فَ, stajati u određenom načinu, na pr. مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ تَرَدُّ لَهُ فِي حَرْثِهِ Ko bude želio korist onoga svijeta, mi ćemo mu povećati tu korist; مَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا Ko vjeruje svoga gospodara, taj se neće bojati štete.

Sintaksa čestica

Čestice su prijedlozi, prilozi, veznici i uzvičnici.

A) Prijedlozi (حُرُوفُ الْهَفْظِ ili حُرُوفُ الْإِصْطَانَةِ ili حُرُوفُ الْجَمْرِ)

Prijedlozi ili prepozicije označuju mjesne, vremenske ili misaone odnose riječi u rečenici.

Prijedlozi se dijele na prave prijedloge i prijedloge koji su postali od imenica.

I Pravi prijedlozi

Pojedini pravi prijedlozi mogu imati ova značenja: بِ dolazi uz glagole, koji znače *objesiti, spojiti, uzeti, mašiti se, započeti, pitati (za što), znati, saznati, uteći se, vjerovati i kleti se*, na pr.

عَلَّقَ بِكُمِ Objesio se je o njegovu rukavu;

لَصِقَ بِكَائِهِ Spojio se je uz njega;

أَخَذَهُ بِيَدِهِ Uzeo ga je za ruku;

بَدَأَ بِالْقِرَاءَةِ Počeo je čitati;

سَأَلَ بِهِ خَيْرًا Pitaj za to upućena!

عَلِمْتُ بِهِذَا Saznao sam ovo;

نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ Utičemo se Bogu od satane;

آمَنْتُ بِاللَّهِ الْوَاحِدِ Vjerujem jednoga Boga;

أُقْسِمُ بِاللَّهِ Kunem se Bogom.

Kada prijedlog بِ dolazi uz koji od spomenutih glagola, onda se to ب zove اِلِلصَاقِ b t. j. b koje izrazuje spajanje.

Ovaj prijedlog dolazi osim toga i pred dalji objekat intransitivnih glagola (بَا اَلْعَدِيَّةِ), na pr. ذَهَبَ اللهُ يَنْوِرُهُمْ Bog im je oduzeo njihovo svjetlo; قَامَ يَلْمِزُ On čuva istinu.

Prijedlog بِ može značiti udruženje sporedne stvari sa glavnom (بَا اَلْمَصَاحِبَةِ ili اَلْمَلَابَسَةِ), na pr. اَلْمَشْتَرَى اَلْمَغَارَ بِلِجَامِهِ Kupio je magarca sa uzdom; سَارَ بِأَهْلِهِ Otišao je sa svojima.

Isto tako može značiti sredstvo kojim se nešto radi (بَا اَلْاَسْعَانَةِ) ili uzrok zbog koga se nešto radi (بَا اَلْعَلِيلِ), na pr. قَبِلَ رَحْمَةً مِنْ اَللّٰهِ لَنْتَ لَهُمْ Ubio ga je sabljom; Zbog Božje milosti ti si prema njima blag.

Nekada ovaj prijedlog znači cijenu (بَا اَلْعُقَابَةِ), na pr. اِشْتَرَى كِتَابًا بِدِينَارٍ Kupio je knjigu za dukat.

Prijedlog بِ može značiti mjesto ili vrijeme (اَلظَّرْفِيَّةُ), kao i فِي, na pr. قَرِيْبَةٌ بِمِصْرَ Selo u Egiptu; U ruci mu mač; سَپَا بِاَلنَّهَارِ Spava u dani.

Konačno se ovaj prijedlog smatra suvišnim (بَا اَلزِّيَادَةِ) kad stoji na predikatu negativne rečenice ili iza إِذَا kada, koje izražava iznenađenje (إِذَا اَلْمُفَاجَأَةِ), na pr. مَاهُمْ بِمُؤْمِنِينَ Oni nisu vjernici; لَسْتُ بِعَالِمٍ Ne znam; إِذَا خَرَجْتُ فَلَا بَإِخَى Izadoh, kad li moj brat.

ت se upotrebljuje u zakletvi (تَا اَلْقَسَمِ) i dolazi uvijek s riječju اَللّٰهُ, na pr. تَاكَ Tako mi boga!

وَ također služi za zakletvu (وَ اَوُ الْقَسَمِ), ali može doći sa svakom imenicom, na pr. تَاكَ وَ اَللّٰهُ Tako mi Boga! وَ حَيَاتِكَ Tako mi tvoga života!

Ovaj prijedlog znači nekada mnoštvo ili malenkost, jer se iza njega zamišlja (وَ اَوُ رُبُّ) (وَ اَوُ رُبُّ) na pr. وَ لَيْلٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ أَرَحَى سُودُهُ. Mnoge noći kao morski valovi spustile su svoje zavjesel! وَ تَالِ يَلْعَنُهُ اَلْقُرْآنُ Ima ih koji uče Kur'an, a on ih proklinje.

znači što i naše »od« t. j. početak (الْإِبْتِدَاءُ). Taj početak može biti u prostoru pa u tom slučaju ovaj prijedlog dolazi uz glagole koji znače: *rastati se, otići, udaljiti, udaljiti se, riješiti se, čuvati, čuvati se, pobjeći, plašiti se, zabraniti* i slično, na pr. خَرَجَ مِنْ مَكَّةَ Otišao je iz Mekke; أَلْعَلِمُ حِصْنٌ يُنَجِّي مِنْ Nauka je grad, koji štiti od svih nevolja; يَنْتَعِمُ مِنَ الدُّحُولِ Utičem se Bogu od pohlepe; أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الطَّمَعِ Sprečava mu ulazak.

Ovamo spadaju i izrazi: دَخَلَ مِنَ الْبَابِ Unišao je na vrata; أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ Da li ste odabrali život ovoga svijeta mjesto budućega?!

Ovaj prijedlog može značiti početak u vremenu, na pr. مِنَ الصَّبَاحِ إِلَى الْمَسَاءِ Od zore do mraka.

Prijedlog مِنْ nekada znači uzrok (الْتَّمَلِيلُ), na pr. يُغْنِي حَيَاةَ On preda se ględa od stida, a drugi (pred njim) preda se gledaju iz strahopoštovanja.

Ovamo spadaju izrazi: بَاعَ بِنْتَهُ قَرَسًا Prodao mu je konja; زَوَّجَ أَبْنَتَهُ مِنْ ابْنِ أَخِيهِ Udao je svoju kćer za njegova bratića.

Nekada se ovim prijedlogom izrazuje razmak ili odnošaj između osoba ili stvari, na pr. ذَكَرَ (قُرْبًا) مِنِّي Približio mi se je; أَيْنَ أَنْتَ بَعِيدٌ مِنِّي On je tvoj bližnji; Daleko od njega; هُوَ دُونَ زَيْدٍ يَمْتَرِلَةَ الْفِضَّةِ Koja razlika između tebe i Zejda! Razlika je između njega i Zejda kao između srebra i zlata; أَنْتَ أَفْضَلُ مِنِّي Ti si vredniji od mene.

Cesto iza ovoga prijedloga stoji partitivni genitiv t. j. genitiv koji znači dio neke cjeline ili jedinicu od neke vrste (التَّبْعِيضُ), na pr. كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ Mnogi ljudi; صَاعِدٌ مِنَ الْبُرِّ Varičak pšenice.

Napokon se ovim prijedlogom tumači neka cjelina nabrajanjem pojedinosti (الْبَيَانُ), na pr. جَاءُوا كُلُّهُمْ مِنْ رِجَالٍ وَنِسَاءٍ Došli su svi, ljudi i žene.

Isto tako ovaj prijedlog služi da objasni riječi općenita značenja, na pr. احْفَظْ مَا فِي الْكِتَابِ مِنَ الْقَوَاعِدِ Zapamti pravila koja su u knjizi.

Ovo značenje ima مِنْ kada stoji sa genitivom, kojim se označuje materija od koje je neki predmet, na pr. سِرَازٌ مِنَ الذَّهَبِ Narukvica od zlata; خَاتَمٌ مِنَ الْفِضَّةِ Prsten od srebra.

إِلَى označuje svršetak u vremenu ili prostoru (الْغَايَةُ), na pr. إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ Do sudnjeg dana; مِنَ الْإِبْتِدَاءِ إِلَى الْآخِرَةِ Od početka do kraja.

Ovaj prijedlog često znači kao i srpskohrvatski »uz« t. j. da nešto ide s nečim (الْمَصَاحَبَةُ), na pr. لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ Ne trošite njihov imetak uza svoj! إِلَى جَانِبِهِ Uz njega; دَارُهُ إِلَى دَارِي Njegova je kuća uz moju.

Prijedlog إِلَى naročito dolazi uz komparativ i superlativ pridjeva na oblik أَفْعَلُ, kada pridjev znači »biti draži« ili »mrži«, na pr. الْمُؤْمِنُ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ غَيْرِهِ Vjernik je draži Bogu od drugoga; هُوَ أَبْغَضُ إِلَيَّ مِنْهَا On mi je mrži od nje.

Naročito treba zapamtiti izraze إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ i slično; إِلَى آخِرِهِ i tako dalje; هَذَا إِلَيْكَ Ovo je njemu povjereno; بَجْزِي! Bježi! Pusti me!

عَنْ znači kretanje sa nekog mjesta ili udaljivanje od neke osobe ili stvari pa dolazi uz glagole: bježati, izbjegavati, čuvati, braniti, osloboditi, zabraniti, spriječiti i uz glagole koji znače: boriti se ili platiti za nekoga, na pr. الْعَرَبُ عَنْ قِضَاءِ اللَّهِ تَعَالَى غَيْرُ مُسْكِنٍ Nemoguće je izbjeći odredbu uzvišenog Boga; تَنْجُ عَنْ الْقَبِيحِ Kloni se nevaljaštine! اللَّهُ تَعَالَى عَنِ الْبَلَاءِ Bog će ga čuvati od nesreća; يَتَخَلَّصُ عَنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ Spasiće se patnje drugoga svijeta; لَا يُجَادِلُ عَنِ الَّذِينَ زَابَرَانِ Od odvratnoga; لَا تَجْزِي Ne bori se za one koji su sebe izdali; نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ سَيِّئًا Neće niko ni za koga naknaditi ništa.

Nadalje ovaj prijedlog dolazi uz glagole: *otkriti, objaviti, pokazati, pitati i odgovoriti*, na pr. *كَشَفَ عَنْهُ* Otkrio ga je; *جَافِيَ مُوْهُ* Javio mu je to; *سَأَلَ عَنْ أَخِيهِ* Pitao ga je za njegova brata; *أَجَابَ عَنِ السُّؤَالِ* Odgovorio je na pitanje.

Isto tako prijedlog *عَنِ* dolazi uz glagole: *pustiti, zanemariti, oprostiti, nepotreban nečem biti i odvratiti od nečega*, na pr. *يَنْبَغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَفْغُلَ عَنْ نَفْسِهِ* Treba da čovjek ne zanemari sebe; *بِوَعَى اللَّهُ* Bog će im oprostiti; *هُوَ غَفَى عَنْهَا* On nje ne treba; *شَغَلَهُ ذَلِكَ عَنِ التَّعَلُّمِ* To ga je zabavilo od študiranja.

Nekada ovaj prijedlog znači izvor odakle nešto potječe ili uzrok zbog koga se nešto događa, na pr. *رَفِيَ اللَّهُ عَنْهُ* Neka je Bog s njim zadovoljan! *حُكِيَ عَنِ الشَّافِعِيِّ* Priča se od Šafije; *مَا هَلَكَ أَمْرُوهُ عَنْ مَشُورَةٍ* Nije niko propao zbog toga što se je savjetovao.

Treba zapamtiti izraze *لَمْ يَفْعَمْ السُّؤَالُ فَضْلًا عَنْ أَنْ يُجِيبَ* Nije ni pitanja zapamtio, akamoli da odgovori.

عَلَى znači mjesto kao i srpskohrvatski prijedlog »nad«, »na« ili »kod«, na pr. *وَجَدَ إِنْسَانًا عَلَى الطَّرِيقِ* Našao je čovjeka na putu; *نَظَرَ عَلَى الْحَائِطِ صُورَةَ رَجُلٍ* Gledao je na zidu sliku čovjeka; *وَقَفَ عَلَى النِّعْرِ* Stajao je kod rijeke; *عَلَى اثْنَيْ عَشَرَ مِيلًا مِنْ مَكَّةَ* Na 12 milja od Mekke; *قَرَأَ عَلَى الْمُعَلِّمِ كِتَابًا* Pročitao je pred učiteljem knjigu; *تَلَا الرِّسَالَةَ عَلَيْهِمْ* Pročitao im je brošuru.

Ovaj prijedlog može značiti da je protiv koga nešto upe-reno, na pr. *خَرَجَ عَلَيْهِ* Digao se je protiv njega.

Isto tako *عَلَى* dolazi uz glagole: *srditi se, lako ili teško biti, jasno ili nejasno biti, hrabriti ili poticati, biti pohlepan*, na pr. *هَذَا صَعَبٌ عَلَيْكَ* Srđi se na njega; *هَذَا سَهْلٌ عَلَيْكَ* To je tebi teško; *هَذَا خَفِيَ عَلَيَّ* To je tebi lako; *هَذَا خَفِيَ عَلَيَّ* Ovo je meni nejasno; *حَرِيصٌ عَلَى الْأَكْلِ* Hrabrio ga je na rad; *حَثَّةٌ عَلَى الْعَمَلِ* Pohlepan na jelo.

Nekada ovaj prijedlog znači dužnost, obavezu ili dug, na pr. *طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ* Dužnost je svakom muslimanu tražiti nauke; *لَهُ عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Ja mu imam dužan hiljadu dukata.

Često ovaj prijedlog znači da se neko nečim odlikuje mimo ostale, na pr. *فَضْلُ آدَمَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ* Vrijednost Adema mimo anđele.

Prijedlog *عَلَى* može značiti i uzrok ili uvjet, na pr. *لَا أَسْأَلُكُمْ بِأَنْتَاءٍ عَلَيْهِ* Ja vam zato ne tražim novaca; *صَالِمَةً* Radi toga; *عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Nagodio se je s njim za 1000 dukata.

Napokon se ovim prijedlogom izražuje da se nešto događa usprkos nečega drugoga ili prema drugom nečemu, na pr. *عَلَى قَدَرِ الْإِمْكَانِ* Kazniću te premda si star; *أَعَذَّبَكَ عَلَى كِبَرِ سِنَّكَ* Po mogućnosti.

Treba zapamtiti izraze *عَشِيَ (أَتَمَّيْتُ) عَلَيْهِ* Onesvijestio se je; *رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ* Bog mu se smilovao! *السَّلَامُ عَلَيْكَ* Da ste blagoslovljeni! *عَلَى الرَّأْسِ وَالْأَمِينِ* Odmah, drage volje. *يَا اللَّهُ عَلَيْكَ* Ovamo ga! *عَلَى يَه* Tako ti Boga!

لِ dolazi uz imena koja su izvedena iz infinitiva (شِبْهُ الْفِعْلِ) da pokaže objekat na koji se proteže glagolska radnja (الْأَمْرُ لِقَوْلِهِ الْعَامِلِ), na pr. *مِنْ غَيْرِ تَأْمُلٍ لِّطَلَّهِ وَصَوَابِهِ* Ne pomišljajući šta mu je pogrešno, a šta ispravno; *فُتْنَا إِكْرَامًا لَهُ* Ustali smo iz poštovanja prema njemu; *هَذَا مُعْجَبٌ لَكَ* Ovo te baca u čudo, t. j. sviđa ti se; *وَأَنَا لَهُ لِمَا فَطُونٌ* Mi ćemo ga čuvati.

Istu funkciju ima ovaj prijedlog, kada stoji uz pridjev, koji već u prvom stepenu znači neko svojstvo u jačoj mjeri (الْمُبَالَغَةُ) ili kada stoji uz komparativ pridjeva koji je postao od tranzitivnih glagola, na pr. *مَنْعٌ لِلْخَيْرِ* Koji stalno sprečava dobro; *الْمُؤْمِنُ أَحَبُّ إِلَهٍ مِنْ نَفْسِهِ* Vjernik više voli Boga nego sam sebe.

Prijedlog *لِ* dolazi pred ime, koje je prema glagolu dalji objekat i u tom slučaju arapski genitiv odgovara dativu srpsko-hrvatskog jezika, na pr. *قَالَ لَهُ* Poklonio mu je; *رَكَعَ لَهُ* Rekao mu je;

Nekada ovaj prijedlog znači da nekome nešto pripada ili da nešto ide u nečiju korist (protivno od عَلَى), na pr. الرَّجُلُ مَنْ عَلَى التَّارِيحِ. Čovjek je onaj ko ima ispravno mišljenje; لَهُ رَأْيٌ صَائِبٌ. Ibn Haldunova istorija, لِي عَلَيْكَ أَلْفُ دِينَارٍ Ti meni imaš dužan hiljadu dukata; دَعَا لَهُ Blagoslovio ga je.

Često ovaj prijedlog označuje svrhu ili uzrok (اَلْمَنْفِلُ) radi koga se nešto čini, na pr. قَامَ لِمُعَاوَنَتِهِ Digao se je da mu pomogne; وَاِلْعِذَاقِلْ I radi toga je rečeno; عَجِبْتُ لِقَوْلِهِ Čudim se radi njegovih riječi.

Iza glagola قَالَ označuje ل osobu ili stvar o kojoj se govori, na pr. وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ I ne govorite za one koji su u borbi ubijeni da su mrtvi; أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ أَكْثَرُ حَقًّا Još velite za istinu: »da li je to čarolija?»

Katkada prijedlog ل znači vrijeme, na pr. ماتَ لَؤْمٍ Umro je isti dan; عَشْرَةَ لَيْلَةٍ خَلَّتْ مِنْ رَبِيعِ الْأَوَّلِ Umro je 12 rebiul-evvela.

Treba zapamtiti izraze *شَعْدَرُكَ مِنْ رَجُلٍ* *Divan li si ti čovjek!*
شَعْدَرُكَ *Divan li je čovjek tvoj otac!* *هَذَا* *Imaš li volju*
za ovim?

On je u kući; označuje mjesto ili vrijeme, na pr. **فِي الْبَيْتِ** *On je u kući*; **فِي الْبُنَّارِ** *Pao je u bunar*; **فِي رَحْمَةِ** *Staviće ih Bog u svoju milost*; **فِي السَّحَرِ** *Došao je u zoru*.

Katkada في znači »sa« (kao i مع), na pr. تَوَجَّهَ فِي خَمْسِينَ أَلْفًا.
Krenuo je sa 50.000 (ljudi).

Ovaj prijedlog dolazi pred objekat glagola: *misлити, razmišljati* ili *govoriti*, na pr. *تَأَمَّلَ فِي ذَلِكَ شَهْرًا* Razmišljao je o tome mjesec; *تَكَلَّمَ فِي ذَلِكَ* Govorio je o tome; *صَنَّفَ كِتَابًا* Sastavio je knjigu o čudoređu.

Pred objekat glagola: *težiti* za nečim ili *željeti* dolazi prijedlog *في*, na pr. لَا تَرْغِبْ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ *Ne teži za imetkom ljudi!*

Ovaj prijedlog može značiti i uzrok, na pr. عَذَّبَتْ أَمْرَأَةً فِي هِرَّةٍ *Kažnjena je žena radi mačke.*

Prijedlog فِي se upotrebljava pri množenju brojeva, na pr. يَضْرِبُ خَمْسَةً فِي أَرْبَعَةٍ *Množi pet sa četir!* ثلاثَةٌ *tri puta pet;*

كَالْمِثْلِ označuje sličnost, na pr. كَالشَّوْرِ *Nauka je kao svjetlo.*

Uz ovaj prijedlog često dolazi riječ مِثْلٌ *kao*, na pr. لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ *Ništa nije kao On (Bog).*

حَتَّى znači cilj do koga glagolska radnja dopire, na pr. أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا *Pojeo sam ribu do glave (osim glave).* حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ *Do pojave zore;*

Kada حَتَّى znači »čak«, onda je veznik, na pr. جَاءُوا كُلُّهُمْ حَتَّى الْمَشَاءِ *Došli su svi čak i pješaci;* أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا *Pojeo sam ribu, čak i glavu joj.*

مِنْذُ ili مِّنْذُ znače vrijeme, na pr. مَا رَأَيْتُهُ مِّنْذُ الْيَوْمِ *Nisam ga vidio od petka;* مَا رَأَيْتُهُ مِّنْذُ يَوْمِنَا *Nisam ga vidio danas;* مَا رَأَيْتُهُ مِّنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ *Nisam ga vidio ima tri dana.*

لَدُنِّي znače mjesto, na pr. لَدُنِّي *Kod mene.*

رُبَّ izrazuje malenkost i prevodi se u našem jeziku glagolom »imati« i partitivnim genitivom, na pr. رُبَّ أَخٍ لَكَ لَمْ تَلِدْهُ أُمُّكَ *Imaš braće, koje ti nije rodila majka.*

Nekada ovaj prijedlog znači i mnoštvo, na pr. رُبَّ أُمْنِيَّةٍ جَلَبَتْ *Mnoga želja dovede smrt.*

جَاءَنِي الرِّجَالُ حَاشًا زَيْدٍ. حَاشًا i عَدَا znače »osim« i »ali«, na pr. جَاءَنِي الرِّجَالُ حَاشًا زَيْدًا *Došli su mi ljudi, ali magarac nije došao (kao da je rečeno حَاشًا زَيْدًا).* (لَمْ يَحِيضْ).

II Prijedlozi koji su postali od imenica:

مَعَ označuje društvo, a nekada mjesto, gdje se ili vrijeme, kada se nešto događa, na pr. سَافَرَ مَعِيَ Putovao je sa mnom; جِئْتُكَ مَعَ طُلُوعِ الشَّمْسِ Došao sam od učenika; Došao sam ti sa izlaskom sunca.

Često ovaj prijedlog ima značenje glagola »imati«, na pr. مَا مَعِيَ فُلُوسٌ Nemam novaca.

Može مَعَ značiti i »premda«, na pr. قُتِلَ مَعَ شَجَاعَتِهِ Ubijen je premda je hrabar; مَعَ ذَلِكَ Usprkos toga.

عِنْدَ označuje mjesto, na pr. لَا يَبْتَدِئُ الْكَلَامَ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ Pred njim će početi govoriti samo sa njegovom dozvolom.

Ovaj prijedlog može značiti da se nešto vremenski nado-vezuje uz neki drugi događaj, na pr. عِنْدَ ذَلِكَ tada.

Nekada عِنْدَ znači »imati«, na pr. مَا كَانَ عِنْدِي إِلَّا دِينَارٌ Imao sam samo jedan dukat.

Ima slučajeve da عِنْدَ znači poredbu, na pr.

مُلُوكُ الْأَرْضِ عِنْدَ اللَّهِ تُرَابٌ Vladari svijeta su prema Bogu zemlja.

Konačno ova riječ znači mišljenje ili uvjerenje, na pr. الْمَصَوِّبُ عِنْدِي هَذَا Mislim da je ovo pravo.

بَيْنَ znači spajanje ili rastavljanje, na pr. جَمَعَ بَيْنَنَا Sastavio nas je; فَارَقَ بَيْنَنَا Rastavio nas je.

Katkada بَيْنَ ili مَا بَيْنَ znači spajanje dijelova neke cjeline, na pr. مَا بَيْنَ مَعْرُوفٍ وَتَجْمُولٍ Dijelom poznato, a dijelom nepoznato; جَاءَنِي مَا بَيْنَ فَتِيرٍ وَفَقِيرٍ Došli su mi kako bogati tako i siromasi; الْقَوْمُ بَيْنَ قَتِيلٍ وَأَسِيرٍ Neki su ljudi ubijeni, a neki zarobljeni.

Izraz بَيْنَ يَدَيِ فُلَانٍ znači »pred nekim«.

نَحْوَ znači »prema« (nekom mjestu) ili prema, po (nečemu), na pr. نَحْوَ مَكَّةَ prema Mekki; نَحْوَ قَوْلِهِ prema, po njegovim riječima.

دُون pokazuje da se neko ili nešto niže nečega nalazi ili da se nešto niže nečega događa, na pr. دُونَ قَدَمِكَ خَذَ عَدُوْلَكَ Neka je lice tvoga neprijatelja pod tvojim nogama! اِنْتَقَوْا دُونَ صَنْعَاءَ Sastali su se pod San'om.

Ovaj prijedlog može značiti kao srpskorvatski »tik« ili »do«, na pr. دُونَ النَّهْرِ Tik rijeke.

Nekada دُون znači da je neki prostor ili broj manji od drugoga, na pr. وَبَيْنَهُمَا دُونَ رَبِيْعَةِ حَجْرٍ A između njih dvojice bijaše manje nego što se može kamenom baciti.

Često ova riječ znači da je nešto slabije od nečega, na pr. هُوَ دُونَكَ يَمْتَرِلُ الْفِضَّةَ مِنَ الذَّهَبِ On je prema tebi kao srebro prema zlatu.

Napokon ova riječ može značiti »osim«, na pr. يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُ Doziva osim Boga ono što mu ne može koristiti niti štetiti.

Ostali su prijedlozi nabrojani u Gramatici (str. 174—176).

Rečeno je da prijedlozi označuju odnošaje riječi u rečenici. Prema tome prije prijedloga mora stajati riječ na koju se prijedlog odnosi (اَلْمَتَعَلِّقُ). Ta riječ može biti glagol (اَلْفِعْلُ), glagolu slično ime (شِبْهُ اَلْفِعْلِ) ili riječ koja ima glagolsko značenje (مَعْنَى اَلْفِعْلِ), na pr. اَخْرَجَ لِلصَّيْدِ Izašao je da lovi; زَيْدٌ مَقْتُولٌ Zejd je ubijen u svojoj kući; كَثُرَ خَمْرُ وَخَلَّ Velika je razlika između vina i sirćeta!

Mora se u izgovoru ispustiti riječ na koju se odnosi prijedlog (اَلْمَتَعَلِّقُ), ako ta riječ znači »biti« ili »postojati«, na pr. نَظَرْتُ نُوْرَ اَلْقَمَرِ Nauka je u prsima (t. j. postoji); غَلَدْتُ اَلْمَسْجِدَ Gledao sam svjetlo mjeseca (t. j. koje se nalazi) u vodi.

Ako riječ na koju se prijedlog odnosi (اَلْمَتَعَلِّقُ) ima koje drugo značenje, onda se ta riječ može izreći ili ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. اَكَلَ زَيْدٌ فِي الدَّارِ Jeo je Zejd u kući;

اللَّهُ Od Boga mjesto أَسْتَعِينُ بِاللهِ Tražim pomoći od Boga, kad ova riječ služi kao odgovor na pitanje بِمَنْ تَسْتَعِينُ Od koga tražiš pomoći?

Prijedlog i ime koje stoji iza prijedloga zove se الظَرْفُ (posuda). Ako riječ o kojoj prijedlog ovisi znači biti ili postojati, onda se prijedlog i ime zove الظَرْفُ الْمُسْتَقَرُّ, a inače الظَرْفُ لِمَوْفُوعٍ.

Prijedlog se može ispustiti kod oznake mjesta i uzroka, kao i onda, ako stoji pred česticom أَنْ ili أَنَّ, kako smo to gore vidjeli.

Često ime koje stoji iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u kom drugom padežu, premda u izgovoru stoji u genitivu. Tako na pr. ime po smislu (مَحَلًّا) stoji u genitivu: kao subjekat imenske rečenice, na pr. رَبُّ غَنِيٍّ الْيَوْمَ فَفِيرٌ غَدًا Mnogi bogataš danas, siromah je sutra; kao predikat imenske rečenice, na pr. نَاوَاكَ الْعِلْمُ كَالنُّورِ Nauka je kao svjetlo; kao subjekat pasivnog glagola, na pr. جِيءَ بِالنَّافِرِ Doveden je bjegunac.

Ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u akuzativu, ako na pr. znači mjesto ili vrijeme (أَلْفَعُولُ فِيهِ), na pr. جَلَسْتُ فِي الدَّارِ Sjeo sam u kući; غَتُّ فِي النَّهَارِ Spavao sam u dani; ako je oznaka uzroka (أَلْفَعُولُ لَهُ), na pr. سَافَرْتُ لِلْعِلْمِ Putovao sam radi nauke; ako je الْمُسْتَقَرُّ iza prijedloga حَاشَا ili عَدَا, na pr. جَاءَ فِي الْقَوْمِ خَلَا زَيْدٌ Došli su mi ljudi osim Zejda; i kada je predikat pomoćnog glagola, na pr. كُنْتُ فِي دِمَشْقَ Bio sam u Damasku.

Ako ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) ne stoji ni u jednom od gore spomenutih slučajeva, onda se smatra da je u akuzativu kao dalji objekat, na pr. مَرَرْتُ بِزَيْدٍ Prošao sam pokraj Zejda; وَفَّقَ عَلَى الْمُنْتَبِرِ Stade na govornicu; سَافَرْتُ مِنْ بَيْرُوتَ إِلَى دِمَشْقَ Putovao sam od Bejruta do Damaska.

3) Prilozi kojim se potiče na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيصِ),
 To su: هَلَّا هَلَّا يَرْتَدِعُ فَلَانٌ عَنْ غَيِّهِ, na pr. هَلَّا i لَوْلَا, هَلَّا, هَلَّا se
 N. okani svoje zablude! أَلا تَتُوبُ مِنْ ذَنْبِكَ! Daj se kani svoga grijeha!
 لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ Daj zatražite Božjeg oprosta! لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ
 Dede nam dovedi anđele!

Ovamo spadaju i prilozi koji se zovu حُرُوفُ الْعَرَضِ, أَلَا, أَمَّا, لَوْ i أَمَّا, na pr. لَوْ (أَمَّا) نَقِمُ يَدِينَا Daj boravi
 među nama!

Katkada ove iste riječi služe za upozorenje (حُرُوفُ التَّنْبِيهِ),
 na pr. أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ Eto, zaista Božji
 ugodnici nemaju straha niti brige; هَذَا زَيْدٌ Eto, ovo je Zejd!

4) Prilozi za pojačanje (حُرُوفُ التَّأْكِيدِ). To su: إِنَّ i
 أَنْ, koje dolaze pred subjekat imenske rečenice ili لَ iza čestice
 (لَا أَلَمْ أَلَمْ) kao i لَ koje stoji iza zakletve (لَا أَلَمْ أَلَمْ), na pr.
 إِنَّ زَيْدًا لَمَالٌ Zaista je Zejd učen; تَاللَّهِ لَقَدْ آتَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا Boga mi
 te je Bog odabrao mimo nas!

Nekada se zakletva ispusti i čestica لَ pokazuje da je za-
 kletva ispuštena, na pr. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ
 Boga mi je vama u Božjem poslaniku lijep uzor.

5) لَيْتَ (أَلَيْسَ) da izrazuju želju, na pr. لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ
 Da se mladost povratil! لَوْ أَنْ لَنَا كَرَّةٌ Da nam se je povratil!

6) لَعَلَّ služi za isticanje nade (أَلَتَرْجَى), na pr. تَرْجِعُ
 Možda ćeš se vratiti.

7) Negativni prilozi (حُرُوفُ النُّفْيِ) jesu: لَمْ nije; لَمْ
 još nije; لَنْ neće nikako; مَا, i إِنَّ, نije.

Čestice لَمْ i لَمْ dolaze samo pred imperfekat u skraćenom
 načinu, koji onda dobije značenje negativnog perfekta, na pr.
 لَمْ يَكْتُبْ Nije pisao; لَمْ يَكْتُبْ Još nije pisao.

Prilog لَنْ dolazi pred imperfekat u zavisnom načinu, koji
 onda ima značenje negativnog futura, na pr. لَنْ يَكْتُبَ Neće
 nikako pisati.

لَا nije dolazi kao negativni prilog pred glagol u perfektu i imperfektu, na pr. فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى Niti je vjerovao niti je klanjao. لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا Ja ne tražim od vas za to nagrade.

إِنْ i مَا nije dolaze pred glagol u perfektu i imperfektu, a i pred ime, na pr. مَا جِئْتُ Nisam došao; إِنْ جَاءَ إِلَّا أَنَا Samo sam ja došao; مَا أَجْلِسُ Ne sjedim; إِنْ يَجْلِسُ إِلَّا أَنَا Samo ja sjedim; مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ Ovo nije čovjek, ovo je samo plemeniti anđeo.

8) Prilozi koji znače mjesto:

أَيْنَ gdje? na pr. أَيْنَ أَنْتَ Gdje si ti? مِنْ أَيْنَ جِئْتُ Odakle si došao?

أَيْنَ gdje, na pr. اجْلِسْ حَيْثُ جَلَسَ مُحَمَّدٌ Sjedi, gdje je sjedio Muhammed; مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ Odakle se i ne nada.

أَيْنَ odakle, na pr. يَا مَرْيَمُ أَنْكِ هَذَا Merjemo, odakle ti to?

أَيْنَ ili تَمَامٌ tamo, na pr. رَأَيْتُهُ تَمَامٌ Vidio sam ga tamo.

أَيْنَ ili هُنَاكَ هُنَا ovdje, هُنَاكَ ili هُنَا tamo.

9) Vremenski prilozi مَتَى kada?, na pr. مَتَى تَذْهَبُ Kada ćeš ići? أَيَّانَ أَيَّانَ كَادَ السُّدُنِي دَانُ? Kada će sudnji dan? كَادَ kada, na pr. كَادَ أَيْنَ جِئْتُ Kada si došao? قَدْ već (pred glagolom u perfektu) ili katkada (pred glagolom u imperfektu), na pr. قَدْ دَهَبَ Već je otišao; قَدْ يَذْهَبُ Katkada ode; قَطُّ nikada (uvijek u negativnoj rečenici i služi za nijekanje prošlog događaja), na pr. مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ Nisam ga nikada vidio; نِكَادَا نِكَادَا (takoder u negativnoj rečenici i niječe budući događaj), na pr. لَا يَحْيَى عَوْضُ Neće nikada doći; لَمَّا pošto (pred perfektom glagola), na pr. لَمَّا دَخَلَ Pošto je unišao; إِذْ kada, na pr. إِذْ كَانَ كَذَا Kad je bilo tako; إِذَا kada, na pr. إِذَا الْبَلِيلُ إِذَا يَغْشَى Tako mi noći kada ona pokrije; أَلَاآنَ sada; (حِينَ إِذْ كَانَ كَذَا حِينَئِذٍ tada (skraćeno od إِذْ كَانَ كَذَا); (يَوْمَ إِذْ كَانَ كَذَا (skraćeno od يَوْمَ إِذْ كَانَ كَذَا).

10) Načinski priloz i su: كَيْفَ *kako*; أَنَّى *kako*; إِنَّمَا *samo*; كَذًا ili مَكْذَا *ovako*, na pr. كَيْفَ أَنْتَ *Kako si?* أَنَّى يُحْيِي هَٰذَا اللَّهُ? *Kako će Bog ove proživiti nakon njihove smrti?!* إِنَّمَا زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd je samo učen*; كَذًا قَمَلْتُ *Ovako sam uradio*; مَكْذَا أَمَرَنِي *Ovako mi je naredio*.

11) Ostali priloz i:

a) Čestice koje značenje imperfekta preokreću u futur. To su čestice: سَ (حَرْفُ التَّنْفِيصِ) i سَوْفَ (حَرْفُ التَّسْوِيفِ), od kojih prva služi za bližu, a druga za dalju budućnost, na pr. سَيَسِيبُ الْغُلَامُ *Dijete će odrasti*; سَوْفَ يَشِيخُ الْفَتَى *Mladić će ostarjeti*.

b) Čestice pomoću kojih se nešto tumači (حَرْفُ التَّفْسِيرِ): أَيْ i أَنْ to jest, na pr. هَٰذَا عَسَجِدُ أَيْ ذَهَبٌ *Ovo je asdžed t. j. zlato*; وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ أَصْنَعَ الْفُلْكَ *Nadahnuli smo ga t. j. pravi lađu!*

Imenice mjesta i vremena koje su priloz i kada se svršuju na vokal »u« (ُ) bez nunacije nabrojeni su u Gramatici (strana 175 i 176).

C) Veznici

Veznici se dijele u prave i pogodbene veznike.

Pravi veznici (الْمُرُوفُ الْعَاطِفَةُ) jesu:

وَ i, a. Ovaj veznik veže pojedine riječi i cijele rečenice (الْمَجْمُوعُ), na pr. جَاءَ زَيْدٌ وَ عَمْرٌو *Došao je Zejd i Amr*; جَاءَ زَيْدٌ وَ دَدٌ *Dode Zejd, a ode Amr*.

Čestica وَ kojom se zaklinje (وَأُو التَّسْمِيَةِ) kao i وَ koje izrazuje mnoštvo ili malenkost (وَأُو الرُّبِّ) spadaju u prijedloge.

Isto se tako ne broji u prave veznike وَ koje izrazuje zajednicu (وَأُو الْمَصَاحَبَةِ) ili وَأُو التَّمْيِيزَةِ, na pr. جِئْتُ وَ عَمْرًا *Došao sam sa Amrom (u isto vrijeme, dok وَ عَمْرٌو Došao sam ja i Amr može značiti zajedno, a i napose)*.

U veznike se ne broji ni وَ koje znači stanje (وَأُو الْحَالِ), na pr. جَاءَ زَيْدٌ وَ هُوَ يَبْكِي *Došao je Zejd plačući*.

ف pa znači da nešto odmah slijedi iza nečega (الترتيب), na pr. جاء زيد فمرو Dode Zejd pa (odmah) Amr.

O vezniku ف, koji stoji na drugom dijelu pogodbene rečenice (فاه الجراء ili فاه الجواب), kao i o ف, koje stoji iza čestice أما, biće kasnije govora.

(الترتيب مع التراخي) zatim znači slijed u razmaku (نمّة) فم, na pr. جاء زيد فم عمرو Dode Zejd pa onda Amr.

حَقَّ čak. Ovaj veznik znači da riječ poslije njega znači bolji ili slabiji dio onoga što znači riječ koja stoji prije te čestice, na pr. مات الناس حتى الأنبياء Pomrije svijet čak i Božji poslanici; قدم الحجاج حتى المشاة Došli su hodočasnici čak i pješaci.

Da حَقَّ može biti i prijedlog već smo gore naučili.

أَوْ ili, na pr. تزوج هنداً أو اختها Vjenčaj Hinda ili njezinu sestru!; ليذهب إما زيد أو عمرو Neka ide Zejd ili Amr!; Je li u kući Alija ili Halid?

نَego, ali izražuje odustajanje od neke tvrdnje, na pr. جاء زيد بن عمرو Dode Zejd, nije nego Amr; جاء زيد بن عمرو Nije došao Zejd, nego (t. j. ali je došao) Amr.

لَकिन ali, nego uvijek dolazi iza negativne rečenice, na pr. ما رأيت زيدا لكن Nisam vidio Zejda, nego Amra.

لَकिन spada u čestice iza kojih slijedi imenska rečenica, čiji je subjekat u akuzativu, a predikat u nominativu. (المرفوع المشبّهة), na pr. زيدٌ مجيدٌ لكن عمرو غافل Zejd je marljiv, ali je Amr nemaran.

Pravim veznicima se mogu pribrojiti:

1) Čestice uz koje stoji zavisni način imperfekta (المتصرف المنصوب). To su:

كَي da, كَيَلَا ili كَيَلَا da ne, كَي da, كَيَلَا ili كَيَلَا da ne i tada, dakle. Ova zadnja čestica uvijek je kao odgovor na neku tvrdnju, na pr. يريد الله أن يخفف عنكم Bog hoće da vam olakša;

إِنَّمَا يَنْفَلِحُ الَّذِينَ آمَنُوا، وَكَانُوا يُصَلُّونَ إِذْ يُرْسَلُ إِلَيْهِمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ فَكَانَ صِرَاطُهُمْ عَلَى الْبِرِّ ۚ

Došao sam da naučim; *Da ne bi znao; حيثُ لَكِيْ أَنْتَلِمَ* Tada ćeš se spasiti, kad je rečeno kao odgovor na izjavu, na pr. *سَأَتَعْبُدُ Trudiću se.*

Čestica أَنْ se u izgovoru ispušta i samo se zamišlja iza
veznika لِ da ili حَتَّى dok, na pr. وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ
Poslali smo ti opomenu, da razjasniš ljudima; أَطِيعَ اللَّهَ حَتَّى (أَنْ) تَفُورَ
Pokoravaj se Bogu, da bi postigao Njegovo zadovoljstvo.

أَنَّ da spada u čestice iza kojih dolazi imenska rečenica, čiji subjekat stoji u akuzativu, a predikat u nominativu (الْمُرُوفُ الْمَشْبَعَةُ بِالْفِعْلِ), na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا طَالِبٌ Znam da je Zejd učenik.

Pred ovu česticu može doći čestica ل pa tada glasi لَانَ jer, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ لَّأَنَّهُ مُجِدٌّ Zejd je učen, jer je marljiv.

كَانَ kao da također spada u čestice iza kojih stoji imenska rečenica, na pr. كَانَ زَيْدًا عَالِمٌ Kao da je Zejd učen.

Ova čestica katkada izrazuje sumnju, na pr. كَأَنَّكَ تَفْهَمُ هَذَا
Kao da ti ovo razumiješ.

أَمَّا što se tiče. Ova čestica dolazi pred subjekat imenske rečenice, na čiji predikat se mora staviti veznik فَ, na pr. أَمَّا زَيْدٌ فَقَدْ مَاتَ أَبُوهُ. Što se tiče Zejda, njegov je otac umro.

بَيْنَا (بَيْنَا) نَحْنُ فِي الْكَلَامِ إِذْ دَخَلَ زَيْدٌ dok, na pr. يَنَامَا ili يَنَا Dok smo bili u govoru, kad izbi Zejd.

Pogodbeni veznici **إِنْ** ako, **مَعَهَا** što god, **مَا** što, **كَمَنْ** ko, **أَيُّ** gdje god, **أَيُّ** koji, **أَيْنَ** gdje (أَيْنَا gdje god); **مَتَى** kada (مَا kad god); **كَيْثَا** gdje god; **إِذَا** ili **إِذْ** kada kad god nabrojani su u Gramatici (str. 180 t. 2).

Pored nabrojenih još u pogodbene veznike spada:

إِذْ *tada, jer, pošto, na pr.*
 فَأَصْبَحُوا قَدْ أَعَادَ اللَّهُ نَفْسَهُمْ • إِذْ هُمْ قُرَيْشٌ وَإِذْ مَا مَثَلُهُمْ بَشَرٌ
Bog im je povratio blagodat, jer su oni Kurejšije i jer nema ljudi kao što su oni.

إِذَا ako, kada, na pr.

وَالنَّفْسُ رَافِعَةٌ إِذَا رَغَبَتْهَا • وَإِذَا تُرِدُّ إِلَى قَلِيلٍ تَقْنَعُ

Strast čezne, ako je pustiš da čezne,
a zadovolji se, ako se skuči, i na malo.

كَأَدَا da, kad, na pr. لَوْ أَنْصَفَ النَّاسُ اسْتَرَّاحَ الْقَاضِيُ Kad bi svijet bio
pravedan, miran bi bio sudija.

لَوْ لَا da nije, na pr. لَوْ لَا زَيْدٌ لَمَلَكَ عَمْرُو Da nije Zejda, propao
bi Amr.

D) Uzvici su riječi, koje izrazuju čudenje, divljenje,
radost, tugu ili druge osjećaje, na pr. وَئَيْ حُودُو Daleko je,
Gdje je! هُتُ Šuti! مَهْ polagano! هَاتِ Daj! شَتَانِ Razlika je!

Najglavniji su uzvici nabrojeni u Gramatici (strana 180).

Rečenica (الْجُمْلَةُ ili الْكَلَامُ)

U arapskom se jeziku rečenice nižu jedna za drugom i
rijetko kada dode umetnuta rečenica (الْجُمْلَةُ الْمُتَعَرِّضَةُ).

Rečenica može biti čista, prosta t. j. ona koja ima samo
subjekat i predikat, a može u rečenici pored subjekta i predikata
biti još riječi.

Subjektat i predikat kao glavni dijelovi rečenice zovu se
الْمُعْتَمَدَةُ, a riječi koje služe kao dodaci glavnim dijelovima zovu
se الْإِنْفِصَالَةُ.

Po obliku arapska rečenica može biti imenska i glagolska.

Imenska rečenica (الْجُمْلَةُ الْأَسْمِيَّةُ) je ona koja počinje ime-
nom, koje je ime u rečenici subjekat, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen.

Subjektat imenske rečenice zove se الْمُبْتَدَأُ, a predikat الْخَبَرُ.

Glagolska rečenica (الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ) je ona koja počinje
glagolom, na pr. مَاتَ زَيْدٌ Umro je Zejd.

Subjektat glagolske rečenice zove se الْفَاعِلُ, a predikat je
sami glagol (الْفِعْلُ).

U arapskoj rečenici nema spone (kopule).

Subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ) je ime, koje stoji odmah na početku rečenice ili iza čestice, koja dolazi pred imensku rečenicu, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Zaista je Zejd učen; لَبِتَ زَيْدًا غَفِيًّ Da je Zejd bogat!

Subjekat imenske i glagolske rečenice može biti glagol sa česticom أَنْ da ili مَا što, iza kojih se glagol smatra u infinitivu (الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ), na pr.

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ
ت. j. صِيَامُكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ } A bolje vam je postiti;

طَالَ مَا عَادَيْتَ الْإِسْلَامَ
ت. j. طَالَ مُعَادَاةُكَ الْإِسْلَامَ } Dugo je da si Islamu neprijatelj.

Predikat imenske rečenice može biti: ime, glagol, glagolu slično ime (شِبْهُ الْفِعْلِ) i prijedlog sa svojom imenicom (الظَّرْفُ), na pr. زَيْدٌ رَئِيفٌ Zejd je čovjek; زَيْدٌ شَرِيفٌ Zejd je plemenit; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ Zejd umrije; زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; زَيْدٌ فِي الدَّجَامِي Zejd je u džamiji.

Kada je predikat imenske rečenice glagol ili glagolu slično ime ili prijedlog sa svojom imenicom, onda predikat nije jedna riječ, nego cijela rečenica, jer glagol odnosno glagolu slično ime mora imati svoj subjekat, koji je spomenut ili se zamišlja, a kod prijedloga i imenice se uvijek pretpostavlja glagol ili glagolu slično ime, na pr. زَيْدٌ مَاتَ (هُوَ) Zejd je umro; زَيْدٌ مَاتَ أَبُوهُ Zejdov je otac umro (zapravo: Zejd, umro je njegov otac); زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ Zejdov je otac učen; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ (مَجْهُولٌ) Zejd je u džamiji.

Predikat u imenskoj rečenici može biti i cijela imenska rečenica, na pr. زَيْدٌ أُمُّهُ رَحِيمَةٌ Zejdova je majka milostiva (zapravo: Zejd, majka mu je milostiva). Kada je u imenskoj rečenici predikat cijela rečenica, mora ona sadržavati ličnu zamjenicu (الرَّابِطُ), koja predikat spaja sa njezinim subjektom, na pr. زَيْدٌ قُتِلَ أَخُوهُ Zejdov je brat ubijen; زَيْدٌ وَلَدَهُ صَغِيرَةٌ Zejdovo je dijete maleno.

Ime koje je subjekat imenske rečenice obično stoji prije predikata. No ako je subjekat neodređeno ime, a predikat imenica s prijedlogom ili subjekat bude imao ličnu zamjenicu, koja se odnosi na predikat, onda predikat mora stajati prije svoga subjekta, na pr. *فِي الدَّارِ رَجُلٌ* *Ima neko u kući*; *فِي الدَّارِ صَاحِبُهَا* *U kući je njezin vlasnik*.

Subjekt imenske rečenice je redovno određeno, a predikat neodređeno ime, na pr. *الرَّجُلُ صَالِحٌ* *Jusuf je bolestan*; *الرَّجُلُ صَالِحٌ* *Čovjek je dobar*. Ako je predikat određen, mora se pred njega staviti lična zamjenica (*ضَمِيرُ الْفَصْلِ وَالتَّأْكِيدِ*), da se ne bi predikat smatrao atributom (*الْصِفَةُ*) i da se naglasi da pojam predikata pripada samo subjektu, na pr. *اللَّهُ هُوَ الْحَقُّ* *Samo je Bog istina*.

Glagolska se rečenica upotrebljuje kada se nešto pripovijeda ili opisuje, a imenska kada se nešto tvrdi.

Kako glagolska tako i imenska rečenica može biti jasna i niječna.

(*الْجُمْلَةُ السَّالِبَةُ*) Niječna ili negativna rečenica

Negativne čestice mogu doći pred glavne dijelove rečenice, a i pred dodatke.

Obično negacija stoji na početku rečenice i to u glagolskoj rečenici pred glagolom, na pr. *مَا قَالَ هَذَا* *On to nije rekao (nego nešto drugo)*; *لَا يَحْتَرِمُ السَّخِيَّ الْبَخِيلُ* *Darežljivi ne poštuje škrtice*.

Ako se negira samo jedan dio afirmativne rečenice, negacija se stavlja pred riječ, koja se niječe, na pr.

جَاءَ زَيْدٌ لَا صَاحِبًا وَلَا بَاكِيًا *Dode Zejd ni smijući se ni plačući*.

Kako se iz gornjeg primjera vidi u jednoj rečenici može biti dvije pa i više negacija.

Negativna rečenica postaje od afirmativne pomoću ovih riječi:

لَا, *نِيْ* *nije*; *لَمْ* *još nije*; *لَنْ* *neće nikako*, *إِنْ* *nije* i glagol *لَيْسَ* *nije*.

Čestica لَا dolazi pred glagol u perfektu i imperfektu u određenom načinu, a i pred ime, na pr. لَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى *Nije vjerovao niti se molio*; لَا يَكْتُبُ زَيْدٌ *Ne piše Zejd*; لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ *Nema u kući nikoga*.

Pomoću ove čestice tvori se zapovjedni način kojim se zabranjuje, kad stoji pred imperfektom u skraćenom načinu, na pr. لَا تَكْتُبْ *Ne piši!*

Negativna čestica مَا dolazi u imenskoj i glagolskoj rečenici. Pred perfektom niječe prošlu, a pred imperfektom sadašnju radnju, na pr. مَا زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd nije učen*; مَا كَتَبَ *Nije pisao*; مَا يَكْتُبُ *Ne piše*.

مَا dolaze uvijek pred imperfekat u skraćenom načinu i daju mu značenje perfekta, na pr. مَا يَكْتُبُ *Nije pisao*; مَا يَكْتُبُ *Još nije pisao*.

Čestica إِنَّ dolazi u imenskoj i u glagolskoj rečenici i to pred perfekat i imperfekat u određenom načinu, na pr. إِنَّ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ *Nevjernici su samo u zabludi*; إِنَّ أَرَدْنَا إِلَّا *Mi smo samo htjeli dobročinstvo*; إِنَّ أَفْعَلَ هَذَا *Ja to neću učiniti*.

Ovu česticu treba dobro razlikovati od pogodbenog إِنَّ ako, koje dolazi pred imperfekat u skraćenom načinu.

Glagol لَيْسَ negira cijelu rečenicu, na pr. لَيْسَ زَيْدٌ عَالِمًا (يعلم) *Zejd nije učen*.

Nekada ova negacija niječe pojedinu riječ u rečenici i tada stoji neposredno pred tom riječi, na pr. لَيْسَ لِهَذَا خَلْقٍ *Nije radi ovoga stvoren (nego radi nečega drugoga)*; لَيْسَ كُلُّ مَا فَاتَ يُذْرَكَ *Ne može se stići sve, što je prošlo*.

Upitna rečenica (السُّئَالُ السِّفَعَامِيَّةُ)

Arapski jezik ne poznaje neupravnog pitanja pa upitna čestica izrazuje uvijek upravno pitanje.

Pitanje se može izraziti i sa samim akcentom, na pr.

أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا *Jesi li ti ovo učinio?* a i pomoću upitnih čestica.

Upitne su čestice:

أَرَأَيْتَ زَيْدًا أَمْ عَمْرًا هَلْ أ na pr. *Jesi li vidio Zejda ili Amra?*
هَلْ فَعِمْتَ *Jesi li razumio?*

Čestice أَلَا i أَمَّا služe da upozore na slijedeću rečenicu
(حُرُوفُ التَّنْبِيْهِ), na pr. أَلَا قَبَسَ اللَّهُ وَجْهَكَ Da, Bog ti lice
osramotio! أَمَّا وَاللَّهِ لَوْ جِئْتَ لَقَتَلْتَنِيكَ Zaista, tako mi Boga, da si
došao, ubio bih te.

Čestice لَوْ i لَوْلَا izrazuju poticanje i hrabrenje
na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيْزِ وَالْمَرْضِ), ako stoje pred imperfektom, a
znače prigovor zbog čega nešto nije učinjeno, ako stoje pred
perfektom, na pr.

أَلَا تُصَنِّفُ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ *Daj sastavi djelo o asketizmu!*
أَلَا صَنَّفْتَ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ *Zašto nisi napisao djelo o*
asketizmu?

هَلَّا أَعْلَمْتَنِي *Zašto me nisi obavijestio?*

لَوْ لَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ *Da s nama hoće govoriti Bog!*

لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ *Dede nam dovedi anđele!*

لَوْ نَعِمُ بَيْنَنَا *Daj boravi među nama!*

Pitanje se izrazuje i pomoću upitnih zamjenica: مَنْ ko?
مَنْ ذَا ko to? مَا što? مَا ذَا što to? أَيُّ koji? أَيَّةُ koja? na pr.
مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ Ko je naredio? مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ Ko je taj koji će se
zauzeti kod Njega? مَا تَقُولُ Što veliš? أَيُّ رَجُلٍ جَاءَكَ Ko ti je došao?
أَيَّةُ أَمْرَةٍ ذَهَبَتْ Koja je žena otišla?

Односна или релативна реченица (الْجُمْلَةُ الْوَصْفِيَّةُ ili الصَّلَةُ)

Arapski jezik ima dvije vrste odnosnih rečenica:

1) Neodređena relativna rečenica (صِفَةٌ ili وَصْفِيَّةٌ), koja
slijedi iza neodređenog imena, na pr. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ يَنَامُ *Prošao sam*
pokraj čovjeka, koji spava.

2) Određena relativna rečenica (صَلَةٌ), koja slijedi iza
odnosne zamjenice (إِسْمُ الْمَوْصُولِ), na pr. الْكِتَابُ الَّذِي بَعَثْتَهُ *Pismo, koje si poslao.*

لَوْ se upotrebljuje kada se izriče nešto što je protivno onome što doista jest ili doista nije (لَوْ لَمْ يَنْتَهِجِ الْجَوَابُ لَمْ يَنْتَهِجِ الشَّرْطُ), na pr. لَوْ أَنْصَفَ النَّاسُ أُنْتَرَاخَ الْقَاضِي Kad bi svijet bio pravedan, miran bi bio sudija.

Veznikom إِذَا izrazuje se u glavnoj rečenici misao, koja će se sigurno dogoditi (realna rečenica), na pr. إِذَا سَاءَ فِعْلُ الْمَرْءِ سَاءَتْ ظَنُونُهُ Kada čovjek zlo radi, zle su mu i misli (o drugom).

Glagol u obje rečenice, od kojih je složena pogodbeni rečenica, može biti u perfektu ili imperfektu. Prema tome može biti:

1) Perfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ مَلَكَتْ Ako to učiniš, propašćeš.

2) Imperfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ تَصَبَّرْتَ تَلَّ Ako se strpiš, postići ćeš.

3) Perfekat u prvoj, a imperfekat u drugoj rečenici, na pr. مَا رَأَيْتَ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ Što si vidio, nije vidio niko.

4) Imperfekat u prvoj, a perfekat u drugoj, na pr. أَيْنَ تَكُنْ إِنْ كُنْتَ وَعَدْتَ فَأَفْعَلْ Ako si obećao, učini.

Perfekat u pogodbenoj rečenici ima značenje imperfekta. Pogodbeni način za sadašnje vrijeme ili kondicional prezenta može se dakle izraziti glagolom u perfektu i imperfektu. Ako se međutim hoće izraziti pogodba u prošlom vremenu ili kondicional za perfekat, onda se pred obični glagol stavi još كَانَ ili koji drugi pomoćni glagol, na pr. إِنْ كُنْتَ وَعَدْتَ فَأَفْعَلْ Ako si obećao, učini.

Iza pogodbenog veznika لَوْ prevada se rečenica i bez pomoćnog glagola perfektom, na pr. لَوْ عَلِمْتُ لَفَعَلْتُ Da sam znao, učinio bih. Ako iza ovoga veznika slijedi imenska rečenica, onda se na početku te rečenice stavlja أَنَّ, na pr. لَوْ أَنَّ النَّاسَ سَمِعُوا Da su ljudi čuli!

Na početku drugoga dijela pogodbene rečenice (الْجَزَاءُ) stavlja se čestica فَ (فَاءُ الْجَزَاءِ) u ovim slučajevima:

1) Ako je drugi dio pogodbene rečenice (الْجَزَاءُ) imenska rečenica, na pr. إِنْ كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ فَلَا صَئْتُ مِنْ ذَهَبٍ. Ako je govor od srebra, šutnja je od zlata.

2) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje jednim od glagola koji nemaju potpune sprege kao što je عَسَىٰ نِجْه, مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ... Divan li je! Loš li je! na pr. مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ... Ko nije milostiv prema našim mladim i ne poštuje našeg starijeg, nije od nas.

3) Ako drugi dio rečenice izražuje želju, zapovijed ili zabranu, na pr. إِذَا لَمْ تَسْتَطِعْ شَيْئًا فَدَعُهُ. Ako nešto ne možeš, prođi ga se!

4) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje česticom سَوْفَ إِنْ لَمْ تَتُبْ وَلَنْ يُغْفَرَ لَكَ ذُنُوبُكَ. لَنْ, مَا, قَدْ (سَ) Ako se ne pokaješ, nikako ti se neće oprostiti grijesi.

Ako je pogodbena rečenica sa česticom لَوْ, onda obično na drugom dijelu rečenice (الْجَوَابُ) stoji čestica لَ (لَا الْجَوَابُ), na pr. لَوْ قَعَلْتَ لَكَ خَيْرًا لَكَ. Da si učinio, svakako bi ti bilo bolje.

Nekada u pogodbenoj rečenici može biti ispušten i cijeli drugi dio, jer se iz smisla razumije, na pr. إِنْ قَعَلْتَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ. Ako učiniš (dobro je), a ako ne učiniš, učiniću ja.

Čestice إِنْ i لَوْ nekada ne izražuju pogodbe, nego se sa veznikom وَ u našem jeziku prevode sa dopusnim veznicima premda, makar, na pr. إِضْرِبْ زَيْدًا وَلَوْ كَانَ أَخُوكَ. Udri Zejda premda ti je brat.

Pored nabrojanih vrsta rečenica u arapskom jeziku ima i podređena rečenica, koja počinje česticom أَنْ ili إِنْ da i مَا što (أَحْرَفُ الْمَصْدَرِيَّةِ). Ovaka se rečenica zove الْمَجْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ, jer

mjesto te rečenice uvijek može stajati i infinitiv *الْمَصْدَرُ* od istoga korjena od koga je i glagol, koji se nalazi u toj rečenici, na pr.

أَعْلَمُ أَنَّكَ تَصَدِّقُ أَعْلَمُ صِدْقَكَ	} Znam da govoriš istinu;
لَا يَحْسُنُ أَنْ يَمْدَحَ الْإِنْسَانُ نَفْسَهُ لَا يَحْسُنُ مَدْحُ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ	
تَفَكَّرْ مَا تَقُولُ تَفَكَّرْ قَوْلَكَ	} Misli što govoriš!

Iz gornjih primjera se vidi da je infinitiv u ovom slučaju uvijek *الْمَصْدَرُ* imenici ili ličnoj zamjenici, koja je subjekat glagolske rečenice.

Kao što pojedina riječ u rečenici uvijek stoji u nekom padežu, tako isto i cijela rečenica se nekada smatra da je u nekom padežu (مَحَلًّا). Svaka rečenica, koja se može zamijeniti jednom riječi, smatra se da stoji u nekom padežu. Tako u rečenici *حَالِدٌ يَفْعَلُ الْخَيْرَ* Halid radi dobro predikat je cijela glagolska rečenica *يَفْعَلُ الْخَيْرَ*, koja se može zamijeniti sa *عَامِلُ الْخَيْرِ* pa se ta glagolska rečenica kao predikat imenske rečenice smatra da stoji u nominativu. Isto tako u rečenici *كَانَ حَالِدٌ يَفْعَلُ الْخَيْرَ* glagolska rečenica kao predikat glagola *كَانَ* stoji u akuzativu, jer se može zamijeniti sa *عَامِلُ الْخَيْرِ*.

U rečenici *يَمْرُتُ بِرَجُلٍ يَفْعَلُ الْخَيْرَ* glagolska rečenica *يَفْعَلُ الْخَيْرَ* stoji kao atribut u genitivu, jer se mjesto te rečenice može staviti *عَامِلُ الْخَيْرِ*.

Prema ovome što je rečeno mogu stajati u nekom padežu ove vrste rečenica:

1) Rečenica koja je predikat imenske rečenice (خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ) na pr. *أَعْلَمُ بِرَفْعِ قَدْرِ صَاحِبِهِ* Nauka podiže vrijednost svoga vlasnika; *إِنَّ الْفَضِيلَةَ تُحِبُّ* Vrlinu ljudi vole.

2) Rečenica koja izrazuje stanje (أَمَّا)، na pr. *وَجَاءُوا آبَاءَهُمْ* Dodoše svome ocu navečer plačući.

3) Rečenica koja je objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. قَالَ: إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ.
Reče: »Ja sam Božji rob«.

4) Kada je rečenica u genitivu kao أَتُصَافِإِلَيْهِ, na pr. هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ Ovo je dan, kada koristi iskrenim njihova iskrenost.

5) Rečenica koja je odgovor (الْجَوَابُ) u pogodbenoj rečenici, ako ta rečenica ima na početku إِذَا ili إِذَا الْمَلَأَجَاةُ, na pr. وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ Koga Bog zavede (pusti u zabludi), taj nema vodiča.

6) Ako je rečenica atribut (الصِّفَةُ), na pr. *وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَفْصَى الْمَدِينَةِ يَسْمَى* Dode čovjek iz krajnjeg dijela grada žureći se.

7) Rečenica koja slijedi (التَّالِيَةُ) iza rečenice, koja se smatra da stoji u nekom padežu, na pr. عَلَيَّ يُقْرَأُ وَيَكْتُبُ *Alija čita i piše*.

Bilješka

Riječi koje stoje u rečenici ili prouzrokuju na drugoj riječi koja uz njih stoji neku promjenu ili ne. Ako riječ uzrokuje promjenu na kraju druge riječi, zove se **الْعَامِلُ** (faktor), na pr. glagoli, prijedlozi, pogodbeni veznici i t. d.

Riječ koja usljed amila (اَلْعَامِلُ) trpi na kraju promjenu, zove se اَلْمَعْمُولُ (potčinjen). Tu spadaju nominativi, genitivi, imperfekat u zavisnom ili skraćenom načinu i t. d. Tako u rečenici اَلْمَعْمُولُ صَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا riječ صَرَبَ je اَلْعَامِلُ, a زَيْدٌ i عَمْرًا su اَلْمَعْمُولُ.

Promjena koja se javlja na **الْفِعْلُ** usljed djelovanja riječi koja je **الْعَامِلُ** zove se **الْعَمَلُ** ili **الْأَعْرَابُ**.

Ima riječi, koje nisu ni الْعَامِلُ ni الْمُعْمُولُ. Take su هَلْ, بَلْ, قَدْ, هَلَّا i mnoge druge čestice.

RJEČNIK

UPUTA

Skoro u svim arapskim rječnicima riječi su poredane prema njihovoj korjenu. Da možemo dakle u rječniku naći izvedenu riječ trebamo joj znati korjen. U ovom pak rječniku su sve riječi, izvedene i neizvedene, jednine i množine uzete kao samostalne i alfabetskim redom poredane. Glagoli su alfabetski složeni prema svojim glagolskim imenicama (الْمَصْدَرُ). U slučajevima gdje je glagolska imenica neobična kao na pr. تَدَثَّرُ od اَلْكَافِي (وَعِظَةُ, اِدَّتَرُ) u alfabetski red je uzet i perfekat (الْمَصْدَرُ) i glagolska imenica (الْمَصْدَرُ).

Riječi sa određenim članom poredane su kao da ga nemaju.

Uz glagolsku imenicu svagdje je naveden perfekat i uz njega prijedlog, ako se glagol upotrebljuje s prijedlogom, a ujedno je kod glagola I vrste naveden vokal srednjeg suglasnika u imperfektu da se označi u koji razred I vrste dotični glagol spada, na pr. عَفَا (عَنْ) عَفُوً oprostiti.

Kraticama su označene ove riječi:

- s. to jest singular — jednina,
- pl. to jest plural — množina,
- zb. im. to jest zbirna imenica i
- poz. to jest pozitiv pridjeva.

آبَاءُ, s. أَبٌ, očevi

آبَارُ, s. يَنْبُرٌ, bunarevi

آثَارُ, s. أَثَرٌ, djela; tragovi;
tradicija

آثَامُ, s. إِثْمٌ, grijesi

آثِمٌ, pl. آثِمُونَ, griješan

أَجَلٌ, s. أَجَلٌ, rok do koga se
živi, smrt

آحَادُ

- آحَادُ, s. أَحَدٌ, jedinice
 آخِرُ, pl. آخِرُونَ, drugi
 آخِرُ, pl. آخِرُونَ, posljednji;
 kraj; konac
 الْآخِرَةُ budući svijet
 آدَابُ, s. آدَبٌ, moral; uljud-
 nosti; obrazovanosti
 آذَنُ, s. أُذُنٌ, uši
 آرَاءُ, s. رَأَى, mišljenja
 آسُ mirta, mirća
 آلُ zb. im. ukućani; rod
 آلَافُ, s. أَلْفٌ, hiljade
 آلَامُ, s. أَلَمٌ, bolovi
 آلَعةُ, s. إِلَهٌ, božanstva,
 bogovi
 آلِي tehnički
 آمِنُ, pl. آمِنُونَ, siguran
 آمِنُ vrijeme
 آلَانُ sada
 آِنَةُ, s. إِنَاءٌ, posude
 آَوْنَةُ, s. أَوَانٌ, vremena
 آ, آو, آه! ah!
 آيةُ, pl. آيَاتٌ, znak; ču-
 do; odlomak iz Kur'ana
 آ je li, da li?
 آه, آو uh!
 آئِسَرُ - آئِسَرٌ savjetovati se,
 dogovoriti se

إِنْبَارُ

- إِنْبَارُ - إِنْتَمَنَ povjeriti,
 pohraniti
 آئِنَةُ, s. إِمَامٌ, vode
 أَبُ, pl. آبَاءُ, otac
 أَبَى أَبَى ustezati se, ne
 htjeti
 إِبَاحَة - إِبَاحٌ dopustiti
 أَبَاطِلُ, s. بَاطِلٌ, neistine
 أَبْغَضُ, s. أَبْغَضُ, najmrži
 إِبَانُ vrijeme
 أَبُوسُ, s. بُؤْسٌ, bijede, nevolje
 إِبْتَدَأَ - إِبْتِدَاءٌ početi
 إِبْتَدَرَ - إِبْتِدَارٌ natjecati se
 إِبْسَامُ osmjeh
 أَبْعُ, pl. بَعْعٌ, sav
 إِبْتَعَى - إِبْتِغَاءٌ tražiti
 إِبْتَنَى - إِبْتِنَى napraviti se
 أَبَدَا uvijek (s negacijom:
 nikada)
 أَبْدَانُ, s. بَدَنٌ, tjelesa
 أَبْدَعُ poz. بَدِيعٌ, krasniji ili
 najkrasniji
 أَبْرَاجُ, s. بُرْجٌ, zvijezda
 إِبْرَاقُ - إِبْرَاقٌ sijevati
 إِبْرَةُ, pl. إِبْرٌ, igla
 أَبْصَرُ, s. بَصَرٌ, vid; oči
 إِبْصَارُ - أَبْصَرَ vidjeti; ugledati

أَبْصَعُ

أَبْصَعُ, pl. بُصْعُ, sav

إِبْطَرُ - أَبْطَرُ učiniti obijesnim

إِبْطَلُ - أَبْطَلُ pokvariti; uništiti

إِبْطَانُ - أَبْطَنُ tajiti

إِبْغَاضُ - أَبْغَضُ mrziti

أَبْغَضُ, pl. أَبْغِضُ, mrži ili najmrži

إِبْقَاءُ - أَبْقَى ostaviti

إِبْلُ zb. im. deve

إِبْلَاءُ - أَبْلَى isharati

إِبْلَاءُ - أَبْلَى kušati, staviti na kušnju; pokazati se

أَبْلَى بِنَفْسِهِ عُدْرًا opravdao se je

إِبْنُ, pl. أَبْنَاءُ, sin

إِبْنُ السَّبِيلِ putnik

إِبْنُ, s. أَبْنَاءُ, sinovi

إِبْنَاءُ - أَبْنَى dati nekome da pravi

إِبْنَةٌ, pl. بَنَاتُ, kći

أَبْنِيَّةُ, s. بِنَاءُ, građevine, zgrade

أَبُو جَهْلٍ Ebu Džehl; neznalica

أَبُو حَنِيفَةَ Ebu Hanifa (ime čovjeka)

أَبُو الْحَارِثِ počasni naziv lava

أَبْوَابُ, s. بَابُ, vrata

أَبْوَى očinski

إِتِكَاءُ

أَبْيَضُ, pl. بَيْضُ, bijel

إِبْيِضَاضُ - إِبْيَضَ pobijeljati

أَبْيَاتُ, s. بَيْتُ, kuće; sobe; stihovi

أَبْيُونُ, pl. أَبْيَى, tatica

إِتَابَعُ - تَتَابَعُ slijediti jedan za drugim

أَتَانُ, pl. أُنُ, magarica

إِتْبَاعُ - أَتَبَعَ ići za nekim

إِتْبَاعُ - إِتَبَعَ pristati, slijediti

أَتْبَاعُ, s. بَعُ, pristaša

إِتْعَادُ - اِتَّخَذَ učiniti; uzeti; odabrati za

إِتْسَارُ - اِتَّسَرَ kockati se

أَتْسَاعُ, s. نُسْعُ, devetine

إِتْسَاعُ - اِتَّسَعَ biti prostran

إِتِّصَالُ - اِتَّصَلَ spojiti se

أَتْعَابُ, s. تَعَبُ, napor, umor, trud

إِتْعَابُ - اِتَّعَبَ umoriti (se)

إِتْعَاطُ - اِتَّعَطَ (بِ) poučiti se

إِتْفَانُ - اِتَّفَقَ složiti se

إِتْفَاءُ - اِتَّقَى čuvati se

إِتْقَانُ - اِتَّقَنَ učvrstiti

أَتَقْنُ poz. مُتَقْنُ, čvršći ili najčvršći

إِتْكَاءُ - اِتَّكَأَ oslanjati se

إِنْعَامٌ

- إِنْعَامٌ dovršiti
 أَنَانٌ, s. أَثْنٌ, magarice
 أَتَى - إِنْيَانٌ doći
 أَتَى (بِ) dovesti, donijeti
 أَتَى (عَلَى) dovršiti, uništiti
 dokrajčiti
 أَثَابَ - إِثَابَةٌ nagraditi
 تَنَاقَلَ - إِثْقَالٌ oklijevati
 إِثْقَالَ (إِلَى) naginjati, težiti nečemu
 أَثَبَتَ - إِثْبَاتٌ postaviti,
 učvrstiti
 إِثْبَتَ - إِثْبَاتٌ ustaliti se
 أَثَرٌ, pl. أَثَارٌ, djelo, trag,
 priča, predaja
 أَثْقَلَ, s. نِفْلٌ, tegobe
 أَثْلَثَ, s. ثُلُثٌ, trećine
 إِثْمٌ, pl. أَثَامٌ, grijeh
 أَثْمَنَ, s. ثَمَنٌ, protuvrijednosti
 nečega, cijene
 أَثْمَانَ, s. ثَمْنٌ, osmine
 أَثْنَى (عَلَى) - إِثْنَاءٌ hvaliti
 nekoga
 إِثْنَا عَشَرَ dvanaest za m. r.
 إِثْنَا عَشْرَةَ dvanaest za ž. r.
 إِثْنَانِ dva
 إِثْنَتَانِ dvije
 إِثْنَيْنِ إِثْنَيْنِ po dva
 إِثْنَتَيْنِ إِثْنَتَيْنِ po dvije

إِجْمَاعٌ

- إِثْنِي dvojni
 أَثْوَابٌ, s. ثَوْبٌ, odjeća
 أَجَابَ (عَنْ) - إِجَابَةٌ odgovoriti
 أَجَابَ (إِلَى) - إِجَابَةٌ odazvati se,
 pristati na nešto
 أَجَارَ - إِجَارَةٌ preći nešto
 أَحْسَنُ, s. أَحْسَنُ, najbolji
 أَحَبَّ - إِحْسَابٌ ljubiti, voljeti
 أَجَلَّ - إِجْتِلَاءٌ gledati, pokazati
 أَجْتَنَبَ - إِجْتِنَابٌ kloniti se
 أَجْتَهَدَ - إِجْتِهَادٌ truditi se
 إِجْتِهَادٌ trud
 أَجْدٌ, s. جَدٌّ, djedovi, preci
 أَجُورٌ, pl. أَجْرٌ, plata, nagrada
 أَجْرٌ جَزِيلٌ obilna nagrada
 أَجْرَى - إِجْرَاءٌ tjerati; provesti
 أَجِيرٌ, s. أَجْرَاءٌ, najamnici
 أَجْزَأَ - إِجْزَاءٌ dijelovi
 أَجْسَمٌ, s. جِسْمٌ, tjelesa, tijela
 أَجْسَدَ, s. جَسَدٌ, tijela, tjelesa
 أَجَلَ da
 أَجَلَ, pl. أَجَالٌ, smrt, rok do
 koga se živi
 أَجَلَدَ, s. جَلَدٌ, jaki
 أَجْلَوَدَ - إِجْلَوَادٌ jako se žuriti
 أَجَمَ, s. أَجَمَةٌ, šikare
 أَجَمَعَ - إِجْمَاعٌ složiti se

إِجْمَاعٌ

إِجْمَاعٌ, jednoglasan zaključak
svih vjerskih učenjaka

أَجْمَةٌ, pl. أَجْمٌ šikara

أَجْمَعُ, pl. جُمِعَ, sav

أَجْمَلُ, poz. جَمِيلٌ, ljepši ili naj-
ljepši

أَنْجَاسٌ, s. جِنْسٌ, rodovi, rase

أَنْجَحَةٌ, s. جَنَاحٌ, krila

أَجْوَاهُ, s. جَوْءٌ, atmosfera, vri-
jeme

أَجْوَافٌ, s. جَوْفٌ, šupljine, unu-
trine

أَجْوَفٌ, pl. جُوفٌ, šupalj; nepra-
vilan glagol u koga je
srednji suglasnik slab

أَجْهَرُ, poz. جَهِيرٌ, krupnijeg ili
najkrupnijeg glasa

أَجْهَلُ, poz. جَاهِلٌ, neznaniji ili
najneznaniji

أَجْيَالٌ, s. جِيلٌ, pokoljenja,
generacije

أَجِيرٌ, pl. أَجْرَاءُ, najamnik

أَحَادٌ po jedan

أَحَادِيثٌ, s. حَدِيثٌ, predaja

أَحْسَنُ, s. أَحْسَنُ, najbolji

أَحَاطَ (بِـ) - إِحَاطَةً obuhvatiti

أَحَاقَ (بِـ) - إِحَاقَةً obuhvatiti;
pogoditi; zadesiti

أَجْبَاءُ, s. حَبِيبٌ, prijatelji

أَحَدُهُمْ

إِحْبَابٌ - أَحَبُّ voljeti, ljubiti

أَحَبُّ إِلَيَّ Kako mi je drag!

أَحَبُّ, pl. أَحَابِبٌ, draži ili naj-
draži

أَحْبَلُ, s. حَبْلٌ, užeta, ko-
nopci

إِحْتِرَاسٌ - إِحْتَرَسَ čuvati se

إِحْتِفَالٌ - إِحْتَفَلَ skupljati se,
brinuti se o nečem

إِحْتِقَارٌ - إِحْتَقَرَ omalovažiti,
poniziti

إِحْتِكَارٌ - إِحْتَكَرَ kupovati
hranu pa je zadržava-
ti dok ne poskupi

إِحْتِمَالٌ - إِحْتَمَلَ nositi,
odnijeti

إِحْتِيَائٌ - إِحْتَوَى zauzeti

إِحْتِيَاجٌ - إِحْتَاجٌ biti potreban

إِحْتِيَالٌ - إِحْتَالَ (لِـ) tražiti
izlaza

إِحْتَالَ (عَلَىـ) prevariti

أَحْجَارٌ, s. حَجَرٌ, kamenje

أَحَدٌ jedan; neko; niko
(iza negacije)

أَحَدَ عَشَرَ jedanaest za m. r.

أَحْدَثٌ - إِحْدَثَ proizvesti,
stvoriti

أَحَدُنَا neki od nas

أَحَدُ وَعِشْرُونَ dvadeset i jedan

أَحَدُهُمْ neki

إِحْدَى

إِحْدَى jedna

إِحْدَى عَشْرَةَ jedanaest za ž. r.

إِحْدَى وَعِشْرُونَ dvadeset i jedna

إِحْدِيدَابٌ zguriti se

أَحْرَارٌ, s. حُرٌّ, slobodni

أَحْرَقَ spaliti

أَحْرَفٌ, s. حَرْفٌ, slova

إِحْرَنْجَمَ skupiti se

أَحْزَانٌ, s. حُزْنٌ, žalosti, tuge

إِحْزَانٌ ožalostiti nekoga

إِحْسَاسٌ (إِ) osjetiti

إِحْسَانٌ činiti dobro; urediti

إِحْسَانٌ dobročinstvo

أَحْسَنُ, pl. أَحْسَنُ, ljepši; najljepši

أَحْسَنُ بِهِ Ala je divan!

أَحْسَنُ بِالْكِتَابَةِ Krasna li rukopisa!

أَحْسَنُ الْعِلْمِ najbolje znanje

أَحْسَنُ مِنْكَ ljepši nego ti

إِحْصَاءٌ أَحْصَى izbrojiti

إِحْضَارٌ أَحْضَرَ donijeti, dovesti

أَحْطَابٌ, s. حَطَبٌ, drva za gorivo

أَحَقُّ preči

أَحْكَامٌ, s. حُكْمٌ, propisi, odredbe

إِخْتِرَامٌ

إِخْكَامٌ učvrstiti

أَحْكَمُ poz. مُحْكَمٌ, čvršći ili najčvršći

أَحْلَامٌ, s. حِلْمٌ, razum; blagost

أَحْمَاءٌ, s. حَمِيمٌ, rodaci; prijatelji

أَحْمَالٌ, s. حِمْلٌ, tovar, teret

أَحْمَرٌ, pl. حُمْرٌ, crven

إِحْوَاجٌ prisiliti

أَحْوَالٌ, s. حَالٌ, stanja; godine

أَحْوَرٌ, pl. حُورٌ, velikih lijepih očiju

أَحْوَطٌ oprezniji

أَحْيَاءٌ, s. حَيٌّ, živ

إِحْيَاءٌ proživiti

أَحْيَانٌ, s. حِينٌ, vremena

أَخٌ, pl. إِخْوَةٌ, brat; prijatelj

أَخٌ, pl. إِخْوَانٌ, prijatelj; brat

إِخَاءٌ أَخَى pobratiti

إِخَاءٌ bratstvo

أَخْبَارٌ, s. خَبَرٌ, vijesti

إِخْبَارٌ أَخْبَرَ izvijestiti

أُخْتُ, pl. أَخَوَاتٌ, sestra

إِخْتِمَامٌ إِخْتَمَمَ završiti

إِخْتِرَامٌ أَخْتَرَمَ umrijeti; poginuti; ugrabiti; prekinuti

اِخْتِرَانٌ

- اِخْتِرَانٌ sakupljati;
pohraniti
اِخْتِطَافٌ - اِخْتِطَفَ ugrabiti
اِخْتِلَاطٌ - اِخْتَلَطَ pomiješati se,
zalaziti među
اِخْتِلَافٌ - اِخْتَلَفَ ne slagati se;
izmjenjivati se
اِخْتِيَارٌ - اِخْتَارَ odabrati
اِخْتِيَالٌ - اِخْتَالَ oholiti se, po-
nositi se
اِخْتِيَانٌ - اِخْتَانَ izdati, izne-
vjeriti
أَخَذَ أَخَذَ uzeti; početi
أُخْرٌ, s. أُخْرَى, druga, drugo
اِخْرَاجٌ - اُخْرِجَ vaditi, izvaditi
اُخْرِجَ إِلَى الْوُجُودِ postavio je, stvo-
rio je
أُخْرٌ, pl. أُخْرَى, druga, drugo
أَخْشَابٌ, s. حَشَبٌ, daske, drva
اِخْشِيشَانٌ - اِخْشَوْشَ oblačiti
grubo odijelo
أَخْصَابٌ, s. خِصْبٌ, plodnosti
اِخْضِرَارٌ - اِخْضَرَ pozelenjeti
اِخْضِلَالٌ - اِخْضَلَ skvasiti se
أَخْطَا, s. خَطَا, pogreške
اِخْطَاةٌ - اِخْطَأَ pogriješiti
أَخْطَارٌ, s. خَطَرٌ, opasnosti
اِخْلَاصٌ - اِخْلَصَ biti iskren.

أَدَبًا

- أَخْلَقَ, s. خُلُقٌ, moral; ćudi
أَخْلَافٌ, s. خَلِيلٌ, prijatelji
أَخْمَاسٌ, s. خُمْسٌ, petine
أَخْوَالٌ, s. خَالٌ, ujaci
اِخْوَانٌ, s. أَخٌ, prijatelji
اِخْوَةٌ, s. أَخٌ, braća
أَخُو الْبَلِيَّةِ nesretnik
أَخَوِيٌ bratski
أَخِيرٌ posljednji
أَخِيرًا konačno, najposlije
أَخِي, pl. أَخْيَونَ, braco
أُخْيَةٌ, pl. أُخْيَاتٌ, sestrice
أَدَّى - نَادَيْتُ izvršiti,
dovesti
أَدَاتٌ, pl. أَدَاةٌ, čestice
إِدَابَرٌ - تَدَابَّرَ raditi jedan
protiv drugoga; ne
slagati se
إِدَاثَرٌ - تَدَاثَرُوا isčeznuti
إِدَارَةٌ - أَدَارَ omotati, oba-
viti
إِدَامَةٌ - أَدَامَ podržavati
أَدَبٌ, pl. آدَابٌ, uzgoj; od-
goj; obrazovanost;
moral; uljudnost
أَدَبًا, s. أَدِيبٌ, uzgojeni,
obrazovani književ-
nici

إِدْتَرَّ

- إِدْتَرَّ - umotati se
 إِدْخَرَ - pohraniti
 إِدْخَلَ - staviti; uvesti;
 pomiješati
 إِدْرَكَ - stići; shvatiti
 إِدْرَكَ - stići
 إِدْعَى - tvrditi
 إِدْفَأَ - ugrijati
 إِدْكَرَ - opametiti se,
 dozvati se
 إِدْلَلَّ - s. دَلِيلٌ, dokazi; vodiči
 إِذْنَى - približiti
 إِدْوَبَ - s. دَوَاءٌ, lijekovi
 إِدِيبَ - pl. أَدْبَاءُ, uzgojen,
 obrazovan; knji-
 ževnik
 إِدْيَانُ - s. دِينَ, vjere
 إِذٌ - tada; pošto; jer
 إِذَا - kada, ako
 إِذْكَرَ - تَذَاكُرٌ - pregovarati,
 napominjati
 إِذَا مَا - kad god
 إِذْخَارَ - إِدْخَرَ - pohraniti
 إِذْرُعُ - s. ذِرَاعٌ, podlaktice;
 aršini
 إِذْعَانَ - أَذْعَنَ - pokoriti se
 أَذْكِيَاءَ - s. ذَكِيٌّ, oštroumni,
 dosjetljivi

أَرْبَعِيَّةٌ

- إِذْلَالَ - أَذَلَّ - poniziti;
 pokoriti
 إِذْمَا - kad god
 إِذْنٌ - tada; dakle
 إِذْنٌ - أَذِنَ - dozvoliti
 إِذْنٌ - dozvola; znanje;
 htijenje
 إِذْنٌ - pl. أَذَانٌ, uši
 إِذْنَابٌ - أَذْنَبَ - griješiti
 إِذْهَابٌ - أَذْهَبَ - odvesti
 إِرَاءَةٌ - أَرَى - pokazati
 إِرَادَةٌ - أَرَادَ - htjeti
 إِرَاحَةٌ - أَرَوَحَ, أَرَّاحَ - njušiti;
 vraćati blago s paše
 إِرَاحَ (مِنْ) - أَزَّاحَ - izbaviti, riješiti
 إِرَاقَةٌ - أَرَّاقَ - proliti
 إِرَابٌ - أَرَبَ - zečevi
 إِرَبَابٌ - رَبٌّ - s. gospodari
 أَرَبَابُ الدَّوَلَةِ - državnici, vlastodršci
 أَرَبَابُ النِّفْلَةِ - nemarni
 أَرْبَاعٌ - رُبْعٌ - s. četvrtine
 أَرْبَعَاءُ - رَبِيعٌ - s. proljeća
 أَرْبَعَةٌ - أَرْبَعٌ - četiri
 أَرْبَعَةٌ عَشَرَ } za m. r. } četrnaest
 أَرْبَعٌ عَشْرَةَ } za ž. r. }
 أَرْبَعِيَّةٌ - četiri stotine

أَرْبَعُونَ

- أَرْبَعُونَ četrdeset
 إِرْتَدَّ - إِرْتَدَّ povratiti (se);
 odmetnuti se od vjere
 إِرْتَدَعَ - إِرْتَدَعَ okaniti se
 إِرْتَضَا - إِرْتَضَا odabrati
 إِرْتَفَعَ - إِرْتَفَعَ dignuti se
 إِرْتَفَاعٌ visina
 إِرْتَفَعَ - إِرْتَفَعَ napredovati;
 dići se
 إِرْتَكَبَ - إِرْتَكَبَ počiniti;
 izvršiti
 إِرْتَبَحَ - إِرْتَبَحَ razveseliti se;
 smiriti se
 أَرْجُلٌ, s. رِجْلٌ, noge
 أَرْجُوكَ molim te
 أَرْخَاهُ - أَرْخَاهُ spustiti
 أَرْدَفَ - أَرْدَفَ staviti za se na
 konja
 أَرَزَقَ, s. رَزَقَ, opskrbe
 أَرْسَلَ - أَرْسَلَ poslati
 أَرَصَدَ - أَرَصَدَ čekati, vrebati
 أَرْضٌ, pl. أَرْضُونَ, zemlja
 أَرْعَدَ - أَرْعَدَ grmjeti
 أَرَفَهُ, poz. رَفِيَهُ, udobniji ili
 najudobniji (život)
 أَرَفَى, poz. رَاقَى, napredniji ili
 najnapredniji
 أَرَكَبَ - أَرَكَبَ posaditi nekoga
 na konja

إِسَاءَةٌ

- إِرْمٌ Irem, ogranak ple-
 mena Ad
 أَرْنَبٌ, pl. أَرْنَابٌ, zec
 أَرْوَاحٌ, s. رُوحٌ, duše; duhovi
 أَرْوَقَةٌ, s. رُوقٌ, trijemovi;
 čadori; stanovi
 إِرَاءٌ prema
 إِرْجَرَ - إِرْجَرَ odbiti se
 إِرْدَجَرَ - إِرْدَجَرَ odbiti se
 إِرْدَحَمَ - إِرْدَحَمَ pritijesniti
 se, stiskati se, nava-
 ljavati
 إِرْدَبَادَ - إِرْدَبَادَ povećati se
 إِرْدِيَانَ - إِرْدِيَانَ okititi se
 أَرْزَقَ, pl. رَزَقَ, plav
 إِرْكَى - إِرْكَى dijeliti milo-
 stinju
 إِرْلَاقَ - إِرْلَاقَ klizati, otiski-
 vati
 أَرْمَانَ, s. زَمَانٌ, vremena
 إِرْمَلٌ - إِرْمَلٌ umotati se
 أَرْوَاجٌ - أَرْوَاجٌ muževi;
 supruge
 أَرْوَدَهُ, s. رَادَ, opskrba
 أَرَيْدَ, poz. رَايَدَ, više ili
 najviše
 إِرْبَيْنَ - إِرْبَيْنَ gizdati se
 إِسَاءَةٌ - إِسَاءَةٌ pogriješiti

أَسَاعُ

- أَسَاعُ, s. أُسْبُوعُ, sedmice
 أُسْطَوَانَةٌ, s. أُسْطَوَانَةٌ, stupovi
 إِسَامَعُ - اسْمَاعُ slušati jedan
 od drugog; pričati
 jedan drugom
 أُسَبَابُ, s. سَبَبُ, uzroci
 أُسْبَاعُ, s. سُبُعُ, sedmine
 إِسْبَالُ - أُسْبَلُ spustiti;
 objesiti
 أُسْبُوعُ, pl. أَسَابِيعُ, sedmica
 أُسْتَاذُ, pl. أَسَاتِذُهُ, profesor
 إِسْتِذَانُ - إِسْتَاذَنُ tražiti dozvolu
 إِسْتِشَارُ - إِسْتَأْمَرُ tražiti savjeta
 إِسْتِيقَاقُ - إِسْتَبَقَ natjecati se u
 trčanju
 إِسْتِشَارُ - إِسْتَبَشَرَ veseliti se
 إِسْتِتَارُ - إِسْتَرَّ skrivati se,
 zaklanjati se
 إِسْتِثْنَاءُ - إِسْتِثْنَى izuzeti, isklju-
 čiti
 إِسْتِجَابَةٌ - إِسْتَجَابَ tražiti da
 bude udovoljeno;
 uslišati
 إِسْتِحْسَانُ - إِسْتَحْسَنَ odobravati,
 dopadati se
 إِسْتِحْكَامُ - إِسْتَحْكَمَ učvrstiti se
 إِسْتِحْلَافُ - إِسْتَحْلَفَ tražiti da
 se zakune
 إِسْتِحْجَاءُ - إِسْتَحَى štidjeti se

إِسْطَالَةٌ

- إِسْتِجْبَارُ - إِسْتَجَبَرَ tražiti izvi-
 ješće
 إِسْتِخْدَامُ - إِسْتَخْدَمَ uzeti u
 službu; tražiti da služi
 إِسْتِخْفَافُ - إِسْتَخَفَّ (بِ) omalo-
 važiti
 إِسْتِخْلَاصُ - إِسْتَخْلَصَ prisvojiti,
 oduzeti, dobiti;
 uzeti za doglavnika
 إِسْتِخْلَافُ - إِسْتَخْلَفَ imenovati
 nekoga nasljed-
 nikom
 إِسْتِدْعَاءُ - إِسْتَدْعَى pozvati
 إِسْتِدْلَالُ - إِسْتَدَلَّ zaključivati
 إِسْتِرَاحَةٌ - إِسْتَرَّاحَ biti miran,
 odmoriti se
 إِسْتِرْحَامُ - إِسْتَرْحَمَ tražiti
 milosti
 إِسْتِسْقَاءُ - إِسْتَسْقَى moliti za
 kišu
 إِسْتِشْهَادُ - إِسْتَشْهَدَ tražiti svje-
 doke
 إِسْتِصْحَابُ - إِسْتَصْحَبَ pridružiti
 إِسْتِصْغَارُ - إِسْتَصْغَرَ omalovažiti,
 potcjenjivati
 إِسْتِصْوَابُ - إِسْتَصَوَّبَ odobravati
 إِسْطِطَاعَةٌ - إِسْطَطَابَ tražiti pitke
 vode
 إِسْطِطَاعَةٌ - إِسْطَطَاعَ moći
 إِسْطِطَالَةٌ - إِسْطَطَالَ biti dugačak,
 oduljiti se, duljina

إِسْتِعَادَةٌ

- إِسْتِعَادَةٌ - povratiti, ponovno zadobiti
 إِسْتِعَادَةٌ - tražiti utočišta
 إِسْتِعَانَةٌ - tražiti pomoći
 إِسْتِعْدَادٌ - spremiti se
 إِسْتِعْدَادٌ - sprema, priprema
 إِسْتِعْصَاءٌ - pobuniti se, ne pokoravati se
 إِسْتِعْصَامٌ - إِسْتَعَصَمَ (بِ) - držati se nečega
 إِسْتِعْلَاءٌ - إِسْتَعْلَى - uzdignuti se; nadvisiti; pobijediti
 إِسْتِعْثَاةٌ - إِسْتَعَثَّ إِسْتِعْثَاتٍ - tražiti pomoć
 إِسْتَعَاثَ بِالْوَيْلِ وَالتَّبُورِ - pomagati, kukati
 إِسْتِعْرَابٌ - إِسْتَعْرَبَ - čuditi se
 إِسْتِعْرَاقٌ - إِسْتَعْرَقَ - zauzeti
 إِسْتِعْفَارٌ - إِسْتَعْفَرَ - tražiti oprosta
 إِسْتِعْنَاءٌ - إِسْتَعْنَى (عَنْ) - ne biti potreban nečemu
 إِسْتِفْسَارٌ - إِسْتَفْسَرَ - tražiti tumačenje
 إِسْتِفْقَالَةٌ - إِسْتَفْقَالَ - tražiti razrešenje
 إِسْتِقَامَةٌ - إِسْتَقَامَ - poći za rukom, biti ispravan; istrajati

إِسْتِنْطَاقٌ

- إِسْتِفْبَاحٌ - إِسْتَفْبَحَ - ne odobravati, osuđivati, smatrati ružnim
 إِسْتِفْبَالٌ - إِسْتَفْبَلَ - okrenuti se prema nečemu, izaći nekome u susret
 إِسْتِفْرَارٌ - إِسْتَفَرَّ - smiriti se, ustaliti se
 إِسْتِفْرَاضٌ - إِسْتَفْرَضَ - uzeti u zjam
 إِسْتِكْبَارٌ - إِسْتَكْبَرَ - držati nešto velikim, precjenjivati, oholiti se
 إِسْتِكْفَارٌ - إِسْتَكْفَرَ - smatrati da je mnogo
 إِسْتِلْفَاءٌ - إِسْتَلْفَى - leći na leđa
 إِسْتِمَاحَةٌ - إِسْتِمَاحَ - tražiti, moliti
 إِسْتِمَاعٌ - إِسْتَمَعَ - slušati
 إِسْتِمَالَةٌ - إِسْتِمَالَ - privlačiti
 إِسْتِمْتَاعٌ - إِسْتَمْتَعَ - uživati
 إِسْتِمْدَادٌ - إِسْتَمَدَّ - tražiti pomoći, crpsti, pomagati se
 إِسْتِمْرَارٌ - إِسْتَمَرَّ - ustrajati
 إِسْتِنْبَاءٌ - إِسْتَنْبَأَ - pitati, tražiti vijest
 إِسْتِنْبَاطٌ - إِسْتَنْبَطَ - crpsti, izumjeti nešto
 إِسْتِنْطَاقٌ - إِسْتَنْطَقَ - ispitivati, preslušavati

إِسْتَوَا

- إِسْتَوَا - إِسْتَوَى izjednačiti se;
zaustaviti se
إِسْتَهْزَا - إِسْتَهْزَأَ ismijavati,
trehati
إِسْتِجَابَ - إِسْتَوْجَبَ zaslužiti
إِسْتِجَارَ - إِسْتَأْجَرَ iznajmiti
إِسْتِذَانَ - إِسْتَأْذَنَ tražiti dozvolu
إِسْتِزَارَ - إِسْتَوْزَرَ uzeti nekoga za
ministra
إِسْتِصَاةَ - إِسْتَوْصَى primiti savjet
إِسْتِصَالَ - إِسْتَوْصَلَ tražiti da se
spoji
إِسْتِيفَاةَ - إِسْتَوْفَى potpuno na-
platiti
إِسْتِيقَاطَ - إِسْتَيْقَظَ probuditi se
إِسْتِيقْلَاةَ - إِسْتَوْقَلَ zavladati, pre-
vladati, osvojiti
إِسْتِحَارَ - إِسْتَحَرَّ s. إِسْتَحَارَ, zore
إِسْدَ - إِسْدُ, pl. إِسْدُ, lav
إِسْدَاسَ - إِسْدَسَ s. إِسْدَسَ, šestine
إِسْرَائِيلِيَّ - إِسْرَائِيلِيَّ Izraeličanin, Židov
إِسْرَارَ - إِسْرَرَّ s. إِسْرَرَّ, tajne
إِسْرَاعَ - إِسْرَعَ žuriti se, hitjeti
إِسْطَوَانَةَ - إِسْطَوَيْنَ s. إِسْطَوَيْنَ, stup
إِسْعَادَ - إِسْعَدَ usrećiti
إِسْعَافَ - إِسْعَفَ pomoći, udo-
voljiti
إِسْفَ - إِسْفَ žalost

إِسْوِدَادَ

- إِسْفَارَ - إِسْفَرَ s. إِسْفَرَ, putovanja
إِسْفَارَ - إِسْفَرَ otkriti, pokazati
إِسْقَاةَ - إِسْقَى napojiti
إِسْقَامَ - إِسْقَمَ s. إِسْقَمَ, bolesti
إِسْكَاتَ - إِسْكَتَ ušutkati, umiriti
الإِسْكَندَرُ Aleksandar
إِسْلَافَ - إِسْلَفَ s. إِسْلَافَ, preci
إِسْلَامَ Islam
إِسْلَامَ - إِسْلَمَ (إِلَى) predati ne-
kome
إِسْلَامِيَّ - إِسْلَامِيَّ islamski
إِسْلِيحَةَ - إِسْلِيحَ s. إِسْلِيحَةَ, oružje
إِسْلِنْفَاةَ - إِسْلِنْفَى spavati na
ledima
إِسْمَ - إِسْمَاءَ, pl. إِسْمَاءَ, ime, imenica
إِسْمَرَ - إِسْمَرَ s. إِسْمَرَ, pl. إِسْمَرَ, smed
إِسْمَعَ - إِسْمَعَ slušati
إِسْنَادَ - إِسْنَدَ povjeriti
إِسْنَانَ - إِسْنَنَ s. إِسْنَنَ, zubi
إِسْوَارَ - إِسْوَرَ s. إِسْوَرَ, zid, bedem
إِسْوَاقَ - إِسْوَقَ s. إِسْوَقَ, čaršije, trgovi
إِسْوَاةَ - إِسْوَاةَ uзор, primjer
إِسْوَدَ - إِسْوَدَ, pl. إِسْوَدَ, crn
إِسْوَدَ - إِسْوَدَ s. إِسْوَدَ, lavovi
إِسْوَدَادَ - إِسْوَدَ pocrnjeti
إِسْوَدَادَ - إِسْوَدَ jako pocrnjeti

أَسِيرٌ

أَسِيرٌ, pl. أَسْرَاءُ, zarobljenik

إِشَابَةٌ - إِشَابَةٌ sličiti

إِشَارَةٌ - إِشَارَةٌ dati znak

أَشَاعِرَةٌ, s. أَشْعَرِيٌّ, pripadnici
eš'ariskog pravca

إِشَامٌ - إِشَامٌ krenuti u Siriju

أَشْبَارٌ, s. شِبْرٌ, pedlji, čeperci

إِشْبَاعٌ - أَشْبَعٌ nahraniti

أَشْتَاتٌ, s. شَتٌّ, rasuti, raštr-
kani

إِشْدَادٌ - إِشْدَادٌ dodijati

إِشْتَرَاةٌ - إِشْتَرَى kupiti

إِشْتِرَاطٌ - إِشْتَرَطَ uvjetovati

إِشْتِغَالٌ - إِشْتِغَلَ (ب) baviti se,
nečim, raditi

إِشْتِمَالٌ - إِشْتَمَلَ zauzeti

إِشْتِهَاءٌ - إِشْتَهَى željeti

إِشْتِهَارٌ - إِشْتَهَرَ biti poznat, po-
stat glasoviti, steći glas

أَشْقِيَّةٌ, s. شَتَاءٌ, zime

أَشْجَارٌ, s. شَجَرٌ, stabla

أَخْصَاصٌ, s. تَخْصُصٌ, osobe

أَشْدَاءٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
moćni

أَشْدٌ, poz. شَدِيدٌ, žešći, gori

أَشْرَارٌ, s. شَرِيرٌ, zli, zlikovci

إِشْرَاكٌ - أَشْرَكَ Bogu druga
pripisivati

إِصْبَعٌ

أَشْرَافٌ, s. شَرِيفٌ, prvaci, ple-
mići, ugledni

إِشْرَافٌ - أَشْرَفَ (إِلَى) nastojati
da nešto sazna

أَشْرَفٌ, poz. شَرِيفٌ, ugledniji ili
najugledniji

أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, pjesme

أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, kosa

أَشْعَرِيٌّ, pl. أَشَاعِرَةٌ, pripadnik
eš'ariskog pravca

أَشْغَالٌ, s. شُغْلٌ, zanimanja,
poslovi

أَشَقُّ, poz. شَاقُّ teži ili najteži

أَشْكَالٌ, s. شَكْلٌ, likovi, oblici

أَشْهُرٌ, s. شَهْرٌ, mjeseci

أَشْيَاءٌ, s. شَيْءٌ, stvari

أَشْيَاخٌ, s. شَيْخٌ, profesori;
starješine

إِصَابَةٌ - أَصَابَ pogoditi, za-
desiti, naći, dobiti,
uhvatiti

إِصَابٌ فِي الْجَوَابِ Ispravno je
odgovorio

إِصَابَرٌ - إِصَابَرٌ natjecati se
u podnošenju nečega

إِصَاغَرٌ - إِصَاغَرٌ poniziti se,
praviti se niskim

أَصَاغِرٌ, poz. صَغِيرٌ, najmladi

إِصْبَاحٌ - أَصْبَحَ osvanuti; biti

إِصْبَعٌ, pl. أَصَابِعُ, prst

أَصِفَّةٌ

- أَصِفَّةٌ, pl. صِبْغٌ, boje
 أَصْحَاءٌ, s. صَحِيحٌ, zdravi
 أَصْحَابٌ, s. صَاحِبٌ, drugovi, vlasnici
 أَصْدِقَاءٌ, s. صَدِيقٌ, prijatelji
 إَصْدَقُ - إَصْدَقُ, dijeliti milo-
 stinju
 إِضْرَارٌ - أَصْرَ (عَلَى) ustrajati,
 biti uporan u nečem
 إِصْطِحَابٌ - إِصْطَحَبَ združiti se
 إِصْطِفَاءٌ - إِصْطَفَى poredati se
 إِصْطِلَاحٌ tehnički izraz, termin
 إِصْطِلَاحًا terminološki
 إِصْطِنَاعٌ - إِصْطَنَعَ narediti da se
 napravi
 أَصْعَبُ, poz. صَعْبٌ, teži
 أَصْغَاءُ - أَصْغَى slušati
 أَصْغَرُ, poz. صَغِيرٌ, mladi ili
 najmlađi; manji ili
 najmanji
 أَصْغَرُ, pl. صُغْرٌ, žut, blijed
 إِصْفِرَارٌ - إِصْفَرَ požutjeti
 إِصْفِيرَارٌ - إِصْفَرَّ jako požutjeti
 أَصْلٌ, pl. أُصُولٌ, temelj; osno-
 va; princip
 إِصْلَاحٌ - أَصْلَى pržiti vatrom,
 staviti u vatru
 إِصْلَاحٌ - أَصْلَحَ urediti, popraviti
 أَصْلَحُ مِنْ, poz. صَالِحٌ, bolji

أَضْيَافٌ

- أَصْلِيٌّ osnovni
 أَصَمُّ, pl. صُمٌّ, gluh
 إِصْبَاءٌ - أَضَى ubiti na mjestu
 إِصْنَاعٌ - إِصْنَعَ narediti da se
 napravi
 أَصْنَافٌ, s. صِنْفٌ, vrste
 أَصْنَامٌ, s. صَنَمٌ, idoli, kumiri
 أَصْوَاتٌ, s. صَوْتٌ, glasovi
 أَصُولٌ, s. أَصْلٌ, temelji; osno-
 ve; principi
 أَصِيلٌ čvrst
 إِضَاءَةٌ - أَضَاءَ osvijetliti
 أَضَاغِي, s. أَضْحِيَّةٌ, žrtve, kurban
 إِضَارَبَ - إِضَارَبَ potući se
 إِضَاعَةٌ - أَضَاعَ uništiti
 إِضَافَةٌ - أَضَافَ dodati, proširiti
 أَضْعَى prije podne biti; postati
 أَضْحِيَّةٌ, s. أَضَاغِي, žrtva, kurban
 إِضْرَابٌ - أَضْرَبَ odustati
 إِضْرَابٌ - إِضْرَبَ udarati sobom;
 gibati se
 أَضْرَارٌ, s. ضَرَرٌ, štete
 إِضْطِرَابٌ - إِضْطَرَبَ udarati so-
 bom, gibati se, tresti se
 إِضْعَافٌ - أَضْعَفَ oslabiti
 أَضْلُ, poz. صَالٌ, više ili najviše
 zalutao
 أَضْيَافٌ, s. ضَيْفٌ, gosti

أَضْبَعُ

- أَضْبَعُ, poz. ضَائِعُ, napušteniji
ili najnapušteniji
إِطَارَةٌ - إِطَارَ dati da poleti;
odrubiti; izbiti
إِطَاعَةٌ - إِطَاعَ biti poslušan
إِطَاعَةٌ poslušnost
إِطَانَةٌ - إِطَالَ oduljiti, otegnuti
إِمَالَةٌ - إِمَالَ nageti
إِطْبَاءٌ, s. طَبِيبٌ, liječnici
إِطْرَاقٌ - إِطْرَقَ oboriti glavu
إِطْعَامٌ - إِطْعَمَ hraniti, nahraniti
إِطْفَاءٌ - إِطْفَأَ ugasiti
أُطْفَالٌ, s. طِفْلٌ, djeca
إِطْلَاعٌ - إِطْلَعَ saznati; natku-
čiti se
إِطْلَاقٌ - إِطْلَقَ pustiti, osloboditi
أُطْنَارٌ, s. طِنْرٌ, polovne haljine
أُطْمَاعٌ, s. طَمَعٌ, pohlepe, želje
إِطْمِينَانٌ - إِطْمَنَ smiriti se
إِطْنَابٌ - إِطْنَبَ oduljiti, pre-
tjerati
أُطْوَلٌ, poz. طَوِيلٌ, dulji ili naj-
dulji
إِطْهَرٌ - إِطْهَرَ očistiti se
إِظَاهَرٌ - إِظَاهَرَ pokazivati se
إِظْلَامٌ - إِظْلَمَ podnositi
nepravdu
أُظْفَارٌ, s. ظَفَرٌ, nokti

إِعْتِيَانٌ

- إِظْلَالٌ - إِظْلَلَ zasjeniti, natkriliti
إِظْلَامٌ - إِظْلَمَ podnositi ne-
pravdu
أُظْلَمٌ, poz. ظَالِمٌ, veći ili najveći
nasilnik
إِظْلَمٌ - تَظْلَمَ tužiti se na
nepravdu; trpjeti ne-
pravdu
إِظْهَارٌ - أَظْهَرَ pokazati, po-
moći nekome da pobi-
jedi
أُظْهَرٌ, s. ظَهَرَ, leđa
بَيْنَ أَظْهَرِهِمْ među njima
أَعَايِمٌ, s. عَجِمٌ, Nearapi
إِعَادَةٌ - أَعَادَ povratiti
أَعَالِي, s. أَعْلَى, vrhovi
إِعْتِبَارٌ - إِعْتَبَرَ poučiti se
إِعْتِدَاءٌ - إِعْتَدَى činiti
nepravdu, napasti
nekoga
إِعْتِرَاضٌ - إِعْتَرَضَ poprijječiti se
إِعْتِرَافٌ - إِعْتَرَفَ priznati
إِعْتِرَالٌ - إِعْتَرَلَ povući se,
biti otpušten
إِعْتِقَادٌ - إِعْتَقَدَ vjerovati
إِعْتِكَافٌ - إِعْتَكَفَ boraviti u
džamiji
إِعْتِسَادٌ - إِعْتَمَدَ osloniti se,
pouzdati se
إِعْتِيَانٌ - إِعْتَوَى međusobno se
pomagati

إِعْجَابٌ

- إِعْجَابٌ - أَنْجَبَ svidati se
 إِعْجَابٌ umišljenost
 إِعْجَازٌ - أَنْجَزَ učiniti nemoćnim
 أَعْدَاءُ, s. عَدُوٌّ neprijatelji
 إِعْدَاءٌ - أَعْدَى prelaziti, zaraziti
 إِعْدَادٌ - أَعَدَّ pripremiti, pripravititi
 أَعْرَاضٌ, s. عَرْضٌ čast, obraz
 إِعْرَاضٌ - أَعْرَضَ (مِنْ) odustati, napustiti
 أَعْرَجٌ, pl. عُرْجٌ hrom
 أَعْشَارٌ, s. عَشْرٌ desetine
 إِعْشِيشَابٌ - إِعْشَوْشَبٌ zatraviti se
 أَعْشِيَّةٌ, s. عَشَاءٌ večere
 أَعْصَارٌ, s. عَصْرٌ stoljeća
 إِعْطَاهُ - أَعْطَى dati
 أَعْظَمُ, poz. عَظِيمٌ veći ili najveći
 أَعْلَامٌ, s. عَلَمٌ vlastita imena; zastave
 إِعْلَامٌ - أَعْلَمَ obavijestiti
 أَعْلَمُ, poz. عَلِمٌ učeniji ili najučeniji
 أَعْلَى, pl. أَعَالَى vrh
 أَعْلَى (مِنْ), poz. عَلَى uzvišeniji; veći
 أَعْمَارٌ, s. عُمْرٌ životi
 أَعْمَالٌ, s. عَمَلٌ djela

أَغْرَزُ

- إِعْمَالٌ - أَعْمَلَ staviti u pokret, zaposliti
 أَعْنَاقٌ, s. عُنُقٌ vratovi
 أَعْعِدَةٌ, s. عَمُودٌ stupovi
 أَعْمَى, pl. مُعْمَى slijep
 إِعْوِجَاجٌ - إِعْوَجَّ iskriviti se
 أَعْوَرٌ, pl. عُورٌ slijep u jedno oko
 إِعْوِرَارٌ - إِعْوَرَ oslijepjeti
 إِعْوَارٌ - أَعْوَرَ biti potreban; učiniti nemoćnim
 أَعْمَزُ - أَعْمَزَ Neće vam nedostajati jedan junak
 إِعْيَاءٌ - أَعْيَا sustati, umoriti (se)
 أَعْيَادٌ, s. عِيدٌ blagdani
 أَعْيُنٌ, s. عَيْنٌ oči
 إِعَاثَةٌ - أَعَاثَ pomoći
 إِعْبِرَارٌ - إِعْبَرَ uprašiti se
 إِعْتِنَامٌ - إِعْتَنَمَ zadobiti
 إِعْتِظَاطٌ - إِعْتِظَّ razljutiti se
 أَعْدِيَّةٌ, s. غَدَاةٌ ručci
 إِعْرَابٌ - أَعْرَبَ zadiviti
 أَعْرَاضٌ, s. غَرَضٌ ciljevi, svrhe
 إِعْزَاقٌ - أَعْرَقَ potopiti
 إِعْزِرَاقٌ - إِعْزَرَ kupati se u suzama (oko)
 أَعْزَرٌ, poz. غَزِيرٌ obilniji ili najobilniji

أَغْصَانٌ

- أَغْصَانٌ, s. عُصْنٌ, grane
 إِغْلَظْ - أَغْلَظَ - إِغْلَظْ oštro, grubo
 govoriti
 إِغْلَقْ - أَغْلَقَ - إِغْلَقْ zatvoriti
 إِغْمَأْ - أَغْمَأَ - إِغْمَأْ onesvijestiti se
 إِغْنَأْ - أَغْنَأَ - إِغْنَأْ učiniti nepo-
 trebnim
 أَغْنِيَاءُ, s. غَنِيٌّ, bogati
 أَفٍّ, أَفٍّ uh!
 إِفَادَةٌ - أَفَادَ - إِفَادَةٌ koristiti
 إِفَاضَةٌ - أَفَاضَ - إِفَاضَةٌ proliti
 إِفَاقَةٌ - أَفَاقَ - إِفَاقَةٌ osvijestiti se,
 otrijezniti se, dozvati se
 إِفْتِنَاحٌ - أَفْتَنَحَ - إِفْتِنَاحٌ osvojiti;
 započeti
 إِفْتِخَارٌ - أَفْتَخَرَ - إِفْتِخَارٌ ponositi se
 إِفْتِرَاسٌ - أَفْتَرَسَ - إِفْتِرَاسٌ uloviti; raskinuti
 إِفْتِرَاشٌ - أَفْتَرَشَ - إِفْتِرَاشٌ leći položivši
 prednje noge
 إِفْتِرَاضٌ - أَفْتَرَضَ - إِفْتِرَاضٌ staviti u duž-
 nost, propisati, od-
 rediti
 إِفْتِرَاقٌ - أَفْتَرَقَ - إِفْتِرَاقٌ rasti se,
 raziti se
 إِفْتِغَارٌ - أَفْتَغَرَ - إِفْتِغَارٌ biti potreban
 إِتْحَامٌ - أَتَحَّمَ - إِتْحَامٌ ušutkati nekoga
 إِفْرَادٌ - أَفْرَدَ - إِفْرَادٌ osamiti se,
 biti sam
 إِفْرَاطٌ - أَفْرَطَ - إِفْرَاطٌ pretjerati
 إِفْرَاطٌ pretjeranost

إِفْتِرَافٌ

- إِفْرَاغٌ - أَفْرَغَ - إِفْرَاغٌ izručiti
 إِفْرَاجٌ - أَفْرَجَ - إِفْرَاجٌ Evropejci
 إِفْسَادٌ - أَفْسَدَ - إِفْسَادٌ pokvariti
 أَفْشَلُ - فَشِلَ - أَفْشَلُ, poz. فَشِلَ, slabiji ili
 najslabiji
 إِفْضَاءٌ - أَفْضَى - إِفْضَاءٌ dovesti
 أَفْضَلُ - فَضُلَ - أَفْضَلُ, poz. فَضُلَ, vredniji ili
 najvredniji
 إِفْطَارٌ - أَفْطَرَ - إِفْطَارٌ omrsiti se
 أَفْعَالٌ - فَعَلَ - أَفْعَالٌ, s. فَعَلَ, djela; glagoli
 أَفْعَى - أَفْعَى - أَفْعَى pl. أَفْعَى, zmija
 إِفْلَاحٌ - أَفْلَحَ - إِفْلَاحٌ spasiti se; uspjeti
 إِفْلَاسٌ - أَفْلَسَ - إِفْلَاسٌ osiromašiti
 إِفْلَاسٌ siromaštvo
 أَفْوَاهٌ - فَمٌ - أَفْوَاهٌ, s. فَمٌ, usta
 إِفْأَلَةٌ - أَفْأَلَ - إِفْأَلَةٌ podmetnuti
 nekome da je nešto
 rekao
 إِفْأَمَةٌ - أَفْأَمَ - إِفْأَمَةٌ održavati, vršiti
 podignuti, sagrađiti
 أَفْأَمَ (فِي) stanovati, ostati
 إِفْئَالٌ - أَفْئَلَ - إِفْئَالٌ okrenuti se;
 početi
 إِفْتِبَاسٌ - أَفْتَبَسَ - إِفْتِبَاسٌ crpsti, uzimati
 إِفْتِحَامٌ - أَفْتَحَّمَ - إِفْتِحَامٌ nasrnuti, baca-
 ti se u nešto
 إِفْتِرَابٌ - أَفْتَرَبَ (مَنْ) - إِفْتِرَابٌ približiti
 se nečemu
 إِفْتِرَافٌ - أَفْتَرَفَ - إِفْتِرَافٌ počinuti

اِفْتِضَاهُ

- اِفْتِضَاهُ - اِفْتَضَى iziskivati
 اِفْتِطَاعُ - اِفْطَعَ sjeći, vaditi
 اِفْتِيَالُ - اِفْتَالَ raspolagati
 nečim
 اِفْدَارُ, s. قَدَرُ, količine; vri-
 jednosti; sudbina
 اِفْدَامُ, s. قَدَمُ, stopala; noge
 اِفْدَامُ, اِفْدَمَ (على) - odvažiti se,
 istupiti
 اِفْدَارُ, s. قَدَرُ, nečisti, nečistoće
 اِفْرَارُ - اَفَرَّ priznati
 اِفْسَامُ, s. فِصْمُ, dijelovi
 اِفْسَامُ, اِفْسَمَ (ب) - kleti se
 اِفْصَرُ, poz. قَصِيرُ, kraći ili naj-
 kraći
 اِفْصَى, poz. قَاصٍ, krajnji ili
 najkrajnji
 اِفْطَارُ, s. فُطْرُ, pokrajine
 اِفْمِنْسَاسُ - اِفْمَنَسَ imati jako iz
 bačena prsa a uleknuta
 leđa
 اِفْعَالُ, s. فَعْلُ, brave, katanci
 اَقْلُ manji
 اِقْدَالُ - اَقْلُ dići i nositi;
 umanjiti
 اَقْلَامُ, s. قَلَمُ, pera
 اَقْوَاتُ, s. قُوْتُ, hrana, životne
 namirnice
 اَقْوَالُ, s. قَوْلُ, govori, mišljenja
 اَقْوَامُ, s. قَوْمُ, ljudi, narodi

أَكُولُ

- أَقْوِيَاءُ, s. قَوِيٌّ, jaki
 أَكْبَرُ, s. أَلْكَبَرُ najveći,
 najstariji
 أَكْبَرُ النَّاسِ velikani svijeta
 أَكْبَرُ, poz. كَبِيرُ, veći ili najve-
 ċi; stariji ili najstariji
 أَكْتَفُ, s. كَنْفُ, plečke
 اِكْتَسَبَ - اِكْتَسَبَ sticati, steći
 أَكْنَعُ, s. كُنْعُ, sav
 اِكْنَفَى (ب) - اِكْنَفَاهُ biti dosta;
 zadovoljiti se
 اِكْتَفُوا إِلَهُمَّ مِنْ فَتْحِ هَذِهِ الْجَزِيرَةِ بِقَتْلِهِ
 zadovoljite se njegovim ubi-
 stvom mjesto brige oko osva-
 janja ovoga poluostrva
 اِكْتَرَّ - اِكْتَرَّ činiti mnogo
 أَكْثَرُ više
 اِكْذَابُ - اِكْذَبَ pobiti
 اِكْرَامُ - اِكْرَمَ počastiti
 اِكْفَاهُ, s. كَفُوْهُ, ravni, prilike
 اِكْفِهَرَادُ - اِكْفِهَرَ smrknuti se
 اِكْأَلُ izjelica
 أَكَلُ - أَكَلَ jesti
 اِكْمَالُ - اِكْمَلَ ispuniti, upot-
 puniti
 أَكْمَلُ, poz. كَامِلُ, potpuniji ili
 najpotpuniji
 أَكُولُ izjelica

أَكْبَاسُ

أَكْبَاسُ, s. كَيْسُ, vreće

الآن sada

أَلَا zar ne? dai, eto

إِلَام dokle? čemu?

لَا da ne

إِلَّا osim

لَا فِي nego u

أَلْبِيسَةُ, s. لِبَاسُ, odjeća

النَّجَاةُ - التَّجَا (إِلَى) skloniti se,
pribjećiإِنْتَرَام - التَّرَام ne odvajati se
od nečega

إِنْفَات - التَّفَت obazirati se

إِنْعَاه - إِنْتَعَى sastati se,
sresti seإِنْفَاط - إِنْقَطَ brati; uzeti;
ugrabiti

إِنْتِاس - التَّمَسَ tražiti

إِنْقَاق - إِنْقَاقُ stići, dostaviti

إِلْح (skraćeno od إِلَى آخِرِهِ)
i tako daljeأَلَذُّ, poz. لَذِيذٌ, ukusniji ili
najukusniji,

إِنْصَاقُ - إِنْلَصَقَ spojiti, priljubiti

أَلْطَافُ, s. لُطْفٌ, milosti, do-
broteأَلْطَفُ, poz. لَطِيفٌ, ugodniji ili
najugodniji

أَلْفَاطُ, s. لَفْظٌ, riječi

إِمَامًا

أَلِفٌ - أَلِفٌ obiknuti se

أَلْفٌ, pl. أُلُوفٌ, hiljada

أَلْفُ أَلْفٍ milijun

إِنْقَاءُ - أَلْقَى baciti

أَلْقَابُ, s. نَعَبٌ, nadimci

الله Allah, Bog

الله بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَمْرٍ
Bog je između
nas i Omera tj. On će nam
suditi

أَلَلَّهْمُ moj Bože!

أَلَمٌ, pl. أَلَامٌ, bol

أَلَاكَاثُ njemački

أَلَوَاحُ, s. لَوْحٌ, ploče

أَلِهَةٌ, pl. إِلَهٌ, božanstvo, Bog

أَلْعَمُ - إِنْعَامٌ nadahnuti

إِلَى u, k, do

إِلَى الْآنِ dosada

إِلَى الْخَوَافِ unutar

إِلَى السَّحَرِ do zore

أَمْ ili

أَمَّا zar ne?

أَمْ أَمْ pohoditi; biti
imam

أُمَّتٌ, pl. أُمَّهَاتٌ, majka

أَمَّا - أَمَّا što se tiče... to

إِمَّا ili

إِمَّا أَوْ ili-ili

إِمَاتَةٌ

- إِمَاتَةٌ - إِمَاتٌ usmrtiti
 إِمَارٌ - إِمَارٌ savjetovati se
 إِمَارَةٌ zapovjedništvo
 إِمَاكِنْ, s. مَكَانٌ, mjesta
 إِمَالَةٌ - إِمَالٌ nageti
 إِمَامٌ pred
 إِمَامٌ, pl. أَمَمَةٌ, vođa
 إِمَانٌ milost; sigurnost
 إِمَانَةٌ, pl. أَمَانَاتٌ, vjernost, povjerenje, povjerljivost, pohrana, amanet
 إِمَةٌ, pl. أُمَمٌ, sljedbenici, pristaše
 أُمُّ الْقُرَى Mekka
 إِمْتِحَانٌ ispit
 إِمْتِدَاحٌ - إِمْتَدَحَ hvaliti
 إِمْتِدَادٌ - إِمْتَدَّ pružiti se, protezati se
 إِمْتِعَةٌ, s. إِمْتَاعٌ, koristi; uživanje; namještaj
 إِمْتِلَآءٌ - إِمْتَلَأَ biti napunjen, napuniti se
 إِمْتِنَاعٌ - إِمْتَنَعَ ustegnuti se, biti nešto nemoguće
 إِمْتِيَازٌ - إِمْتَاَزَ odlikovati se, odvojiti se; razlikovati se
 أَمْثَالٌ, s. مِثْلٌ, poslovice

أَمَوَاتٌ

- إِمْدَادٌ - أَمَدٌ odgoditi; pomoći, potpomagati
 أَمَجٌ Emedž (ime mjesta između Mekke i Medine)
 أَمَرَ - أَمَرَ narediti, naložiti
 أَمْرٌ, pl. أُمُورٌ, stvar; posao; stanje; događaj; nešto
 أَمِيرٌ, s. أَمِيرٌ, vladari
 إِمْرُؤٌ, pl. رِجَالٌ, čovjek, muž
 إِمْرَأَةٌ, pl. نِسَاءٌ, žena, supruga
 أَمْسِ jučer
 إِمْسَاءٌ - أَمَسَ omrknuti; postati
 إِمْسَاكٌ - أَمَسَكَ uhvatiti, držati
 إِمْطَارٌ - أَمْطَرَ padati kiša
 إِمْكَانٌ - أَمْكَنَ biti moguće; moći
 أَمْكِنَةٌ, s. مَكَانٌ, mjesta
 أَمَلٌ - أَمَلَ nadati se
 أَمَلٌ, pl. آمَالٌ, nada
 أَمْلَسُ, pl. مُدْسٌ, gladak
 أَمَمٌ jasan, lak, bliz
 أَمَمٌ, s. أُمَّةٌ, sljedbenici; narodi
 أَلَأَمَمُ الْخَالِيَةِ prošli narodi
 أَمِنَ - أَمِنَ biti siguran
 أَمْنِيَّةٌ, pl. أَلَأَمَانِي, želja
 أَمَوَاتٌ, s. مَيِّتٌ, mrtvi

أَمْوَاجُ

- أَمْوَاجُ, s. مَوْجٌ, valovi
 أَمْوَالُ, s. مَالٌ, imeci
 أُمُورُ, s. أَمْرٌ, stvari; poslovi; stanja; događaji
 أَمَّهْرُ, poz. مَاهِرٌ, vještiji ili najvještiji
 أَمْيَالُ, s. مِيلٌ, milje (مِيلٌ = 400 koraka)
 أَمِيرٌ, pl. أُمَرَاءُ, vladar
 أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ vladar vjernika
 أُمَيْمَةٌ, pl. أُمَيْمَاتٌ, majčica
 أُمِيَّةٌ ime čovjeka
 أُمِيَّةٌ nepismenost
 أَنْ da
 إِنْ ako
 إِنْ إِلَّا samo
 أَنْ da
 إِنْ zaista
 أَنَا ja
 إِنَاءٌ, pl. إِنَائَةٌ, posuda
 إِنَْابَةٌ, أُنَابٌ (إِلَى) obratiti se
 أَتَابِبُ, s. أَتُبُوبٌ, cijevi
 أَثَاتٌ, s. أَثْنَى, ženske
 إِنَاسٌ, s. إِنْسَانٌ, ljudi
 إِنَاسِي, s. إِنْسَانٌ, ljudi
 إِنَافَةٌ, s. إِنَافٌ nadvisiti

إِنْتِهَارٌ

- إِنْتِبَاضٌ, s. نَبْضٌ, kucaji srca, bilo
 أَتَابِبُ, pl. أَتَابِبٌ, cijev
 أَنَبِيَاءُ, s. نَبِيٌّ, Božji poslanici
 أَنْتَ ti
 إِنْتَاجٌ - أَنْتَجَ proizvesti
 أَنَّةٌ jecanje
 أَنْتُمْ vi
 أَنْتُنَّ vi (ž.)
 إِنْتِرَاعٌ - إِنْتَرَعَ oduzeti, ekspropriirati
 إِنْتِشَارٌ - إِنْتَشَرَ raširiti se, razići se
 إِنْتِصَارٌ - إِنْتَصَرَ pobijediti
 إِنْتِصَافٌ - إِنْتَصَفَ raspoloviti (se)
 إِنْطِوَاءٌ - إِنْطَوَى saviti se
 إِنْتِظَارٌ - إِنْتَظَرَ čekati, očekivati
 إِنْتِظَامٌ - إِنْتَظَمَ složiti se
 إِنْتِفَاعٌ - إِنْتَفَعَ koristiti se
 إِنْتِفَاضٌ - إِنْتَفَضَ stresti se
 إِنْتِقَالٌ - إِنْتَقَلَ preći
 إِنْتِقَامٌ - إِنْتَقَمَ osvetiti se, okajati
 إِنْتِهَاءٌ - إِنْتَهَى svršiti (se)
 إِنْتَهَى (إِلَى) stići doprijeti
 إِنْتِهَارٌ - إِنْتَهَزَ iskoristiti (priliku), ugrabiti

إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ

- إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ iskoristiti priliku
 إِنْتَنَاهُ - إِنْتَنَى saviti se, pre-
 viti se
 أَنْتَى, pl. إِنَاتُ, ženska
 إِنجَاهُ - أَنجَى spasiti
 إِنجَادُ - أَنجَدَ pomoći nekome
 إِنجَازُ - أَنجَزَ ispuniti, izvršiti
 إِنجِيلَاهُ - إِنجَلَى rastupiti se
 إِنجِدَارُ - إِنجَدَرَ spustiti se, sići
 إِنجِرَافُ - إِنجَرَفَ (عن) skrenuti
 إِنحِطَاطُ - إِنحَطَّ nazadovati,
 padati
 إِنحِيَارُ - إِنحَارَ naginjati ne-
 kome; povući se
 إِنخِدَاعُ - إِنخدَعَ biti zavarano,
 prevariti se
 إِنذَارُ - أَنذَرَ opomenuti
 إِنرَالُ - أَنرَلَ spustiti; objaviti
 إِنسَانُ, pl. أَنَاسُ, čovjek
 إِنسَانِي ljudski
 إِنشَاءُ - أَنشَأَ stvoriti; na-
 praviti, sagraditi; početi
 آلَانِشَاءُ vještina u pismenom
 sastavu
 إِنشَادُ - أَنشَدَ zaklinjati ne-
 koga; recitovati
 إِنشِرَاحُ - إِنشَرَحَ raspoložiti se
 إِنشِقَاقُ - إِنشَقَّ raspuknuti
 أَنصَارُ, s. نَاصِرُ, pomoćnici

إِنْفِرَادُ

- أَنصَافُ, s. نِصْفُ, polovine
 إِنصَافُ - أَنصَفَ biti pravedan
 إِنصَافُ pravednost, nepri-
 stranost
 إِنصِرَافُ - إِنصَرَفَ vratiti se;
 otići
 إِنصِرَامُ - إِنصَرَمَ prekinuti se
 أَنطَاعُ, s. نَطَعُ kože na koji-
 ma se osuđeni ubija
 إِنطِبَاقُ - إِنطبَقَ poklapati se
 s nečim
 إِنطِلَاقُ - إِنطلقَ otići
 (بِ) إِنطَلَقَ odvesti
 إِنطَوَاهُ - إِنطَوَى saviti se,
 smotati se
 أَنظَارُ, s. نَظَرُ, mišljenja, nazori
 إِنظَارُ - أَنظَرَ odgoditi,
 pričekati
 أَنعَامُ, s. نَعَمٌ, domaće živo-
 tinje, blago
 إِنعَامُ - أَنعمَ udijeliti, dati
 إِنعِقَادُ - إِنعَقَدَ zaplesti se
 أَنُفُ, pl. أَنُوفُ, nos
 إِنفَادُ - أَنفَدَ provesti
 أَنفَاسُ, s. نَفَسٌ dâsi
 إِنفَاقُ - إِنفقَ trošiti
 إِنفِتَاحُ - إِنفتحَ otvoriti se
 إِنفِرَادُ - إِنفَرَدَ odvojiti se,
 osamiti se

أَنْفُسُ

- أَنْفُسُ, s. نَفْسُ duša; lično
 أَنْفَضَ - أَنْفَضَ otkriti se,
 osramotiti se
 أَنْفَطَرَ - أَنْفَطَرَ rascijepiti se
 أَنْفَلَقَ - أَنْفَلَقَ rastupiti se
 أَنْقَرَضَ - أَنْقَرَضَ propasti
 أَنْقَشَرَ - أَنْقَشَرَ oguliti se
 أَنْشَعَ - أَنْشَعَ rastupiti se,
 razici se (oblak)
 أَنْقَضَ - أَنْقَضَ srušiti se
 أَنْقَطَعَ (عن) - أَنْقَطَعَ prekinuti
 se, biti otsječen, napu-
 stiti nešto
 أَنْقَطَعَ (ل) - أَنْقَطَعَ odati se nečemu
 أَنْفَعَرَ - أَنْفَعَرَ izvaliti se, biti
 iščupan
 أَنْقَلَبَ - أَنْقَلَبَ pretvoriti se,
 prevrnuti se
 أَنْقَادَ - أَنْقَادَ pokoriti se,
 povoditi se za nekim
 أَنْكَرَ - أَنْكَرَ nijekati; držati
 ružnim
 أَنْكَرَ (على) - أَنْكَرَ osuditi
 أَنْكَسَرَ - أَنْكَسَرَ razbiti se
 أَنْكَشَفَ - أَنْكَشَفَ otkriti se
 إِنَّمَا samo, jedino
 أَنْهَى - أَنْهَى dovršiti
 أَنْهَرَ - أَنْهَرَ, s. نَهَرَ rijeke
 أَنْهَرُ - أَنْهَرُ, s. نَهَرُ dani

أَوْقَافٌ

- إِنْهَالَ - إِنْهَالَ oboriti se na
 nekoga
 أَنْوَاهُ, s. نَوَاهُ, zalazak zvijezda
 po čemu Arapi proriču
 kišu, vjetar i druge
 pojave
 أَنْوَارٌ, s. نُورٌ, svjetla
 أَنْوَاعٌ, s. نَوْعٌ, vrste
 أَنْوَفٌ, s. أَنْفٌ, nosevi
 أَيْنَ odakle? kako? kada?
 gdje god
 أَنْيَابٌ, s. نَابٌ, zubi očajnici
 أَوْ ili
 أَوْ (أَوَاهُ) āh, ūh!
 أَوَانٌ, pl. آوَانَةٌ, vrijeme
 أَوْبٌ - أَبٌ vratiti se
 أَوْجَاعٌ, s. وَجَعٌ, bolovi
 أَوْدِيَةٌ, s. وَادٍ, doline; rijeke
 أَوْرَاقٌ, s. وَرَقَةٌ, papiri
 أَوْرَارٌ, s. وَرَرٌ, tereti; tovari
 أَوْرَانٌ, s. وَرَنٌ, mjere; oblici
 أَوْسَطُ srednji
 أَلْأَوْسَطُ El-Evsatu (ime djela)
 أَوْضَحُ الْبَيَانِ najjasnije objašnjenje
 أَوْطَانٌ, s. وَطَنٌ, domovine
 أَوْقَاتٌ, s. وَقْتُ, vremena
 أَوْقَافٌ, s. وَقْفٌ, zadužbine,
 vjerska dobra

أَوَّلُ

أَوَّلُ	prvi
أَوَّلُ الشَّيْءِ	početak zime
أُولَاءِ	ovi, ove
أُولَئِكَ	oni, ti, te
أُولَاتُ	s. ذَاتُ, vlasnice
أَوْلَادُهُ	s. وَلَدٌ, djeca
أُولَئِكَ	oni, one
أُولُوهُ	s. ذُو, vlasnici
أُولُوا الْأَنْبَابِ	pametni
أُولُوا الْعِلْمِ	učeni
أُولَى	preči
أَلْأَوْلَى	najbolji, najbolje
أَلْأُولَى	pl. الْأُولَى, prva
الْأُولَى (الْأُولَى)	koje
أَوْلِيَاءُ	s. وَلِيٌّ, ugodnici
أَوَّهْ (أَوَاهْ)	uh! ah!
أَوْهَامٌ	s. وَهْمٌ, pričinjanja, umišljenost
إِهَابَةٌ	pozyati, dati potstreka
إِهَالَةٌ	sipati, rasuti
أَهَالٌ	s. أَهْلٌ, stanovnici ukućani
إِهْدَاءٌ	إِهْدَى ići pravim putem
إِهْدَاءٌ	أَهْدَى dati na dar
أَهْرَامٌ	s. هَرَمٌ, piramide

أَيُّ

أَهَالٌ	zb. im. pl. أَهْلُونَ, stanovnik, porodica
أَهْلُ إِفْرَنْسَةِ	Francuzi
أَهْلُ الْأَدَبِ	književnici
أَهْلُ الْإِحْسَانِ	dobročinitelji
أَهْلُ التَّارِيخِ	istoričari
أَهْلُ الدَّعَاوَةِ	griješnici, zločinci
أَهْلُ رُومِيَّةَ	Rimljani (Talijani)
أَهْلُ الطَّاعَةِ	pokorni, poslušni
أَهْلُ الْعَرَبِيَّةِ	arebiste
أَهْلُ عَصْرِ	savremenici
أَهْلُ التَّفَاقُقِ	licemjerci
أَهْلًا وَسَهْلًا	Dobro došao! (zapravo: Došao si svojima pa budi razonodan)
إِهْلَاكَ	أَهْلَكَ uništiti, upropastiti
أَهْلُونَ	s. أَهْلٌ, stanovnici, ukućani
أَهَمُّ	poz. مُهِمٌّ, važniji ili najvažniji
إِهْمَالٌ	أَهْمَلَ napustiti, zanemariti
أَهْوَالٌ	s. هَوَلٌ, strahote, opasnosti
أَهْوَنُ (رَمْنُ)	poz. هَيِّنٌ lakše
أَهْيَبُ	Ala je strašiv!
أَيُّ	to jest

إِى

إِى da (uvijek sa
zakletvom)

إِى وَرَبِّى da, tako mi moga
gospodara!

أَيُّ koji?

إِيَابُ - إِيَابُ vratiti se

إِيَادُ Ijad (ime arapskog
plemena)

إِيَاكَ tebe

إِيَاكَ وَ Čuvaj se!

إِيَاكُمْ vas

إِيَامُ, s. دِيَوْمُ dani

إِيَانَا nas

إِيَاهُ njega

إِيَاهَا nju

إِيَاهُمْ njih

إِيَاهُنَّ njih (ž.)

إِيَاىَ mene

إِيَاةُ koja?

إِيَاةُ - آتَى dati

إِيَانَامُ, s. يَتِيمُ siročad

إِيَارُ - آثَرَ odabrati

إِيَاقُ - أَوثَقَ pričvrstiti, svezati

إِيِجَابُ - أَجَبَ zahtijevati

إِيِجَادُ - أَوْدَعَ stvoriti

إِيِجَاهُ - أَوْحَى (إِلَى) nadahnuti,
objaviti

أَيِّمِنُ

إِيِدَاعُ - أَوْدَعَ pohraniti

إِيِيدُ ili أَلَايِدِي, s. يَدُ ruke

إِيِذَاهُ - آذَى mučiti, uzne-
mirivati

إِيِرَاثُ - أَوْرَثَ donijeti

إِيِصَاةُ - أَوْصَى oporučiti;
povjeriti

إِيِصَالُ - أَوْصَلَ dopremiti,
dovesti, dostaviti

إِيِضًا također

إِيِسَاةُ - أَوْعَى skupiti

إِيِسَادُ - أَوْعَدَ prijetiti

إِيِغَاةُ - أَوْفَى ispuniti

إِيِسَادُ - أَوْقَدَ naložiti, potpaliti

إِيِسَارُ - أَوْفَرَ natovariti

إِيِغَاطُ - أَقْبَضَ probuditi

إِيِغَاعُ blagoglasje, harmonija;
note

إِيِغَانُ - أَقْنَعَ uvjeriti se

إِيِلَاةُ - أَوْلَى dati, obdariti

إِيِمَاةُ - أَوْمَأَ dati znak

إِيِمَارُ - أَمَرَ narediti nekom
da nešto učini

إِيِإْمَانُ, s. يَمِينُ zakletve

إِيِمَانُ - آمَنَ (بِ) vjerovati; vjera

إِيِمَانُ - آمَنَ krenuti u Jemen

إِيِمَا شتو god

إِيِإْمِنُ ko god

أَيْنَ

- أَيْنَ gdje?
 أَيْنَمَا gdje god
 أَيُّنَا koji od nas?
 أَيُّهَامَ - أَوَّهَمَ zavarati,
 pričinjati

بَذَرُ

- أَيُّهَا o! vokativna čestica
 za m. r.
 أَيُّتَمَا o! vokativna čestica
 za ž. r.
 أَيُّعُمُ koji od njih?
 أَيُّهُمَا koji od njih dvojice
 ili od njih dvije?

ب

- بِ s, sa, za, u, pa, tako mi!
 بِاللَّهِ Tako mi Boga!
 بِأَيْعٍ, pl. بِأَعَةٍ, prodavač,
 trgovac
 بِأَبٍ, pl. أَبْوَابٍ, vrata; vrsta
 أَبَايَةِ papa
 بِأَبِلٍ Babilon, Babilonija
 بِأَدِيَةٍ, pl. أَبْوَادٍ, pustinja
 أَبَارِحَةِ sinoć
 بِأَرِدٍ hladan
 بِأَرٍ, pl. بِأَرَةٍ pokoran,
 krepostan, pobožan
 بِأَطِلٍ, pl. أَبَاطِلٍ, neistina,
 ništetan
 بِأَعَةٍ, s. بِأَيْعٍ, prodavači,
 trgovci
 بِأَقِيَةٍ, pl. أَبَاقِيَاتٍ, vječna
 أَبَاهِرٍ divan
 بِأَبَرٍ, pl. أَبَارٍ, bunar
 أَبَسٍ sila, snaga

- بُؤْسٍ, pl. أَبْوُسٍ, bijeda, nevolja
 بِئْسَ Loš li je!
 بِأَسْرِهِ cio, sav
 بِجَنَابِهِ kraj njega
 بِجَارٍ, s. بِجَرٍّ, mora
 بِجَحْتٍ (عن) - بِجَحْتٍ istraživati,
 raspravljati
 بِجَارٍ, pl. أَبْجُورٍ, more
 أَبْجُورٍ Sredozemno More
 بِحَسَبٍ po, prema
 بِخَسٍ šteta
 بِخَلٍ - بِخَلٍ biti tvrdica
 بِخِلَالٍ za vrijeme, dok
 بِخِلَالٍ, pl. أَبْخِلَالٍ, tvrdica
 بِدَائِعٍ, s. بِدِيعَةٍ, krasote
 بِدَاءٍ - بِدَاءٍ početi
 بِدَخَانَةٍ pagoda, mnogobožački
 hram
 بِدَرْ ime sela kraj Medine

بَدَلٌ

بَدَلٌ, pl. أَبْدَالٌ, zamjenik

بَدَنٌ, pl. أَبْدَانٌ, tijelo

بَدَوٌ, beduini

بَدَوٌ, pl. أَبْدَا, pokazati se,
pojavit se

بَدِيعَةٌ, pl. بَدَائِعُ, krasota

الْبَدِيعُ nauka o tropima i
figuramaبَرٌّ = بَرٌّ činiti dobro,
biti poslušan roditel-
jima

بَرٌّ, pl. أَبْرَارٌ, pobožan

بَرٌّ, pl. بُرُودٌ, kopno

بِرٌّ dobročinstvo, dobro
djelo

بُرٌّ pšenica

بُرٌّ = بُرٌّ ozdraviti

بُرْجٌ, pl. أَبْرَاجٌ, zvijezde

بُرْدٌ = بُرْدٌ strugati

بُرْدٌ studen, hladan

بُرْدٌ, pl. بُرُودٌ, ogrtač

بُرْسِيمٌ djetelina

بُرُوزٌ = بُرُوزٌ pojaviti se,
pokazati se

بُرُقٌ, pl. بُرُوقٌ, svjetlica

بُرُقٌ, pl. بَرَاقِعٌ, veo

بَرَكَاتٌ, pl. بَرَكَاتٌ blagoslov,
napredak, sreća

بَضْعَةٌ

بُرُوكٌ = بُرُوكٌ podaviti noge
i leći (deva)بَرِيٌّ poljski, pustinjski,
kopneni

بَرِيَّةٌ, pl. بَرَائِيَا, stvorenje, svijet

بَرِيَّةٌ, pl. بَرَائِيٌ, pustinja, polje

بَرِيدٌ pošta; 12 milja

بَرِيقٌ blistanje, sjaj

بَزٌّ = بَزٌّ opljačkati

بَسَائِطٌ, s. بَسِيطٌ, ravnice

بُسْتَانٌ, pl. بَسَائِطٍ, vrt

بَسَطٌ = بَسَطٌ prostrijeti

بَسِيطٌ, pl. بَسَائِطٌ, ravan, ravnina

بَشَرٌ čovjek, ljudi, svijet

بَشَرٌ = بَشَرٌ obradovati

بَشَرِيٌّ Blago vama!

بَصَائِرٌ, s. بَصِيرَةٌ, pouke, uvi-
davnostiبَصَرٌ = بَصَرٌ (بِ) ugledati,
opaziti, vidjeti

بَصَرٌ, pl. أَبْصَارٌ, vid; oko

بَصِيرَةٌ, pl. بَصَائِرٌ, pouka, uvi-
davnostبَضْعٌ (za m. r. بَضْعَةٌ) nekoliko
(od 3—9)بَضْعَةٌ, pl. بَضْعٌ, komad
mesa

بَطَالَةٌ

بَطَالَةٌ nerad, lijenost

بَطْلٌ, pl. أَبْطَالٌ, hrabar

بَطْنٌ, pl. أَبْطَانٌ, trbuh,
utroba, unutrašnjostبَعَثَ - بَعَثَ opremiti,
poslati; proživiti

بَعْدٌ poslije

بُعْدٌ - بُعْدٌ biti daleko

بَعِيدٌ, pl. بُعْدَاءٌ, dalek

بَعِيرٌ, pl. بُعْرَانٌ, deva

بَعْضٌ neki

بَعْضُ الشُّعْرَاءِ neki pjesnik, pjesnici

بَعْضُ النَّاسِ neki čovjek, ljudi

بَغْدَادٌ Bagdad

بُغْضٌ, بَغْضَاءٌ mržnja

بَغِيضٌ omražen

بَغَى - بَغَى činiti nepravdu

بَغِيَ - بَغَى tražiti

بَقِيَ - بَقِيَ ostati

بَقَاعٌ, s. بُقْعَةٌ, krajevi,
dijelovi zemlje

بَقَرٌ zb. im. goveče

بَقَرَةٌ, pl. بَقَرَاتٌ, krava;
govečeبُقْعَةٌ, pl. بَقَاعٌ, kraj, dio
zemlje

بَقِيَّةٌ, pl. بَقَايَا, ostatak

بُلُوغٌ

بَكَى (على) - بَكَى plakati
za nečim

بَكَى (من) plakati na nešto

بَكَرَةٌ, pl. بَكَرَاتٌ, kolo

بِكَمْ pošto?

بِكَمْ دِينَارٍ za koliko zlatnika?

بُكَرٌ - بُكَورٌ podraniti,
pristupiti

بَلٌ nego

بَلَا bez

بَلَاءٌ - بَلَاءٌ kušati; staviti
na iskušenje

بَلَاءٌ briga; iskušenje

بَلَادٌ, s. بِلْدٌ, gradovi;
zemljeبَلَّاطٌ, pl. بَلَّاطَاتٌ, pločnik;
trijem

بَلَاغَةٌ jasnoća govora

بَلَدَةٌ, بَلَدٌ, pl. بِلْدَانٌ, grad;
zemlja

بَلَدَةُ الْمُسْلِمِينَ islamski grad

بَلَغَ - بَلَغَ žderati, pro-
ždrijetiبُلَغَاءٌ, s. بُلَيْغٌ, dobri govor-
niciبُلْغَارٌ ime mjesta u Rusiji
(današnji Kazan)

بِلْغَرَادٌ Beograd

بُلُوغٌ - بُلَغٌ postići, stići,
doći, saznati

يَلِدُ

- يَلِدُ glup, ograničen
 بَلِغٌ, pl. بُلَغَاءُ, dobar go-
 vornik
 لَى da
 لَى - لَى istruhnuti
 بَلِيَّةٌ, pl. بَلَايَا, nesreća
 بَنَاءٌ = بَنَى praviti, graditi
 بِنَاءٌ, pl. أَبْنِيَّةٌ, zgrada,
 građevina
 بَنَادِقَةٌ Venecijanci
 بَنَانَةٌ, zb. im. بَنَانٌ, jagodica
 prsta; prst
 بِنْتٌ, pl. بَنَاتٌ, kći
 بِنْتُ الْكَرَمِ vino
 بِنَجْوَةٍ postrance
 بِنَفْسِهِ lično
 بَنُو أُمَيَّةٍ Umejjevići
 بَنُو الْعَبَّاسِ Abbasovići
 بَنَى, pl. بَنِيُونٌ, sinčić
 بَنِيَانٌ građevina
 بَنِيَّةٌ, pl. بَنَى, građevina
 بَنِيَّةُ الْكَلِمَةِ oblik riječi
 بَنِيَّةٌ, pl. بَنِيَّاتٌ, kćerka
 بَوَّابٌ vratar, podvornik
 بَوَادٍ الْبَوَادِي, s. بَادِيَّةٌ, pustinje
 بَوَّاحٌ (إِلَى) otkriti,
 kazati

بُيُوتٌ

- بُوسَنَةٌ Bosna
 بُوسَنَوِيٌّ Bošnjak, Bosanac
 بَهْجَةٌ ljepota, svježina
 بَهْرٌ - بَهْرٌ zapanjiti,
 nadmašiti
 بَيَانٌ - بَانَ biti jasan
 الْبَيَانُ nauka o poređenju, me-
 tafori i metonimiji
 بَيْتٌ, pl. بُيُوتٌ, soba; kuća;
 stih
 بَيْتُوتَةٌ - بَاتٌ biti noću;
 prenočiti
 بَيْدٌ ali
 بَيْضٌ - بَاضٌ nositi jaja
 بَيْضٌ, s. أَبْيَضٌ, bijeli, bijele
 بَيْضَةٌ zb. im. بَيْضٌ, jaje
 بَيْطَرَةٌ - بَيْطَرٌ životinje liječiti,
 veterinarstvo
 بَيْعٌ - بَاعٌ prodati
 بَيْنٌ među
 بَيْنَ أَيْدِي, بَيْنَ يَدَيِ pred
 بَيْنٌ - بَانَ rastati se
 بَيْنٌ jasan
 بَيِّنَةٌ, pl. بَيِّنَاتٌ, dokaz
 بَيْنًا - بَيْنًا dok
 بَيْتٌ, s. بَيْتٌ, sobe; kuće;

ت

ت

- تَ tako mi (uz riječ اللهُ)
 تَا ova
 تَابُ تَوْبَةٌ pokajati se
 تَاكَ ta
 تَالَهُ Tako mi Boga!
 تَامَرَ - تَامَرَ urotiti se protiv nekoga
 تَاجُ, pl. تِيْجَانُ kruna
 تَاجِرُ, pl. تِجَارُ trgovac
 تَارِيْخُ, pl. تَوَارِيْخُ era; istorija
 تَارِيْخُ الْاَدَبِ istorija književnosti
 تَاسِعُ الْاَسَاعِ deveti
 تَاسِعُ عَشَرَ devetnaesti
 تَامُ potpun
 تَامِرُ koji ima datula
 تَأَثَّرَ (فِي) - تَأَثَّرَ djelovati
 تَأَخَّرَ - تَأَخَّرَ odgoditi
 تَأَدَّبَ (مَعَ) - تَأَدَّبَ pristojno se držati
 تَأَدَّبَ izobrazba, uljudnost prema nekome
 تَأْدِيبُ - تَأْدِيبُ uzgajati
 تَأْدِيَةٌ - تَأْدِيَةٌ predati, izručiti; dovesti
 تَأْذِنُ - تَأْذِنُ oglasiti; proučiti ezan

تَبِعَ

- تَأْسَسَ - تَأْسَسَ osnovati, utemeljiti
 تَأَكَّدَ - تَأَكَّدَ pojačati
 تَأَلَّمَ (مِنْ) - تَأَلَّمَ mučiti se, osjećati bol
 تَأَلَّفَ - تَأَلَّفَ sastaviti, napisati
 تَأَمَّرَ - تَأَمَّرَ savjetovati se
 تَأَمَّلَ - تَأَمَّلَ promisliti, promatrati
 تَأَيَّدَ - تَأَيَّدَ postaviti za-povjednikom, postaviti poglavara
 تَأَمَّنَ - تَأَمَّنَ govoriti آمِنَ (Uslišaj!); osigurati
 تَأَنَّنَ - تَأَنَّنَ raditi polagano i promišljeno
 تَأَوَّلَ - تَأَوَّلَ tumačiti
 تَبَّ - تَبَّ propasti, upropastiti
 تَبَّاهُ Propao! Proklet bio!
 تَبَادَّرَ - تَبَادَّرَ natjecati se
 تَبَاعَدَ - تَبَاعَدَ udaljiti se
 تَبَاغَضَ - تَبَاغَضَ mrziti jedan drugoga
 تَبَدَّلَ - تَبَدَّلَ mijenjati se
 تَبَرَّأَ - تَبَرَّأَ proglasiti nevinini
 تَبَعَ - تَبَعَ slijediti
 تَبَعَ, pl. اتَّبَعَ, pristasa

تَبْلِغٌ

- تَبْلِغٌ - بَلَّغَ priopćiti, javiti
 تَبْنٌ, s. تَبْنَةٌ, slama
 تَبَنَّى - تَبَنَّى posiniti
 تَبَنَّةٌ, zb. im. تَبْنٌ, slamka
 تَبَيَّضَ - بَيَّضَ učiniti svijetlim
 تَبَيَّنَ - بَيَّنَ objasniti, razjasniti, protumačiti
 تَبَيَّنَ - تَبَيَّنَ dovršiti, svršiti
 تَبَيَّنَ - تَبَيَّنَ zarobiti
 تَبَايَعُوا - تَبَايَعُوا oklijevati
 تَبَايَعُوا, s. تَبَايَعُوا, trgovci
 تَبَدَّلَ - جَدَّدَ obnoviti, popraviti
 تَبَجَّرَ - جَرَّبَ kušati
 تَبَخَّصَ - جَصَّصَ olijepiti, okrečiti
 تَبَجَّلَ - جَبَّلَ pokazati se
 تَبَجَّلَ - جَبَّلَ ogrnuti se ogrtačem
 تَبَجَّلَ - جَلَّ ugraditi, izbrisati mrlje
 تَبَجَّرَ - جَوَّرَ obući čarape
 تَبَايَعُوا - تَبَايَعُوا zavidjeti jedan drugom
 تَبَيَّنَ - جَدَّدَ odobravati
 تَبَتَّ - تَبَتَّ pod
 تَبَدَّدَ - تَبَدَّدَ natjecati se, takmičiti se

تَخْفِيفٌ

- تَخَدَّثَ - حَدَّثَ govoriti, pričati
 تَخَدَّثَ - حَدَّثَ pričati, kazivati
 تَخَدَّدَ - حَدَّدَ ograničiti, odrediti
 تَخَذَّرَ - حَدَّرَ opomenuti, upozoriti
 تَخَوَّرَ - حَرَّرَ pisati, osloboditi
 تَخَوَّرَ - حَرَّرَ pismen
 تَخَوَّفَ - حَرَّفَ izmijeniti, iskriviti
 تَخَوَّكَ - حَرَّكَ pokrenuti, maknuti
 تَخَوَّمَ - حَرَّمَ (على) sačuvati
 تَخَصَّلَ - حَصَّلَ sticati
 تَخَصَّنَ - حَصَّنَ učvrstiti
 تَخَضَّضَ - حَضَّضَ poticati
 تَخَطَّمَ - حَطَّمَ zdrobiti, zgnječiti
 تَخَفَّقَ - حَقَّقَ ustanoviti (se)
 تَخَفَّقَ - حَقَّقَ ustanoviti
 تَخَلَّفَ - حَلَفَ zaklinjati, tražiti da se zakune
 تَخَوَّلَ - حَوَّلَ premjestiti (se); okrenuti
 تَخَرَّجَ - خَرَّجَ svršiti nauke, absolvirati
 تَخَطَّأَ - خَطَّأَ osuditi, pripisati nekome grešku
 تَخَطَّفَ - خَطَّفَ zgrabiti
 تَخَفَّفَ - خَفَّفَ (عن) olakšati

تَجَلَّى

- تَجَلَّى (عن) - proći se, okaniti se
 تَجَلَّصَ - spasiti se
 تَجَلَّلَ - nešto staviti između nečega
 تَجَلَّى (عن) - pustiti
 تَجَلَّصَ - spasiti
 تَجَلَّفَ - ostaviti iza sebe
 تَجَيَّرَ - izabrati
 تَجَيَّرَ - dati nekome da bira
 تَجَيَّلَ (إلى) - činiti se, pričinjati se
 تَدَاوَرَ - raditi jedan protiv drugoga; ne slagati se, razmimo-ilaziti se
 تَدَاوَرَ - zaduživati se međusobno
 تَدَبَّرَ - razmišljati
 تَدَبَّرَ - snovati, rasporediti, prirediti, iznaći
 تَدَبَّرَ - raspored
 تَدَثَّرَ - zamotati se
 تَدَخَّرَ - valjati se
 تَدَرَّسَ - predavati
 تَدَوَّنَ - sabrati
 تَدَيَّجَ - klati; poklati
 تَذَكَّرَ - sjetiti se

نُسَاعَ

- نُسَاعَ, pl. أَنْتَرَبَةٌ, zemlja
 تَرَاخَى - udaljiti se, izostati
 تَرَاضَى - međusobno se zadovoljiti
 تَرَكَ - Ostavil
 تَرْتَبَ - rasporediti;
 تَرْتَبَ - raspored
 تَرْمَانٌ - tumač
 تَرْجَمَ - prevesti
 تَرْحَبَ - pozdraviti sa »merhaba« t. j. nek ti je udobno
 تَرْصَعَ - ukrasiti
 تَرْغَبَ - hrabriti, poticati
 تَرَكَ - ostaviti; propustiti
 تَرَكَبَ - sastaviti, složiti
 تَرَهَوْكَ - ponosno ići
 تَرَكَمَ - očistiti
 تَرَوَّجَ - uzeti za ženu, oženiti se, vjenčati
 تَرَوَّجَ - oženiti
 تَرَبَّنَ - gizdati se
 تَرَبَّنَ - okitati, nagizdati
 تَسَاوَلَ - raspitivati se
 تَسَابَقَ - natjecati se u trčanju
 نُسَاعَ - po devet

تَسْبِيحٌ

- تَسْبِيحٌ - سَبَّحَ slaviti (Boga)
 تَسْبِيحَةٌ - سَخَى napraviti da-
 režljivim
 تِسْعٌ, pl. أُنْسَاعٌ, devetina
 تِسْعٌ devet za ž. r.
 تِسْعَةٌ devet za m. r.
 تِسْعَ عَشْرَةَ devetnaest za ž. r.
 تِسْعَةَ عَشَرَ devetnaest za m. r.
 تِسْعُمِائَةَ devet stotina
 تِسْعُونَ devedeset
 تَسْفِيهِ - سَفَّهَ osuditi, smatrati
 glupim
 تَسْفِيفٌ - سَفَّفَ natkriti
 تَسْكِيَةٌ - سَكَّتَ umiriti, ušutkati
 تَسْلُوقٌ - تَسَلَّقَ leći nauznak
 تَسْلِيْطٌ - سَلَّطَ napustiti, ovlastiti
 تَسْلِيمٌ - سَلَّمَ reći na kraju
 klanjanja:
 اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ
 تَسْلِيمٌ - سَلَّمَ (إِلَى) predati
 - سَلَّمَ (عَلَى) pozdraviti
 تَسْلِيَةٌ - سَلَّى tješiti
 تَسْمِيَةٌ - سَمَّى nadjeti ime,
 imenovati, nazvati
 تَسْمِيْعٌ - سَمِعَ kazivati, pre-
 davati
 تَسْمِيْنٌ - سَمَّنَ ugojiti, utoviti
 تَسْوِيْدٌ - سَوَّدَ ocrniti, pocrniti

تَصْلِيْبٌ

- تَسْيِرٌ - سَيَّرَ poslati
 تَشَاوُمٌ - تَشَاءَمَ zlo slutiti
 تَشَاجُرٌ - تَشَاَجَرَ svađati se,
 čerupati se
 تَشَارَكَ - تَشَارَكَ združiti se,
 udružiti se
 تَشَاوَرٌ - تَشَاوَرَ dogovoriti se
 تَشْتِيْتُ - تَشَّتَ raspršiti, rasuti
 تَشَجُّعٌ - تَشَجَّعَ junačiti se
 تَشْدُقٌ - تَشَدَّقَ mnogo govo-
 riti, prenemagati se
 تَشْدِيْدٌ - تَشَدَّدَ pojačati, podvo-
 stručiti
 تَشْرِيفٌ - تَشَرَّفَ počastiti
 تَشِيْطٌ - تَشِيْطَنَ poštati kao
 vrag
 تَشْيِبٌ - تَشَيَّبَ ostariti, obije-
 liti nekoga
 تَشْيِيْدٌ - تَشَيَّدَ sagraditi,
 učvrstiti, oblijepiti
 تَصَارُعٌ - تَصَارَعَ hrvati se
 تَصَالُحٌ - تَصَالَحَ izmiriti se
 تَصَانِيْفٌ, s. تَصْنِيْفٌ djela (pisana)
 تَصَدَّى - تَصَدَّى istupiti,
 istaknuti se
 تَصَدِّقٌ - تَصَدَّقَ vjerovati,
 potvrditi
 تَصْنِيْدٌ - تَصَدَّدَ dignuti (pogled)
 gledati na čovjeka
 تَصْنِيْعٌ - تَصَنَّعَ obložiti
 تَصْلِيْبٌ - صَلَّبَ objesiti, razapeti

تَصَلِّيَةٌ

- تَصَلِّيَةٌ - صَلَّيَ klanjati; zaželjati Božju milost Njegovu Poslaniku
- تَصَمَّمَ - صَمَّمْ odlučiti
- تَصَنَّفَ - صَنَّفَ sastaviti, pisati djelo
- تَصْنِيفٌ, pl. تَصَانِيفٌ, djelo (pisano)
- تَصَوَّرَ - صَوَّرَ spustiti, obratiti (pogled), gledati niz čovjeka
- تَصَوَّرَ - صَوَّرَ slikati
- تَصَيَّدَ - صَيَّدَ uloviti
- تَضَرَّبَ - ضَرَبَ mnogo tući
- تَضَمَّنَ - ضَمَّنَ zauzimati
- تَضَيَّعَ - ضَيَّعَ izgubiti, potrošiti, propustiti
- تَطَرَّفَ (إِلَى) - طَرَفَ doći, doprijeti
- تَطَفَّلَ - طَفَّلَ nametati se, ići nepozvan na gozbu
- تَطَوَّعَ - طَوَّعَ činiti nešto dobrovoljno
- تَطَوَّفَ - طَوَّفَ obilaziti
- تَطَهَّرَ - طَهَّرَ očistiti se
- تَطَهَّرَ - طَهَّرَ očistiti
- تَطَاهَّرَ - طَاهَّرَ pokazivati se, potpomagati se
- تَطَاوَلَ - طَاوَلَ dokučiti, izvršiti, baviti se nečim
- تَعَالَى Dodi!

تَعْلِيمٌ

- تَعَالَى - تَعَالَى biti visok
- تَعَالَى Uzvišeni, Previšnji
- تَعَامَى - تَعَامَى praviti se slijepim
- تَعَاوَنَ - تَعَاوَنَ potpomagati se
- تَعَبٌ, pl. أَتْعَابٌ, trud, umor
- تَعَبَّرَ - عَبَّرَ izraziti, iskazati
- تَعَثَّرَ - تَعَثَّرَ posrnuti, spotaknuti se
- تَعَجَّبَ - تَعَجَّبَ čuditi se
- تَعَجَّلَ - عَجَلَ hitjeti s nečim
- تَعَدَّى - تَعَدَّى prestupiti; činiti nasilje; biti prelazan (glagol)
- تَعَذَّبَ - عَذَّبَ kazniti, mučiti
- تَعَرَّفَ, pl. تَعَرِيفَاتٌ, definicija
- تَعَسَّرَ - عَسَّرَ otežcati
- تَعَسَّلَ - عَسَلَ spravljati med
- تَعَظَّمَ - عَظَّمَ poštovati, veličati
- تَعَفَّفَ - تَعَفَّفَ čednost, poštenje
- تَعَلَّقَ - تَعَلَّقَ objesiti se
- تَعَلَّمَ - تَعَلَّمَ poučavati se, učiti
- تَعَلَّمَ Znaj! Uči!
- تَعَلَّقَ - عَلَّقَ objesiti
- تَعَلَّمَ - عَلَّمَ poučavati

تَعَمَّدُ

تَعَمَّدُ - تَعَمَّدَ namjeravati,
htjeti

تَسْمِيَةً - تَسَمَّى oslijepiti nekoga

تَعَوَّضَ - تَعَوَّضَ zamijeniti,
naknaditi

تَعْوِضَ - عَوَّضَ naknaditi

تَتَأَفَّلُ - تَتَأَفَّلَ praviti se nevješt

تَنْطِيطُهُ - غَطَّى pokriti

تَغْلِقُ - غَلَقَ pozatvarati

تَغْيَرُ - تَغْيَرُ mijenjati se

تَغْيَرُ مِنْ غَيْرِ تَغْيَرٍ bez promjene

تَغْيِبُ - غَبَّ udaljiti,
otstraniti

تَغْيِيرُ - غَيَّرَ mijenjati

تُفَاحُ zb. im, s. تُفَاحَةٌ, jabuke

تُفَاحَةٌ, pl. تُفَاحِيحُ, jabuka

تُفَاحِيحُ, s. تُفَاحَةٌ, jabuke

تَفَانٍ - تَفَانَى zatirati se,
gložiti se

تَفَاهُمُ - تَفَاهَمَ sporazumjeti se

تَفْتِيشُ - فَتَشَ istraživati,
pretražiti, prekopati

تَفْجِيعُ - فَجَعَ ucvijeliti

تَفْرَعُ - تَفَرَّعَ granati se

تَفْرِيجُ - فَرَّجَ obradovati

تَفَرُّقُ - تَفَرَّقَ razići se,
raspršiti se

تَفْرِيقُ - فَرَّقَ rastavlјati

تَقَفَّ

تَقْضُلُ - تَقْضَلَ izvolјeti

تَفْضِيلُ - فَضَّلَ odlikovati, pret-
postaviti, promaknuti

تَقَدُّدُ - تَقَدَّدَ ispitivati
pregledati

تَفَكَّرُ - تَفَكَّرَ razmišljati

تَفَكِيرُ - فَكَّرَ promisliti

تَفَلْسُفُ - تَفَلَّسَ praviti se
filozofom

تَفْوِضُ - فَوَّضَ prepustiti

تَفْهِقُ - تَفْهَقَ oholiti se;
mnogo govoriti

تَقَابُلُ - تَقَابَلَ susretati se

تُقَاةُ (وَقَى) čuvanje,
pobožnost

تَقَاتُلُ - تَقَاتَلَ boriti se me-
đusobno, potući se,
zaratovati

تَقَارُبُ - تَقَارَبَ biti u blizu

تَقْبِيحُ - قَبَّحَ učiniti ružnim,
osramotiti

تَقَدُّمُ - تَقَدَّمَ pristupiti;
napredovati; prethoditi
nečemu; prednost

تَقْدِيرُ - قَدَّرَ odrediti, cijeniti

تَقْدِيمُ - قَدَّمَ ponuditi, staviti
pred nekoga, dovesti

تَقْرِيرُ - قَرَّرَ učvrstiti, potvrditi

تَقْطِيعُ - قَطَعَ isjeći; skandirati

تَقْفٍ - تَقَى slijediti po tragu

تَعَاوُلُ

- تَعَاوُلُ - تَعَاوَلَ pregovarati
 تَقَهَّرَ - تَقَهَّرَ povratiti se
 natrag
 تَقُولُ - تَقُولُ reći na nekoga
 nešto
 تَقْوَى čuvanje, pobožnost,
 bogobožnost
 تَقْوِيلُ - تَقْوِيلُ prisiliti da rekne
 تَقِيّ, pl. أَتْقِيَاء bogobožan,
 pobožan
 تَكَاثَبَ - تَكَاثَبَ dopisivati se
 تَكَلَّمَ - تَكَلَّمَ međusobno se
 razgovarati
 تَكَبَّرَ - تَكَبَّرَ oholiti se
 تَكْبِيرُ - تَكْبِيرُ reći: اللهُ أَكْبَرُ
 (Bog je najveći)
 تَكْنِيبُ - تَكْنِيبُ poučavati ne-
 koga pisati
 تَكْنِيفُ mnoštvo
 تَكْذِيبُ - تَكْذِيبُ smatrati laž-
 nim, ne vjerovati;
 demantovati
 تَكَرَّرَ - تَكَرَّرَ ponoviti
 تَكْرُمُ plemenitost
 تَكْرِيمُ - تَكْرِيمُ počastiti,
 odlikovati
 تَكْسِيرُ - تَكْسِيرُ porazbijati
 تَكْلُمُ - تَكْلُمُ govoriti
 تَكْلِيمُ - تَكْلِيمُ govoriti,
 razgovarati

تَغْزِيقُ

- تَكَنَّى - تَكَنَّى uzeti sebi
 primenak
 تَلَّ, pl. تَلُّوْلُ, brežuljak
 تَلَاوَةٌ - تَلَاوَةٌ čitati
 تَلَّوَلُ - تَلَّوَلُ blistati se,
 preljevati se
 تَلَقَّى - تَلَقَّى sresti, dočeka-
 ti, primiti
 تَلَفَاءُ prema
 تَلَقَّبَ - تَلَقَّبَ prozvati
 تَلَكَّ onā
 تَلَوْنُ - تَلَوْنُ obojiti
 تَلْمِيزُ - تَلْمِيزُ napraviti blagim
 تَلَامُضٌ - تَلَامُضٌ praviti se
 bolestan
 تَلَاوَتٌ - تَلَاوَتٌ praviti se
 mrtvim
 تَلَادٌ - تَلَادٌ rastezati se
 تَلْتَعٌ - تَلْتَعٌ uživati
 تَلْمِيزٌ - تَلْمِيزٌ pretstaviti,
 prikazati
 تَمَدُّدٌ - تَمَدُّدٌ pružiti se
 تَمْدِيدٌ - تَمْدِيدٌ pružiti
 تَمْرٌ zb. im. s. تَمْرَةٌ, datule
 تَمْرَةٌ zb. im. تَمْرٌ, datula
 تَمَرَّدٌ - تَمَرَّدٌ biti obijestan
 تَمَرِّغٌ - تَمَرِّغٌ trti lice o zemlju
 تَمَزَّقَ - تَمَزَّقَ istrgati

تَمَسَّكَ

- تَمَسَّكَ - تَمَسَّكَ držati se
nečega
تَمَلَّقَ - تَمَلَّقَ laskati
تَمَنَّ - تَمَنَّ željeti
تَمَيَّزَ - تَمَيَّزَ razlikovati;
smisliti
تَمَنَّى - تَمَنَّى prosipati se
تَمَاجَ - تَمَاجَ sašaptavati se
تَمَاجَشَ - تَمَاجَشَ nadmetati se u
kupoprodaji
تَمَارَعَ - تَمَارَعَ svađati se,
prepirati se
تَمَاصَرَ - تَمَاصَرَ potpomagati se
تَمَافَسَ (ف) - تَمَافَسَ natjecati se
تَمَافَ - تَمَافَ praviti se da
spava
تَمَافَ - تَمَافَ praviti se Božjim
poslanikom
تَمَافَ (ع) - تَمَافَ upozoriti
تَمَافَ - تَمَافَ spasiti, izbaviti
تَمَافَ - تَمَافَ ukrasiti
تَمَافَ (ع) - تَمَافَ kloniti se
nečega, povući se
تَمَافَ - تَمَافَ silaziti
تَمَافَ - تَمَافَ postaviti; spustiti;
objaviti
تَمَافَ - تَمَافَ pokrstiti se
تَمَافَ - تَمَافَ raspoloviti
تَمَافَ - تَمَافَ naslagati

تَوَصَّلَ

- تَنَظَّمَ - تَنَظَّمَ srediti, rasporediti
تَنَفَّسَ - تَنَفَّسَ uzdahnuti
تَنَفَّذَ - تَنَفَّذَ provesti
تَنَقَّبَ - تَنَقَّبَ istražiti, ispitati
تَوَاتَرَ - تَوَاتَرَ prenošenje vi-
jesti preko velikog
broja ljudi
تَوَاصَلَ - تَوَاصَلَ spojiti se
تَوَاضَعَ - تَوَاضَعَ biti čedan,
skroman
تَوَاعَدَ - تَوَاعَدَ ugovoriti, spo-
razumjeti se
تَوَالَى - تَوَالَى slijediti, jedan
za drugim dolaziti
تَوَابَ - تَوَابَ pokajati se
تَوَجَّهَ (إِلَى) - تَوَجَّهَ upraviti;
krenuti
تَوَجَّهَ (إِلَى) - تَوَجَّهَ upraviti,
poslati
تَوَسَّطَ - تَوَسَّطَ nalaziti se u
sredini; posredovati
تَوَسَّعَ - تَوَسَّعَ širiti se
تَوَسَّعَ - تَوَسَّعَ proširiti
تَوَسَّعَ - تَوَسَّعَ proširiti
تَوَشَّحَ - تَوَشَّحَ obući, ogrnuti se
تَوَصَّلَ - تَوَصَّلَ uvlačiti se ne-
kome; doći do nečega,
postići
تَوَصَّلَ - تَوَصَّلَ dobro spojiti

تَوْصِيَةٌ

- تَوْصِيَةٌ - preporučiti; oporučiti
 تَوْضُوءٌ - umiti se, uzeti abdest
 تَوْضُوءٌ vjersko čišćenje
 تَوْقَرٌ - biti obilno
 تَوْفِيٌّ preminuo je
 تَوْفِيرٌ - umnožiti; uštediti
 تَوْفِيقٌ - uputiti, omogućiti da uspije
 تَوْقِرٌ - poštovati
 تَوْكَلٌ - osloniti se
 تَوْكِيلٌ - postaviti nekoga za nešto, povjeriti
 تَوَلَّى - upravljati, vršiti

تَغَرُّ

- تَوَلَّى - okrenuti se, okrenuti leđa, otići; postaviti nekoga za nešto
 تَوَ ova
 تَهْدَمٌ - srušiti se
 تَهْدِيدٌ - prijetiti
 تَهْشِيمٌ - smrskati, zdrobiti
 تَعَوَّدٌ - požidovati se
 تَهَيَّ ova
 تَهَيَّأٌ - pripremiti
 تَهَيَّ ova
 تَهْجَانٌ, s. تَاجٌ, krune
 تَهْسٌ, pl. تَهْسٌ, jarac
 تَهْسِيرٌ - olakšati

ث

- ثَابِتٌ stalan
 ثَالِثٌ, ثَالِثٌ treći
 ثَالِثُ عَشَرَ trinaesti
 الثَّامِنُ osmi
 الثَّامِنُ عَشَرَ osamnaesti
 الثَّانِيٌ drugi
 الثَّانِي عَشَرَ dvanaesti
 الثَّوَانِي, ثَوَانٍ, pl. ثَوَانِيَّةٌ, sekunda
 ثَارٌ osveta
 ثَبَتَ ثَبُوتٌ biti, postojati; biti dokazan

- ثَبَتَ (على) biti stalan na nečem
 ثُبُورٌ propast
 ثَرَاءٌ bogatstvo
 ثَرْتَارُونٌ, pl. ثَرْتَارٌ, brbljavac
 ثَرَى zemlja
 ثُعْبَانٌ, s. ثَمَائِيٌّ, zmije
 ثَعْلَبٌ, s. ثَعْلَبٌ, lisice
 ثَعْلَابِيٌّ, pl. ثَعْلَابٌ, zmija
 ثَعْلَابٌ, pl. ثَعْلَابٌ, lisica
 ثَعْمُورٌ, pl. ثَعْمُورٌ, granica; pogranična tvrđava; klanac

ثَغَاتُ

ثَغَاتُ, s. ثَغِيَّةُ, vjerni, pouzdati

ثَغِيَّةُ وثَقِيٌّ (ث) - pouzdati se

ثَغِيَّةُ, pl. ثَغَاتُ, vjerodostojan, pouzdan

ثَغِلُّ ثَغِلُّ (عَلَى) - biti teško

ثَغِلُّ težina

ثَغِيلٌ težak, teško

تَكَلَّفَكَ أُمُّكَ Izgubila te majka, t. j. ne bilo te!

ثُلُثٌ, pl. أَثْلَاثٌ, trećina

ثُلَاثٌ po tri

ثَلَاثٌ, ثَلَاثَةٌ tri

ثَلَاثَ عَشْرَةَ, ثَلَاثَةُ عَشْرٍ trinaest

ثَلَاثُمِائَةٍ tri stotine

ثَلَاثَةُ آلَافٍ tri milijuna

ثَلَاثُونَ trideset

ثَلَجٌ zb. im., pl. ثُلُوجٌ, snijeg

ثُمَّ, ثَمَّةٌ tu, tamo

ثُمَّ zatim

جَامِعُ

جَمْرٌ, s. جَمَرٌ, plodovi

جَمَانِيَّةٌ, جَمَانٍ osam

جَمَانٍ po osam

جَمَانِيَّةٌ عَشْرَةٌ }
جَمَانِيَّةٌ عَشْرٌ } osamnaest

جَمَانٍ وَعِشْرُونَ }
جَمَانِيَّةٌ وَعِشْرُونَ } dvadeset i osam

جَمَانُونَ osamdeset

جَمَانٌ, pl. أَجْمَانٌ, protuvrijednost

جَمَانٌ, pl. أَجْمَانٌ osmina

جَمِينٌ, pl. جَمَانٌ skupocjen

جَمَانٌ hvala

جَمَانٌ po dva

جَمَانٌ dvije

جَمَانٌ - جَمَانٌ saviti, previti

جَمَانٌ, pl. أَثْوَابٌ, odjeća

جَمَانٌ, pl. ثِيرَانٌ, vo, bik

جَمَانٌ arapsko pleme Semud

ج

جَائِزٌ dozvoljen

جَائِعٌ, pl. جَمَاعٌ, gladan

جَارٌ, pl. جِيرَانٌ, susjed

جَارِحَةٌ, pl. جَوَارِحُ, ud, dio tijela

جَارِيَّةٌ, pl. جَارِيَّاتٌ, tekuća; djevojka; robinja

جَاعِلٌ, pl. جَاعِلُونَ, koji čini, stvoritelji

جَالِسٌ sjedeći

جَامِعٌ, pl. جَوَامِعُ, džamija

جَامِعَةٌ

- جَامِعَةٌ, pl. جَامِعَاتُ, univerza
 جَانِبُ, pl. جَوَانِبُ strana, kraj
 جَاهُ čast
 جَاهِلُ, pl. جُهَلَاءُ, neznalica
 جُبُ, pl. أَجَابُ, duboka jama, bunar
 جِبَةٌ prostrana haljina koja se na odijelo oblači, džuba
 جُبْنَةٌ zb. im. جُبْنُ, sir
 جِبَارُ, pl. جِبَارَةٌ, silnik; Silni (Bog)
 جِبَالُ, s. جَبَلُ, brda, planine
 جِيَانُ strašiv
 جِبَلُ, pl. جِبَالُ, brdo, planina
 جِبْهَةٌ, pl. جِبَاهُ, lice
 جُبَيْلُ, pl. جُبَيْلَاتُ, brdašce, brdeljak
 جُثَّةُ, pl. جُثَثُ, tijelo
 جِغَشُ, pl. جِغَاشُ, magare
 جُحُودُ جَحَدٌ - nijekati, poricati
 جَدُّ, pl. أَجْدَادُ, djed
 جَدُّ جَدٌّ trudit se, nastojati
 جَدُّ marljivost
 جَدًّا jako
 جِدَارُ, pl. جُدُرُ, zid
 جُدْرَانُ, s. جَدْرُ, zidovi

جَزَى

- جُدُودُ, pl. جَدُّ, djedovi, preci
 جَدْوَى korist
 جَدْيُ, pl. أَجْدٍ, jare
 جَدِيدُ, pl. جُدُدُ, nov
 جَذَبُ - تَغْلِيْتُ, privlačiti
 جَذْعُ, pl. جُدُوعُ, deblo
 جَذْعُ, s. جَذْعُ, deblo
 جَرُّ - تَغْلِيْتُ, vući
 جَرُّ genitiv
 جَرَادَةٌ zb. im. جَرَادُ, skakavac
 جِرَاحَاتُ, pl. جِرَاحَةٌ, rana
 جُرْأَةٌ smjelost, odvažnost
 جِرَّةُ, pl. جَرٌّ, zemljani sud za vodu, lonac
 جَرَحَ - رَانِيْتُ raniti
 جُرُوحُ, pl. جُرْحٌ, rana
 جُرْزَةٌ, pl. جُرَزٌ, breme
 جَرِيَانُ - جَرَى teći, trčati, ići, dogadati se
 جَرِيْحُ, pl. جَرَحَى, ranjen
 جَرِيدَةٌ, s. جَرِيدَةٌ, grane od palme
 جَرِيدَةٌ zb. im., pl. جَرَايِدُ, novina
 جَزَى - جَزَا platiti, nagraditi
 جَزَى (عن) naknaditi
 الْجَزَائِرُ Alžir

جَزَارٌ

جَزَارٌ mesar

جُزْءٌ, pl. أَجْزَاءٌ, dio

جَزْرٌ osjeka

جَزْمٌ skraćeni način
imperfektaجَزِيرَةٌ, pl. جَزَائِرٌ, ostrvo;
poluostrvoجَسَّ جَسَّ جَسَّ ispitivati, pipati
(bilo)

جَسَدٌ, pl. أَجْسَادٌ, tijelo

جَسَارَةٌ جَسَرَ جَسَرَ usuditi se

جِسْمٌ, pl. أَجْسَامٌ, tijelo

جَسُورٌ smion, srčan

جَمَعِيَ što je s krečom zidano

جَعَلَ جَعَلَ جَعَلَ učiniti; početi

جَفَاءُ napuštanje, ostavljanje

جَفْنَةٌ, pl. جَفَنٌ, čanak; velika
ratna lađa

جَلَبَ جَلَبَ جَلَبَ dovesti privući

جَلَبَةٍ جَلَبَ جَلَبَ obući ogrtač

جَلَادٌ, pl. جَلَادٌ, krvnik, džellat

جُلَّاسٌ, s. جُلَّاسٌ, društvo

جَلَالَةٌ veličina, veličanstvo

جَلْدٌ, pl. أَجْلَادٌ, jak, snažan

جُلْدٌ, pl. جُلُودٌ, koža

جُلُوسٌ جَلَسَ جَلَسَ sjesti, sjediti

جَلِيدٌ led

جُلَسَاءُ, pl. جُلَّاسٌ, drug

جُنْدٌ

جَمٌ mnoštvo

جَمَادٌ, pl. جَمَادَاتٌ, anorgansko
bićeجُمَادَى الْأُولَى džumadel-ûla (5 mje-
sec u mjesečnoj go-
dini)جُمَادَى الْآخِرَةِ džumadel-ahire (6
mjesec u mjesečnoj
godini)

جَمَاعَةٌ skupina

جَمَاعَةٌ skupno, zajednički

جَمَالٌ ljepota

جَمَعَ جَمَعَ جَمَعَ sakupljati

جَمْعٌ, pl. مُجْمُوعٌ, skupina,
množina

جُمُعَةٌ, pl. مُجْمِعٌ, džuma; sedmica

جَمَلٌ, pl. جَمَالٌ, muška deva

جُمْلَةٌ, pl. جُمْلٌ, skup, nekoli-
cina; sve; rečenica

جَمِيعٌ svi, sve, skupa

جَمِيلٌ lijep

جَنَّ جَنَّ جَنَّ pokriti;
smrknuti se

جَنَاحٌ, pl. أَجْنِيعَةٌ, krilo

جَنَازَةٌ, pl. جَنَائِزٌ, mrtvac

جَنَائِيَةٌ جَنَّى جَنَّى zgriješiti

جُنُبٌ nečist

جَنَّةٌ, pl. جَنَّاتٌ, bašča; raj

جُنْدٌ zb. im., pl. جُنُودٌ, vojska

جُنْدِيّ

- جُنْدِيّ, zb. im. جُنْدُ, vojniak
 جُنُسُ, pl. أَجْنَسُ, rod, rasa
 جُنُوبُهُ južni
 جُنُودُ, pl. جُنْدُ, vojska
 جُنُونُ جُنَّ يَجُنُّ poludjeti
 جَنُوبِيُونُ Genovežani
 جَوُ, pl. أَجْوَاهُ, zrak, atmosfera, nebeski prostor, vrijeme
 جَوَابُ, pl. أَجْوِبَةٌ, odgovor
 جَوَادُ konj plemenite pasmine; darežljiv
 جَوَارُ susjedstvo
 جَوَانِبُ, s. جَانِبُ, strane
 جَوْبُ جَابَ يَجُوبُ proputovati; izdubiti, isklesati
 جُودُ darežljivost
 الْجُودِيُّ brdo kod Vanskog Jezera
 جَوْرُ جَارَ يَجَارُ činiti nepravdu
 جَوْرَبَةٌ - جَوْرَبُ obući čarape
 جَوْعُ جَاعَ يَجُوعُ ogladnjati
 جُوعُ glad
 جَوْفُ, pl. أَجْوَافُ, šupljina, unutrašnja
 جَوْفِيّ nutarnji
 جَوْهَرَةٌ - جَوْهَرُ okriti draguljima

جِيلٌ

- جَوْهَرَةٌ, pl. جَوَاهِرُ, dragulj
 جَوَى vatrena ljubav
 جِهَاتُ, s. جِهَةٌ, strane
 جِهَادُ boriti se, ratovati
 جِهَارًا javno
 جِهَاتُ, pl. جِهَةٌ, strana
 الْجِهَةُ الْمُوَارِيَةُ suprotna strana
 جَهْدٌ - جَهْدُ truditi se
 جِهْدُ, pl. جُهُودُ, trud
 جَهْرُ javnost
 جَهْلٌ - جَهْلٌ ne znati
 جَهْلَةٌ جِهَالَةٌ, جَهْلُ neznanje
 جَهْمٌ pakao
 جَهْلٌ neznan, neznanica
 جِهْرُ جِهْرُ krupna glasa
 جَيِّدٌ dobar
 جَيِّدًا dobro
 جَيِّدٌ da (u odobravanju)
 جَاءَ - جَاءَ doći
 جَاءَ (ب) donijeti, dovesti
 الْجَزِيرَةُ Džiza (ime mjesta kraj Kaira)
 جَيْشُ zb. im., pl. جُيُوشُ, vojska
 جَيْلٌ, pl. أَجْيَالٌ, pokoljenje, potomstvo, generacija

ح

حَائِطٌ

حَائِطٌ, pl. حِيطَانٌ, zid, ograda

حَاتِمٌ Hatim (ime čovjeka)

حَاجَةٌ, pl. حَاجَاتٌ, potreba, nužda, nevolja

حَاجٌ, pl. مُجَاجٌ hodočasnik, hadžija; hadži je (zb. im.)

الْحَادِي عَشَرَ jedanaesti

الْحَادِيَةَ عَشْرَةَ jedanaesta

الْحَادِي وَالْعِشْرُونَ dvadeset i prvi

حَارٌ vruć

حَارِسٌ, pl. حُرَّاسٌ, čuvar

حَايِدٌ, pl. حُصَادٌ, zavidnik

حَاشَا osim

حَاضِرٌ, pl. حَاضِرُونَ prisutan

حَافِرٌ, pl. حَوَافِرُ kopita

حَافِظٌ, pl. حُفَاطٌ, koji nešto napamet nauči; čuvar

حَاكِمٌ, pl. حُكَّامٌ, sudac

حَالٌ, pl. أَحْوَالٌ stanje

حَاثَةٌ, pl. حَالَاتٌ stanje

حَالِي sadanji, tekući

حَامِلٌ, pl. حَامِلَاتٌ, trudna žena

حُبٌ ljubav

حَبَالٌ, s. حَبْلٌ, užeta

حَبَدًا Dobar li je!

حَجَرٌ

حَبْرٌ, pl. حُبُورٌ, tinta

حَبَسَ - حَبَسَ zatvoriti; uva-kufiti

الْحَبَشُ Abesinija

حَبِطَ - حَبِطَ propasti; pokvariti se

حَبْلٌ, pl. حِبَالٌ, uže; svez

حَبْلُ الْمَوَدَّةِ veze ljubavi

حَبَلَى, pl. حُبْلِيَّاتٌ, trudna žena

حَبِيبٌ, pl. أَحِبَّاءٌ, miljenik, prijatelj

حَنَفٌ, pl. حُنُوفٌ, smrt

حَتَّى dok, do; čak

حَثٌّ - حَثٌّ hrabriti, poticati

حَجٌّ - حَجٌّ hodočastiti

حَجٌّ hodočašćenje

حَجَّاجٌ Hadždžadž (ime čovjeka)

حَاجٌ, s. حَاجٌ, hodočasnici

حَجَرٌ, s. حَجَرٌ, kamenje

حَجَرَةٌ مُرَبَّعَةٌ kockasto kamenje

حُجَّةٌ, pl. حُجَجٌ, dokaz

حَجَّةُ الْوَدَاعِ oprosní hadž

حَجَرٌ, s. حَجَرٌ, pl. أَحْجَارٌ, kamen

حَجَرٌ

- حَجْرٌ skrbništvo, zaštita
 حَجْرٌ prostor između Kabe i njenih temelja koje je postavio Ibrahim a. s.
 حَجْرَةٌ, pl. حُجُرٌ, حُجَرَاتٌ, soba
 حَجَلٌ ići svezanih nogu skakutajući
 حَجْمٌ, pl. حُجُومٌ, količina, veličina nekog tijela, zapremina
 حَدٌ, pl. حُدُودٌ, granica; šer. kazna
 حَدَادٌ, pl. حَدَادُونَ, kovač
 حُدُودٌ, s. حَدٌ, granice; šer. kazne
 حُدُورٌ strmac, strmen
 حَدِيثٌ, pl. أَحَادِيثٌ, govor, razgovor, izreka Božjeg poslanika, tradicija
 حَدِيدٌ željezo
 حِذَاءٌ prema
 حَذَرٌ čuvati se, biti oprezan
 حُرٌ, pl. أَحْرَارٌ, slobodan
 حِرَاءَةٌ orati, oranje
 حَرَارَةٌ toplina, vrućina, vatra
 حِرَاسَةٌ čuvati
 حَرَامٌ zabranjeno, nedopušteno; svetinja
 حَرْبٌ, pl. حُرُوبٌ, rat
 حَرْثٌ korist; sticanje imetka

حُسْنٌ

- حَرَصٌ - حِرْصٌ hleptiti
 حَرْفٌ, pl. حُرُوفٌ, أَحْرَفٌ, slovo; čestica
 حَرْفُ التَّوْدَاءِ čestica za dozivanje
 حَرَمٌ - حِرْمَانٌ spriječiti, zabraniti, ne dati
 حَرَمٌ - حَرَامٌ biti zabranjen, svet
 حَرِيرٌ svila
 حَرِيصٌ pohlepan
 حَرَامٌ, pl. حُرْمٌ, kolan
 حَزْمٌ odlučnost, pouzdanost, razboritost
 حَزْمَةٌ, pl. حُرْمٌ, breme
 حُزْنٌ - حُزَنٌ biti tužan, žalostiti se
 حَزِنٌ zabrinut, tužan
 حُزْنٌ, pl. أَحْزَانٌ, tuga, žalost
 حِسٌ osjećaj
 حِسَابٌ - حَسَبٌ računati, misliti
 حِسَابٌ - حَسَبٌ računati, brojiti
 حَسْبٌ samo; dosta je
 حِسْبَةُ اللَّهِ u ime Boga t. j. besplatno
 حَسَدٌ zavist
 حُسْنٌ - حُسْنٌ lijep biti
 حُسْنٌ, pl. حِسَانٌ, lijep
 حُسْنٌ, pl. حَمَائِينُ, ljepota

حُسْنُ الْأَدَبِ

- حُسْنُ الْأَدَبِ lijep uzgoj (ljepota uzgoja)
 حُسْنُ السَّيْرِ lijepo vladanje
 حُسْنُ الْغِيَا lijep izgled, lijepa izgleda
 حَسَنَةٌ, pl. حَسَنَاتٌ, dobro djelo
 حَسَنٌ الْحَسَنُ dobro djelo
 حَسُودٌ, pl. حُسُودٌ, zavidnik
 حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno
 حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno
 حَصَاةٌ, pl. حَصَبَاتٌ, piljak
 حَصَادٌ - حَصَدٌ žeti
 حِمَانٌ, pl. أَحْصِيَةٌ, konj ple-
 menite rase
 حَصَّصَهُ - حَصَّصَ ukazati se,
 pojaviti se
 حِصْنٌ, pl. حُصُونٌ, tvrđava, grad
 حُصُولٌ - حَصَلَ naći se
 حَصِينٌ utvrđen
 حُضُورٌ - حَضَرَ doći, prisu-
 stvovati
 حَطٌّ - حَطَّ spustiti, pogeti
 حَطَبٌ, pl. أَحْطَابٌ, drva za gorivo
 حَاطِمٌ polukružni zid oko
 Hidžra sa sjevero-
 zapadne strane Kabe
 حَظٌّ, pl. حُظُوظٌ, dio
 حَفٌّ - حَفَّ opkoliti, okružiti

حَلَفٌ

- حَفَرَ - حَفَرٌ kopati
 حَفْرَةٌ, s. حُفْرَةٌ, rupe
 حَفْرَةٌ, pl. حُفَرٌ, rupa, jama
 حَفِظَ - حَفِظَ čuvati, napa-
 met naučiti
 حَقٌّ, pl. حَقُوقٌ, istina, pravo,
 dužnost
 حَقٌّ - حَقَّ obistiniti se
 حَقَرٌ - حَقَرَ poniziti, oma-
 lovažiti
 حَقْلٌ, pl. حُقُولٌ, njiva
 حَقِيرٌ neznačaj, omalovažen
 حَقِيقَةٌ, pl. حَقَائِقٌ, istina, stvar-
 nost, činjenica
 حَقِيقَةٌ uistinu, stvarno
 حَكَى - حِكَايَةٌ pričati
 حِكَايَةٌ, pl. حِكَايَاتٌ, priča
 حَكَمَ - حُكْمٌ suditi
 حَكْمٌ, s. حِكْمَةٌ, mudrosti,
 razlozi
 حُكْمٌ, pl. أَحْكَامٌ, propis,
 odredba
 حِكْمَةٌ, pl. حُكْمٌ, mudrost,
 razlog
 حَكِيمٌ, pl. حُكَمَاءٌ, mudrac,
 mudar
 حَلَالٌ dopušteno
 حَلٌّ, حَلَّ - حَلَّ biti dopušteno
 حَلَفَ - حَلَفَ zakleti se

حَلَفٌ

- حَلَفٌ savez
 حَلَقٌ, pl. حُلُوقٌ, أَحْلَاقٌ, grlo
 حِلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, blagost, razum
 حِلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, san
 حُلُوٌ sladak
 حُلُولٌ حَلٌّ doći, nastupiti
 حِلْيَةٌ, pl. حُلَى, nakit
 حَلِيفٌ, pl. حُلَفَاءُ, saveznik
 حِمَارٌ, pl. حُمُرٌ, حُمُرٌ, magarac
 حِمَالٌ nosač
 حِمَالِقُ الْعَيْنِ, s. حِمَالِقُ, vjeđa
 حِمَامَةٌ zb. im. حَمَامٌ, golub
 حَمٌ punac; svekar
 حَمَةٌ žaoka
 حَمِيدَةٌ حَمْدٌ zahvaljivati, slaviti
 حَمْدٌ hvala, slava
 حُمْرٌ, s. أَحْمَرٌ, crveni
 حَمْزَةٌ Hamza (ime čovjeka)
 حَمْلٌ حَمَلٌ nositi
 حَمْلٌ, pl. أَحْمَالٌ teret, tovar
 حَمَالِقُ الْعَيْنِ, pl. حَمَالِقُ, vjeđe
 حَمِيمٌ, pl. أَرْحَامٌ, rođak, prijatelj
 حَمِيَّةٌ zagrijanost, privrženost
 حَنَابِلَةٌ, s. حَنْبَلِيٌّ, pristaše Ahmed
 ibni Hanbela
 حَنَانٌ samilost, milosrđe

حَبْلٌ

- حَنَابِيَا, s. حَنِيَّةٌ, svodovi
 حَنْبَلِيٌّ, pl. حَنَابِلَةٌ, pristaše Ahmed
 ibni Hanbela
 حَنِقَ - حَنِقَ rasrditi se
 حَنِيَّةٌ, pl. حَنَابِيَا, svod
 حَنَنَ - حَنَّ čeznuti, jecati
 حَوَائِي oko
 حَوَايَةٌ حَوَى - حَوَايَةٌ sadržavati,
 zauzimati
 حَوْضٌ, pl. حِيَاضٌ, čatrnja
 حَوْقَلَةٌ - حَوْقَلٌ iznemoći
 حَوْلٌ preinaka
 حَوْلٌ oko
 حَيَاةٌ život
 حَيَاتٌ, s. حَبَّةٌ, zmijsa
 حَيٍّ Dodil
 حَيٌّ, pl. أَحْيَاءٌ, živ
 حَيَّةٌ, pl. حَيَّاتٌ, zmijsa
 حَيْثُ gdje, kako
 حَيْثُمَا gdje god
 حَيْرَةٌ حَارَ - حَيْرَةٌ oklijevati, lutati,
 zapanjiti se
 حَيْرَةٌ smetenost, izgubljenost
 حَبِطَانٌ, s. حَابِطٌ, zidovi, ograde
 حَبِيلٌ, s. حَبْلَةٌ, varke, do-
 vitljivosti, izlazi

حِيلَة

حِيلَة, pl. حِيل, izlaz, do-
vitljivost, varka

حِين, pl. أَحْيَان, vrijeme

خَزَائِنُ

حَيْثُ tada
حَانَ - جَيْنُوته približiti se
حَيَوَان, pl. حَيَوَانَات, životinja

خ

خَائِب u nadi prevaren

خَائِن, pl. خَوْنَة, nevjeran,
izdajica

خَاتَم, pl. خَوَام, prsten, pečat

خَادِم, pl. خَادِمُونَ, خُدَام, خَدَم, sluga

خَارِج izvan, vanjski

خَاسِر, pl. خَاسِرُونَ, propao,
izgubio

خَاشِع, pl. خَاشِعُونَ, skrušen

خَاص poseban, naročit

خَاصٌ (ب) što nečem isključivo
pripada

خَاصَّة, pl. خَوَاص, odabranik,
doglavnik

خَال, pl. أَخْوَال, ujak

خَال, pl. خَالُونَ, prazan

خَالِص iskren, čist

خَالِق stvoritelj

خَامِس, pl. الْخَامِس, peti

خَامِسَ عَشَرَ petnaesti

خَبَر, pl. أَخْبَار, vijest

خُبْر hljeb

خَبَط - خَبَطَ jako udariti

خَبِيث, pl. خَبِيثُونَ, rdav, gadan

خَجِل - خَجِلَ stidjeti se

خَد, pl. خُدُود, obraz, lice

خُدَام, s. خَادِم, sluge

خِدْمَة خَدَم služiti

خُدُود, s. خَد, obrazi

خَذَل - خَذَلَن napustiti,
ostaviti nekoga na
cjedilu

خَرَاب - خَرِب srušiti se

خَرِب ruševina

خَرَج - خَرُج izaći

خَرَجَ (إِلَى) doći nekome

خَرَجَ (عَلَى) ustati protiv nekoga

خَرَّ - خَرُود pasti

خِرَاف, pl. خُرُوف, janje

خَرِيدَة, pl. خَرَائِد, nevina,
stidljiva djevojka

خَرَّ - خَرِب žuboriti, hrkati

خَزَائِن, pl. خِزَانَة, blagajna,
magaza

خَزَائِن, s. خِرَانَة, blagajne,
riznice

خَزِينَةٌ

خَزِينَةٌ, pl. خَزَائِنُ, blagajna, riznica

خَسِرَ - خَسَارَةٌ, propasti, pretrpjeti štetu

خَشَبٌ, pl. أَخْشَابٌ, daska, drvo

خُشِعَ - خُشُوعٌ, pokoriti se

خُشُوعٌ, poniznost, podložnost

خِصْبٌ, pl. أَخْصَابٌ, obilje, ugodnost

خَصَلَةٌ, pl. خِصَالٌ, svojstvo

خَصِمٌ, pl. خُصَمَاءُ, protivnik

خَضِرٌ, s. أَخْضَرُ, zeleni, zelene

خَضْرَاءُ, pl. خُضْرٌ, zelena

خَضِعَ - خُضُوعٌ, pokoriti se

خَطٌّ, pisati

خَطٌّ, pl. خُطُوطٌ, pismo, rukopis

خَطَابَةٌ, govorništvo

خَطَّاطٌ, lijepopisac, kaligraf

خُطَّافٌ, pl. خَطَّاطِيٌّ, lastavica

خِطَامٌ, pl. خُطْمٌ, povodac

خَطَايَا, pl. خَطِيئَةٌ, grijesi

خَطَأٌ - خَطِيئَةٌ, griješiti, pogriješiti

خَطَأٌ, pl. أَخْطَاءٌ, pogreška

خُطْبَاءُ, s. خُطَبَاءُ, govornici

خُطْبَةٌ - خُطْبٌ, držati govor

خَلَطٌ

خُطْبَةٌ, pl. خُطَبٌ, govor

خُطَّةٌ, pl. خُطُوطٌ, plan pravac; stvar

خَطَرٌ, pl. أخطارٌ, opasnost

خُطِفَ - خُطْفٌ, ugrabiti, zgrabiti

خُطُوٌ, خَطَاٌ, koračati

خُطْوَةٌ, pl. خُطَى, korak

خُطَى, pl. خُطُوءٌ, koraci

خُطِيئَةٌ, pl. خُطَايَا, pogreška, grijeh

خُطْبَاءُ, pl. خُطَبَاءُ, govornik

خُفٌّ, pl. خِفَافٌ, obuća

خَفِيَ - خِفَاءٌ, biti sakriven, nejasan

خَفَضُ الْجَنَاحِ, blagost, prijaznost

خَفِقَ - خَفَقَانٌ, kucati; vijati se

خَفِيفٌ, pl. خِفَافٌ, lak

خَفِيَ, sakriven, nejasan

خَلَصَ - خَلَصٌ, spasiti se

خِلَافًا (لِ), protivno nečemu

خِلَافٌ, prigovaranje, protivljenje

مِنْ خِلَافٍ, unakrst

خِلَافَةٌ, zastupanje, vladanje

خِلَافَتَيْنِ, s. خِلَافَتَيْنِ, veliki kotlovi, kazani

خَلَطَ - خَلْطٌ, pomiješati

خُلْفَاءُ

- خُلْفَاءُ, s. خَلِيفَةٌ, halife, islam.
vladari
خَلَقَ = خَلَقَ stvoriti
خَلَقَ stvorenje, stvorovi
خُلُقٌ, pl. أَخْلَاقٌ, ćud, moral
خُلُقُ السُّوءِ zla ćud
خُلُقِي moralni
خُلُقَيْنِ, pl. خَلَايَيْنِ; veliki kotao,
kazan
خَلَا مَا خَلَا osim
خَلَّ, pl. خِلَالٌ, sirće
خَلَفَ, pl. أَخْلَافٌ, zamjenik,
nasljednik
خُلُوٌ خَلَا = خُلُوٌ biti prazan,
proći, osamiti se
خِلْوٌ prazan
خَلِيفَةٌ, pl. خُلَفَاءُ, zamjenik,
vladar, halifa
خَلِيقٌ vrijedan, prikladan,
dostojan
خَلِيلٌ, pl. أَخِلَاءُ, prijatelj

دَاءٌ, pl. أَدْوَاءٌ, bolest

دَائِرَةٌ, دَائِرَةٌ krug

دَائِمًا uvijek

دَاجٍ taman

دَارٌ, pl. دُورٌ, دِيَارٌ, kuća

دَابَّةٌ

- دُخْمُورٌ, pl. دُخْمُورٌ, vino
دُخْمُورٌ, دُخْمُورٌ pet
دُخْمُورٌ, pl. أَخْمَاسٌ, petina
دُخْمُورٌ, دُخْمُورٌ petnaest
دُخْمُورٌ pedeset
دُخْمُورٌ, pl. خَنَازِيرٌ, svinja
دُخْمُورٌ, pl. خَنَافِئٌ, kotrljan,
smrdljivi martin
دُخْمُورٌ s. خَاصَّةٌ, odabranici,
doglavnici
دُخْمُورٌ prozorčić, mali otvor
دُخْمُورٌ خَاضَ = خَوْضٌ zagaziti
دُخْمُورٌ خَافَ = خَوْفٌ bojati se
دُخْمُورٌ Halidčić
دُخْمُورٌ izbor, slobodan izbor
دُخْمُورٌ, pl. خَيَّاطُونَ, krojač
دُخْمُورٌ, s. خَيْمَةٌ, šatori
دُخْمُورٌ خَابَ = خَيْبَةٌ ne ispuniti se,
izjaloviti se nada
دُخْمُورٌ خَيْبَةٌ razočaranje

دَارُ النَّدْوَةِ vijećnica, klub

دَالٌ koji upućuje

دَابَّ = دَابَّ ustrajati

دَابَّ običaj, stanje

دَابَّةٌ, pl. دَوَابٌّ, životinja za
jahanje ili tovaranje

دُبُّ

دُبُّ, pl. دِبَابٌ, medvjed

دُبَّةٌ, pl. دُبَّاتٌ, mečka

دَبُورٌ zapadnjak (vjetar)

دُرٌّ, s. دُرَّةٌ, biser

دَرُّ, pl. دَرَرٌ biti mnogo, biti mnogo korisno

دِرَايَةٌ = دَرَى shvatiti, znati

دَجَاجَةٌ, zb. im. دَجَاجٌ, kokoš

دَحْرَجٌ - دَحْرَجَةٌ, دِحْرَاجٌ nešto

دُخُولٌ دَخَلَ unići

دَرَجٌ رُحَامٍ mramorne stepenice

دَرَبٌ = دَرَأٌ odbiti

دَرَسٌ = دَرَسَ učiti, studirati

دَرَسٌ, pl. دُرُوسٌ, lekcija

دِرْعٌ, pl. أَدْرَعٌ, oklop; košulja

دَرَقَةٌ, pl. دَرَقٌ, štit

دِرْهَمٌ, pl. دَرَاهِمٌ, drahma

دَعَا = دَعَا moliti

دَعَا (إِلَى) pozivati

دَعَا (عَلَى) = دَعَا proklinjati

دَعَا (لِ) blagosloviti

دَعَا molba, molitva, poziv

دَعْوَةٌ, pl. دَعَوَاتٌ, gozba; kletva

دَفَاعٌ - دَفَعَ braniti

دُنْيَوِيَّةٌ

دِفْءٌ, pl. أَدْفَاءٌ, toplina

دَفَعَ - دَفَعَ odbiti; otkloniti

دَفَعَ (إِلَى) dati

دَفَعَ (عَنْ) braniti, štititi

دَفْعَةٌ, pl. دَفْعَاتٌ, jedan put

دَفْدَفَةٌ lupa, galama

دَفِيقٌ, pl. أَدْفِقَةٌ, brašno

دَفِيقَةٌ, pl. دَفَائِقٌ, minuta

دُكَّانٌ, s. دُكَّانٌ, dućani, radio-nice

دُكَّانٌ, pl. دُكَّانِيْنٌ, dućan, radionica

دَلَّ = دَلَّ uputiti

دَلَّ, pl. دِلَالٌ, kova

دَلِيلٌ, pl. أَدْلَالٌ, dokaz, vodič (koji vodi)

دَمٌ, pl. دِمَاءٌ, krv; život

دِمَاءٌ, s. دَمٌ, krvi; životi

دِمَشْقُ Damask

دَمْعٌ, pl. دُمُوعٌ, suze

دَمَغٌ - دَمَغَ razbiti glavu; pokoriti

دَمْعٌ, s. دَمْعٌ, suze

دَمَوِيٌّ krvni

دَنَا = دَنَا približiti se

الدُّنْيَا ovaj svijet

دُنْيَوِيَّةٌ ovosvjetski

دَوَاءُ

- دَوَاءُ, pl. أَدْوِيَّةٌ, lijek
 دَوَاءُ, pl. دَوَى, tintarnica, divit
 دَوَامٌ ۞ دَامَ trajati
 دَوْدٌ zb. im. crv
 دَوْرٌ ۞ دَارَ obići, okruživati, teći
 دَوْرَةٌ optok
 دَوْلَةٌ, pl. دُولٌ, država; vlast; gospodstvo; sreća
 دُونَ ispod; niže; manje; osim; bez; s one strane
 دُونَكَ Eto ti; uzmi!
 دَوْبِرَةٌ, pl. دَوْبِرَاتٌ, kućica

دُلُّ

- دِهَانٌ, s. دُهْنٌ, masti
 دَهْرٌ, pl. دُهُورٌ, vrijeme, udes, sudbina
 دَهْلِي Delhi (ime grada u Indiji)
 دُهْنٌ, pl. دِهَانٌ, mast, ulje
 دِيَانَةٌ pobožnost
 دِيَكٌ, pl. دِيُوكٌ, pijevac
 دِينَ ۞ دَانَ platiti; kazniti
 دَيْنٌ, pl. دُيُونٌ, dug
 دِينَ, pl. أَذْيَانٌ, vjera
 دِينَارٌ, pl. دَنَانِيرٌ, zlatnik, dukat

ذ

- ذَا, pl. أَوْلَاءُ, ovaj
 ذَاتٌ, pl. ذَوَاتٌ, vlasnica; osoba
 ذَاتُ مَالٍ bogata
 ذَاتُ يَوْمٍ }
 فِي ذَاتِ يَوْمٍ } jednog dana
 ذَاتُ الْعِمَادِ beduini koji žive u šatorima; stasiti ljudi
 ذَاكَ taj
 ذَنْبٌ, s. ذَنَابٌ, vuci
 ذَنْبٌ, pl. ذَنَابٌ, vuk
 ذَبَابَةٌ zb. im. ذُبَابٌ, muha

- ذَنْجٌ ۞ ذَنْجٌ klati
 ذِرَاعٌ, pl. أَذْرُعٌ, podlaktica, lakat, aršin
 ذَرَعَ ۞ ذَرَعَ mjeriti aršinom
 ذَرِيَّةٌ, pl. ذَرَارِيٌّ, potomstvo
 ذَكَاةٌ oštroumnost
 ذَكَرٌ, pl. ذُكُورٌ, muškarac
 ذِكْرٌ ۞ ذَكَرَ spominjati, sjetiti se
 ذُكُورٌ, s. ذَكَرٌ, muškarci
 ذَكِيٌّ, pl. أَذْكِيَاءُ, oštroman, dosjetljiv
 ذُلٌّ poniženje

ذَلِكْ

- ذَلِكْ, pl. أُولَئِكَ, taj ili onaj
 ذَنْبٌ, pl. ذُنُوبٌ, grijeh
 ذَنْبٌ, pl. أَذْنَابٌ, rep
 ذَمٌّ ذَمٌّ kuditi
 ذُو, pl. أُولُو ili ذَوُو vlasnik
 ذَوَالِإِكْرَامِ plemeniti; darežljivi
 ذَوَالْأَوْتَادِ koji ima mnogo
 šatora t. j. vojske.
 ذَوَالْجَلَالِ Uzvišeni (Bog)
 ذَوَالْحِجَّةِ zul-hidždže (12 mje-
 sec u mjesečnoj go-
 dini)
 ذَوُزِيَادَةٍ proširena vrsta
 glagola
 أُولُو الْعِلْمِ, ذَوُو الْعِلْمِ, ذَوَالْعِلْمِ
 učen

رَأْفَةٌ

- ذَوَالْقَعْدَةِ zul-kade (11 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 ذَوْقَوَةٌ snažan
 ذَوَالِ bogat, imućan
 ذَوُ الْمَلِكِ, pl. ذَوُ الْمَلَكَ, posjednik
 ذَوَالْوَجْهِينِ dvoličan
 ذَابٌ ذَابٌ topiti se
 ذَاقَ ذَاقَ okusiti
 ذَهَى ذَهَى ova
 ذَهَبَ ذَهَبَ otići
 ذَهَبَ (بِ) odvesti
 ذَيْلٌ, pl. ذَيْلٌ skut
 ذَى ova

ر

- رَائِحَةٌ, pl. رَوَائِحُ, miris
 رَائِدٌ, pl. رُؤَادٌ koji se pošalje
 da traži prenoćište
 رَائِقٌ divan, krasan
 رَابِعٌ, الرَّابِعُ četvrti
 الرَّابِعُ عَشَرَ četrnaesti
 رَاحَةٌ mir, udobnost
 رَاحِلَةٌ deva za jahanje
 رَاعٍ, pl. رُعَاةٌ, رِعَاةٌ, pastir,
 čuvar

- رَافِعَةٌ, pl. رَوَافِعُ, dizalica,
 poluga
 رَافَةٌ ugodan, prostran
 رَاكِبٌ, pl. رُكَّابٌ, putnik; jahač
 رَاقٍ, pl. رُقَاةٌ, napredan
 رَامٍ, pl. رُمَاةٌ, strijelac
 رَاوٍ, pl. رَوَاةٌ, pripovjedač
 رِثَاةٌ starješinstvo, prvenstvo
 رَأْسٌ, pl. رُؤُوسٌ, glava
 رَأْسُ الْمَالِ, pl. رُؤُوسُ الْأَمْوَالِ, glavnica
 رَأْفَةٌ milosrde

رؤوس

- رؤوس, s. رَأْس, glave
 رأى, pl. آراء, mišljenje
 رأى سديد ispravno mišljenje
 رأى vidjeti, suditi, رؤية
 misliti, smatrati
 رئيس المسلمين poglavica muslimana
 رب, pl. أرباب, gospodar;
 Bog
 رب Bože!
 رب malo je; mnogo je
 رباً kamata
 رباط الفتح Ribatul-Feth (ime
 grada u Maroku)
 رباع po četiri
 ربان, رباني kapetan lađe
 ربط = ربط svezati
 ربع, pl. أرباع, četvrtina
 ربما nekada
 ربما možda
 ربع, pl. أربعة, proljeće
 ربيع الأول rebiul-evvel (3 mjesec
 u mjeseč. godini)
 ربيع الآخر rebiul-ahir (4 mjesec
 u mjeseč. godini)
 ربح = ربح uživati
 ربا = ربا oplakivati ne-
 koga u pjesmi

ردئ

- ردئ = ردئ nadati se; moliti
 رجل, s. رجل ljudi
 ردب (الفردي) redžeb (7 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 رجح = رجح pretegnuti
 رجل, pl. رجال, čovjek
 رجل, pl. أرجل, noga
 رجوع = رجوع vratiti se
 رجل, pl. رجولون, čovječuljak
 رجيم proklet, udaljen od
 Božje milosti
 رح kratica od رحمة الله
 Bog mu se smilovao!
 رحل, s. رحل, deveći samari
 رحل, pl. رحالون, koji mnogo
 putuje
 رحل, pl. رحل, deveći samar
 رحلة putovanje
 رحمة = رحمة smilovati se
 رحمة milost, smilovanje
 الرحمن Milostivi (Bog)
 رحى žrvanj; mlin
 رحام mramor
 رخو mekan
 رخيص jeftin
 رد = رد povratiti; učiniti
 ردئ rdav, loš

رَزَقَ

- رَزَقَ ُ dati, dosuditi
 رَزَقَ, pl. أَرْزَقَ, opskrba, hrana
 رِسَالَةٌ, pl. رِسَالَاتٌ, poslanstvo;
 poslanica; brošura
 رَسْمٌ pravopis; način
 رُسُوبٌ ُ propasti,
 potonuti
 رَسُولُ اللَّهِ, pl. رُسُلٌ, Božji poslanik
 رِشَاءٌ, pl. أَرْشِيَةٌ, uže (bunarsko)
 رَصَاصٌ olovo
 رَصْدٌ zamka
 رَصِيحٌ čvrst, utvrđen
 رِضَاٌ ُ - رِضْوَانٌ biti zado-
 voljan, voljeti
 رَضِيعٌ, pl. رَضَعَاءٌ, dojenče
 رِطْلٌ, pl. أَرْطَالٌ, rital (mjera)
 رِعَاٌ ُ - رَاعَى paziti, čuvati
 رُعْبٌ strah
 رَعَى ُ - رَعَى pāsti; paziti,
 čuvati
 رَعِيَّةٌ, pl. رِعَايَا, stado; podanici
 رَغَبَةٌ ُ - رَغِبَ (فِي) težiti za
 nečim
 رَغَبَ (عَنْ) ne htjeti, izbjegavati
 nešto
 رَغِبَ (إِلَى) moliti
 رَفَسَ ُ - رَفَسَ udarati zad-
 njim nogama

رَمَدٌ

- رَفَعَ ُ - رَفَعَ podignuti
 رَفَعَ (إِلَى) podnijeti nekome
 رَفْعٌ nominativ
 رَفِقَ ُ - رَفِقَ blago postupati
 رَفِيعٌ visok
 رِفْقَةٌ, pl. رِفَقَاتٌ, drug
 رِقَابٌ, s. رَقَبَةٌ, vratovi; ro-
 bovi; osobe
 رِقَبَةٌ, pl. رِقَابٌ, vrat; rob;
 osoba
 رِقَّةٌ ُ - رِقَّةٌ smilovati se;
 biti nježan, tanak
 رِقْمَةٌ, pl. رِقَاعٌ, رِقَاعٌ, papirić,
 pisamce
 رُقْدٌ ُ - رُقْدٌ spavati
 رُقِيَ ُ - رُقِيَ penjati se,
 napredovati
 رَقِيقٌ nježan, tanak
 رَفِيقُ الْقَلْبِ meka, milostiva srca
 رَكْبٌ, zb. im., konjanici
 رُكْنٌ, pl. أَرْكَانٌ, ugao;
 sastavni dio
 رُكُوبٌ ُ - رُكِبَ uzjahati, ukrcati
 se; baciti se u nešto
 رُكُوعٌ ُ - رُكِعَ klanjati, pregeti
 se preko polovine
 رُمَحٌ, pl. رِمَاحٌ, koplje
 رَمَدٌ ُ - رَمَدٌ nastradati od
 studeni

رَمَضانُ

(الْمَكْرَمُ) رَمَضانُ ramazan
(9 mjesec u mjesečnoj
godini)

رَمَى - رَمَى baciti

رُؤَاةٌ, s. رَأَوْ, pripovjedači

رُؤَاةٌ, pl. أَرْوَعةٌ, trijem, čador;
stan

رُؤَاغٌ, s. رَافِعةٌ, dizalice, poluge

رِوَايةٌ - رَوَى pripovijedati,
kazivati

رُوحٌ, pl. أَرْوَاحٌ, duša, duh

رَمَمٌ - رَامَ namjeravati,
željeti, htjeti

رُومِي Grk, grčki

رُومِيَّةٌ Rim

زِيَارَةٌ

رُؤَيْدًا polako!

رِهَانٌ, s. رَهْنٌ, zalozi

رِهْنٌ, pl. رِهَانٌ, zalog

رِيَّاحٌ, s. رِيحٌ, vjetrovi

رِيَّانٌ, pl. رِوَاةٌ napojen

رَى - رَوَى napojiti se,
ugasiti žed

رَيْبٌ - رَابٌ baciti u sumnju

رَيْبَةٌ, pl. رَيْبٌ, sumnja

رِيحٌ, pl. رِيَّاحٌ, vjetar; vlast;
moć

رِبْشٌ, s. رِبْشَةٌ, perje

ز

زَادٌ, pl. أَرْوَدةٌ, opskrba,

زَجَرَ (عن) - زَجَرَ odbiti,
spriječiti

زِحَامٌ stiska, navala

زَخْرَجَ - زَخْرَجَ odvratiti,
udaljiti

زُحْلٌ Saturn

زَحَمَ - زَحَمَ pritijesniti

زَحْرَفَ - زَحْرَفَ uresiti

زَرَعَ - زَرَعَ sijati

زَعَمَ - زَعَمَ smatrati, držati;
reći

زُعْمَاءٌ, pl. زُعِيمٌ, voda

زِفْتُ smola, asfalt

زَكَاةٌ zekat, vjerski porez
(milostinja)

زَلَزَل - زَلَزَل potresti

زَوَاقَةٌ ukras; mozaik

زَالَ - زَالَ proći, propasti

زَوَالٌ prelaz sunca preko pola
neba; pola dana

زَوْجٌ, pl. أَزْوَاجٌ, muž; žena

زِيَادَةٌ - زَادَ dodati, pove-
ćati (se) preostati

زَارَ - زَارَ pohoditi

زَيْلٌ

- زَيْلٌ = زَالَ odstraniti
 مَا زَالَ neprestano; stalno
 زَيْنٌ = زَانَ okriti
 زَيْنَةٌ ures, nakit
 زَهَادَةٌ = زَهَدَ izbjegavati,
 sustezati se

سَبَقٌ

- زُهْدٌ pobožnost, asketizam
 زَهْوٌ = زَهَا cvjetati, na-
 predovati; svijetliti
 زُهُوقٌ = زَمَقَ propasti
 الزَّيْتُونُ Zejtun (ime mjesta u
 Kini)

س

- سَائِمَةٌ, pl. سَوَائِمٌ, blago na
 paši
 سَائِرٌ ostali; svi
 سَائِرُ الشَّيْبَانِ ostali Šejbovići
 سَابِعٌ, السَّابِعُ sedmi
 السَّابِعُ عَشَرَ sedamnaesti
 سَاجٌ ebanovina
 سَاحَةٌ, pl. سَاحَاتٌ, prostor
 سَاحِرٌ, pl. سَحَرَةٌ, čarobnjak
 سَاحِلٌ, pl. سَوَاحِلُ, obala
 سَادِسٌ, السَّادِسُ šesti
 السَّادِسُ عَشَرَ šesnaesti
 سَادِنٌ, pl. سَدَنَةٌ, vratar, sluga
 sv. hrama
 سَارِقٌ, pl. سَارِقُونَ, kradljivac
 سَارِيَةٌ, pl. السَّوَارِي, stup
 (od kamena)
 سَاعَةٌ, pl. سَاعَاتٌ, sat; čas;
 neko vrijeme
 سَاقٌ, pl. سُقُوتٌ, potkoljenica

- سَالِمٌ, pl. سَالِمُونَ, zdrav
 سَامٌ otrovan
 سُؤَالٌ = سَأَلَ pitati, iskati,
 moliti
 سَبٌّ = سَبَّ psovati, grditi
 سَبَبٌ, pl. أَسْبَابٌ, uzrok
 سَبَابَةٌ kažiprst
 سَبَاحٌ = سَبَحَ plivati
 سَبَاعٌ, s. سَبْعٌ, zvjeri; lavovi
 سَبَاعٌ po sedam
 سَبْعَةٌ, السَّبْعُ sedam
 سَبْعٌ, pl. سَبَاعٌ, zvijer; lav
 سَبْعَةُ عَشَرَ sedamnaest
 سَبْعُونَ sedamnaest
 سَبْعُمِائَةٍ sedam stotina
 سَبْعَةُ آلَافٍ sedam hiljada
 سُبْحَانَ رَبِّي Slava mome Gospodaru!
 سَبَقٌ = سَبَقَ prestići, nad-
 mašiti

سَبِيلٌ

سَبِيلٌ, pl. سُبُلٌ, put; pravac;
način

سِتَّةٌ, سِتٌّ šest

سِتَّةَ عَشَرَ, سِتٌّ šesnaest

سَتَرَ سَتْرٌ pokriti

سِتْرٌ, pl. أَسْتَارٌ, zastor

سِتْمِائَةٌ šest stotina

سِتُّونَ šesdeset

سَبَّأٌ, s. سَبَّيَّةٌ, naravi, čudi

سَجَنٌ, pl. مُسْجُونٌ, zatvor

سَجَدَ سَجْدَةٌ pasti ničice

سَبَّأٌ, pl. سَبَّأٌ, narav, čud

سَحَابَةٌ, pl. سَحَابٌ, oblak

سَحَّرَ سَحْرٌ očarati, začarati

سَحَرٌ čarolija, obmana

سَحَرٌ, pl. أَسْحَارٌ, zora

سَحَرَةٌ, s. سَاحِرٌ, čarobnjaci

سَخَاوَةٌ سَخَاوَةٌ biti darežljiv

سَخَاوَةٌ darežljivost

سَخَّرَ سَخَّرَ (مَنْ) ismijavati
nekoga

سَخِيٌّ, pl. أَسْخِيَاءٌ, darežljiv

سَدَّدَ سَدٌّ zatvoriti

سَدٌّ, pl. أَسْدَادٌ, ograda, brana

سُدَّاسٌ po šest

سُدُّسٌ, pl. أَسْدَاسٌ, šestina

سَقَرٌ

سُدُّلٌ, pl. أَسْدَالٌ, zavjesa

سَدَنَةٌ, s. سَادِنٌ, vratari, sluge
sv. hrama

سِرٌّ, pl. أَسْرَارٌ, tajna

سَرَّاءٌ Sarajevo

سُرِّرَ سَرٌّ سُرُورٌ
obradovati

سَرْجٌ, pl. مَرْوُجٌ, sedlo

سَرَفٌ rasipnost

سَرَقَ سَرَقٌ - سَرِقَةٌ krasti, ukrasti

سَرِيرٌ, pl. أَمْرَةٌ مَرْوَرٌ, prijestolje;
krevet

سَرِيعٌ brz, hitar

سَطَرَ سَطْرٌ napisati

سَعِدَ سَعَادَةٌ biti sretan

سَعَادَةٌ sreća

سَعَةٌ prostranost

سَعَى سَعَى - سَعَى سَعَاءٌ
žuriti se, pohitjeti

سَفَحٌ, pl. سَفُوحٌ, podnožje brda

سَفَرٌ, pl. أَسْفَارٌ, putovanje

سَفَرَةٌ, pl. سَفَرٌ, ono na čemu
se jede

سَفَرَجَلٌ tunja

سَفِيرٌ, pl. سَفَرَاءٌ poslanik,
diplomatski predstavnik

سَفِينَةٌ, pl. سُفُنٌ, lađa

سَقَرٌ pakao

سَفْ

- سَفْ, pl. سُفوف, tavan; ravni krov
 سَقَم, pl. أَسْقَام, bolest
 سَقَطَ, pl. سَقُوط pasti
 سَقَى - سَقَى pojiti, napojiti
 سَكَرَان, pl. سُكَارَى pijan, pijanica
 سَكَنَ stanovanje
 سَكُوت - سَكُوت šutjeti
 سَكَنَ, pl. سَكُون stanovati, mirovati
 سَكَنَ, pl. سَكَان, nož
 سَكِينَة dostojanstvo; spokojstvo, mir
 سَلَا Sela (ime rijeke u Maroku)
 سَلَبَ - سَلَب orobiti, oduzeti
 سَلَح, pl. أَسْلِحَة, oružje
 سَلَام, s. سَلَّمَ, ljestve, stepenice
 سَلَام spas; mir; pozdrav
 سَلَامَة - سَلَام spasiti se
 سُلْطَان, pl. سُلَاطِين, vladar; dokaz; moć
 سُلْطَة vlast
 سَلَف, pl. أَسْلَاف, preci
 سَلَقَ - سَلَقَ baciti (poveliti) na leda
 سَلَم, pl. سَلَام mir
 سَلَام, pl. سَلَام, stepenice, ljestve

سَنَة

- سَلَّكَ - سَلَّكَ zaputiti se, krenuti
 سَلِمَ zdrav
 سَم, pl. سُوم, otrov
 سَمَاء, pl. سَمَوات, nebo
 سَمَحَ (ب) - سَمَح dati, dozvoliti
 سَمَر, s. أَسْمَر, smedi
 سَمِعَ - سَمِع čuti
 سَمِعَ dobar glas
 سَمَكَة, zb. im. سَمَك, riba
 سَمْن, pl. أَسْنَن, maslo
 سَمِنَ - سَمِن udebljati, utoviti se
 سَمَّ - سَمَّ biti visok
 سَمِين, pl. سَمَان, debeo, utovljen
 سَمَاء svjetlost
 سِن, pl. أَسْنَان, zub
 السَّنَة الْبَسِيطَة prosta godina
 السَّنَة الشَّمْسِيَّة sunčana godina
 السَّنَة الْقَمَرِيَّة mjesečna godina
 السَّنَة الْكَيْسِيَّة prestupna godina
 السَّنَة الْإِلَادِيَّة godina po rođenju Isa a. s.
 السَّنَة الْهَجْرِيَّة mjesečna godina po Hidžretu
 سَنَو, pl. سِنُون, godina
 سَنَة, pl. سَنَات, običaj Božjeg poslanika, predaja, tradicija

السُّنْحُ

- السُّنْحُ Es-Sunh (ime mjesta kraj Medine)
 سَنَوِيّ godišnji
 سَوَاءٌ ٢ bita ružan; ožalostiti; zgriješiti
 سَوَاءٌ ٢ jednako
 سَوَاءٌ osim
 سَوَادٌ crnina
 سَوَارٌ, pl. أَسْوَرَةٌ, narukvica
 سَوَارٍ, s. سَارِيَّةٌ, stupovi od kamena
 سُوءٌ zlo; loš
 سُوءُ الْخُلُقِ loša ćud
 سُودٌ, s. أَسْوَدٌ, crni
 سَوْدَاءٌ, pl. سُودٌ, crna
 سُودَاكُ Sudak (ime mjesta)
 السُّودَانُ Sudan
 سُودَانِيّ, pl. سُودَانٌ, Crnac
 سُورٌ, pl. أَسْوَارٌ, zid, bedem
 سُورٌ, s. سُورَةٌ, poglavlja iz Kur'ana
 سُورَةٌ, pl. سُورٌ, poglavlje iz Kur'ana
 سَوَاطٍ, pl. أَسْوَاطٌ, bič
 سَوَقٌ ٢ tjerati
 سَوَقٌ, pl. أَسْوَاقٌ, trg, čaršija
 سَوَّمَ ٢ tražiti; nuditi

سُيُوفٌ

- سَوَى osim
 سَهَرَ - سَهَرٌ bdjeti, ne spavati
 سَهْلٌ, ٢. r. سَهْلَةٌ, lak
 سَهَا ٢ zaboraviti
 سَاحٌ - سِيَاحَةٌ putovati
 سَاحٌ, pl. سَبَاحُونَ, koji mnogo putuje
 سَادٌ ٢ سَيَادَةٌ bita gospodin, otmjen; zagospodovati
 سَجَى nevaljao, loš, zao
 سَيِّئَةٌ zlo djelo
 سَجَّ - سَجَّحٌ teći
 سَجَّ - سَجَّحٌ propasti u zemlju
 سَيِّدٌ, pl. سَادَةٌ, gospodin, gospodar, otmjen
 سَارٌ - سِيرٌ ići
 سِيرَةٌ, s. سَيْرٌ, vladanje, način života
 سِيرَةٌ, pl. سَيْرٌ, vladanje, način života
 سِيرَى Sira (ime mjesta u Indiji)
 سَيْفٌ, pl. سُيُوفٌ, sablja, mač
 سَالَ - سَيْلٌ, سَيْلَانٌ teći
 سَيْلٌ, pl. سُيُولٌ, poplava, povodanj
 سَيْفٌ, s. سُيُوفٌ, sablja, mač

شَابُ

- شَابُ, pl. شِبَابٌ, mladić
 شَاةُ, pl. شِيَاهُ, ovca
 شَاحِبٌ blijed
 شَارِعٌ, pl. شَوَارِعُ, cesta
 شَاعِرٌ, pl. شُعْرَاهُ, pjesnik
 الشَّامُ Sirija
 شَانُ, pl. شُؤْنٌ, stanje
 شَبَابٌ - شَبٌ odrasti, odgo-
 jiti se
 شَبَابٌ rasti, razvijati se
 شَبَابٌ mladost
 شُبَاكُ, pl. شَبَابِيكُ mreža;
 mušebak
 شِبْرٌ, pl. أَشْبَارٌ, pedalj
 شَبِيعٌ - شَبِيعٌ najesti se,
 zasititi se
 شُبُهَةٌ, pl. شُبُهَاتٌ, sumnja
 شِبْهُ, pl. أَشْبَاهُ, sličan
 شَتٌ, pl. أَشْتَاتٌ rasut, raštrkan
 شَتَانٌ Velika je razlika!
 شَجَاعٌ, pl. شُجْعَانٌ, hrabar, srčan
 شَجَاعَةٌ junaštvo
 شَجَرَةٌ, zb. im. شَجَرٌ, stablo
 شُجَيْرٌ stabalce

شُرْبٌ

- شَحْمٌ, pl. شُحُومٌ, loj
 شَحِيجٌ, pl. شِحَاحٌ, tvrdica
 škrtica
 شَخْصٌ, pl. أَشْخَاصٌ, osoba
 شُخُوصٌ شَخْصٌ vratiti se;
 pojaviti se
 شِدَادٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
 moćni
 شِدَّةٌ, pl. شِدَائِدٌ, nevolja,
 bijeda, nezgoda
 شِدَّةٌ snaga, jakost;
 strogost; grubost
 شِدَّةُ الْحَجَلِ veliki stid
 شِدَّةُ الْحَرَارَةِ velika vrućina
 شِدَّةُ الرِّيحِ žestok vjetar
 شِدَادٌ, pl. أَشْدَاءُ, strog,
 jak, moćan
 شُرٌّ, pl. شُرُورٌ, zlo
 شَرٌّ, pl. أَشْرَارٌ, gori, najgori
 شَرُّ الْمَصَائِبِ najgora nesreća
 شَرَائِعٌ, s. شَرِيعَةٌ, zakoni
 الشَّرَائِعُ الْوَضْعِيَّةُ zakoni koje ljudi
 prave
 أَشْرَارُ النَّاسِ najgori ljudi
 شَرَارَةٌ, pl. شَرَرٌ, iskra
 شَرَّةٌ - شَرَّةٌ biti proždrljiv
 شَرِبٌ - شُرْبٌ piti

شَرَطٌ

- شَرَطٌ, pl. شُرُوطٌ, uvjet, uslov
 شَرَعَ - شَرْعٌ zavesti, uzakoniti; dovesti; doprijeti
 شَرَفٌ čast, ugled
 شَرْقٌ istok
 شَرْقِيٌّ istočni
 شُرُوعٌ - شَرَعَ početi
 شَرِيرٌ, pl. أَشْرَارٌ, zao, opak
 شَرِيرٌ, pl. شَرِيرُونَ, zlikovac, sotona
 شَرِيفٌ, pl. أَشْرَافٌ prvak, plemenit, častan, ugledan, skupocjen
 شَرِيكٌ, pl. شُرَكَاءُ, suvlasnik; saučesnik; drug
 شِعَارٌ znak, obilježje
 شَعْبٌ, pl. شُعُوبٌ, narod
 شَعْبَانُ (الشَّعْبَانُ) šaban (8 mjesec u mjesečnoj godini)
 شِعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ, pjesma
 شِعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ, kosa, dlaka
 شُعْرَاءُ, s. شَاعِرٌ, pjesnici
 شُعُورٌ - شَعَرَ osjetiti
 شُغْلٌ - شَغَلَ zabaviti
 شَغَلَ (عن) zabraniti, spriječiti
 شِفَاءٌ lijek
 شَفَعَ - شَفَاعَةٌ zauzeti se

شَمَلٌ

- شَفَعَ tâko, par
 شَفَاءٌ, pl. شِفَاءٌ, usna
 شَفَوِيٌّ usmeni
 شَقِيَ - شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ biti nesretan
 شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ nesreća
 شَقَّ - شَقٌّ rascijepiti, poderati, rasporiti
 شَقَّ - شَقٌّ biti teško
 شَكَّ - شَكٌّ sumnjati
 شَكَاهُ - شِكَايَةٌ tužiti se
 شَكَرَ - شُكْرٌ zahvaljivati
 شَكَلَ - أَشْكَالٌ, lik, oblik
 شَتَّ - شَتَاتٌ radovati se nečijem zlu
 شَمَّ - شَمٌّ mirisati, njušiti
 شِمَالٌ sjever
 شِمَالٌ sjeverno
 شِمَالِيٌّ sjeverni
 شَمَخَ - شَمَخٌ visiti se, uzdizati se
 شَمَخَ بِأَنْفِهِ oholiti se
 شَمْسٌ, pl. شُمُوسٌ, sunce
 شَمَسَاتُ الْكَوْكَبِ kandilji
 شَمَلَ - شَمْلٌ skupljanje, sabiranje
 شَمَلَ - شَمْلَةٌ žuriti se
 شَمَلَ - شَمْلٌ zauzeti, obuhvatiti

شَهَادَة

- شَهَادَة - شَهِدَ svjedočiti
 شَهَادَة svjedočanstvo
 شَهْر, pl. أَشْهُر, mjesec;
 mladak
 شَهْوَة, pl. شَهَوَات, strast, želja
 شُودَ biti doma;
 vidjeti
 شِير, pl. شِيرُون, glasovit
 شَوَارِع, s. شَارِع, ceste
 شَوَال ševval (10 mjesec u
 mj. godini)
 شَوْحَة zb. im. شُوح, mišar
 (jastrijeb)
 شَوْبَة stvarčica

صَفَة

- هَتَجَ شَاءَ - شَيْئَةً, htjeti
 شَيْء, pl. أَشْيَاء, stvar; nešto
 شَبَّ - شَابَ obijeljeti kosa,
 ostarjeti
 شَيْخ, pl. شُيُوخ, star; starje-
 šina; profesor
 شَخَّ - شَخَّوَحَ ostarjeti
 شِيرَاز Širaz (ime grada u
 Perziji)
 شَيْعَة, pl. شِيع, pristaše,
 pomagači
 شِيعَ - شَاعَ raširiti se
 شَوَى - شَيَّ peći

ص

- صَابَ prav, ispravan
 صَادٍ, pl. صَادُونَ, lovac
 صَابِر, pl. صَابِرُونَ, strpljiv
 صَاحِب, pl. أَصْحَاب, vlasnik,
 posjednik; drug
 صَاحِبُ الدَّارِ domaćin; vlasnik kuće
 صَادِق, pl. صَادِقُونَ, iskren
 صَالِح, pl. صَالِحُونَ, dobar
 صَالِحَة, pl. صَالِحَات, dobra;
 dobro djelo
 صَانِع, pl. صُنَاع, majstor,
 graditelj
 صَبَّ, pl. صَبُون, zaljubljen

- صَبَاحُ jutro
 صَبَّ - صَبَّ izliti, spustiti
 صَبْر - صَبَر trpjeti
 صَبْرُ strpljivost
 صَبْغ, pl. أَصْبَغَة, boja
 صَبُور strpljiv(a)
 صَبِي, pl. صِبْيَان, dijete
 صَبِي, s. صَبِيَّان, djeca
 صَحْبُ društvo
 صَحَّ - صَحَّ vrijediti; biti
 zdrav
 صَحَف, pl. صَحَاف, poveća zdjela

صَحْنٌ

صَحْنٌ, pl. صُحُونٌ, unutarne dvorište

صُحُونٌ, s. صَحْنٌ, unutarnja dvorišta

صَحِيحٌ, pl. أَصْحَاءُ, zdrav

صَخْرٌ, s. صَخْرَةٌ, stijena

صَدٌّ, odbijati
odvraćati

صَدْرٌ, pl. صُدُورٌ, prsa

صِدْقٌ, govoriti
istinu

صَدَقَةٌ, pl. صَدَقَاتٌ, milostinja

صُدُورٌ, s. صَدْرٌ, prsa

صِدِيقٌ, صِدِيقُونَ vrlo istinit,
iskren

صَرَاحٌ, صَرَاحٌ zapomagati,
zavrištati

صِرَاطٌ put

الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ pravi put

صَرَفٌ, - صَرَفٌ potrošiti;
odbiti

صَرَفٌ oblikoslovlje,
gramatika

صُرُوفُ الدَّهْرِ nesreća, zla sudbina

صَعَبٌ, pl. صِعَابٌ, težak

صَعْدَاءُ - النَّفْسُ الصَّعْدَاءُ dubok
uzdah

صَعِدَ - صُعُودٌ ispeti se

صَغِيرٌ, s. صَغِيرٌ, mali; mladi

صَلَاةُ الْعِشَاءِ

صَغُرَ - صَغُرَ biti malen

صَغِيرٌ mladost

صَغِيرٌ, pl. صِغَارٌ, malen; mlád

صَغِيرَةٌ, pl. صِغَائِرٌ, mali grijeh

صَفَائِحٌ, s. صَفِيحَةٌ, ploče

صَفَاحَاتٌ, zb. im., pl., صَفَاحٌ ploče

صَفَّارٌ, pl. صَفَّارُونَ, kazandžija,
kovač

صَفَّ - صَفَّ urediti (se)

صِفَةٌ, pl. صِفَاتٌ, svojstvo;
prijedjev

صَفْحٌ, pl. صَفَاحٌ, strana

صَفْحَةٌ, pl. صَفَحَاتٌ, strana

صَفْرٌ nula

صَفَرُ الْحَيْرِ safer (2 mjesec u
mjes. godini)

صَفَا - صَفَا biti čist, bistar

صَفِيحَةٌ, pl. صَفَائِحٌ, ploča

صَلَاةٌ - صَلَّى klanjati

صَلَاةٌ, pl. صَلَوَاتٌ, klanjanje,
namaz

صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ skupno klanjanje

صَلَاةُ الصُّبْحِ jutarnje klanjanje

صَلَاةُ الْعِشَاءِ noćno klanjanje

صَلَاةُ الْفَذِ

صَلَاةُ الْفَذِ pojedinačno klanjanje

صَلَاتٌ, s. صَلَاةٌ, nagrade

صَلَحٌ, biti dobar,
vrijediti

صَلَحٌ dobrota

صُلْبٌ krut

صِلَةٌ, pl. صِلَاتٌ, nagrada

صِلَةٌ - وَصَلَ spojiti,
nagraditi

صُلْحٌ nagodba

صَلَّى - صَلَّى peći, staviti u
vatraصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Bog mu se
smilovao i spasio ga!

صَمٌّ, s. أَسَمٌ, gluhi

صَمَاءٌ tvrda; gluha

صَمَتٌ - صَمَتَتْ šutjeti

صَمٌّ - صَمَّ ogluhnuti

صَمٌّ gluhoća

صَنَاعٌ, s. صَانِعٌ, majstori,
graditeljiصِنَاعَةٌ, pl. صَنَائِعٌ, zanat, vještina
u nekom poslu

صُنْدُوقٌ, pl. صُنَادِيقٌ, sanduk, kutija

صَنَعَ - صَنَعَ praviti, raditi,
učiniti

صَنَعَةٌ rad, izrada

صِيَانَةٌ

أَصْنَافٌ, pl. صُنُوفٌ, vrsta;
razred

أَصْنَامٌ, pl. صَنَمٌ, idol

صُنُوفٌ, s. صِنْفٌ, razredi; vrste

صَنِيعٌ dobročinstvo

صَوَابٌ pravo, ispravno

صَوَامِعٌ, s. صَوْمَعَةٌ, munare; ćelija

أَصْوَاتٌ, pl. صَوْتٌ, glas

صُورَةٌ, pl. صُورٌ, slika, lik

صَامٌ - صَوَّمَ postiti

صَوَامِعٌ, pl. صَوَامِجٌ, munara; ćelija

صَانَ - صَوَّنَ čuvati

صَمَةٌ šuti!

صُهُوبَةٌ - صَبَّ - صَبَّأَ biti crvenkasta
kosa

صَيْتٌ glas, ugled

صَبَّحَ - صَبَّحَ zavrištati,
zajaukati

صَادٌ - صَبَدَ loviti

صَبَدٌ lov

صَيَّادٌ, pl. صَيَّادُونَ, lovac

صَارَ - صَبَّرَ postati

صَامٌ - صَامَ postati

صَانَ - صَانَهُ čuvati

ض

ضَائِعٌ

- ضَائِعٌ propao, napušten
 ضَارِعٌ pokoran, ponizan
 ضَالٌ, pl. ضَاوُونَ, zalutao, zabasao
 ضَالَةٌ izgubljena stvar
 ضَبِطَ ضَبْطًا pamtiti; savladati
 ضَبْعٌ, pl. ضِبَاعٌ, hijena
 ضَجَّةٌ žagor, buka
 ضَجِرَ - ضَجِرَ dosaditi se
 ضَحِكَ - ضَحِكَ smijati se
 ضَخَمٌ, pl. ضَخَامٌ, golem, ogroman
 ضُحَى ručanica
 ضَرَّ - ضَرَّ štetiti
 ضَرَبَ - ضَرَبَ tući; kovati novac
 ضَرَبَ بِهٖ الْمَثَلَ isticati nešto kao primjer, navesti poslo-
 vicu
 ضَرَّةٌ, pl. ضَرَاتٌ, inoća
 ضَرَرٌ, pl. أَضْرَارٌ, šteta

طَالِبٌ

- ضَرِيرٌ, pl. أَضْرَاءُ, slijep
 ضَعْفٌ slabost
 ضَعِيفٌ, pl. ضِعَافٌ, slab
 ضَلَّ - ضَلَّ zalutati
 ضَمَّ - ضَمَّ skupiti, sastaviti, privući
 ضَمَائِرٌ, s. ضَمِيرٌ, unutrašnjosti čovjeka, duše
 ضَمَّةٌ vokal »u« (ُ)
 ضَمِيرٌ, pl. ضَمَائِرٌ, unutrašnjost čovjeka, duša
 ضِيَاءٌ svjetlost
 ضِيَافَةٌ - ضِيَافَةٌ pogostiti
 ضِيَافَةٌ gozba
 ضَيْفٌ, pl. أَضْيَافٌ, ضُيُوفٌ, gost
 ضَاعَ - ضَاعَ propasti, izgubiti se
 ضَاقَ - ضَاقَ biti tijesan, stijesniti se
 ضَيْقٌ muka, neprilika
 ضَيْقٌ tijesan

ط

- طَائِسٌ zanešen, rastrešen
 طَائِعٌ, pl. طَائِعُونَ, štampar
 طَاعَةٌ poslušnost

- طَائِفَةٌ silnik; obijestan
 طَاقَةٌ moć, snaga
 طَالِبٌ, pl. طَلَبَةٌ, طُلَّابٌ, učenik

طالِعُ

- طالِعُ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izađe pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَامَةٌ najveća nesreća
- طَاوُسُ, pl. طَوَائِسُ, paun
- طَبَخَ ١ طَبَخَ kuhati
- طَبْلُ, pl. طُبُولُ, bubanj
- طَبَعَ ١ طَبَعَ štampati
- طَبِيبُ, pl. أَطْبَاءُ, liječnik
- طَحَنَ ١ طَحَنَ samljeti
- طَرَجَ ١ طَرَجَ baciti; oduzeti
- طَرَدَ ١ طَرَدَ otjerati
- طَرَفُ, pl. أَطْرَافُ, kraj
- طُرْفَةٌ, pl. طُرُفٌ, lijep, ugodan
razgovor
- طَرِيقُ, pl. طُرُقٌ, put; način
- طَرِيقَةٌ, pl. طَرَائِقُ, put; pravac
- طَسْتُ, pl. طُسُوتُ, leden
- طَعَامُ, pl. أَطْعِمَةٌ, jelo, hrana
koji ima hrane
- طَغَى ١ طَغَى osiliti
- طَفِقَ ١ طَفِقَ početi
- طِفْلُ, pl. أَطْفَالٌ, dijete, dojenče
- طَلَّابُ, s. طَالِبٌ, učenici
- طَلَّبَ ١ طَلَّبَ tražiti

طَابَتِ النَّفْسُ

- طُلُوعُ ١ طَلَعَ ١ izaći sunce;
pojaviti se
- طُلُوعُ izlazak
- طَلَى ١ طَلَى mazati; bojiti
- طِمْرٌ, pl. أَطْمَارٌ polovna ha-
ljina
- طَمَسَ ١ طَمَسَ (على) zbrisati, uni-
štiti; oslijepiti nekoga
- طَمَعَ ١ طَمَعَ hlepiti, željeti
- طَمَعٌ, pl. أَطْمَاعٌ, pohlepa,
gramzljivost
- طَنَ ١ طَنَ zvučati
- طَنِينٌ zvuk
- طَوَافٌ ١ طَوَافٌ (ب) obići
- طَوَّفَ ١ طَوَّفَ obilaziti
- طَوِيلٌ, s. طَوِيلٌ dugi
- طَاوُسُ, s. طَوَائِسُ, pauni
- طَوَلٌ moć, snaga
- طَوَى Blago!
- طَوَلٌ ١ طَوَلٌ biti dug
- طَوَلٌ dužina
- طَوَلَ اللَّيْلَ cijelu noć
- طَوِيلٌ, pl. طَوَائِلٌ dug
- طَوَى ١ طَوَى saviti
- طَيَّبَ ١ طَيَّبَ biti lijepo,
ugodno; dozvoljeno
- طَابَتِ النَّفْسُ بِكَذَا raspoložiti se
nečim, zadovoljan biti

طَيِّبٌ

طَيِّبٌ lijep, dobar, ugodan

طَيْرٌ zb. im., pl. طُيُورٌ, ptica

عِبَادَةٌ

طَارَ - طَيْرَانٌ letjeti, prhnuti

طَاشَ - طَيْشٌ biti zanešen

ظ

ظَالِمٌ, pl. ظَالِمُونَ, nasilnik

ظَاهِرٌ vidljiv, jasan

ظَبْيٌ, pl. ظَبَاةٌ, košuta, srna

ظَرْفٌ, pl. ظُرُوفٌ, posuda; prilog

ظَرِيفٌ, pl. ظُرُفَاءٌ, oštrouman, dosjetljiv

ظُفْرٌ, pl. أَظْفَارٌ, nokat

ظَلٌّ biti danju;
biti trajno

ظِلٌّ, pl. ظِلَالٌ, hlad, sjena

ظِلَالٌ, s. ظِلٌّ, hladovi, sjene

ظَلَامٌ tmina.

ظُلْمٌ nepravda, nasilje;
neumjestan postupak

ظُلْمَةٌ, pl. ظُلُمَاتٌ, tmina

ظَنٌّ - ظَنَّ misliti, držati

ظَنٌّ, pl. ظُنُونٌ, mišljenje

ظَبْيٌ - ظَبَاةٌ ožednjati

ظُهُورٌ, pl. أَظْهُرٌ, leđa

ظَهْرٌ - ظَهْرٌ u stanju bogatstva

ع

عَائِدٌ, pl. عَوَادٌ, posjetilac, koji
pohodi bolesnika

عَابِدٌ, pl. عَابِدُونَ, عِبَادٌ, pobožan

عَادَةٌ arapsko pleme Ad

عَادَةٌ, pl. عَادَاتٌ, običaj

عَادِلٌ, pl. عَادِلُونَ, pravedan

عَارٌ, pl. أَعْيَارٌ, sramota

عَاشِرٌ, أَلْعَاشِرُ deseti

عَاشِقٌ, pl. عُشَّاقٌ, zaljubljen,
ljubavnik

عَاصٍ, pl. عَاصُونَ, grijешnik

عَافِيَةٌ zdravlje, zaštita

عَاقِبَةٌ, pl. عَوَاقِبٌ, posljedica

عَاقِلٌ, pl. عَاقِلُونَ, pametan

عَالٍ, pl. عَالُونَ, visok

عَالَمٌ, pl. عَالَمُونَ, svijet

عُلَمَاءٌ, pl. عَالِمُونَ, učen

عَامِرٌ naseljen

عَامِلٌ, pl. عُمَالٌ, koji postupa;
namjesnik

عَبْدٌ, s. عِبَادَةٌ, robovi; ljudi

عَبَدٌ - عِبَادَةٌ obožavati

عِبَادَةٌ bogoslužje

عَبْدٌ

- عَبْدٌ, pl. عِبَادٌ, عَمِيدٌ, rob;
čovjek
عَبْدُ اللَّهِ Božji rob
عَبْرَةٌ, s. عِبْرَةٌ, pouke
عَبْرَةٌ, pl. عَبْرَاتٌ, suza
عَبْرَةٌ, pl. عِبْرٌ, pouka
عَبْرٌ — عُبُورٌ preći
عَبَّةٌ, pl. عَبَبٌ, prag
عَبْرٌ — عَبْرٌ, posrnuti
عَبْرَةٌ posrtaj; pogreška
عُثْمَانُ Osman (ime čovjeka)
عَجَبٌ — عَجَبٌ čuditi se
عَجَبٌ, عَجَابٌ vrlo čudnovat
عَجَزٌ — عِجَزٌ (عن) ne moći
عَجَلٌ — عَجَلٌ hitjeti
عَجَلَةٌ, pl. عَجَلَاتٌ, kolo; kola
عَجْمٌ, pl. أَعَاِمٌ, Nearap
عَجُوزٌ stara žena, starica
عَجِيبٌ čudnovat
عَجِيبَةٌ, pl. عَجَائِبٌ, čudo
عَدَدٌ — عَدَدٌ brojiti; računati
عَدَا مَا عَدَا osim
عَدَالَةٌ pravednost, pravda
عِدَّةٌ — وَعَدَةٌ obećati
عِدَّةٌ, pl. عِدَاتٌ obećanje
عِدَّةٌ, pl. عِدَدٌ, broj; nekoliko

عَرَضٌ

- عَدَلٌ — عَدَلٌ biti pravedan;
vrijediti
عُدُولٌ — عَدَلٌ (عن) skrenuti,
odustati
عَدَمٌ — عَدَمٌ ne biti; nemati;
mašiti
عَدَمٌ ništavilo
عَدَمُ التَّنَازُعِ nesvađanje
عَدْنَانُ Adnan (praotac jednog
arapskog plemena)
عَدَا — عَدَا trčati
عَدُوٌّ, pl. أَعْدَاءُ, neprijatelj
عُدْوَانٌ — عَدَا prestupiti, činiti
nasilje
عُدْوَةٌ, pl. عِدَاءٌ, obala; strana
عَذَابٌ muka, patnja
عَذْبٌ pitak, ugodan
عُذْرٌ — عَذْرٌ ispričati
عُذْرٌ, pl. أَعْدَارٌ, isprika
عَذْرَاءٌ djevojka, djevica
أَلْعَرَبُ zb. im. Arapi
عَرَبَةٌ, pl. عَرَبَاتٌ, kola
عَرِيضٌ krupna deva
عَرَبِيٌّ, zb. im. أَلْعَرَبُ, Arap;
arapski
أَلْعَرَجُ El-Ardž (ime mjesta
između Mekke i Me-
dine)
عَرَضٌ — عَرَضٌ pojaviti se;
pristupiti

عَرْض

- (على) عَرْض izložiti; ponuditi
 عَرْض širina
 عُرْفَاء, s. عَرِيف vještaci
 عَرَفَات, عَرَفَة Arefat mjesto šest sati daleko od Mekke
 يَوْمُ عَرَفَة dan uoči Kurban Bajrama, 9 dan zulhidždžeta
 عَرَفِي arefatski
 عَرَق znoj
 عُرُوج عَرَجُ popeti se
 عَرُوس, pl. عَرَائِس mláda
 أَلْمَرُوض metrika
 عَرَى (من) - biti go
 عُرْيَان go
 مَرِيض širok
 عَرِيف, pl. عُرْفَاء, vještak
 عَرِين, pl. عَرْن leglo
 عَزَّ - biti jak; biti rijedak
 عَزَّ pobijediti
 عِزَّة veličina, ponos
 عَزَّ وَجَلَّ Uzvišeni (Uzvišen je i velik!)
 عَزَمَ - odlučiti
 عَزَمَ odlučnost
 عَزِيز, pl. أَعِزَّة, moćan; ugledan
 عَزِيمَة, pl. عَزَائِم odluka

عِصْيَانٌ

- عُسْر teškoća, nevolja
 عَسَجْد zlatno
 عُسْفَان Usfan (ime mjesta između Mekke i Medine)
 عَسَل, zb. im., med
 عَسْكَر, pl. عَسَاكِر vojska
 عَسَى možda
 عَشَاء, pl. أَعْشِيَة večera
 عِشَاء noćno klanjanje
 عِشَاء navečer
 عِشَاء, s. عِشِيَة predvečerje
 عَشْر desetina
 عَشْرَة, pl. عَشْر deset
 أَلْمِشْرَات desetice
 عِشْرُونَ dvadeset
 أَلْمِشْرُونَ dvadeseti
 عِشِيَة, pl. عِشَائِي predvečerje
 عَصَا, pl. عُصِي štapi
 عَصَافِير, s. عَصْفُور vrapci
 عَصْرَة, pl. عُصُور stoljeće
 عَصْفُور, pl. عَصَافِير vrapac
 عَصِيفِرَات, pl. عَصِيفِير vrapčić
 عَصَمَ - عَصَمَ čuvati
 عَصَا, s. هُمِي štapi
 عِصْيَانٌ - عَصَى griješiti, biti neposlušan

عَضُ

- عَضَّ عَضَّ gristi, ujesti
 عَضَادَاتُ dovratnici
 عَطَشَ عَطَشَ ožednjati
 عَطَشَانُ, pl. عَطَاشٌ, žedan
 عَطَفَ عَطَفَ naginjati nečemu; saviti; smilovati se
 عَطِيَّةٌ, pl. عَطَايَا, dar
 عَظَمَ عَظَمَ, kost
 عِظَامٌ بِالْيَةِ trule kosti
 عِظَامٌ, s. عَظِيمٌ, velik; kosti
 عِظَمٌ عِظَمٌ biti velik, uvećati se
 عَظَمَةٌ veličina
 عَظِيمٌ, pl. عُظَمَاءُ, velik
 عَفَا عَفَا poštenje, nevinost
 عَفُو عَفَا (عَنْ) oprostiti
 عَقَائِدُ, s. عَقِيدَةٌ vjerovanja
 عَقَابٌ, pl. عِقَابَانُ, orao
 عِقَالٌ, pl. عُقُلٌ, sapon; jedno-godišnji zekat od štoke
 عَقَدَ عَقَدَ svezati; ugovoriti
 عَقْدٌ, pl. عُقُودٌ, ugovor
 عَقْرٌ, pl. أَعْقَارٌ, sredina
 عَقْرَبٌ, pl. عَقَارِبٌ, štipavac
 عَقَلَ عَقَلَ razumjeti, shvatiti

عُلُو

- عَقُولٌ, pl. عُقُولٌ, razum
 عَقُوبَةٌ kazna
 عَقَّ عَقَّ ne slušati
 عَقُوقٌ roditelje
 عَقُولٌ, s. عَقْلٌ, razumi
 عَقِيرَبَاتٌ, pl. عَقِيرَبَاتٌ, štipavčić
 عَكَازَةٌ, pl. عَكَازِيٌّ, štap (sa željeznim šiljkom)
 عَكْسٌ protivno, suprotno
 عَلَامَةٌ, pl. عَلَامَاتٌ, znak, obilježje
 عَلَامَةٌ učenjak
 عَلَفٌ hrana za životinje, pića
 عَلُوقٌ عَلِوَقٌ zavoljeti; objesiti; početi
 عَلِمَ عَلِمَ znati,
 عَلِمَ, pl. أَعْلَامٌ, vlastito ime; prvak u narodu; zastava
 عَلِمَ, pl. عُلُومٌ, znanje, nauka
 عِلْمُ الْمَيْتَةِ kosmografija, astronomija
 عِلْمُ الْمَرُوضِ metrika
 عَلِمَا znajući
 عَلِمَاءُ, s. عَالِمٌ, učeni
 عَلِمِي naučni
 عَلُو عَلُو biti visok, rasti, napredovati

عُلُوٌّ

عُلُوٌّ visina

عُلُومٌ, s. عِلْمٌ, nauke

الْعُلُومُ الْأَدَبِيَّاتُ jezikoslovne nauke

عَلَى na; protiv; po; premda

عَلَى حِدَةٍ napose; zasebno

عَلَى يَدِ Ovamo ga meni!

عَلَى رُؤُوسِ الْأَشْهَادِ pred svjedocima

عَلَى عَجَلٍ hitro, brzo

عَلَى مَا (عَلَى مَ) zašto?

عُلْيَا, poz. عَالِيَةٌ, gornja ili najgornja

عَلَيْكَ (بِ) Drži se!

عَلِيمٌ koji zna, upućen

عَلِيُونٌ najviše visine; najviši raj

عَلَيْهِ السَّلَامُ Bog ga spasio, spašen bio!

عِمَارَةٌ gradnja, dizanje; popravljanje

عِمَامَةٌ, pl. عِمَائِمٌ, čalma, ahmedija

عَمٌّ, pl. أَعْمَامٌ, stric

عَمَرَ عَمْرٌو nastaniti se

عَمِرَ عَمْرٌو dugo živjeti

عَمُرٌ, pl. أَعْمَارٌ, život

عَمْرُو Amr (ime čovjeka)

عَوْرٌ

عَمِلَ = عَمِلَ raditi, postupati

عَمِلَ, pl. أَعْمَالٌ, djelo, posao

عَمِلَ صَالِحٌ dobro djelo

عَمُودٌ, pl. أَعْمِدَةٌ, stup

عَمَى sljepoća

عَمِيقٌ, pl. عُقَمٌ, dubok

عَمِمْ, pl. عُمٌ, mnogo, općenit

عَنْ od, iz

عَنْ طَيْبِ نَفْسٍ dragovoljno

عَنْ ظَهْرِ غِنًى u stanju bogatstva

عَنْ قَرِيبٍ naskoro

عِنَادٌ tvrdoglavost

عِنَايَةٌ (بِ) يَعْنِي obraćati pažnju nečem, truditi se, nastojati oko nečega; odati se nečemu

عِنْدَ kod; ima

عُنُقٌ, pl. أَعْنَاقٌ, vrat; grlo

عَنْكَبُوتٌ, pl. عَنَّاكِبٌ, pauk

عَنَوَةً عَنَّا oteti, silom uzeti

عَوَى = عَوَاهُ vijati

عَوَادٌ, s. عَائِدٌ, posjetioci

عَوَالِي الْمَدِينَةِ ime kraja u okolici Medine

عَوْدٌ عَادَ obići; vratiti se

عَوْرٌ = عَوْرٌ oslijepjeti u jedno oko

عَوَضُ

عَوَضُ, pl. أَعْوَاضُ, zamjena, naknada

عَوَقُ عَاقَ شُ spriječiti

عَوَّلَ عَالَ شُ izdržavati nekoga

عَوَّمَ عَامَ شُ ploviti, plivati

عَوَّنَ عَانَ شُ pomoći

عَوَّنَ pomoć

عَهْدَ عَهْدَ شُ poznavati; ispuniti obećanje

عَهْدُ, pl. عُهُودُ, vjernost; prijateljstvo; obaveza; jamstvo

غَرَبُ

عِيَاذُ عَادَ شُ uticati se nekome

عِيَالُ, s. عَيْلٌ, ukućani; oni koje je neko dužan izdržavati

عِيَانُ عَيْنَ - vidjeti

عَيْبُ عَابَ - koriti, napadati

عَيْبُ, pl. عُيُوبُ, maña, sramota

عَيْشُ عَاشَ - živjeti

عَيْشُ život

عَيْشَةُ سَعِيدَةٌ sretan život

عَيْنُ, pl. عَيْنُونُ, أَعْيُنُ, oko; izvor; osoba

غ

غَائِبُ, pl. غَائِبُونَ, otsutan

غَابَةُ, pl. غَابَاتُ, šuma

غَابِرُ prošlo

غَارُ, pl. أَغْوَارُ, غَيْرَانُ, pećina, špilja

غَارِ, pl. غَارُونَ, ratnik, borac

غَافِلُ, pl. غَافِلُونَ, nemaran

غَالٍ, pl. غَالُونَ, skup, skupocjen

غَالِيَةٌ, pl. غَالِيَاتُ, skupa

غَامِضُ, pl. غَوَامِضُ, nejasan

غَايَةٌ, pl. غَايَاتُ, cilj, svrha

غَايَةً jako

غُبَارُ prašina

غَيْبُ, pl. أَغْيَابُ, glup

غَدَاةُ, pl. أَغْدِيَةٌ, ručak

غَدَا sutra

غَدْرُ vjerolomstvo, iznevjerjenje

غُدْرُ jako nevjeran

غَدَقُ obilna voda

غَرَّ غَرَّ شُ prevariti

غَرَائِبُ, s. غَرِيبَةٌ, rijetkosti, neobičnosti

غَرَابَةٌ neobičnost, interesantnost

غُرَابُ, pl. غُرَبَانُ, vrana

غُرْبُ غُرْبَ شُ zaći sunce

غَرْبٌ

- غَرْبٌ zapad
 غَرْبِيّ zapadni
 غَرْضٌ, pl. أَغْرَاضٌ, želja, namjera
 غُرْفَةٌ, pl. غُرُفٌ, prostorija; soba, sala
 غَرِقَ utopiti se
 غُرُورٌ prevara, zabluda
 غَرِيبَةٌ, pl. غَرَائِبٌ, neobičnost, rijetkost
 غَزَا ُ ratovati
 غَزِيرٌ, pl. غَزَارٌ, mnogo, obilno
 غَشَّ ُ varati
 غَشَى pokriti
 غَشِيَ (على) onesvijestiti se
 غُصْنٌ, pl. أَغْصَانٌ, grana
 غَضَبٌ srditi se, razljutiti se
 غَضَبٌ srdžba
 غَضَبَانٌ, pl. غَضَابٌ, srdit
 غَفَرَ ُ - مَغْفِرَةٌ, غُفْرَانٌ oprostiti
 غَفَلَ ُ - غَفْلَةٌ, غُفُولٌ zanemariti
 غُفْلَانٌ nemaran
 غَفِيرٌ mnogobrojan; ogroman
 غُلَامٌ, pl. غُلَمَانٌ, dječak
 غَلَبَ ُ - غَلَبَةٌ pobijediti

غَيْرٌ

- غَلَبَ pobijeda
 غَلَطَ ُ - غِلَاطٌ pogriješiti
 غِلَظَةٌ grubost; okrutnost
 غَلَقَ ُ - غَلَقٌ zatvoriti
 غَلَقَ pozatvarati
 غَلِيطٌ, pl. غِلَاطٌ, grub; okrutan
 غَمَّةٌ, pl. غُمٌ, briga, tuga
 غُمٌ neiskusano
 غَمٌّ, s. غَمَّةٌ, briga, tuga
 غَمَضَ ُ - غُمُوضٌ biti nejasan
 غَمٌّ, pl. أَغْتَامٌ, غُمٌ, stoka, bravi
 غَنَى ُ - غِنًى biti bogat
 غِنًى bogatstvo
 غَنًى, pl. أَغْنِيَاءٌ, bogat, imućan
 غَنِيمَةٌ, pl. غَنَائِمٌ, plijen
 غَوْرٌ dno; dubina; pećina
 غَى zabluda
 غَيْبَةٌ ogovaranje
 غَابَ ُ - غَيَْابٌ izgubiti se, nestati; zaći (sunce)
 غَيْرٌ osim
 غَيْرُ أَهْلٍ koji ga nije dostojan
 غَيْرُ مُنْصَرِفٍ ime koje se nepotpuno deklinira
 غَيْرُهُ drugi osim njega

ف

ف

- ف pa, te
- فَائِدَةٌ, pl. فَوَائِدُ, korist, dobit, interes
- فَائِقُ koji se rastrijeznio, sebi došao; nadmašio
- فَارَةٌ, pl. فَيْرَانُ, miš
- فَارِسُ, pl. فُرْسَانُ, konjanik
- فَارُوقُ koji strogo rastavlja istinu od neistine; uviđavan
- فَاضِلٌ, pl. فُضَّلَاةٌ, vrijedan
- فَاطِرٌ stvoritelj
- فَاطِمَةُ Fatima
- فَاطِمِي Fatimović; Fatimin
- فَانٍ prolazan
- فَانِيَةٌ prolazna
- فَأْسٌ, pl. فُؤُوسٌ, sjekira
- فَيْةٌ zb. im., pl. فَيَاتٌ, skupina, četa, grupa
- فَتَاهُ, pl. فَيَاتٌ, djevojka
- فَتَحَ - فَتَحَ otvoriti; osvojiti
- فَتَحَ (على) poučiti; omogućiti
- فَتَحَ, pl. فُتُوحٌ, pobjeda; osvajanje
- فَتْحَةٌ, pl. فَتَحَاتٌ, vokal »e« (ـَ)
- فَتَنَ - فَتَنَ privući; zavesti

فُرْسَانُ

- فِتْنَةٌ, pl. فِتَنٌ, nered, buna
- فِتْيَانٌ, pl. فِتْيَانٌ, mladić, vitez
- فِتْيَانٌ, s. فِتْيَانٌ, mladići, vitezovi
- فِتْيَانَةٌ, s. فِتْيَانٌ, mladići, vitezovi
- فِجَاجٌ, pl. فِجَاجٌ, širok put
- فِجَاجٌ, s. فِجَاجٌ, široki putevi
- فَجَعَ - فَجَعَ ucvijeliti nekoga
- فَجَعَ ucvijeliti nekoga
- فَجَرٌ - فَجَرٌ ići stranputicom
- فَجَمٌ ugalj
- فَحَامَةٌ ogromnost, krupnoća
- فَذٌ sam, pojedinac
- فَخْرٌ ponos
- فُرْجٌ brbljavac
- فِرَارٌ - فِرَارٌ pobjeći
- فِرَاشٌ, pl. فُرُشٌ, postelja, dušek
- فِرَاعِيَّةٌ, s. فِرْعَوْنٌ, Faraoni
- فِرَاعٌ - فِرَاعٌ (من) svršiti
- فِرَاقٌ rastanak
- فِرَحٌ - فِرَحٌ obradovati se
- فِرْدَوْسٌ raj
- فِرَاسٌ, pl. أَفْرَاسٌ, konj
- فِرْسَانٌ, s. فَارِسٌ, konjanici

فَرَسَخٌ

فَرَسَخٌ, pl. فَرَاسِخٌ, tri milje

فُرُشٌ, s. فِرَاشٌ, postelje, dušeci

فُرْصَةٌ, pl. فُرُصٌ, prilika,
zgodan čas

فَرَضَ فَرَضٌ, propisati, odre-
diti kao dužnost

فَرَضٌ عَيْنٍ osobna, lična dužnost

فَرَطٌ pretjeranost

فِرْعَوْنٌ, pl. فَرَاعِنَةٌ, Faraon

فَرَّقَ فَرَقٌ, rastaviti,
razlikovati

فَرَقٌ, pl. فُرُوقٌ, razlika

فَرَّقَانِ فَرَقٌ, rastaviti,
razlikovati

فَرَكٌ فَرَكٌ, trljati

فَرِيدَةٌ, pl. فَرَائِدٌ, skupocjeni
dragulj

فَرِيضَةٌ, pl. فَرَائِضٌ, dužnost

فَسَادٌ فَسَدَ, biti pokvaren

فَسَادٌ nevaljaština, nered

فَسَقٌ فَسَقَ, griješiti

فُسَيْفَاٌ mozaik

فَقَلَ فَقَلَ, oslabiti, ne
uspjeti

فَقْلٌ فَقْلٌ, slab; strašiv;
mlitav, trom

قَصٌ, pl. فُصُوصٌ, kamen u
prstenu

فِعْلٌ

فَصَاحَةٌ čistoća govora, rječitost

فُصِّحَ, s. فَصِيحٌ, rječiti

فَصْلٌ, pl. فُصُولٌ, razred; go-
dišnje doba

فُصُوصٌ, s. قَصٌ, kamenje u
prstenu

فُصِّحَ, pl. فُصَّاحٌ, rječit

فَفَاءٌ, pl. أَفْئِيَّةٌ, prostor

فَضَائِلُ, s. فَضِيلَةٌ, vrline

فَضَحَ فَضْحٌ, osramotiti

فَضَلَ فَضْلٌ, biti vredniji,
nadmašiti

فَضْلٌ, pl. فُضُولٌ, dobrota,
vrijednost

فَضْلًا (عَنْ) akamoli

فَضْلًا, s. فَاضِلٌ, vrijedni

فُضِّلَتْ, pl. فَضْلِيَّاتٌ, vrijedna

فُضِّلَ النِّسَاءُ najvrednija žena

فَضِيحَةٌ, pl. فُضَاحٌ, sramota

فَضِيحَةُ الدَّمْرِ vječita sramota

فَضِيلَةٌ, pl. فَضَائِلُ, vrlina

فَطِنٌ oštrouman

فِطْنَةٌ, pl. فِطْنٌ, oštroumnost

فُطِنَ, pl. فِطْنٌ, oštrouman

فَعَلَ قَمَلَ, učiniti, raditi

فِعْلٌ, pl. أَفْعَالٌ, djelo

فَقْدٌ

- فَقَدَ - izgubiti
 فَقْرٌ, pl. فُقُورٌ, siromaštvo
 فَقْرَاءٌ, s. فُقَيْرٌ, siromasi
 فَقَطٌ samo
 فَقَهَاءٌ, s. فُقَيِّهٌ, pravnici;
 učenjaci
 فَقِيرٌ, pl. فُقَرَاءٌ, siromašan
 فُقَيِّهٌ, pl. فُقَهَاءٌ, pravnik;
 učenjak
 فَلَاسِفَةٌ, s. فَيْلَسُوفٌ, filozofi
 فُلَانٌ neko, neki
 فُلَانِيٌ taj i taj, x y
 فُلُسٌ, pl. فُلُوسٌ, novac
 فُلُكٌ lada, lade
 فُلْأٌ pošta
 فَمٌ, pl. أَفْوَاهٌ, usta
 فَنٌ, pl. فُنُونٌ, struka, vrsta

قَاطِبَةٌ

- فَنَاءٌ - nestati, istrošiti
 se, proći
 فُنُونٌ, s. فَنٌ, struke, vrste
 فَوَائِدٌ, s. فَايِدَةٌ, koristi, interes
 فَوَتْ قَاتٌ - promašiti, proći
 فَوَزٌ قَاَزٌ - spasiti se
 فَوَقٌ قَانٌ - nadmašiti,
 natkriliti
 فَوْقٌ na, nad, više
 فَعِمٌ - razumjeti
 فِى u; na; sa; puta
 فِى أَنْسَاءِ ذَلِكَ tada
 فِى الْآخِرَةِ na onom svijetu;
 naprama onom svijetu
 فِى الْأَكْثَرِ većinom
 فِى الشِّتَاءِ zimi
 فَيْلٌ, pl. فَيْلَةٌ, slon
 فَيْلٌ, s. فَيْلَةٌ, slonovi
 فَيْلَسُوفٌ, pl. فَلَاسِفَةٌ, filozof

ق

- قَائِدٌ, pl. قَوَادٍ, vojskovođa;
 voda
 قَائِفٌ koji je vješt u traganju
 po tragu
 قَائِسَةٌ, pl. قَوَائِمٌ, noga životinje;
 stup
 قَارٌ smola, asfalt

- قَارِبٌ, pl. قَوَارِبٌ, čamac
 قَارَةٌ, pl. قَارَاتٌ, kontinentat
 قَارُورَةٌ, pl. قَوَارِيرٌ, boca
 قَاسٍ, pl. قُسَاءٌ, tvrd, grub
 قَاضٍ, pl. قُضَاءٌ, sudija
 قَاطِبَةٌ svi, sve

قَاطِرَةُ الْحَدِيدِ

قَاطِرَةُ الْحَدِيدِ lokomotiva, željeznica

قَاطِعٌ oštar

قَاعِدَةٌ, pl. قَوَاعِدُ, pravilo, načelo,
temelj; podnožje

قَالِقُوطُ Kalkuta

قَامَ يَنْفَعْتِهِ izdržavao ga je

قَامَةٌ, pl. قَامَاتُ, stas, rast
čovjeka

قَامُوسٌ, pl. قَوَامِيسُ, rječnik

قَانِتٌ, pl. قَانِتُونَ pokoran,
skrušen

القَاهِرَةُ Kairo (ime grada)

قُبَا, قُبَا Kuba (mjesto blizu
Medine)

قَبَائِلُ, s. قَبِيلَةٌ, plemena

قِبَابٌ, s. قُبَّةٌ, kupole, kubeta

قُبَّةٌ, pl. قُبَبٌ, kupola,
kuba

قُبْحٌ - قُبْحٌ ružan biti

قُبْحُ النَّسَبِ niskost porijekla

قَبْرٌ, pl. قُبُورٌ, grob

قَبْضٌ - قَبْضٌ prihvatiti, uzeti

قَبْضَةٌ šaka, pesnica

قَبْلٌ prije

قِبْلَةٌ strana na kojoj se nalazi
Kaba kuda se okreće
kod klanjanja

قُبُورٌ, s. قَبْرٌ, grobovi

قَدِيمٌ

قَبِيلٌ - قَبُولٌ primiti

قَبُولٌ vjetar istočnjak

قَبِيحٌ, pl. قَبَاحٌ, ružan

قَبِيلٌ skupina, vrsta

قَبِيلَةٌ, pl. قَبَائِلُ, pleme

قَتَلَ - قَتْلٌ ubiti

قَتِلَ, s. قَتِيلٌ, ubijeni

قَتِيلٌ, pl. قَتْلَى ubijen

قَدْ (s perfektom) već

قَدْ (s imperfektom)
katkada

قَدَامٌ pred

قَدَرٌ, pl. أَقْدَارٌ vrijednost;
količina

قَدَرٌ, pl. قُدُورٌ lonac

قُدْرَةٌ - قَدَرٌ moći

الْقُدْسُ Jerusalem

قَدَمٌ, pl. أَقْدَامٌ stopalo; noga

قُدُوسٌ svet

قُدَمَاءُ, s. قَدِيمٌ, stari, prijašnji

قُدُوءٌ voda, uzor, primjer

قُدُومٌ - قَدِمٌ doći, stići

قُدَيْدٌ Kudejd (ime mjesta
između Mekke i Me-
dine)

قَدِيرٌ moćan, jak

قَدِيمٌ, pl. قُدَمَاءُ, star, vječit

قَذَرُ

قَذَرُ, pl. أَقْدَارُ, nečistoća

قَذِرُ nečist, prijav

قَذَفَ = قَذَفَ udariti, lupiti,
baciti; obijediti

قِرَاءَةٌ = قَرَأَ čitati

قِرَائِرُ, s. قُرُوفُ, velike dugačke
lade

قُرْبُ = قَرِبَ približiti se

قُرْبُ blizu, u blizini

قُرْبُ, s. قُرْبَةٌ, dobra djela

قُرْبَانُ = قَرِبَ (من) približiti se

قُرْبَةٌ, pl. قُرْبُ, dobro djelo

قِرْدُ, pl. أَفْرَادُ, majmun

قِرْضُ الشِّعْرِ pjesništvo

قَرَعَ = قَرَعَ kućati, udarati

قَرَمَ = قَرِمَ biti mesožder

قَرَنَ = قَرَنَ uvezati, pridružiti

قَرْنُ, pl. قُرُونُ, stoljeće

الْقُرُونُ الْمَاضِيَّةُ prošla stoljeća,

قَرِيبُ, pl. أَقْرِبَاءُ, bliz; rodak

عَنْ قَرِيبٍ naskoro

قَرْيَةٌ, pl. قُرَى, selo; mjesto

قُرَيْشُ Kurejš (ime ar.
plemena)

قُرَيْشِي Kurejšija

الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ Istanbul

قَسَمَ zakletva

قُضْبَانُ

قِسَمَ, pl. أَقْسَامُ, dio

قَسَمَ = قَسَمَ podijeliti

قَسَمَ (إِلَى) udiijeliti

قَوْسُ, s. قَيْسُ, lukovi

قَشْرُ, pl. قُشُورُ, kora

قَصَابُ mesar

قَصَدَ = قَصَدَ namjeravati;
raditi umjereno; poći
prema nečem

قَصْدًا namjerno; umjereno

قَصَرَ = قَصَرَ skratiti,
ograničiti se

قَصْرُ, pl. قُصُورُ, dvorac, palača

قَصْرُ = قَصَرَ biti kratak;
ne moći

قَصَصَ (عَلَى) = قَصَصَ pričati

قِصَّةُ, pl. قِصَصُ, priča; događaj

قِصَّةُ, pl. قِصَاعُ, čanak

قَصَفَ = قَصَفَ gostiti se
(jesti i piti)

قَصِيدَةٌ, pl. قَصَائِدُ, pjesma

قَصِيرُ, pl. قِصَارُ, kratak

قَضَا = قَضَى suditi; izvršiti;
ispuniti

قَضَاءُ sudbina

مَا أَقْضَاكَ Dobar li si sudija!

قُضْبَانُ, s. قُضْبُ, prutovi,
štapovi

قَضِيبٌ

- قَضِيبٌ, pl. قُضْبَانٌ, prut; štap
 قَطَّ ُ قَطَّ osjeći glavu
 قَطَّ nikada
 قَطَّ, pl. قِطَاطٌ, mačka
 قِطَارٌ voz
 قُطْرٌ, pl. أَقْطَارٌ, pokrajina
 قَطَعَ - قَطَعَ sjeći; presjeći
 قِطْعَةٌ, pl. قِطَعٌ, komad
 قَاطِعٌ odlučan; siguran
 قُمُودٌ sjediti
 قَمْرٌ, pl. قُعُودٌ, dno
 قَمًا, pl. أَقْنِيَةٌ, zatiljak
 قَمَصٌ, pl. أَقْنَامٌ, krletka
 قُفْلٌ, pl. أَقْفَالٌ, brava, katanac
 قَفِيزٌ, pl. أَقْفِزَةٌ, varičak
 قَلْبٌ, pl. قُلُوبٌ, srce
 قَلَّ - قَلَّ biti malo
 قَلَعَ - قَلَعَ isčupati, izvaditi,
 izvaliti
 قَلْعَةٌ, pl. قَلَاعٌ, tvrđava
 قَلَمٌ, pl. أَقْلَامٌ, pero; pismo
 قُلُوبٌ, s. قَلْبٌ, srca
 قُلُوصٌ - قُلُوصٌ pokupiti se
 قَلِيلٌ, pl. قَلِيلُونَ, malo
 قَلِيلًا malo, rijetko kada

قُوَّةٌ

- قَلَا ُ قَلَا } mrziti, prezirati
 (قَلَى - قَلَى)
 قُشَاشٌ, pl. أَقْشِشَةٌ, namještaj,
 pokućstvo
 قِصَّةٌ, pl. قِصَمٌ, vrh
 قَمَرٌ, pl. أَقْسَارٌ, mjesec
 قَنَعَ (قَنَعَ) - قَنَعَ zadovoljiti se
 قَنَاطِرٌ, pl. قَنَاطِرٌ, most
 قَنُوعٌ koji je zadovoljan s
 onim što ima
 قَوَائِمٌ, s. قَائِمَةٌ, noge životi-
 nja; stupovi
 قَوَارِبٌ, s. قَارِبٌ, čamci
 قَوَاعِدٌ, s. قَاعِدَةٌ, pravila, načela;
 temelji; podnožja
 الْقَوَائِي (عِلْمٌ) nauka o rimi
 قَوَائِمٌ, s. قَامُوسٌ, rječnici
 قَوَاتٌ, pl. أَقْوَاتٌ, hrana, život
 namirnice
 قَوْسٌ, pl. قِيسٌ, luk
 قَوَفٌ - قَوَفٌ tragati po-tragu
 قَوْلٌ - قَوْلٌ reći, govoriti
 قَوْلٌ, pl. أَقْوَالٌ, govor;
 mišljenje
 قَوَامٌ, pl. قَوَامُونَ, starješina
 قَوْمٌ, pl. أَقْوَامٌ, ljudi; društvo;
 narod
 قُوَّةٌ, pl. قُوَى, moć, snaga

قُوَى

- قُوَى, s. قُوَّة, sile, moći
 قَوِي, pl. أَقْوِيَاءُ, jak, snažan
 قَعَرَ = قَهَرَ pobijediti,
 pokoriti
 قِيَادَةٌ = قَادٌ voditi
 قِيَاسٌ = قَاسٌ mjeriti

كُدْرَةٌ

- قِيَاسِيٌّ pravilan
 قَامَ = قَامَ stajati, ustati;
 klanjati
 قَيْدٌ, pl. قَيْدٌ, sveza, lanac
 قِيَوْمٌ koji je odiskona; koji
 stalno uzdržava

ك

- كَ kao
 كُتِبَ, pl. كُتِبَ, pisac
 كَافَةٌ svi skupa
 كَأْسٌ, pl. كُؤُوسٌ, čaša
 كَأَيِّنٌ koliko!
 كَأَيِّنٌ مِنَ نَبِيِّنَا Koliko Božijih
 poslanika!
 كَائِنٌ, pl. كَائِنَاتٌ, svijet,
 vasiona
 كَأَنَّ kao da
 كُتِبَ tužan
 كِبَارٌ, s. كَبِيرٌ, veliki; stari
 كُبَارٌ velik
 كُبَارٌ vrlo velik
 كِبَارٌ, s. كَبِيرَةٌ, veliki grijesi
 كَبُرَ = كَبُرَ odrasti, ostarjeti
 كِبَرٌ starost
 كُبْرَاهُ, s. كَبِيرٌ, veliki; stari
 كِبْرِيَاءُ veličina

- كَبِيرٌ, pl. كِبَارٌ, velik,
 star
 كَبِيرَةٌ, pl. كِبَارٌ, veliki grijeh
 كُتِبَ, pl. كُتِبَ, knjiga
 الْكِتَابُ Kur'an
 كَاتِبٌ, s. كَاتِبٌ, pisci
 كِتَابَةٌ = كَتَبَ pisati; pismo
 الْكِتَابَةُ pismo, pisanje
 كِتَابَةٌ رَسْمِيَّةٌ slikovno pismo,
 hijeroglifi
 كَتَفٌ, pl. أَكْتَافٌ, plečka
 كَتَمَ = كَتَمَ kriti, tajiti
 كَثُرَ = كَثُرَ biti mnogo
 كَثْرَةٌ mnoštvo
 كَثْرَةُ الْأَمَالِ mnoštvo imetka
 كَثِيرٌ, pl. كَثِيرُونَ mnogo, mnogi
 كَثِيرًا mnogo
 كَدَّرَ = كَدَّرَ biti mutan,
 zamutiti se
 كُدْرَةٌ pomućenost

كَذَّابٌ

- كَذَّابٌ ovako; toliko
 كَذَابٌ lažov
 كَذَلِكَ također
 كَذِبٌ slagati
 كَذِبٌ laž
 كَذُوبٌ lažov
 كَرَّرَ ponovno napasti
 nakon prividnog bje-
 žanja; povratiti se
 كَرَاهَةٌ ne željeti,
 izbjegavati
 كُرَّةٌ, pl. كُرَاتٌ lopta; kugla
 كُرَّةٌ, pl. كُرَاتٌ jedan puta
 كُرْسِيٌّ, pl. أَلْكُرَاسِي, klupa,
 stolica; prijestolje
 كَرَمٌ biti plemenit,
 skupocjen
 كَرَمٌ plemenitost
 كَرْمٌ loza
 كُرُوبٌ biti blizu
 كَرِيمٌ, pl. كَرِيمَاتٌ, plemenit
 كَسَبٌ zaraditi, sticati
 كَسَرٌ razbiti, zdrobiti
 كَسْرَةٌ, pl. كَسَرَاتٌ, vokal. »i« (ـِ)
 كَسَلٌ lijenost
 كَسَلَانٌ, pl. كَسَالٌ, lijen
 كَسَاةٌ obući

كَمْ لَكَ

- كُسُولٌ lijen, ljenčina
 كَشَفٌ - كَشَفٌ otkriti
 الْكَعْبَةُ Kaba
 كَفٌّ (عن) ustegnuti se
 od nečega
 كَفٌّ, pl. أَكْفٌ, dlan, šaka
 كَفَالَةٌ izdržavati,
 opskrbljivati; jamčiti
 كِفَايَةٌ biti dosta
 فَقَدْ كُفِينُمْ أَمْرَهُ s njim ćete
 svršiti
 قَدْ كُفِينَا الْجُوعَ osigurali smo
 se od gladi
 كُفْرٌ ne vjerovati
 كُفْرٌ, pl. أَكْفَامٌ, ravan, prilika
 كُلٌّ svi, sve
 كُلُّ سَنَةٍ svake godine
 كِلَا oba, obadva
 كَلَّا nikako
 كَلْبٌ, s. كَلَبٌ, psi
 كَلَامٌ govor; rečenica
 كِلْتَا obje, obadvije
 كَلَّاكِلْ, pl. كَلَّاكِلٌ, prsa
 كَلَّمَا kad god
 كَلِمَةٌ, pl. كَلِمَاتٌ, riječ
 كَمْ koliko!, koliko?
 كَمْ لَكَ koliko imaš?

كَمْ

- كَمْ, pl. أَكْمَامٌ, rukav
 كَمَا يَنْبَغِي kako treba
 كَمَلٌ = كَمَالٌ biti potpun
 كَنَائِسُ, s. كَنِيسَةٌ, crkva
 كِنَانَةٌ tobolac, torba za
 strelice
 كُتْرٌ, pl. كُتُورٌ, blagajna,
 riznica
 كَنِيسَةٌ, pl. كَنَائِسُ, crkva
 كُولَمُ Kulem (ime mjesta u
 Indiji)

لَيْبٌ

- كَوْنٌ bititi; postati
 كَعْفٌ, pl. كُعُوفٌ, pečina;
 sklonište
 كَعْلٌ, pl. كُعُولٌ, sredovječan
 čovjek
 كَنِ da
 كَيْسٌ, pl. أَكْيَاسٌ, vreća
 كَيْفٌ kako?
 كَيْفِيَّةٌ kakvoća, način
 كَيْلًا da ne

ل

- لَ zaista
 لِ za, radi; da; ima; neka
 لَا nije; ne; neka ne
 لَا يَأْسُ (ي) Nema štete, zapreke
 لَا يَأْسُ (عَلَى) Nema bojazni.
 لَا بُدَّ (مِنْ) Nema mimoilaženja,
 svakako treba.
 لَا دَرَّ دَرَّةٌ Ne bio blagosloven!
 لَا حَالَةَ svakako
 لَا يَشْبَعَانِ Ne mogu se zasititi
 لَا يُمْكِنُ Nije moguće
 لَا يَنْ koji ima mlijeka
 لَا زِمَ potrebno; neprelazan
 glagol
 لَا يَجُ sjajan

- لَا يَمُ, s. لَيْمٌ, nitkovi, neva-
 ljalci, zlikovci
 لَا تَلَا da ne
 لَا نَ da
 لَا نَ jer
 لَا يَمُ, pl. لَيْمٌ, nitkov, neva-
 ljalac, zlikovac
 لَا يَسُ, pl. أَلْبِسَةٌ, odijelo,
 odjeća
 لَا يَسُ ostati; ne pre-
 stajati
 لَا يَسُ koji ima odijela
 لَا يَسُ oblačiti
 لَا يَسُ, pl. أَلْبَانُ, mlijeko
 لَا يَسُ, pl. أَلْبَانُ pametan

اَلَّتِي

- اَلَّتِي, pl. اَللَّائِي, اَللَّاتِي, bititi, potrebiti;
koja
لَتَمَ - لَتَمَ cjelivati, ljubiti
لَتَجَ - لَتَجَ ustrajati, biti
uporan
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, uzda
لَتَمَ srebro
لَتَمَ, s. لَتَمَ, pogledi preko
oka
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, pokrivač,
ogrtač
لَتَمَ - لَتَمَ stići, priklju-
čiti se
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, grob
لَتَمَ - لَتَمَ lizati
لَتَمَ - لَتَمَ gledati preko
oka (na stranu)
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, pogled preko
oka, poprijeko
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, meso
لَتَمَ - لَتَمَ ujesti, peciti
(zmija, štipavac)
لَتَمَ kod
لَتَمَ kod
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, slast
لَتَمَ Roderik, špan. kralj
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, koji
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, ukusan

اَلَّتِي

- لَتَمَ - لَتَمَ biti potrebno;
ne napuštati nešto;
držati se nečega
لَتَمَ, pl. اَلَّتَمَ, jezik
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, kradljivac
لَتَمَ - لَتَمَ prilijepiti se
لَتَمَ, s. لَتَمَ, kradljivci
لَتَمَ (لَتَمَ) smilovati se
لَتَمَ, pl. اَلَّتَمَ, milost,
dobrota
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, lijep, ugodan,
dobar; tanan
لَتَمَ - لَتَمَ igrati se
لَتَمَ možda, ne bi li
لَتَمَ - لَتَمَ proklinjati
لَتَمَ proklet
لَتَمَ, pl. لَتَمَ, jezik, govor
لَتَمَ jezično, prvobitno
لَتَمَ jezični; jezičar
لَتَمَ - لَتَمَ smotati, skupiti
لَتَمَ - لَتَمَ izgovoriti,
izbaciti
لَتَمَ, pl. اَلَّتَمَ, riječ
لَتَمَ skup raznih stvari;
zbirka, nepravilan gla-
gol sa 2 slaba suglasnika
لَتَمَ - لَتَمَ sresti
لَتَمَ, pl. اَلَّتَمَ, nadimak

لِقَاطُ

لِقَاطُ لِقَاطُ brati

لَكَ tebi; imaš

لَكَ 10 milijuna

يَكُلُّ svaki ima

لَكِنَّ, لَكِنَّ ali

لَكِنَّ da

لَكِنَّ da ne

لِلَّهِ دَرُّهُ مِنْ رَجُلٍ Divan li je čovjek!

لَمْ nije

لِمَاذَا, لِمَا zašto

لَمْ nije još (nikada);
pošto

لَنْ سَجَاتِي sjati

لَنْ nikako neće

مَا što? nije, ne

مَا أَحْسَنَ Krasan li je!

مَا أَطْيَبَ Ugodan li je!

مَا أَعْدَلَهُ Pravedan li je!

مَا أَفْبَحَ Ružan li je!

مَا أَتَفَكَّ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا بِأَلَكْ Šta je tebi? zašto ti?

مَا يَبْرَحُ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا دَامَ dok traje

مَا شَيْءٌ

مَا شَيْءٌ nama; imamo

لَوْ da

لَوْ لَا da ne

لَوْ لَا koriti; vrijedati

لِي meni; imam

لَيْلٌ, لَيْلٌ, s. لَيْلٌ, noć

لَيْتَ da je!

لَيْتَ شِعْرِي Da mi je znati!

لَيْتَ, pl. لَيْتَ, lav

لَيْسَ nije

لَيْلٌ, pl. لَيْلٌ, noć

لَيْلَةُ الْإِسْرَاءِ noć miradža

لَيْنَ - لَيْنَ biti mekan, blag

مَا زَالَ stalno, neprestano,
trajno bitiمَا فَنَى stalno, neprestano,
trajno biti

مَا يَخْسَنُ Nije lijepo

مَا يَشَاءُ šta hoće

مَا, pl. مَا, voda

مَا دَّةٌ, pl. مَا دَّةٌ, materija

مَا دِحْ, pl. مَا دِحْ, koji hvali

مَا شَيْءٌ pješice, idući

مَا شَيْءٌ, pl. مَا شَيْءٌ, stoka,
blago

مَا كِرٌ

مُتَقَدِّمُونَ

- مَا كِرٌ, pl. مَكْرَةٌ, varalica
 مَالٌ, pl. أَمْوَالٌ, imetak
 مَاهِرٌ, pl. مَعْرَةٌ, vješt
 مَاثِرٌ, s. مَآثِرَةٌ, pohvalna djela, vrline
 مُوَآخَاةٌ - أَخَى (بَيْنَ) pobratiti
 مُوَآخَاةٌ bratstvo
 مُوَآخَذَةٌ - آخَذَ koriti, kazniti
 مُوَآكَلَةٌ - آكَلَ jesti s nekim
 مُوَآمَرَةٌ - آمَرَ savjetovati se
 مُوَآسَاةٌ - آسَى zabavljati, praviti društvo
 مِائَةٌ, pl. مِثُونَ, stotina
 أَلْفَةٌ stoti
 مِائَةُ أَلْفٍ sto hiljada
 مَآثِرَةٌ, pl. مَآثِرٌ, pohvalno djelo, vrlina
 مَآذِبَةٌ, pl. مَآذِبٌ, gozba
 مُوَدِّبٌ, pl. مُوَدِّبُونَ, uzgajatelj
 مَأْسَدَةٌ predjel u kome ima mnogo lavova
 مُوَجِّدٌ pojačan
 مَوْكَدَةٌ pojačani sunet
 مُؤَلِّفٌ, pl. مُؤَلِّفُونَ, pisac
 مُؤْمِنٌ, pl. مُؤْمِنُونَ, vjernik
 مَأْنُوسٌ običan
 مُؤَوْنَةٌ, pl. مُؤُونٌ, trošak; trud; zaliha
 مَأْوَى sklonište

- مَبَادٍ, pl. مَبَادِي, s. مَبْدَأٌ, počeci
 مَبَادِرَةٌ - بَادَرٌ pohitjeti, požuriti
 مَبَارَكَةٌ - بَارَكَ blagosloviti
 مَبَالِغَةٌ - بَالِغٌ pojačati, pretjerati
 مَبَانٍ, s. مَبْنِيٌّ, građevine, zgrade
 مَبْدَأٌ, pl. مَبَادِي, početak
 مَبْرَدٌ, pl. مَبَارِدٌ, turpija
 مَبْسَامٌ koji se mnogo smije, šaljivčina
 مَبْعُوثٌ, pl. مَبْعُوثُونَ, poslanik
 مَبْلَغٌ, pl. مَبَالِغٌ, stepen, iznos, količina
 مَبْنِيٌّ, pl. مَبْنِيَّاتٌ, nepromjenljivo ime
 مَبْنِيٌّ, pl. مَبَانٍ, građevina, zgrada; sagrađen
 مُبِينٌ jasan, otvoren
 مَتَاعٌ, pl. أَمْتِعَةٌ, korist; uživanje; ono s čim se koristi; roba; prtljaga
 أَلْمَتَاءُخِرُونَ učenjaci kasnijih pokoljenja
 مُتَجِدٌ jednak, istovjetan
 مَتَسَعٌ po devet
 مُتَسَعٌ deveterostruk
 مُتَسِعٌ prostran
 مُتَصِلٌ spojen, sastavljen
 أَلْمَتَقَدِّمُونَ učenjaci ranijih pokoljenja

مُكَبِّرٌ

- مُكَبِّرٌ, pl. مُكَبِّرُونَ, ohol
 مُسْتَعِيلاً poslužiti se poslo-
 vicom; navodeći kao
 primjer
 مُتَمَدِّنٌ kulturan
 مَنٌ, pl. مَعُونٌ, leđa; tekst
 مَنُ الْفَتَةِ riječi i njihova
 značenja
 مُتَاَهِمَةٌ فِي الْكِبَرِ veoma velika
 مُتَنَوِّعٌ, pl. مُتَنَوِّعُونَ raznovrstan
 مُتَوَاتِرٌ sigurna vijest koju
 pripovijeda velik broj
 ljudi
 مُتَوَاضِعٌ čedan, skroman
 مُتَهَدِّمٌ srušen, porušen
 مَتَى kada
 مَتَى مَا kad god
 مَتِينٌ čvrst
 مَثَلٌ, pl. أَمْثَالٌ, poslovice
 مِثْلٌ kao
 مِثْلَكَ po tri
 مِثْلَكَ trostruk
 مِثْمَنٌ po osam
 مِثْمَنٌ osmerostruk;
 u osmerokutu
 مِثْقَى po dva
 مِثْقَى dvostruk
 مِثْوَلٌ, pl. مِثْوَلٌ stati pred nekim

مَجْهُولٌ

- مَجَّ ُ - مَجَّ izbacivati
 مَجَابٌ - أَجَابَ odgovoriti
 مَجَابٍ, s. مَجَّي, pobiranja,
 prihodi
 مَجَادَلَةٌ - جَادَلَ (عَنْ) boriti se,
 prepirati se
 مَجَالَسَةٌ - جَالَسَ sjediti s nekim,
 družiti se
 مَجَانًا badava, besplatno
 مَجَانِينَ, s. مَجْنُونٌ, ljudi
 مَجَاوِرَةٌ - جَاوَرَ biti u susjedstvu
 مَجَاوِرَةٌ - جَاوَرَ proći
 مَجَاهَدَةٌ - جَاهَدَ boriti se,
 ratovati
 مَجَّي, pl. مَجَابٍ, pobiranje,
 prihod
 مَجْدٌ slava
 مَجِيدٌ, pl. مُجِيدُونَ, marljiv
 مَجْرُورٌ, pl. مَجْرُورَاتٌ, ime u
 genitivu
 مَجْزِرٌ klaonica
 مَجْزَعٌ šaren (bijel i crn)
 مَجْلِسٌ, pl. مَجَالِسٌ, sjednica,
 zbor
 مَجْلُوهٌ ugledan, očišćen,
 obrisan
 مَجْنُونٌ, pl. مَجَانِينَ, lud
 مَجْهُولٌ nepoznat; pasivan
 oblik glagola

مَجِيْ

- مَجِيْ - جَاءَ doći
 مَحَاجَةٌ - حَاجٌ raspravljati;
 prepirati se
 مُحَاذَرَةٌ - حَازَرٌ čuvati se
 مُحَادَبَةٌ - حَارَبَ ratovati,
 boriti se
 مُحَاسَبَةٌ - حَاسَبٌ polagati račun,
 tražiti obračun od
 nekoga
 مُحَاسِنٌ, s. حُسْنٌ, ljepote
 مُحَافَظَةٌ - حَافَظٌ (على) čuvati; redo-
 vito izvršavati, održa-
 vati nešto
 مُحَاكَاةٌ - حَاكٍ sličiti, oponašati
 مُحَاوَلَةٌ - حَاوَلَ nastojati
 مُحَبَّةٌ - حَبَّ ljubiti voljeti
 مُحِبَّةٌ ljubav
 مُحَبُّوبٌ drag, mio
 مُحْتَاجٌ, pl. مُحْتَاجُونَ, potreban
 مُحْتَالٌ, pl. مُحْتَالُونَ, varalica
 مُحْتَرَمٌ, pl. مُحْتَرَمُونَ, poštovan
 مُحَدِّثٌ koji se bavi prouča-
 vanjem hadisa (predaje)
 مُحْرَابٌ, pl. مُحَارِبٌ, mihrab, gdje
 imam staje pri zajed-
 ničkom klanjanju
 مُحَرَّمُ الْحَرَامِ muharrem (1 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 مُحْرُوسٌ učuvan, zaštićen

مَدَّ

- مُحْسِنٌ, pl. مُحْسِنُونَ, dobročinitelj
 مُحْكَمٌ čvrst, utvrđen
 مُحَلٌّ, pl. مُحَالٌ, mjesto
 مُحَلَّةٌ, pl. مُحَلَّاتٌ, mahala; sje-
 dište
 مُحْمِدَةٌ - حَمِدَ zahvaljivati
 مُحْمُودٌ, pl. مُحَامِدٌ, hvaljen,
 pohvalan
 مُحْنَةٌ, pl. مُحَنٌ, muka, nevolja
 مُحْيَاٌ - حَيَّ živjeti
 مُحَافَةٌ strah
 مُحَابٍ, s. مُحْتَبٌ, pandže, kandže
 مُحَابِلَةٌ - حَالَجَ ulaziti; na um
 pasti
 مُحَاظَةٌ - حَاظَ miješati se
 مُحَاْلَفَةٌ - خَالَفَ protiviti se
 مُحْنَالٌ, pl. مُحْنَالُونَ, ohol
 مُحْتَلِفٌ, pl. مُحْتَلِفُونَ, različan
 مُحَنُوصٌ naročit, osobit
 مُحْزَلَبٌ, pl. مُحْزَابٌ, pandža, kandža
 مُحْزَلَدٌ vječan
 مُحْزَلُوقٌ, pl. مُحْزَلُوقَاتٌ, stvoren
 مُحْزَمَسٌ po pet
 مُحْزَمَسٌ peterostruk
 مُحْزِيطٌ igla
 مَدَّ - مَدَّ pružiti
 مَدَّ plima

مُدَّة

- مُدَّة, pl. مُدَد, vrijeme
 مُدَاعَبَةٌ - مُدَاعَبَ šaliti se, zabavljati se
 مُدَافَعَةٌ - مُدَافَعَ (عن) braniti
 مُدَاوَاةٌ - مُدَاوَى liječiti
 مَدَحٌ - مَدَحٌ hvaliti
 مَدَحٌ hvala
 مَدْخَلٌ ulazak
 مَدَرٌ ilovača; sela, naseobine
 مَدْرَسَةٌ, pl. مَدَارِسُ škola
 مُدَقُّ tucalo
 مُدَوَّرٌ, pl. مُدَوَّرَاتٌ okrugao
 مَذْهَبٌ mazalo
 مَدَنِي Medinjanin, medinenski
 مَدِيحٌ, pl. مَدَائِحُ hvala, pohvala, hvalospjev
 مُدِيرٌ upravitelj
 مَدِينَةٌ, pl. مَدَائِنُ, مُدُنٌ grad
 الْمَدِينَةُ Medina
 مَدٌّ od, za vrijeme
 مَذَاهِبٌ, s. مَذْهَبٌ pravci
 مَذْكُورٌ spomenut
 مَذْمُومٌ, pl. مَذْمُومُونَ pokuden, nevaljao
 مَذْهَبٌ, pl. مَذَاهِبُ pravac
 مَرٌّ gorak
 مُرَادٌ cilj, želja

مَرَضَى

- مِرَارًا, s. مَرَّةٌ, više puta
 مَرَامِي, pl. مَرَامٍ pristanište
 رَاعِي - مُرَاعَاةٌ paziti
 رَامٌ - مُرَامٌ namjeravati
 رَجَالٌ, pl. مَرَّةٌ čovjek; muž
 نِسَاءٌ, pl. مَرَأَةٌ žena; supruga
 مَرَأَى prizor, izgled
 مَرْبَعٌ po četiri
 مَرْبِعٌ četverostruk; četvorina
 مَرَاتٍ, pl. مَرَّةٌ jedan put
 مَرَايِدُ, pl. مَرَايِدُ tor za deve; mjesto za sušenje datula
 مَرْتَدٌ odmetnik od vjere
 مُرْتَفِعٌ visok
 رَجَعَ - مَرْجِعٌ vratiti se
 رَجِمَ - مَرْجَمَةٌ smilovati se
 مَرْمَرٌ od mramora
 مَرْزُوقٌ, pl. مَرْزُوقُونَ sretan, opskrbljen svim potrebama
 مَرْسَلٌ, pl. مَرْسَلُونَ poslanik
 مَرَامِي, pl. مَرَامٍ pristanište
 مِرْصَادٌ zasjeda
 مَرَضٌ - مَرَضٌ razboljeti se
 مَرَضٌ, pl. أَمْرَاضٌ bolest
 مَرْضِعٌ, pl. مَرْضِعَاتٌ dojilja
 مَرِيضٌ, s. مَرَضَى bolesnici

مَرْفُوقٌ

- مَرْفُوقٌ bitići ^{biti} ^{blag}
 مَرْفُوقٌ naslanjač
 مَرْفُوعٌ ime u nominativu
 مَرْفَاقٌ, pl. الْمَرْاقِي, stepenice
 مَرْقَةٌ mesna voda, čorba
 مَرْوَةٌ čovječnost
 مَرْوَرٌ مَرٌّ (ب) proći pokraj
 nečega
 مَرِيضٌ, pl. مَرَضَى, bolesnik
 مَرْجَمٌ Merjema
 مَرْحٌ šala
 مَرْاحَةٌ - مَرَّاحَةٌ pritijesniti,
 natiskivati se
 مَرْأِيلَةٌ - مَرَّأِيلَةٌ ostaviti, napustiti
 مَرْدَحٌ stiska
 مَرْوَلَةٌ, pl. مَرْوَالٌ, sunčani sat za
 označavanje pola dana
 مَرْيَدٌ, pl. مَرْيَدَاتٌ, dodan, pove-
 ćan; proširena vrsta
 glagola
 مَسٌّ - مَسٌّ dotaknuti
 مَسَاءٌ večer, mrak
 مَسَاجِدٌ, s. مَسْجِدٌ, džamije
 مَسَاطِبٌ, s. مَسْطَبَةٌ, klupe, divani
 مَسَاعِدَةٌ - مَسَاعِدٌ pomagati
 مَسَافَةٌ, pl. مَسَافَاتٌ, udaljenost,
 razmak
 مَسَافِرٌ, pl. مَسَافِرُونَ, putnik

مُسْعَطٌ

- مُسَافَرَةٌ putovati
 مَسَاكِنٌ, pl. مَسْكِنٌ, stanovi
 مَسَالِكٌ, s. مَسَلِكٌ, putevi, pravci
 الْمَسَالِكُ El-Mesalik (ime djela)
 مُسَاوٍ, pl. مُسَاوُونَ, jednak
 مُسَاوَةٌ - مَسَاوَى (ب) izjednačiti
 مَسْبَعٌ po sedam
 مَسْبَعٌ sedmerostruk
 مُسْتَجَابٌ - مُسْتَجَابٌ tražiti da bude
 udovoljeno; udovoljiti
 الْمُسْتَدْرَكُ El-Mustedrek (ime
 djela)
 مُسْنَطِيلٌ dugačak
 مُسْتَعِدٌّ, pl. مُسْتَعِدُونَ, spreman
 مُسْتَقْلَةٌ, pl. مُسْتَقْلَاتٌ, prihod
 مُسْتَقِيلٌ samostalan, poseban
 مُسْتَقْبَلٌ budućnost
 مُسْتَقِيمٌ ispravan
 مُسْتَقِيمُ الرَّأْيِ ispravna mišljenja
 مُسْتَعِيمٌ očaran, zanešen
 مَسْجِدٌ, pl. مَسَاجِدٌ, džamija, mje-
 sto gdje se pada ničice
 مَسَدَسٌ po šest
 مَسَدَسٌ šesterostruk
 مَسْطَبَةٌ, pl. مَسَاطِبٌ, divan, klupa
 مَسَاعَى - مَسَاعَى truditi se
 مُسْعَطٌ iz čega se šmrče

سَفِطُ

- سَفِطُ gdje nešto pada
 مُسَفَّةٌ natkrivena
 مُسْكِرُ, pl. مُسْكِرَاتُ, opojno piće; alkohol
 مَسْكِنُ, pl. مَسَاكِينُ, stan
 مِسْكِرُ pijanica
 مَسْكُونُ nastanjen
 مَسْكِينُ, pl. مَسَاكِينُ, vrlo siromašan, bijednik, kukavan
 مَسْلَحُ naoružan
 مَسْلَحُ, pl. مَسَالِحُ, klaonica
 مَسْلَكُ, pl. مَسَالِكُ, pravac, put
 مُسْلِمُ, pl. مُسْلِمُونَ, musliman
 مَسِيرُ - مَسَارُ ići, putovati
 مَسِيرَةٌ kuda se ili kada se ide; hod; razmak; daljina
 مَشَاءُ, pl. مَشَاوُونَ, koji mnogo ide
 مَشَاءُ, s. مَاشٍ, pješaci
 مُشَارَكَةٌ uzajamnost, reciprocitet
 مُشَاكَلَةٌ - مُشَاكَلٌ biti sličan, srodan
 مُشَاهَدَةٌ - مُشَاهَدٌ vidjeti
 مَشْحُونُ pun; natovaren
 مُشْرِفٌ (إِلَى) koji nastoji da nešto sazna
 مَشَارِقُ, pl. مَشْرِقُ, istok

مَصَدَّقُ

- مُشْرِكُ, pl. مُشْرِكُونَ, poganin, mnogobožac
 مَشْغَلٌ - مَشْغَلٌ zanimati se
 مَشْوَرَةٌ dogovor, savjetovanje
 مَشْهَدُ, pl. مَشَاهِدُ, grob
 مَشْهُورُ, pl. مَشَاهِيرُ, znamenit
 مَشَى - مَشَى ići
 مَشِيَّةٌ - مَشَاءٌ htjeti
 مَشِيبُ - مَشَابٌ osijedjeti
 مَشِيبُ starost
 مَشِيَّةٌ hod, idenje
 يَمْشِي مَشِيَّةً الْأَسَدِ Ide poput lava
 مَشِيخَةٌ starješinstvo
 مُصَاحَبٌ - مُصَاحَبَةٌ družiti se
 مُصَاحَبَةٌ druženje
 مُصَاحَفُ, s. مُصَنَّفٌ, zbirke, musafi
 مُصَادِرُ, s. مَصْدَرٌ, ishodišta; glagolske imenice
 مُصَادَقَةٌ - مُصَادَفٌ susresti, pogoditi
 مُصَاطِبُ, s. مُصْطَبَةٌ, klupe, divani
 مُصَالِحُ, s. مُصْلَحَةٌ, interesi, koristi
 مُصَابِحُ, pl. مَصَابِيحُ, svjetiljka
 مُصَاحَفُ, pl. مُصَاحِفٌ, zbirka, musaf
 مُصَدَّرُ, pl. مَصَادِرُ, ishodište; glagolska imenica
 مَصَدَّقٌ - مَصَدَقٌ biti iskren

مِصْرُ

مِصْرُ Egipat

مِصْرُ, pl. آمِصَارُ, grad

مِصْرِيّ, pl. مِصْرِيّوْنَ, Egipćanin;
egipatski

مَصْرُوفُ utrošen, potrošen

مِصْطَبَةٌ, pl. مِصَاطِبُ, klupa

مُصْطَفَاةٌ poredane

مُصْطَفًى, pl. مُصْطَفَوْنَ, odabran

مُصَفَّحٌ obložen pločama

مَصْلَحَةٌ, pl. مَصَالِحُ, interes, korist

مَصْنُوعٌ napravljen

مُصِيبَةٌ, pl. مِصَاطِبُ, nesreća

مَصِيرٌ = صَارَ postati

مُضَافٌ vezano ime; dodat

مُضِجَةٌ vedra

مِضْرَبٌ, pl. مِضَارِبُ, tučac, tucalo

مُضَرَّةٌ, pl. مِضْرَاتٌ, šteta

مَضْمُونٌ slovo s vokalom »u« (ُ) (ع)

مَضًى = مَضًى proći, otići

مَضًى (مَضًى) odvesti

مُطَالَعَةٌ - طَالَعَ čitati

مُطَبَّخٌ, pl. مَطَابِخٌ, kuhinja

مُطَبَّعَةٌ, pl. مَطَابِيعُ, štamparija

مَطَرٌ, pl. أَمْطَارٌ, kiša

مِطْرَقٌ, pl. مِطَارِقٌ, čekič; pucar-
sko mlatilo

مُعَامَلَةٌ

مُطْلِعٌ mjesto gdje se nešto
javlja, ishodište

مُطْلِعٌ pojaviti se

مُطْمَئِنٌّ, pl. مُطْمَئِنُّوْنَ, smiren,
spokojanمُطَهَّرَةٌ, pl. مَطَاهِرُ, soba za
čišćenje, kupatilo

مُطِيعٌ, pl. مُطِيعُوْنَ, poslušan

مُظْلِمٌ taman

مُظْلَمٌ, pl. مِظَالِيمُ, potišten,
prikraćen

مَعَ sa; premda

مَعًا zajedno

مُعَاتَبَةٌ - عَاتَبَ koriti

الْمُعَادُ budući svijet

مُعَادَاةٌ - عَادَى biti neprijatelj
nekome

مُعَادَاةٌ neprijateljstvo

مُعَادِنٌ, s. مَعْدِنٌ, kovine

مُعَارَضَةٌ - عَارَضَ suprotstaviti
se, oduprijeti se

مُعَاشِرٌ, s. مَعَشَرٌ, skupine

مُعَاشَرَةٌ - عَاشَرَ družiti se, općiti

مُعَاَصِدَةٌ - عَاَصَدَ potpomagati se

مُعَاقَبَةٌ - عَاقَبَ kazniti

مُعَاكَسَةٌ - عَاكَسَ suprotstaviti se,
raditi nekome usprkos

مُعَالَجَةٌ - عَالَجَ boriti se, nasto-

jati; liječiti; nadvladati

مُعَامَلَةٌ - عَامَلَ postupati

مُعَامَلَةٌ

مُعَامَلَةٌ سَيِّئَةٌ rdav postupak

مُعَانَدَةٌ - عَادَدَ protiviti se,
odvojiti seمَعَانٍ , أَلْعَانِي , s. مَعْنَى , značenja,
smisli

مَعَالِي (عِلْمٌ) stilistika

مُعَاوَدَةٌ - عَاوَدَ ponovo nastupiti

مُعَاوَنَةٌ - عَاوَنَ pomagati

مُعَابَنَةٌ - عَابَنَ vidjeti

مُعَابِدٌ , pl. مَعَابِدُ , bogomolja

مُعْتَبَرٌ pouka

مُعْتَجَبٌ umišljen

مُعْجَزَةٌ , pl. مُعْجَزَاتٌ , čudo

مُعْجَمٌ slovo s tačkom

مِعْدَةٌ , pl. مِعَدَاتٌ , želudac

مَعْدِنٌ , pl. مَعَادِنُ , kovina

مُعْرَبٌ , pl. مُعْرَبَاتٌ , promjenljiva
imenica

مَعْرِفَةٌ - عَرَفَ znati, poznavati

مَعْرُوفٌ dobročinstvo

مَعْشَرٌ po deset

مَعْشَرٌ , pl. مَعَاشِرُ , skupina, dru-
žina

مَعْشَرٌ deseterostruk

مَعْصِيَةٌ - عَصَى griješiti

مَعْصِيَةٌ , pl. مَعَاصِي , أَلْعَاصِي , grijeh

مُعْظَمٌ većina

مُعْظَمَةٌ poštovana

مُفَاجَأَةٌ

مُعَلِّمٌ , pl. مُعَلِّمُونَ , učitelj

مُعَلِّمَةٌ , pl. مُعَلِّمَاتٌ , učiteljica

مَمْلُوءٌ slovo s tačkom odozgo

مَعْلُومٌ poznat; aktivan oblik
glagola

مَعْنَى - عَنَى namjeravati

مَعْنَى , pl. أَلْعَانِي , مَعَانٍ , značenje,
smisaoمَيْشَةٌ , pl. مَعَائِشُ , hrana, život
življenje

مُفَادَرَةٌ - فَادَرَ ostaviti, napustiti

مُفَارَةٌ , pl. مَفَارِئُ , مَفَاوِرُ , pećina

مُغَالَبَةٌ - غَالَبَ nastojati, nad-
vladati nekoga,
pobijediti

مَعَانٍ , pl. أَلْعَانِي , s. مَعْنَى , stanovi

مُفْتَسَلٌ mjesto gdje se ili vri-
jeme kada se nešto
pere ili prati se

مُغْرِبٌ , pl. مَغَارِبُ , zapad

مُغْزِيٌ , pl. مَغَازِي , مَغَازِي , namjera;
smisao; bojište;
ratovanje

مُفْشَمٌ neustrašiv(a)

مُفْشِيٌّ عَلَيْهِ on svijetljen

مُفْشِيٌّ pokriven

مُغْضَبٌ ljut

مَغْفِرَةٌ - غَفَرَ oprostiti

مَعْنَى , pl. أَلْعَانِي , مَعَانٍ , stan

مَغِيبٌ - غَابَ biti otsutan

مُفَاجَأَةٌ - فَاجَأَ iznenaditi

مُفَاخَرَةٌ

- مُفَاخَرَةٌ - مُفَاخَرٌ natjecati se u hvalisanju
 مُفَارَقَةٌ - مُفَارِقٌ rastati se
 مُفَازَةٌ, pl. مُفَازَاتٌ, pustinja
 مُفْتَاَحٌ, pl. مُفَتَاتِجٌ, ključ
 مُفْتَرِقٌ razni
 مُفَرِّقٌ bježanje
 مُفْرَدٌ, pl. مُفْرَدَاتٌ, jedinica; riječ
 مُفْرَدٌ jednina; jednostruk; sam
 مُفْرِقٌ sredina glave
 مَفْرُوشٌ بِالرَّحَامِ popločan mramorom
 مُفْضَالٌ jako darežljiv
 مُفْغُودٌ što nema; izgubljen
 مُفْلِحٌ, pl. مُفْلِحُونَ, spašen, uspio
 مُفْهُومٌ razumljiv; sadržaj
 مُفِيدٌ koristan
 مُقَابَلَةٌ - مُقَابِلٌ susresti se s nekim
 مُقَاتَلَةٌ - مُقَاتِلٌ boriti se
 مُقَارَبَةٌ - مُقَارِبٌ približiti se
 مُقَاسَاةٌ - مُقَاسٍ trpjeti, podnositi
 مُقَاصِدٌ, s. مُقْصَدٌ, namjera, želja
 مُقَاطَعَةٌ - مُقَاطِعٌ prekinuti
 مُقَالَ - مُقَالَ govoriti
 مُقَامٌ, pl. مُقَامَاتٌ, mjesto
 مُقَامٌ - مُقَامٌ ostati

مَكَّةُ

- مُعَاوَلَةٌ - مُعَاوِلٌ zdogovoriti se
 مُعَاوَمَةٌ - مُعَاوِمٌ opirati se, protiviti se
 مُعْبَرَةٌ, pl. مُعَابِرٌ, groblje
 مُمْتُولٌ ubijen
 مُنْقَاةٌ gdje ima mnogo krastavica
 مُنْقَدَسٌ svet
 الْمَقْدَمُ prvi
 مُقَرٌّ, pl. مُقَارٌ, boravište, sjedište
 مُقْرِئٌ, pl. مُقْرِوُونَ, koji poučava učenju Kur'ana
 مُقْسَمٌ razdijeljen
 مُقْصَدٌ, pl. مُقَاصِدٌ, namjere, želje
 مُنْقُصَةٌ, pl. مُنْقَاصِرٌ, soba; dvorana
 الْمُعْطَمُ El-Mukattam (gorje u Egiptu)
 مُقَوِّدٌ povodac, jular
 مُقِيلٌ podnevno počivanje
 مُكَاتَبَةٌ - مُكَاتِبٌ dopisivati se
 مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ plemenitosti čudi
 مُكَارِهٌ, s. مُكْرِهٌ, neugodnosti, zla
 مُكَافَأَةٌ - مُكَافَأٌ nagraditi
 مُكَالَمَةٌ razgovarati se
 مَكَانٌ, pl. أَمَاكِينٌ, أُنْكَيْتُهُ, mjesto
 مَكَّةُ Meka

مَكْتَبٌ

- مَكْتَبٌ, pl. مَكَاتِبُ, škola; pisarna
 مَكْتَبَةٌ, pl. مَكَاتِبُ, knjižara;
 knjižnica
 مَكْتُوبٌ, pl. مَكَاتِيبُ, pismo
 مَكَثَ مَكَثٌ, ostati, zadržati se
 مَكْثِرٌ brbljavac
 مَكْحَلَةٌ surmedan
 مَكْرٌ prevara
 مَكْرَةٌ, s. مَاكِرٌ, varalice
 مَكْرَمٌ častan
 مَكْرَةٌ neugodnost, zlo
 مَكْسَالٌ ljenčina
 مَكْسَحَةٌ metla
 مَكِّيٌ Mekkanac; mekkanski
 مَكْنِيبٌ pisamce
 مَلَائِكَةٌ, s. مَلَكٌ, anđeli
 مَلَائِسَةٌ - مَلَائِسٌ udruženje
 مَلَّاحٌ, pl. مَلَّاحُونَ, mornar
 مَلَاقَةٌ - مَلَاقٌ sresti se
 مَلَائِجٌ, s. مَلِيُونٌ, milijuni
 مَلَأَ مَلَأٌ - مَلَأٌ napuniti
 مِلَّةٌ, pl. مِلَلٌ, vjera, konfesija
 مِلْحٌ, pl. مِلَاحٌ, so; slan
 مِلْصَقٌ pričvršćen, prilijepljen
 مِلْكٌ vladavina, vlast
 مَلَكٌ, pl. مَلَائِكَةٌ, anđeo

مِنَ الْغَدَاةِ

- مَلِكٌ, pl. مُلُوكٌ, vladar
 مَلَّ - مَلَّلَ dosaditi se
 أَلَمْلَوَانِ dan i noć (vrijeme)
 مُلَوْتُ uprljan, prljav
 مَلِكٌ, s. مُلُوكٌ, vladari
 مُلَوْنٌ obojen
 مَلِيحَةٌ, pl. مِلَاحٌ, ljepotica
 مَلِيُونٌ, pl. مَلَائِيْنٌ, milijun
 مَمَاتٌ smrt
 مُسَادَةٌ pružati
 مَمَالِكٌ, s. مَمْلَكَةٌ, pokrajine
 مَمَالِكٌ, s. مَمْلُوكٌ, robovi
 أَلَمْلَايِكُ Mameluci
 مُمْتَازٌ, pl. مُمْتَازُونَ, vrstan, odlikovan
 مَمَرٌ, pl. مَمَارٌ, prolaz
 مُمَكِّنٌ moguće
 غَيْرُ مُمَكِّنٍ nemoguće
 مَمْلَكَةٌ, pl. مَمَالِكٌ, pokrajina
 مَمْلُوءٌ pun
 مَمَالِكٌ, pl. مَمْلُوكٌ, rob
 مُمَوَّءٌ بِالذَّهَبِ pozlaćen
 مِّنْ ko
 مِّنْ od, iz; nego; radi
 مِّنْ أَجْلِ zbog, radi
 مِّنَ الْغَدَاةِ ujutro, izjutra

مِنَ الْقِدَمِ

- مِنَ الْقِدَمِ oduvijek, oddavnina
 مِنْ حَيْثُ po, obzirom
 مِنْ خِلَافٍ unakrst
 مِنْ دُونِ mimo, osim
 مِنْ غَيْرِ تَغْيِيرٍ bez promjene
 مِنْ قُوْرِهِ odmah
 مُنَاجَرَةٌ - نَاجَرٌ boriti se
 مُنَادٍ, pl. مُنَادُونَ, vikač, telal
 مُنَادَاةٌ - نَادَى zvati, vikati
 مُنَارٌ svjetionik
 مُنَارَةٌ, pl. مُنَارَاتٌ, svjetionik; munara
 مُنَاشِدَةٌ - نَاشَدٌ zaklinjati nekoga
 مُنَاطِرٌ, s. مُنَظَرٌ, izgledi, prizori
 مُنَاعٌ koji jako, stalno sprečava
 مُنَاقَفَةٌ - نَاقَى biti licemjerman
 مُنَالٌ - نَالَ postići
 مُنَاوَاةٌ - نَاوَأَ suprostaviti se
 مُنَاوَلَةٌ - نَاوَلَ dodati, dohvatiti
 مُنْبِتٌ kližalo
 مُنْبَرٌ, pl. مُنَابِرٌ, govornica
 مُنْتَشِرٌ raširen
 مُنْشُورٌ proza
 مُنْجِمٌ, pl. مُنْجِمُونَ, astronom; astrolog
 مُنْخَطَةٌ niže, niske

مَنْيَّةٌ

- مَنْحَرٌ nozdrva
 مُنْخَلٌ, pl. مَنَاحِلُ, sito
 مُنْذُ od, otkada, za vrijeme, ima...
 مُنْزِلَةٌ, pl. مَنَازِلُ, stepen, položaj
 مُنْسِكٌ, pl. سَنَاسِكٌ, žrtvenik; hadžski obred
 مُنْشَأٌ mjesto gdje neko odraste, rodno mjesto
 مُنْصَرَفٌ ime koje se potpuno deklinira
 مُنْصِفٌ pravedan
 مُنْصُوبٌ ime u akuzativu
 مُنْطِقٌ - نَطَقَ govoriti
 مُنْطِقٌ govor
 مُنْظَرٌ, pl. مَنَاطِرُ, izgled, prizor
 مُنْظُومٌ pjesma, poezija
 مَنَعَ - مَنَعٌ spriječiti, zabraniti
 مَنَعَ (عَنْ) odbiti, odbraniti
 مُنْفَارٌ, pl. مَنَاقِبُ, kljun
 مُنْقَسِمٌ razdijeljen
 الْمُنُورَةُ svijetla
 مَنَهَجٌ, pl. مَنَاجِهُ, put, pravac
 مَنَى, s. مَنِيَّةٌ, želja
 مَنِيَّةٌ, pl. مَنَى, želja
 مَنِيَّةٌ, pl. مَنَابَا, smrt

مُوجِبَةٌ

- مُوجِبَةٌ - وَاجِهَ sresti se lice
u lice
مُؤَارِدُ, s. مُؤَرِدُ, mjesta gdje se
dolazi
مُؤَاذَرَةٌ - وَازَرَ pomagati
مُؤَاثِي, s. الْمُؤَاثِي, stoka, blago
مُؤَاصَلَةٌ - وَاصَلَ spojiti se
مُؤَاضِعُ, s. مَوْضِعُ, mjesta
مُؤَاعِظُ, s. مَوْعِظَةٌ, predikovanja,
savjeti
مُؤَافَاةٌ - وَافَى stići; doći;
ispuniti
مُؤَافَقَةٌ - وَافَقَ slagati se
مُوتٌ - مَاتَ umrijeti
(عن) مَاتَ ostaviti iza sebe
مُوتٌ pomrijeti
مُوتٌ smrt
مُوجٌ - مَجَّ uzburkati se;
pomiješati se
مُوجٌ, pl. أَمْوَاجٌ, val
مُوجِبٌ - زُجِبَ zahtjev; potvrđan
يُؤَجِبُ prema, po
مُؤْجُودٌ što postoji
مُؤَحَّدٌ po jedan
مُؤَحَّدٌ slovo s jednom tačkom
مُؤَحِّدٌ koji vjeruje u jednog
Boga, monoteist
مُوحِلٌ kaljuža

مَغْزُولٌ

- مُودَّةٌ - وَدَّ voljeti
مُودَّةٌ ljubav
مُؤَرِدُ, pl. مَوَارِدُ, mjesto gdje se
dolazi
مُؤَمِّسٌ, pl. مَوَاسِي, britva
مُوسَى Musa a. s.
الْمُوسِيقَى muzika
مُؤَضِعٌ, pl. مَوَاضِعُ, mjesto
مُؤَضُوعٌ, pl. مَوَاضِيعُ, predmet, te-
ma; oboren
مُؤَعِدٌ, pl. مَوَاعِدُ, ročište, rok
مُؤَعِظَةٌ - وَعَظَ predikovati
مُؤَقَرَّةٌ natovarena
مُؤَقَرَّةٌ poštovana
مُؤَقَفٌ, pl. مَوَاقِفُ, mjesto
مُؤَقُوتٌ povremen
مُؤَلِّدٌ, pl. مَوَالِدُ, rođenje
مُؤَلُودٌ rođen; rođenče
مُؤَلٍّ, pl. مَوَالِي, gospodar;
saveznik; oslobođen
rob
مَنَ Polagano!
مُهاَجِمَةٌ - هَاجَمَ navaliti
مُهاَرَةٌ vještina
مُهاَدٌ, pl. مَهاَدٌ, kolijevka
مُهاَدِي, pl. مَهاَدِيُون, upućen
pravim putem
مَغْزُولٌ mršav

مَعْلَا

- مَعْلَا Polako!
 مَعْم važan
 مَعْل slovo bez tačke
 مَعْنَا što god
 مَيِّت, pl. أَمْوَات, mrtav
 مَيِّتَة strvina

نَحْب

- مِيزَان, pl. مَوَازِين, mjerilo;
 težulja
 مَيَّسِرَ = مَيَّسِر kockati se
 مَيَّلَ = مَال naginjati (se)
 مِيل, pl. أَمْيَال, milja (400 koraka)
 مِيلَاد rođenje, roditi

ن

- نَائِم, pl. نَائِمُونَ, koji spava
 نَاب, pl. أَنْيَاب, zub očnjak
 نَاج, pl. نَاجُونَ, spašen
 نَاد, pl. أُنْدِيَة, klub; vijećnica; zbor
 نَادِرَة, pl. نَوَادِر, rijetkost
 نَادِم, pl. نَادِمُونَ, koji se kaje
 نَار, pl. نِيرَان, vatra
 نَاس, s. إِنْسَان, svijet, ljudi
 نَاسِك, pl. نُسَاك, pobožnjak, asketa
 نَاطِرَة, ناظر oko
 نَاصِع, čist, svijetao (za boje)
 نَاعِم mekan
 نَافِع koristan
 نَاقِص krnjav; glagol u koga je treći korjeniti suglasnik slab
 نَاقَة, pl. نَوَق, deva

- نَبَات, pl. نَبَاتَات, bilje
 نَبَتَ = نَبَت niknuti
 نَبَشَ = نَبَشَ iskopati iz groba
 نَبَضَ, pl. أَنْبَاض, bilo, kucanje srca
 نَبَوَة, pl. نَبَا otići daleko; otiskočiti
 نَبُوَة, pl. نُبُوءَات, poslanstvo
 نَبِي, pl. أَنْبِيَاء, Božji poslanik
 نَتَاج, s. نَتِيَجَة, proizvodi, rezultati
 نَتَاجَة, pl. نَتَاج, proizvod, rezultat, posljedica
 نَجَا = نَجَا spasiti se
 نَجْرَان Nedžran (ime mjesta u Arabiji)
 نَجْم, pl. نَجُوم, zvijezda
 نَسْجُوتَة postrance
 نَحَاسَ bakar; olovo
 نَحَبَ = نَحَبَ glasno plakati, naricati

تَحَتْ

- تَحَتْ = تَحَتْ klesati
 تَحَلَّةُ zb. im. تَحَلْ, pčela
 تَحْنُ mi
 تَحْوُ sintaksa
 تَحْوُ kao
 تَحْوُ prema
 تَحْوِي, pl. تَحْمَاءُ, gramatičar,
 filolog
 تَحْلُ = تَحْلُ sijati, prosijati
 تَحْلَةُ zb. im. تَحْلُ, palma
 تَدَاءُ - تَادَى zvati, vikati
 تَدَامَةٌ - تَدَمَّ kajati se
 تَدَامَةٌ kajanje
 تَدَمَانُ drug kod stola
 تَرَوَانُ تَرَأُ nasrnuti
 تَرُولُ = تَرَلْ otsjesti, sići,
 odjahati
 تَرُولُ silazak
 نِسَاءُ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نَسَاحُ, pl. نَسَاخُونَ, prepisivač
 نَسَبُ = نَسَبُ pripisivati
 نَسَبُ, pl. أَنْسَابُ, rod, porijeklo
 نَسَجُ الْعَنْكَبُوتِ paučina
 نَسْرُ, pl. نُسُورُ, orao
 نِسْوَةٌ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نُسُورُ, s. نَسْرُ, orlovi
 نَسِيَانُ نَسِيَ zaboraviti

نَطَعُ

- نَشَابَةٌ, pl. نَشَائِبُ, strelica
 نَشَاطُ = نَشِطُ raspoložiti se;
 biti špretan
 نَشَاطُ okretnost, živahnost
 نَشَاءُ rast, mladost
 نَشْدَةٌ نَشَدُ tražiti (izgubljenog)
 نَشْرُ = نَشَرُ širiti
 نَشْرُ, pl. نَشَارُ, uzdignuto
 mjesto, podnožje
 نَشْوَةٌ نَشَأُ odrasti,
 odgojiti se
 نَصَابُ količina imetka koju
 čovjek mora imati pa da bude
 zadužen zekatom ili radi koje
 se kradljivac kažnjava
 نَصَبُ = نَصَبُ postaviti
 نَصَبُ akuzativ
 نَصَحُ = نَصَحُ savjetovati
 نَصِيحَةٌ, pl. نَصَائِحُ, savjet
 نَصْرُ = نَصَرَ pomoći
 نَصْرَانِي, pl. نَصَارَى, kršćanin
 نَصْرَةٌ pomoć
 نَصْفُ, pl. أَنْصَافُ, poslovica
 نَصِيرُ, pl. أَنْصَارُ, pomoćnik
 نَصِيفُ polovica
 نَضَجُ = نَضَجُ dozreti,
 skuhati se
 نَطَاقُ, pl. نَطْقُ, pas, pregača
 نَطْعُ, pl. أَنْطَاعُ, koža na kojoj
 se osuđeni ubija

نُطْقُ

نُطِقَ = نَطَقَ govoriti

نُظَافَةٌ čistoća

نَظَرَ = نَظَرُ gledati

نَظَرٌ, pl. أَنْظَارٌ, mišljenje,
nazor

نَظِيرٌ, pl. نَظَرَاءُ, ravan, sličan

نَظِيفٌ, pl. نُظَافَةٌ, čist

نُمَسٌ drijemanje, spavanje

نَمَتٌ atribut

نَمْلٌ, pl. نَمَالٌ, obuća

نَمٌ da, jest

نِمَمٌ, s. نِمْمَةٌ, blagodat

نِمَمٌ Divan li je!

نِمْمَةٌ, pl. نِمَمٌ, blagodat

نِمِيمٌ uživanje, ugodnost

نَمَمٌ, pl. نَمَمَاتٌ, melodija

نَفَادٌ = نَفَدَ nestati

نَفَخٌ = نَفَخَ puhati; hroktati

نَفَرٌ = نَفَرَ ići u boj

نَفَسٌ, pl. أَنْفَاسٌ dah, disanje

نَفْسُ الصَّعْدَاءِ dubok uzdah

نَفْسٌ, pl. نُفُوسٌ, duša

نَفْسٌ, pl. أَنْفُسٌ, duša; strast;
sam; sebe

نَفْسُهُ sebe

نَفَعَ = نَفَعٌ koristiti

نَامَ

نَفَقَةٌ, pl. نَفَقَاتٌ, trošak

نَفَذَ = نَفُذٌ prolaziti

نُفُوسٌ, s. نَفْسٌ, duše

نَفَارَةٌ halka

نَفْدٌ, pl. نُفُودٌ, novac

نَقَشَ = نَقَشَ urezati, ukle-
sati, šarati

نَقَصَ = نَقَصَانٌ nedostajati

نَقَلَ = نَقَلَ prenositi

نِكَاحٌ = نَكَحَ uzeti za ženu

نَكَبٌ = نَكَبَ skrenuti s
javnog puta

نُفُسٌ, pl. نَفْسٌ, kuna

نُفُوسٌ, s. نَفْسٌ, kune

نَيْمَةٌ smutljivost

نَوَةٌ, pl. أَنْوَاءٌ, zalazak zvije-
zda po čemu Arapi
proriču kišu, vjetar
i druge pojave

نَوَائِبُ الْأَهْرِ nesreće

نَوَائِبُ الْأَعْرُوفِ zgodne prilike

نَوَاةٌ, pl. نَوَايَاتٌ, špica

نَوَادِرٌ, s. نَوَادِرَةٌ, rijetkosti

نُورٌ, pl. أَنْوَارٌ, svjetlo

نَوْعٌ, pl. أَنْوَاعٌ, vrsta

نَامَ = نَامَ spavati

نَامَ (عن) zanemariti nešto

نُومَةٌ

- نُومَةٌ pospanac
 نَعَارٌ, pl. أَنْعَارٌ, dan
 نَعَابَةٌ kraj, konac
 نَعْرٌ - نَعْرٌ tjerati povicima, odbiti
 نَعْرٌ, pl. أَنْعَارٌ, rijeka
 نَعَشٌ - نَعَشٌ gristi; ujesti

وَ i; a; sa; tako mil!

وَا uh! čudo!

وَا أَسْفَاهُ, وَا أَسْفَا! kuku!

وَاحِدٌ jedan

وَادٍ, pl. أَوْدِيَةٌ, dolina; rijeka

وَادِي سَلَا rijeka Sela u Ribatu u Maroku

وَاسِعٌ, pl. وَاسِعُونَ, prostran, raširen

وَاضِحٌ jasan

وَاعِظٌ, pl. وَاعِظَاتٌ, propovjednik

وَافِرٌ obilan

وَاقِعَةٌ, pl. وَاقِعَاتٌ, događaj

وَاقِفَةٌ stoje

وَالٍ, pl. وُلَاةٌ, namjesnik

وَالِدٌ, pl. وَالِدُونَ, roditelj

وَبَالٌ opasnost, zla posljedica

وِثْرٌ liho

وَثْبٌ (على) - وَثْبٌ skočiti, navaliti

وَدَعٌ

وَدَعٌ - نَهَضَ ustati, dići se

وَدَعٌ proždrljiv

وَدَعٌ - نَوَى namjeravati

وَدَعٌ toliko

وَدَعٌ - نَالَ postići; zadesiti

وَدَعٌ Nil (ime rijeke u Africi)

وَدَعٌ - وَثِقَ pouzdati se

وَدَعٌ čvrst, jak

وَدَعٌ - وَجَهُ, وَجَاهَةٌ biti ugledan

وَدَعٌ savjest

وَدَعٌ, pl. أَوْجَاعٌ, bol

وَدَعٌ - وَجَلَ bojati se

وَدَعٌ, pl. وَجُوهٌ, lice, način, zadovoljstvo

وَدَعٌ - وَجَبَ (على) morati: biti dužnost, biti nužno

وَدَعٌ - وَجَدَ - وَجُودٌ, وَجْدَانٌ naći, opstojati

وَدَعٌ, s. وَجَهُ, lica; načini

وَدَعٌ strana, kraj zemlje

وَدَعٌ - وَجَفَ uznemiriti se

وَدَعٌ ugledan

وَدَعٌ - وَدَّ voljeti

وَدَاعٌ, s. وَدِيعةٌ, pohrane, amaneti

وَدَعٌ - وَدَعَ pustiti, proći se

وَدِيعةٌ

وَدِيعةٌ, pl. وَدَائِعُ, pohrane,
amanet

وَذَرُ - وَذَرَ - pustiti, proći se
وَرَاءَ za

وَزْدُ, s. وَزْدَةٌ, ruže

وَزْدَةٌ zb. im. وَزْدُ, ruža

وَرَقَةٌ zb. im. وَرَقٌ, list (papira)

وُرُودٌ - وَرَدَ stići, doći

وَرَى svijet, ljudi

وَرَّ, pl. وَرَّاتٌ, guska

وَرَّرَ sklonište, zaklon

وَزَّرَ - وَزَرَ nositi

وِزْرٌ, pl. أَوْزَارٌ, teret, tovar

وَزَعَ - وَزَعٌ zadržati

وَزَنَ - وَزَنَ mjeriti

وَزْنٌ, pl. أَوْزَانٌ, oblik; mjera

وَزِيرٌ, pl. وَزَرَاءُ, ministar

وَسَائِلُ, s. وَسِيلَةٌ, sredstva

وَسِخٌ prljav

وَسْطٌ sredina

وَسْطٌ usred

وَسِعَ - سَعَةً biti prostran

وَسِيلَةٌ, pl. وَسَائِلُ, sredstvo

وَصَفَ - وَصَفَ opisati

وَصَلَّ - صِلَةً spojiti, nagraditi

وَقَعُ الْقَدَمِ

وُصُولٌ - وَصَلَ (إِلَى) stići, doći,
prispjeti, dospjeti

وَضَعَ - وَضَعَ postaviti,
metnuti; skinuti;
oprostiti; napisati djelo

وُضُوحٌ - وَضَحَ biti jasan,
ukazati se

وَطَأَ - وَطِئَ gaziti

وَطَنٌ, pl. أَوْطَانٌ, domovina

وَظِيفَةٌ, pl. وَظَائِفُ, služba; plata
u novcu ili naravi

وَعَدَ - وَعَدَ obećati

وَعْدٌ, pl. وُعُودٌ, obećanje

وَعِظَ - عِظَةٌ savjetovati

وَعَى - وَعَى zapamtiti

وَقَاهُ - وَقَى ispuniti obećanje

وَقَاهُ, pl. وَقِيَّاتٌ, smrt

وَقَدَ - وَقَدَ (عَلَى) doći
nekome

وَقْدٌ, pl. وُقُودٌ, odaslanstvo,
deputacija

وَقْرَةٌ obilnost

وُقُودٌ, s. وُقُودٌ deputacije

وَقِيٌّ, pl. أَوْفِيَاءُ, pouzdan, vjieran

وَقَارٌ dostojanstvo

وَقَايَةٌ - وَقَى čuvati

وَقْتُ, pl. أَوْقَاتٌ, vrijeme

وَقَعُ الْقَدَمِ topot, bahat

وَقَفَ

- وَقَفَ - zastaviti
 وَقَفَ, pl. أَوقَافٌ, zadužbina, vjersko dobro (imanje); vakuf
 وَقُودٌ gorivo
 وَقُوعٌ - وَقَعَ dogoditi se; pasti
 وَقُوفٌ - وَقَفَ stajati, ostati
 وَكَلَّ (إِلَى) - وَكَّلَ prepustiti nekome
 وَلَدَ, pl. أَوْلَادٌ, dijete
 وَلَادَ - وَلَدَ roditi
 وَلَادَ rođenje
 وَلَايَ - وَلَّى upravljati
 وَلَّى - وَلَّى slijediti iza nečega, biti do nečega

هَرَمَ

- هَرَمَ (إِلَى) يُولَعُ وَتُولَعُ odati se nečem
 وَلَوْلَ - وَلَوْلَ pomagati, jaukati
 وَلِيٌّ, pl. أَوْلِيَاءُ, prijatelj; pomoćnik; skrbnik
 وَلِيٌّ اللّٰهُ, pl. أَوْلِيَاءُ اللّٰهِ, Božji ugodnik, dobri
 وَهَبَ - وَهَبَ pokloniti
 وَهَمٌ, pl. أَوْهَامٌ, pričinjanje, umišljenost, uobraženje
 وَجَّ teško!
 وَجَّ Teško tebi!
 وَيلٌ jao, teško!
 وَيلٌ له Teško njemu!

هـ

- هَآ eto
 هَائِلٌ strahovit
 هَاتٍ daj!
 هَاتَانِ te dvije
 هَادٍ, pl. هُدَاةٌ, voda
 هَاشِمِيٌّ Hašimija
 هَوَلَاءُ ovi, ove
 هُبُوبٌ puhati vjetar
 هَتَفَ - هَتَفَ zvati; klicati
 هَجْرَةٌ seoba
 هَدَمَ - هَدَمَ srušiti, porušiti

- هُدُودٌ pupavac
 هِدَايَةٌ - هَدَى uputiti
 هُدُوءٌ - هَدَأَ smiriti se
 هُدًى uputa
 هَدِيَّةٌ, pl. هَدَايَا, dar, poklon
 هَذَا, pl. هَؤُلَاءِ, ovaj
 هَذِهِ, pl. هَؤُلَاءِ, ova
 هَرَبَ - هَرَبَ pobjeći, umaknuti
 هَرَمٌ - هَرَمَ ostarjeti
 هَرَمٌ, pl. أَهْرَامٌ, piramida

هَزْ

هَزْ هَزْ tresti, vrtjeti
 هَزْ هَزْ - هَشْ osmjehnuti se,
 raspoložiti se
 هَكَذَا ovako
 هَلْ je li, da li?
 هَلْ لَكَ Želiš li?
 هَلَا neka, da li ne?
 هَلَاكَ - هَلَكْ propasti;
 umrijeti
 هَلَكَةٌ - هَلَكَةٌ potrošiti,
 upropastiti
 هَلُمَّ Ovamo!
 هَلُمَّ جَرًّا i tako dalje
 هُمْ oni
 هُمْ, pl. هُمُوْمْ, briga
 هُمُ, pl. هُمُ, veledušje;
 poduzetnost, nastojanje
 هُمٌ, s. هُمَةٌ, veledušja,
 poduzetnosti
 هُمَمَةٌ - هُمَمَةٌ rzati
 هُنْ stvar
 هُنْ one
 هُنَا ovdje

يَتِيمٌ

هَنَا tamo
 هُنَا tamo
 هُنَاكَ tamo
 هُوَ, pl. هُمْ, on
 هَوَانٌ poniženje
 هُودٌ Židovi
 هَوْلٌ - هَالٌ prestrašiti
 هَوْلٌ, pl. أَهْوَالٌ, strah
 هَوْنًا lako, blago
 هَوَى - هَوَى ljubiti, voljeti
 هَوَى - هَوَى pasti
 هَهُنَا ovdje
 هِيَ, pl. هُنَّ, ona
 هَيَّا Hajde!
 هَيَّاْنَا Hajdemo, dižimo se!
 هَيْئَةٌ, pl. مَيَاتٌ, oblik, stanje
 هَيْبَةٌ - هَابٌ bojati se
 هَيْجَانٌ - هَاجٌ uzburkati se,
 pobuniti se
 هَيْعَاتٌ daleko je, velika je
 razlika!

ي

يَا أَيُّهَا, يَا o!
 يَا اللَّهُ Bože!
 يَا زَيْدٌ U pomoć Zejdu!
 يَا زَيْدٌ U pomoć Zejdu!

يَا عَجَبًا, يَا لَلَّهِ عَجَبٌ o čuda!
 يَأْسٌ - يَتْسٌ očajavati,
 izgubiti nadu
 يَتَامَى, pl. يَتَامٌ, siročić

يَدٌ

يَدٌ, pl. أَيْدٍ, ruka
 يَدَوِيٌّ ručni
 يَسَارٌ lijevo
 يَسَرَ - يَسَرُّ kockati se
 يُسَرُّ olakšica, lakoća
 يَقُظٌ vrlo oprezan; budan
 يَقِينٌ uvjerenje
 يَمِينٌ more
 يَمِينٌ desno
 يَنْعَ - يَنْعُ dozreti
 يَوْمٌ, pl. أَيَّامٌ, dan
 يَوْمُ الْأَحَدِ nedjelja
 يَوْمُ الْاِثْنَيْنِ ponedjeljak

يَهُودِيٌّ

يَوْمُ الْأَرْبَعَاءِ srijeda
 يَوْمُ الْاِثْنَاءِ utorak
 يَوْمُ الْخَمِيسَةِ petak
 يَوْمُ الْخَمِيسِ četvrtak
 يَوْمُ السَّبْتِ subota
 يَوْمُ الْعِيدِ blagdan
 يَوْمُ الْقِيَامَةِ sudnji dan
 يَوْمًا jednoga dana,
 nekada
 الْيَوْمَ danas
 يَوْمَئِذٍ tada, toga dana
 يَوْمَكَ danas
 يَهُودِيٌّ, zb. im. يَهُودٌ, Židov.

Štamparske pogreške

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno:</i>	<i>Ispravno:</i>
4	22	رَيْدٌ	رَيْدٌ
5	15	(crveniji od)	crveniji od
9	4	أُمُّ عَطِيَّةَ	أُمُّ عَطِيَّةَ
9	9	أَلْهَاشِي	أَلْهَاشِي
14	5	قَتِيلٌ	قَتِيلٌ
15	10	općih	zajedničkih
15	21	- هـ	- هـ
15	22	حُبْلَيَاتٌ	حُبْلَيَاتٌ
27	16	مُحَمَّدٌ	مُحَمَّدٌ
35	17	أَلْوُلُو	أَلْوُلُو
40	22	أَنْتَكَ صَالِحٌ	أَنْتَكَ صَالِحٌ
50	4	طَابَ رَيْدُ آبَا	طَابَ رَيْدُ آبَا
53	11	مَا جَاءَنِي إِلَّا رَيْدٌ	مَا جَاءَنِي إِلَّا رَيْدٌ
54	17	إِنْ خَيْرًا	إِنْ خَيْرًا
56	12	دَارُ رَيْدٍ	دَارُ رَيْدٍ
59	3	a uistinu je on predikat	a uistinu je on po smislu predikat
59	10	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ
61	18	بَدَلُ الْكُلِّ	بَدَلُ الْكُلِّ
93	2	أَنِّي يُحْيِي	أَنِّي يُحْيِي
95	15	كَأَنَّ	كَأَنَّ
116 I stupac	24	أَذْرُعُ	أَذْرُعُ
119 I stupac	15	إِسْتِغَاثَ	إِسْتِغَاثَ
119 II stupac	21	إِسْتِمَالَ	إِسْتِمَالَ
125 II stupac	8	فَاضِلٌ	فَاضِلٌ
127 I stupac	5	لَا	لَا

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno:</i>	<i>Ispravno:</i>
127 I stupac	7	لَا فِي	إِلَّا فِي
137 I stupac	5	بَلَى - بَلَى	بَلَى - بَلَى
137 I stupac	6	بَلِيَّةٌ	بَلِيَّةٌ
138 I stupac	17	تَأْخِيرُ	تَأْخِيرُ
145 I stupac	17	تَنْبُو	تَنْبُو
155 II stupac	13	حَقَائِقُ	حَقَائِقُ
156 I stupac	1	خَزَائِنُ	خَزَائِنُ
156 I stupac	10	حِصَالُ	حِصَالُ
156 II stupac	14	خَفَى - خَفَاءُ	خَفَى - خَفَاءُ
157 I stupac	22	أَدْوَاءُ	أَدْوَاءُ
161 II stupac	27	رَدِئُ	رَدِئُ
164 I stupac	10	سَائِرُ الشَّيْبِيَّيْنَ	سَائِرُ الشَّيْبِيَّيْنَ
165 I stupac	20	تَخَيَّرَ (من) -	تَخَيَّرَ (من) -
165 I stupac	21	تَسْنَى	تَسْنَى
170 I stupac	1	شَهِدَ -	شَهِدَ -
171 II stupac	18	صَفَا - صَفَرُ	صَفَا - صَفَرُ
172 I stupac	2	صَلَاتُ	صَلَاتُ
172 I stupac	11	صَلَّى - صَلَّى	صَلَّى - صَلَّى
176 I stupac	9	عَثَرَ - عَثَرُ	عَثَرَ - عَثَرُ
176 II stupac	20	عَذَرَاهُ	عَذَرَاهُ
182 II stupac	5	فَقَى	فَقَى
188 II stupac	24	كَدَّرَ -	كَدَّرَ -
189 II stupac	15	كَفَوُ	كَفَوُ
192 II stupac	16	مَا فَقَى	مَا فَقَى
٢	zadnji	كَذَلِكَ	كَذَلِكَ
٤	4	فِي النَّارِ	فِي النَّارِ
١٢	zadnji	بِأَسَا	بِأَسَا
١٤	7	تَقْصُفُ	تَقْصُفُ

Sadržaj

II DIO

SINTAKSA

	Strana
SINTAKSA IMENA	3
Određena i neodređena imena	7
Vlastite imenice	8
Lične zamjenice	9
Određeni član i nunacija	10
Vokativ	12
Rod imena	13
Imena ženskog roda	13
Broj imena	15
Deklinacija	16
Imena koja se mijenjaju po nepotpunoj deklinaciji	18
Promjena na kraju imena	21
Promjena prema položaju riječi	23
Nepromjenljiva imena	24
Padeži	26
Nominativi	26
Infinitiv	27
Izvedena imena	28
Glagol i njegov subjekat	30
Slaganje glagola sa svojim subjektom	32
Čestica أَنْ i إِنَّ	38
Akuzativi	43
Opći objekat	43
Objekat	44
Akuzativ mjesta ili vremena	46
Akuzativ uzroka ili svrhe	47
Akuzativ uz riječ (الْمَفْعُولُ بِهِ) وَ	48
Akuzativ stanja	48
Akuzativ koji pobliže označuje nešto	50
Akuzativ izuzimanja	52
Predikat glagola كَانَ i njemu sličnih glagola	54
Subjekt čestice إِنَّ i sličnih čestica	54

Subjekat iza niječne čestice Ÿ	55
Predikat čestica Ÿ i Ź	55
Genitivi	55
Dodatak o padežima	57
SINTAKSA GLAGOLSKIH OBLIKA:	
Prelazni i neprelazni glagoli	62
Intranzitivni glagoli	62
Tranzitivni glagoli	65
Aktiv i pasiv	68
Pomoćni glagoli	70
Glagolska vremena	73
Glagolski načini	76
SINTAKSA ČESTICA	79
Prijedlozi	79
Pravi prijedlozi	79
Prijedlozi koji su postali od imenica	87
Prilozi	90
Veznici	93
REČENICA	96
Niječna rečenica	98
Upitna rečenica	99
Odnosna rečenica	100
Rečenica koja označuje stanje	101
Pogodbena rečenica	101
Bilješka	105
RJEČNIK	109
Štamparske pogreške	213
ČITANKA	Λ. - 2

على مَبْلَغٍ استطاعتهم ، وكان فيهم الملوك الذين تَحْمِلُهُمْ عِزَّةُ الملك
على مُعَانَدَتِهِ ، والامراء الذين يدعُوهم السلطانُ إلى مُنَاوَأَتِهِ ، و
الخطباء والشعراء والكُتَّاب الذين يَشْمُخُونَ بِأُتُوفِهِمْ عن مُتَابَعَتِهِ .
وقد اشتدَّ جميع أولئك في مقاومته ، وانهاؤوا بِشَوَاهِمٍ عليه استكبارا
عن الخضوع ، وتمسُّكا بما كانوا عليه من أديان آبائهم وَحِمَةٍ لعقائدهم
وعقائدِ أسلافهم . وهو مع ذلك يُخْطِئُ آرائهم ، وَيُسَقِّهُ أَحْلَامَهُمْ ،
ويحتقر أصدانهم ، ويدعُوهم إلى ما لم تَعْهَدُهُ أَيَّامُهُمْ ولم تَخْفِقْ
لِئْلِهِ أَعْلَامُهُمْ ، ولا حُجَّةَ له بين يَدَيِ ذلك كُلِّهِ إِلَّا تَحْدِيهِمْ
بِالْآيَاتِ بِمَثَلِ أَقْصَرِ سُورَةٍ مِنْ ذَلِكَ الْكِتَابِ أَوْ بَعْشَرِ سُورَةٍ مِنْ
مِثْلِهِ وَكَانَ فِي اسْتَطَاعَتِهِمْ أَنْ يَجْمَعُوا إِلَيْهِ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَالْقُصَصَاءِ وَ
الْبُلَغَاءِ مَا شَاءُوا لِيَأْتُوا بِشَيْءٍ مِنْ مِثْلِ مَا أَتَى بِهِ لِيُبْطِلُوا الْحُجَّةَ وَيُفْجِمُوا
صَاحِبَ الدَّعْوَةِ .

جاءنا الخير المتواتر أَنَّهُ مع طُولِ زَمَنِ التَّحْدِي ، وَلِجَاجِ
الْقَوْمِ فِي التَّعْدِي ، أَصِيبُوا بِالْعَجْزِ ، وَرَجَعُوا بِالْخَيْبَةِ وَحَقَّتْ لِلْكِتَابِ
الْعَزِيزِ الْكَلِمَةُ الْعُلْيَا عَلَى كُلِّ كَلَامٍ .

أَخَذَ الْعُلَمَاءُ مِنَ الْمَلَلِ الْمُخْتَلَفَةِ عَلَى مَا أَفْسَدُوا مِنْ عَقَائِدِهِمْ وَمَا
خَلَطُوا فِي أَحْكَامِهِمْ ، وَمَا حَرَّفُوا بِالتَّأْوِيلِ فِي كُتُبِهِمْ . وَشَرَعَ لِلنَّاسِ
أَحْكَامًا تَنْطَبِقُ عَلَى مَصَالِحِهِمْ ، وَظَهَرَتِ الْفَائِدَةُ فِي الْعَمَلِ بِهَا وَ
الْمَحَافَظَةِ عَلَيْهَا ، وَقَامَ بِهَا الْعَدْلُ ، وَانْتَضَمَ بِهَا شَمْلُ الْجَمَاعَةِ مَا كَانَتْ
عِنْدَ حَدِّ مَا قَرَّرَهُ ، ثُمَّ عَظُمَتِ الْمَضَرَّةُ فِي إِهْمَالِهَا وَالانْحِرَافِ عَنْهَا
أَوَّالْبَعْدِ بِهَا عَنِ الرُّوحِ الَّذِي أَوْدَعَتْهُ ، فَفَاقَتْ بِذَلِكَ جَمِيعَ الشَّرَائِعِ
الْوَضِيعَةِ كَمَا يَتَبَيَّنُ لِلنَّاضِرِ فِي شَرَائِعِ الْأُمَمِ . ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ بِحُكْمِ
وَمَوَاعِظِ وَآدَابِ تُخَشِّعُ لَهَا الْقُلُوبَ ، وَتَهَيِّئُ لِقَبُولِهَا الْعُقُولَ ،
وَتَنْصَرِفُ وَرَائِهَا إِلَيْهِمْ ، أَنْصَرَفَ فِي السَّبِيلِ الْأُمَمِ .

زَلَّ الْقُرْآنُ فِي عَصْرِ اتَّفَقَ الرِّوَاةُ وَتَوَاتَرَتِ الْأَخْبَارُ عَلَى أَنَّهُ
أَرْقَى الْأَعْصَارِ عِنْدَ الْعَرَبِ وَأَغْزَرُهَا مَادَّةً فِي الْفَصَاحَةِ ، وَأَنَّهُ الْمُمْتَازُ
بَيْنَ جَمِيعِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ بَوَفَرَةِ رِجَالِ الْبَلَاغَةِ ، وَفِرْسَانِ الْخُطَابَةِ ، وَأَنْفُسُ
مَا كَانَتْ الْعَرَبُ تُتَنَافِسُ فِيهِ مِنْ ثَمَارِ الْعَقْلِ وَنَتَائِجِ الْفِطْنَةِ وَالذِّكَاةِ
هُوَ الْغَلَبُ فِي الْقَوْلِ ، وَالسَّبْقُ إِلَى إِصَابَةِ مَكَانِ الْوُجْدَانِ مِنَ الْقُلُوبِ ،
وَمَقَرُّ الْإِذْعَانِ مِنَ الْعُقُولِ ، وَتَفَانِيهِمْ فِي الْمَفَاخِرَةِ بِذَلِكَ مِمَّا لَا يُحْتَاجُ
إِلَى الْإِطَالَةِ فِي بَيَانِهِ .

تَوَاتَرَ الْخَبَرُ كَذَلِكَ بِمَا كَانَ مِنْهُمْ مِنَ الْحِرْصِ عَلَى مُعَارَضَةِ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالتَّيَاسُّعِ الْوَسَائِلَ قَرِيبَهَا وَبَعِيدَهَا
لِلْإِبْطَالِ دَعْوَاهُ وَتَكْذِيبِهِ فِي الْإِخْبَارِ عَنِ اللَّهِ ، وَإِتْيَانِهِمْ فِي ذَلِكَ

حفظاً لِعَرْضِكَ وَعَرْضِ بَنَتِكَ وَصِيَاتِكُمَا مِنَ الْعَارِ . وَقَدْ أَمَرْتُ
لَا بَنَتَكَ بِعَشْرَةِ آلَافِ دِرْهَمٍ حَيْثُ أَخْبَرْتَنِي بِحَقِيقَةِ الْأَمْرِ . وَأَنَا أَسْأَلُكَ
أَنْ تَأْذِنَ لِي فِي تَرْوِيجِهَا مِنْهُ ، فَقَالَ الشَّيْخُ : أَيُّهَا الْأَمِيرُ قَدْ أَذِنْتُ لَكَ
فِي ذَلِكَ . فَحَمَدَ اللَّهُ خَالِدَ وَأَتْنَى عَلَيْهِ ، وَخَطَبَ خُطْبَةً حَسَنَةً ، (وَأَدْرَكَ
شَهْرَ زَادَ الصَّبَاحِ فَسَكَتَ عَنِ الْكَلَامِ الْمُبَاحِ) .

❦ من رسالة التوحيد للشيخ محمد عبده ❦

❦ القرآن ❦

جَاءَنَا الْخَيْرُ الْمَتَوَاتِرُ الَّذِي لَا تَتَطَرَّقُ إِلَيْهِ الرَّيْبَةُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي نَشَأَتِهِ وَأَيَّتِهِ عَلَى الْحَالِ الَّتِي ذَكَرْنَا ، وَ
تَوَاتَرَتْ أَخْبَارُ الْأُمَمِ كَافَّةً عَلَى أَنَّهُ جَاءَ بِكِتَابٍ قَالَ : إِنَّهُ أُنْزِلَ
عَلَيْهِ ، وَأَنَّ ذَلِكَ الْكِتَابَ هُوَ الْقُرْآنُ الْمَكْتُوبُ فِي الْمَصَاحِفِ ، الْمَحْفُوظُ
فِي صَدْرِ مَنْ عُنِيَ بِحِفْظِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى الْيَوْمِ . كِتَابٌ حَوَى مِنْ
أَخْبَارِ الْأُمَمِ الْمَاضِيَةِ مَا فِيهِ مُعْتَبَرٌ لِلْأَجْيَالِ الْحَاضِرَةِ وَالْمُسْتَقْبَلَةِ ؛ نَقَّبَ عَلَى
الصَّحِيحِ مِنْهَا ، وَغَادَرَ الْأَبَاطِيلَ الَّتِي أَلْحَقَهَا الْأَوْهَامُ بِهَا ، وَنَبَّهَ عَلَى
وُجُوهِ الْعِبَرَةِ فِيهَا . حَكَى عَنِ الْأَنْبِيَاءِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُصَّ عَلَيْنَا مِنْ
سَيَرِهِمْ ، وَمَا كَانَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ أُمَمِهِمْ ، وَبَرَآئِهِمْ تَمَامًا رَاهِمًا بِهِ أَهْلُ
دِينِهِمُ الْمُتَعَقِدُونَ بِرِسَالَاتِهِمْ .

الأمير! لا تَعَجَلْ بالقطع حتى تقرأ هذه الرقعة؛ ثم دفعت إليه رقعة ففتحها خالد وقرأها فإذا مكتوب فيها هذه الأبيات :

أَخَالِدُ هَذَا مُسْتَهَامٌ مُتَمِّمٌ رَمْتَهُ لِحَاطِي عَنْ قَيْسِ الْحَمَالِقِ
فَأَصْمَاهُ سَهْمُ الْحِظِّ مَنَى لِأَنَّهُ حَلِيفُ جَوَى مِنْ دَانِهِ غَيْرُ فَائِقِ
أَقْرَبًا لَمْ يَقْتَرِفْهُ كَأَنَّهُ رَأَى ذَاكَ خَيْرًا مِنْ هَيْكَةِ عَاشِقِ
فَهَلَا عَنْ الصَّبِّ الْكَثِيبِ فَاتَهُ كَرِيمُ السَّجَايَا فِي الْوَرَى غَيْرُ سَارِقِ

فلما قرأ خالد الأبيات تنحى، وانفرد عن الناس وأحضر المرأة، ثم سألها عن القصة فأخبرته بأن هذا الفتى عاشق لها، وهى عاشقة له. وإنما أراد زيارتها فتوجه إلى دار أهلها ورمى حجرا فى الدار ليُعْلِمَهَا بِمَجِيئِهِ فسمع أبوها وإخوتها صوت الحجر فصعدوا إليه فلما أحس بهم جمع قماش اليت كلة، وأراهم أنه سارق سترأ على معشوقته. فلما رأوه على هذه الحالة أخذوه. وقالوا: هذا سارق، وأتوا به إليك فاعترف بالسرقة وأصرَّ على ذلك حتى لا يفضحنى، و قد ارتكب هذه الأمور من رَمَى نَفْسِهِ بِالسرقة لفرط مروءته، وكرم نفسه فقال خالد إنه لخليق بأن يُسَعَفَ بمراده، ثم استدعى الفتى إليه فقبله بين عينيه، وأمر باحضار أبى الجارية، وقال له: يا شيخ إنا كنّا عزمنا على إنفاذ الحكم من هذا الفتى بالقطع، و لكن الله عزَّ وجلَّ قد حفظه من ذلك. و قد أمرت له بعشرة آلاف درهم لبذله يده

(وفي ليلة اثنتين وأربعين وثلاثمائة) قالت : بلغني أيها الملك السعيد أنّ خالدًا بعد أن تحدث مع الشاب أمر به إلى السجن فمكث فيه لَيْلَتَهُ ، فلما أصبح الصباح حضر الناس ينظرون قطع يد الشاب ، ولم يَبْقَ أحد في البصرة . ثم استدعى بالقضاة وأمر باحضار الفتى ، فأقبل يَجْجِلُ في قيوده ولم يره أحد من الناس إلا بكى عليه ، وارتفعت أصوات النساء بالنحيب ، فأمر القاضي بتسكين النساء . ثم قال : إن هؤلاء القوم يزعمون أنك دخلت دارهم وسرقت مالهم فلعلك سرقت دون النصاب ؟ قال : بل سرقت نصابًا كاملاً . قال : لعلك شريك القوم في شيء منه ؟ قال : بل هو جميعه لهم لا حق لي فيه . فغضب خالد ، وقام إليه بنفسه ، و ضربه على وجهه بالسوط وقال متمثلاً بهذا البيت :

يريد المرء أن يُعْطَى مُنَاهُ   وَيَأْتِي اللَّهَ إِلَّا مَا يَرِيدُ

ثم دعا بالجزّار ليقطع يده فحضر وأخرج السكين ومدّ يده و وضع عليها السكين ، فبادرت جارية من وسط النساء عليها أطمارٌ وَسِخَةٌ فصرخت ودمت نفسها عليه ، ثم أسفرت عن وجه كأنه القمر ، وارتفع في الناس ضجة عظيمة ، وكاد أن يقع بسبب ذلك فتنة طائفة الشرر ، ثم نادى تلك الجارية بأعلى صوتها ناشدتك الله أيها

قال أيها الأمير: لا يَقَعُ في نفسك شيء سوى ما اعترفتُ به عندك
وليس لي قصةٌ أشرحها إلا أنني دخلت دار هؤلاء فسرقتُ ما
أمكنني، فأدركوني، وأخذوه مني وحملوني إليك. فأمر خالد
بحبسه، وأمر مناديا ينادي بالبصرة: ألا من أحب أن ينظر إلى
عقوبة فلان اللصّ وقطع يده فليحضر من الغداة إلى المحلّ الفلاني.
فلما استقر الفتي في الحبس ووضعوا في رجليه الحديد تنفّس الصعداء
وأفاض العبرات. وأنشد هذه الايات:

هَدَدَنِي خَالِدٌ بِقَطْعِ يَدِي   إِنْ لَمْ أُبْجِ عِنْدَهُ بِقِصَّتِيهَا
فَقُلْتُ: هِيَ هَاتِ أَنْ أُبْجِ بِمَا   تَضَمَّنَ الْقَلْبُ مِنْ مَحَبَّتِيهَا!
قَطَعَ يَدِي بِالَّذِي اعْتَرَفْتُ بِهِ   أَهْوَنُ لِلْقَلْبِ مِنْ فَضِيحَتِيهَا

فَسَمِعَ ذَلِكَ الْمُوَكَّلُونَ بِهِ، فَأَتَوْا خَالِدًا وَ أَخْبَرُوهُ بِمَا حَصَلَ مِنْهُ. فَلَمَّا
جَنَّ اللَّيْلُ أَمَرَ بِاحْضَارِهِ عِنْدَهُ، فَلَمَّا حَضَرَ اسْتَنْطَقَهُ فَرَاهُ عَاقِلًا
أَدْبِيًا فَطِنًا ظَرِيفًا لَبِيبًا. فَأَمَرَ لَهُ بِطَعَامٍ، فَأَكَلَ وَتَحَدَّثَ مَعَهُ سَاعَةً،
ثُمَّ قَالَ لَهُ خَالِدٌ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ لَكَ قِصَّةَ غَيْرِ السَّرْقَةِ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ
وَ حَضَرَ النَّاسَ وَ حَضَرَ الْقَاضِيَّ وَ سَأَلْتُكَ عَنِ السَّرْقَةِ فَأَنْكِرَهَا وَ إِذْ كُرِّ
مَا يَدْرِي عَنْكَ حَدَّ الْقَطْعِ، فَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
«ادْرُؤُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ» ثُمَّ أَمَرَهُ إِلَى السِّجْنِ (وَ إِذْ دُرِكَ شَهْرَزَادَ
الصَّبَاحُ فَسَكَتَتْ عَنِ الْكَلَامِ الْمُبَاحِ).

❦ من كتاب ألف ليلة وليلة ❦

حكاية خالد بن عبد الله القسريّ مع الشاب السارق .

ومما يحكى أنّ خالد بن عبد الله القسريّ كان أمير البصرة فجاء إليه جماعة متعلقون بشابّ ذى جمالٍ باهرٍ ، وأدبٍ ظاهرٍ ، وعقلٍ وافرٍ ، وهو حسن الصورة طيب الرائحة ، وعليه سكينة ووقار ، فقدموه إلى خالد فسألهم عن قصّته ، فقالوا : هذا لصٌ أصنّاه البارحة في منزلنا ، فنظر إليه خالد فأعجبه حسنُ هيئته ونظافته . فقال : خلّوا عنه . ثم دنا منه ، وسأله عن قصته فقال : إنّ القومَ صادقون فيما قالوه والأمر على ما ذكرُوا . فقال له خالد : ما حملك على ذلك وأنت فى هيئةٍ جميلةٍ وصورةٍ حسنةٍ . قال : حملتُ على ذلك الطمعُ فى الدنيا وقضاء الله سبحانه وتعالى . فقال له خالد : تَكَلَّمْتُكَ أَثْمَكَ ! أما كان لك فى كمالِ عقلك و حسن أدبك زاجر يزجرك عن السرقة . قال : دع عنك هذا أيها الأمير ! و امض إلى ما أمر الله تعالى به فذلك بما كسبتْ يدي ، و ما الله بظلامٍ للعيد . فسكت خالدُ ساعةً يفكر فى أمر الفتى ، ثم أدناه منه وقال له : إنّ اعترافك على رؤوس الأشهاد قد رابى وأنا ما أظنك سارقا ، ولعلّ لك قصّةٌ غير السرقةِ فأخبرنى بها .

أنه رأى الفيل حين بنيت يصعد بالحجارة إلى أعلاها وهي من بناء
السلطان مُعزِّ الدين بن ناصر الدين بن السلطان غياث الدين و أراد
السلطان قطب الدين أن يبني بالصحن الغربي صومعة أعظم منها فبنى
مقدار الثلث منها واختُرمَ دون تمامها و أراد السلطان محمد إتمامها ثم
ترك ذلك تشاءماً . وهذه الصومعة من عجائب الدنيا في ضخامتها و
سعة ممرها بحيث تصعدُها ثلاثة من القِيَلَةِ متقارنةً وهذا الثلث المبنى
منها مساوٍ لارتفاع جميع الصومعة التي ذكرنا أنها بالصحن الشمالى و
صعدتها مرة فرايت مُعظم دُور المدينة و عاينت الأسوار على ارتفاعها
وسموها منخطة . وظهر لى الناس فى أسفلها كأنهم الصبيان الصغار و
يظهر لناظرها من أسفلها أن ارتفاعها ليس بذلك لعظم جرمها و
سعتها و كان السلطان قطب الدين أراد أن يبني أيضا مسجدا
جامعا بِسِيرَى المسماة دار الخلافة فلم يتم منه غير الحائط القبلى
و المحراب و بناء بالحجارة البيض و السود و الحمر و الأخضر
ولو كمل لم يكن له مثل فى البلاد و أراد السلطان محمد إتمامه
و بعث عُرفاءَ البناء ليقدرُوا النفقة فيه فزعموا أنه ينفق فى إتمامه خمسة
و ثلاثون لَكاً فترك ذلك استكثارا له و أخبرنى بعض خواصه أنه
لم يتركه استكثارا لكنه تشاءم به لما كان السلطان قطب الدين قد
قتل قبل تمامه .

﴿ ذكر جامع دِهلي ﴾

و جامع دِهلي كبير السَّاحة حيطانه وسقفه وفرشه كل ذلك من الحجارة البيض المنحوتة أبدع نحت ماصقة بالرصاص أَتَقْنِ الصَّاق ولا خشبة به أَصْلا وفيه ثلاث عشرة قَبَّة من حجارة ومنبره أيضا من الحجر وله أربعة من الصحنون وفي وسط الجامع العمود الهائل الذي لا يدرى من أى المعادن هو ذَكَرَ لى بعض حكمائهم أَنَّهُ يَسْمَى هَفْت جُوشُ (يفتح الهاء وسكون الفاء وتاء مَعْلُوءَة وجيم مضمومة وآخره شين مُعْجِمَة) ومعنى ذلك سبعة معادن وَأَنَّهُ مؤلف منها وقد جُلِّيَ من هذا العمود مقدار السَّبَّابة ولذلك المَجْلُوء منه بَرِيق عظيم ولا يُوَثِّر فيه الحديد وطوله ثلاثون ذراعا وأَدْرَنَّا به عِمَامَة فكان الذى أَحاط بدائرته منها ثمانى أَذرع وعند الباب الشرقى من أَبواب المسجد صَنَمَان كبيران جدًّا من النحاس مطروحان بالأرض قد أَصْقَا بالحجارة وَيَطَأُ عليهما كل داخل إلى المسجد أو خارج منه وكان موضع هذا المسجد بُدْخَانَةٌ وهو بيت الأصنام فلما أَفْتِشَتْ جعل مسجدا وفى الصحن الشمالى من المسجد الصومعة التى لا نظير لها فى بلاد الاسلام وهى مبنية بالحجارة الحمر خلافا لحجارة سائر المسجد فانها بيض وحجارة الصومعة منقوشة وهى سامية الارتفاع وتَفَافِيحُها من الذهب الخالص وسعة ممرها بحيث تصعد فيه الفِيلَةُ . حدَّثنى من أَثَقَ به

(يفتح الهمزة وإسكان الصاد وفتح الطاء المهملتين وسكون النون وضم الباء الموحدة وواو مدٍّ ولام) وهو بالعدوة الشرقية من النهر وفيه سكنى السلطان وأرباب دولته وسائر الناس وأسواقه وشوارعه مفروشة بالصفاح متسعة وأهل كل صناعة على حدة لا يشاركون سواهم وعلى كل سوق أبواب تسدّ عليه بالليل وأكثر الصناعات والباعة بها النساء والمدينة في سفح جبل داخل في البحر نحو تسعة أميال وعرضه مثل ذلك وأكثر وفي أعلاه قلعة صغيرة وقصر السلطان والصور يُحيط بهذا الجبل وهو مانع لا سبيل لأحد إليه من جهة البحر وفيه نحو ثلاث عشرة قرية عامرة والكنيسة العظمى هي في وسط هذا القسم من المدينة وأما القسم الثاني منها فيسمى المَلَطَّة (بنين مجمة ولام وطاء مهملة مفتوحة) وهو بالعدوة الغربية من النهر شبيه برباط القتح في قُرْبِهِ من النهر وهذا القسم خاص بنصارى الأفرنج يسكنونه وهم أصناف فمنهم الجنويون والبنادقة وأهل رومية وأهل إفرانسة وحكمهم إلى ملك القسطنطينية يقدم عليهم منهم من يرتضونه ويسمونه القُمصَ وعليهم وظيفة في كل عام لملك القسطنطينية وربما استعصوا عليه فيحاربهم حتى يصلح بينهم البأبة وجميعهم أهل تجارة ومراسمهم من أعظم المراسم رأيت به نحو مائة جفن من القراقير وسواها من الكبار وأما الصغار فلا تحصى كثرة وأسواق هذا القسم حسنة إلا أن الأقدار غالبية عليها ويشتمها نهر صغير قدّر نجس وكنائسهم قدرة لا خير فيها .

﴿ ذكر أرض الظلّة ﴾

و كنت أردت الدخولَ إلى أرض الظلّة و الدخولُ إليها من
بُلغَار و بينهما أربعون يوما ثم أضربت عن ذلك لِعِظَمِ المؤونة فيه
و قِلَّةِ الجَدْوَى و السفر إليها لا يكون إلا في عجالات صغار تجرّها
كلاب كبار فان تلك المفازة فيها الجليد فلا يثبت قدم الآدميّ و لا
حافر الدّابة فيها و الكلاب لها الأظفار فتثبت أقدامها في الجليد و لا
يدخلها إلا الأقوياء من التجّار الذين يكون لأحدهم مائة عجلة أو نحوها
مُوقَرّة بطعامه و شرابه و حطبه فانها لا شجر فيها و لا حجر و لا مدر
و الدليل بتلك الأرض هو الكلب الذى قد سار فيها مرارا كثيرة و
تنتهى قيته إلى ألف دينار و نحوها و تربط العربية إلى عنقه و يقرن
معه ثلاثة من الكلاب و يكون هو المقدّم و تتبعه سائر الكلاب
بالعربات فاذا وقف و قفت و هذا الكلب لا يضربه صاحبه و لا ينهره .

﴿ ذكر مدينة القُسطنطينيّة ﴾

وهى متناهية فى الكبر منقسمة بقسمين بينهما نهر عظيم المدّ
و الجزر على شكل وادى سَلا من بلاد المغرب و كانت عليه فيما
تقدّم قنطرة مبنية فخرت و هو الآن يعبر فى القوارب و اسم هذا
النهر أَبْسُمى (بفتح الهمزة و إسكان الباء الموحّدة و ضم السين المهملة
و كسر الميم و ياء مدّ) و أحد القسمين من المدينة يسمى أَصْطَنْبُول

افتح لنا أبواب رحمتك ومنفرتك يا أرحم الراحمين . وداخل الكعبة المشرفة مفروش بالرخام المُجَزَّع وحيطانه كذلك وله أعمدة ثلاثة طَوَال مُفَرَّطَةُ الطُّول من خشب السَّاج بين كل عمود منها وبين الآخر أربع خُطىّ وهى متوسطة فى الفضاء داخل الكعبة يقابل الأوسط منها نصف عرض الصَّفح الذى بين الركنين العراقى والشامى . وسُتور الكعبة الشريفة من الحرير الأسود مكتوبٌ فيها بالأبيض وهى تتلأأ عليها نوراً وإشراقاً وتُكسى جميعها من الأعلى إلى الأرض .

﴿ ذَكَرَ سَفَرى إِلَى مَدِينَةِ بُلْغَارَ ﴾

وكنت سمعت بمدينة بُلْغَارَ فَأَرَدْتُ التَّوَجَّهَ إِلَيْهَا لِأَرى مَا ذَكَرَ عَنْهَا مِنْ انْتِهَاءِ قِصَرِ اللَّيْلِ بِهَا وَقِصَرِ النَّهَارِ أَيْضاً فِي عَكْسِ ذَلِكَ الْفَصْلِ وَكَانَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ مُحَلَّةِ السُّلْطَانِ مَسِيرَةٌ عَشْرَ فُطُلُتٍ مِنْهُ مِنْ يَوْصَلُنِى إِلَيْهَا فَبَعَثَ مَعِىَ مَنْ أَوْصَلَنِى إِلَيْهَا وَرَدَّنِى إِلَيْهِ . وَصَلْتُهَا فِي رَمَضَانَ فَلَمَّا صَلَّيْنَا الْمَغْرِبَ أَفْطَرْنَا وَأَذِنَ بِالْعِشَاءِ فِي أَثْنَاءِ إِفْطَارِنَا فَصَلَّيْنَاهَا وَصَلَّيْنَا التَّرَافِيعَ وَالشَّفْعَ وَالْوِزْرَ وَطَلَعَ الْفَجْرُ إِثْرَ ذَلِكَ . وَكَذَلِكَ يَقْصُرُ النَّهَارُ بِهَا فِي فَصْلِ قِصَرِهِ أَيْضاً وَأَقَمْتُ بِهَا ثَلَاثًا .

المعظمة في الصفيح الذي بين الحجر الأسود والركن العراقي وبين
 الحجر الأسود عشرة أشبار. وذلك الموضع هو المسمى بالملتزم
 حيث يستجاب الدعاء وارتفاع الباب عن الأرض أحد عشر شبرا و
 نصف شبر وسعته ثمانية أشبار وطوله ثلاثة عشر شبرا وعرض
 الحائط الذي ينطوى عليه خمسة أشبار وهو مصفح بصفائح الفضة بديع
 الصنعة وعُضَادَتَاهُ وَعَتَبَتُهُ الْعُلْيَا مصفحات بالفضة وله نَقَارَتَانِ
 كبيرتان من فضة عليهما قفل ويُفتح الباب الكريم في كل يوم
 جمعة بعد الصلاة ويُفتح في يوم مولد رسول الله صلى الله عليه وسلم
 تسليما. وَرَسْمُهُمْ فِي فَحْهِ أَنْ يَضَعُوا كُرْسِيًّا شَبَهَ النَّبْرَ لَهُ دَرَجٌ وَ
 قَوَائِمُ خَشَبٍ لَهَا أَرْبَعُ بَكَرَاتٍ يَجْرِي الْكُرْسِيُّ عَلَيْهَا وَيُلصِقُونَهُ إِلَى
 جدار الكعبة الشريفة فيكون درجه الاعلى متصلا بالعتبة الكريمة ثم
 يصعد كبير الشَّيْئَيْنِ وبيده المفتاح الكريم ومعه السدنة فيمسكون
 السِّتْرَ الْمُسَبَّلَ عَلَى إِبَابِ الْكَعْبَةِ الْمُسَمَّى بِالْبُرْقِعِ بِحَالٍ مَا يُفْتَحُ رِئِيسُهُم
 الباب فإذا فحّه قَبْلَ الْعَتَبَةِ الشَّرِيفَةِ ودخل البيت وحده وسد الباب
 وأقام قدر ما يركع ركعتين ثم يدخل سائر الشَّيْئَيْنِ وَيُسَدُّونَ
 الباب أيضا ويكعون ثم يفتح الباب ويبادر الناس بالدخول وفي
 أثناء ذلك يقفون مستقبليين الباب الكريم بأبصار خاشعة وقلوب
 ضارعة وَأَيَّدِ مَبْهُوطةً إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَإِذَا فُتِحَ كَبَرُوا وَنَادَوْا : اللَّهُمَّ

جُدْرَانِهَا مَسَاطِبُ بِدُونِ حَنَآيَا وَعِنْدَ بَابِ إِبْرَاهِيمَ مَدْخَلٌ مِنَ الْبِلَاطِ
الْغَرْبِيِّ فِيهِ سَوَارُ جَصِيَّةٍ . وَلِلْخَلِيفَةِ الْمَهْدِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَلِيفَةِ أَبِي جَعْفَرٍ
الْمُتَّصُورِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا آثَارُ كَرِيمَةٍ فِي تَوْسِيعِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِحْكَامِ
بَنَائِهِ . وَفِي أَعْلَى جِدَارِ الْبِلَاطِ الْغَرْبِيِّ مَكْتُوبٌ : أَمَرَ عَبْدُ اللَّهِ مُحَمَّدُ
الْمَهْدِيُّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَصْلَحَهُ اللَّهُ بِتَوْسِيعَةِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ لِلْحَاجِّ بَيْتِ اللَّهِ
وِعِمَارَتِهِ فِي سَنَةِ سَبْعٍ وَسِتِّينَ وَمِائَةٍ .

﴿ ذَكَرَ الْكَعْبَةُ الْمُعْظَمَةُ الشَّرِيفَةُ زَادَهَا اللَّهُ تَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا ﴾

وَالْكَعْبَةُ مِائَةٌ فِي وَسْطِ الْمَسْجِدِ وَهِيَ بِنَاءٌ مَرْتَبَةٌ ارْتِفَاعُهَا فِي
الْهَوَاءِ مِنَ الْجِهَاتِ الثَّلَاثِ ثَمَانٍ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا وَمِنَ الْجِهَةِ الرَّابِعَةِ
الَّتِي بَيْنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالرَّكْنِ الْيَمَانِيِّ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا . وَ
عَرْضُ صَفْحَتَيْهَا الَّتِي مِنَ الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ أَرْبَعَةٌ وَ
خَمْسُونَ شِبْرًا . وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرَّكْنِ الْيَمَانِيِّ
إِلَى الرَّكْنِ الشَّامِيِّ وَعَرْضُ صَفْحَتَيْهَا الَّتِي مِنَ الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الرَّكْنِ
الشَّامِيِّ مِنْ دَاخِلِ الْحِجْرِ ثَمَانِيَةٌ وَأَرْبَعُونَ شِبْرًا . وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ
الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرَّكْنِ الشَّامِيِّ إِلَى الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ . وَ أَمَّا خَارِجُ
الْحِجْرِ فَانَّهُ مِائَةٌ وَعِشْرُونَ شِبْرًا . وَ الطَّوَافُ إِنَّمَا هُوَ خَارِجُ الْحِجْرِ .
وَبَنَاءُهَا بِالْحِجَارَةِ الصُّمِّ السُّمْرِ قَدْ أُلْصِقَتْ بِأُذْعَانِ الْإِلْصَاقِ وَأُحْكِمَتْ
وَأَشَدَّهُ فَلَا تَغْيِيرُهَا الْأَيَّامُ وَلَا تَوْثُرُ فِيهَا الْأَزْمَانُ . وَبَابُ الْكَعْبَةِ

المسجد ثلاثُ صَوَامِعَ . إحداها بشرقيه وهى من بناء الروم وبابها داخل المسجد وبأسفلها مَطَهْرَةٌ وبيوت للوضوء يغتسل فيها المعتكفون والملتزمون للمسجد ويتوضئون . والصومعة الثانية بغربيّه وهى أيضا من بناء الروم . والصومعة الثالثة بشماله وهى من بناء المسلمين وعدد المؤذنين به سبعون مؤذنا .

❖ ذكر المسجد الحرام شرفه الله وكرمه ❖

والمسجد الحرام فى وسط مكة وهو متسع السّاحة طوله من شرقٍ إلى غربٍ أزيد من أربعمئة ذراع . حكى ذلك الأزرقي . وعرضه يقرب من ذلك . والكمة العظمى فى وسطه ومنظره بديع ومراه جميل لا يتعاطى اللسان وصف بدائه . ولا يُحيط الوصفُ بحسن كماله وارتفاع حيطانه نحو عشرين ذراعا . وسقفه على أعمدة طوال مُصَطَفَّةٍ ثلاثة صفوف بأتقن صناعة وأجلها وقد انتظمت بلاطاته الثلاثة انتظاما عجيبا كأنها بلاط واحد و عدد سواريه الرخامية أربعمئة واحدى وتسعون سارية ما عدا الجصية التى فى دار النّدوة المزيّدة فى الحرم وهى داخله فى البلاط الآخذ فى الشمال ويقابلها المقام مع الركن العراقى . وفضاءها متصل يدخل من هذا البلاط اليه ويتصل بجدار هذا البلاط مساطب تحت قسي حنايا يجلس بها المقرؤون والنساخون والحياطون وفى جدار البلاط الذى يقابله مساطب تماثلها وسائر البلاطات تحت

الثانية من شَرْقِي الصَّحْنِ عَلَى هَيْئَةِ الْأُخْرَى إِلَّا أَنَّهَا أَصْفَرُ مِنْهَا قَائِمَةٌ عَلَى ثَمَانٍ مِنْ سَوَارِي الرِّخَامِ وَتُسَمَّى قُبَّةَ زَيْنِ الْعَابِدِينَ . وَالْقُبَّةُ الثَّالِثَةُ فِي وَسْطِ الصَّحْنِ وَهِيَ صَغِيرَةٌ مُثَنَّنَةٌ مِنْ رِخَامٍ عَجِيبٍ مُحْكَمٍ الْإِلْصَاقِ قَائِمَةٌ عَلَى أَرْبَعِ سَوَارٍ مِنَ الرِّخَامِ النَّاصِعِ وَتَحْتَهَا شُبَّاكُ حَدِيدٍ فِي وَسْطِهِ أَنْبُوبٌ نُحَاسٌ يَمِجُّ الْمَاءَ إِلَى عُلوِّهِ فَيَرْتَفِعُ ثُمَّ يَنْشِينِي كَأَنَّهُ قَضِيبُ لُحْيَيْنٍ . وَهُمْ يُسَمُّونَهُ قَفْصَ الْمَاءِ وَيَسْتَحْسِنُ النَّاسُ وَضْعَ أَفْوَاهِهِمْ فِيهِ لِلشَّرْبِ وَفِي الْجَانِبِ الشَّرْقِيِّ مِنَ الصَّحْنِ بَابٌ يُفِضِي إِلَى مَسْجِدِ بَدِيعِ الْوَضْعِ يُسَمَّى مَشْهَدَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ . وَيَقَابِلُهُ مِنَ الْجِهَةِ الْغَرْبِيَّةِ حَيْثُ يَلْتَقِي الْبَلَاطَانُ الْغَرْبِيُّ وَالْجَوْفِيُّ مَوْضِعٌ يُقَالُ إِنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سَمِعَتْ الْحَدِيثَ هُنَاكَ . وَفِي قُبَّةِ الْمَسْجِدِ الْمَقْصُورَةِ الْعُظْمَى الَّتِي يَوْمَ فِيهَا إِمَامُ الشَّافِعِيَّةِ . وَفِي الرُّكْنِ الشَّرْقِيِّ مِنْهَا إِزَاءَ الْمَحْرَابِ خِزَانَةٌ كَبِيرَةٌ فِيهَا الْمَصْحَفُ الْكَرِيمُ الَّذِي وَجَّهَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى الشَّامِ . وَتُقْتَحُّ تِلْكَ الْخِزَانَةُ كُلَّ يَوْمِ جُمُعَةٍ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَيَزِدُّهَا النَّاسُ عَلَى لَتَمِ ذَلِكَ الْمَصْحَفِ الْكَرِيمِ . وَهُنَاكَ يَحْلِفُ النَّاسُ غُرْمَانِهِمْ وَمَنْ أَدَّعَا عَلَيْهِ شَيْئًا . وَعَنْ يَسَارِ الْمَقْصُورَةِ مَحْرَابُ الصَّحَابَةِ وَيَذْكُرُ أَهْلُ التَّارِيخِ أَنَّهُ أَوَّلُ مَحْرَابٍ وَضِعَ فِي الْإِسْلَامِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُ الْمَالِكِيَّةِ . وَعَنْ يَمِينِ الْمَقْصُورَةِ مَحْرَابُ الْحَنْفِيَّةِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُهُمْ وَيَلِيهِ مَحْرَابُ الْحَنَابِلَةِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُهُمْ . وَلِهَذَا

كل بلاط منها ثمان عشرة خطوة . و قد قامت على أربع وخمسين سارية و ثمانى أَرْجُلَ جَصِيَّةٍ تَحْلَلُهَا و ستّ أرجل مرّخة مرصعة بالرخام الملون قد صوّر فيها أشكال محاريب و سواها و هى تُقَلُّ قُبّة الرصاص التى أمام المحراب المسماة بقبة النسر كأنهم شَبَّهوا المسجد نَسرا طائرا و القُبّة رأسه و هى من أعجب مَبَانِي الدنيا و من أَى جهة استقبلت المدينة بَدَتْ لك قبة النسر ذاهبةً فى الهواء مُنِيفَةً على جميع مَبَانِي البلد . و تُدِير بالصَّحْن بلاطات ثلاثة من جهاته الشرقية والغربية والجوفية . سَعَةٌ كل بلاط منها عشر خُطَى و بها من السَّوَارِي ثلاث و ثلاثون و من الأرجل أربع عشرة . و سعة الصحن مائة ذراع و هو من أَجْمَل المناظر و أَتَمَّهَا حُسْنًا و بها يَجْتَمِع أَهْل المدينة بِالْمَشَايَا فَمِنْ قَارِيٍّ وَمَحْدَثٍ وَ ذَاهِبٍ وَ يَكُونُ انْصِرَافُهُمْ بَعْدَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ وَ إِذَا لَقِيَ أَحَدُ كِبَرَانِهِم مِنَ الْفُقَهَاءِ وَ سِوَاهُمْ صَاحِبًا لَهُ أَسْرَعُ كُلِّ مِنْهُمَا نَحْوُ صَاحِبِهِ وَ حَطَّ رَأْسُهُ وَ فِى هَذَا الصَّحْنِ ثَلَاثُ مِنَ الْقُبَابِ إِحْدَاهَا فِى غَرْبِيَّةٍ وَ هِىَ أَكْبَرُهَا وَ تُسَمَّى قُبّة عَاشِشَةِ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ وَ هِىَ قَائِمَةٌ عَلَى ثَمَانِ سَوَارِيٍّ مِنَ الرِّخَامِ مَزْخُوفَةٍ بِالْفُصُوصِ وَ الْأَصْبَغَةِ الْمَلَوْنَةِ مُسَقَّفَةٌ بِالرِّصَاصِ يُقَالُ إِنْ مَالِ الْجَامِعُ كَانَ يُخْتَرَنَ بِهَا . وَ ذُكِرَ لِي أَنَّ فَوَائِدَ مُسْتَعْلَاتِ الْجَامِعِ وَ مَحَاجِيِيَهُ نَحْوُ خَمْسَةِ وَعِشْرِينَ أَلْفَ دِينَارٍ ذَهَبًا فِى كُلِّ سَنَةٍ . وَ الْقُبّة

الذى تَوَلَّى بِنَاءَهُ وَإِتْقَانَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ .
وَوَجَّهَ إِلَى مَلِكِ الرُّومِ بِسُطْنِطِينِيَّةَ بِأَمْرِهِ أَنْ يَبْعَثَ إِلَيْهِ الصُّنَاعَ
فَبَعَثَ إِلَيْهِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ صَانِعٍ وَكَانَ مَوْضِعُ الْمَسْجِدِ كَنِيسَةً فَلَمَّا
افْتَتَحَ الْمُسْلِمُونَ دِمَشْقَ دَخَلَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْ إِحْدَى
جِهَاتِهَا بِالسَّيْفِ فَانْتَهَى إِلَى نِصْفِ الْكَنِيسَةِ وَدَخَلَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ
الْجَرَّاحِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ الْجِهَةِ الْغَرْبِيَّةِ صُلْحًا فَانْتَهَى إِلَى نِصْفِ
الْكَنِيسَةِ فَصَنَعَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ نِصْفِ الْكَنِيسَةِ الَّذِي دَخَلُوهُ عَنُودَ مَسْجِدٍ
وَبَقِيَ النِّصْفُ الَّذِي صَالَحُوا كَنِيسَةً فَلَمَّا عَزَمَ الْوَلِيدُ عَلَى زِيَادَةِ الْكَنِيسَةِ
فِي الْمَسْجِدِ طَلَبَ مِنَ الرُّومِ أَنْ يَبْيعُوا مِنْهُ كَنِيسَتَهُمْ تِلْكَ بِمَا شَاءُوا
مِنْ عِوَضٍ فَأَبَوْا عَلَيْهِ فَانْتَرَعَهَا مِنْ أَيْدِيهِمْ وَكَانُوا يَزْعُمُونَ أَنَّ الَّذِي
يَهْدِمُهَا يُجَنُّ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلْوَلِيدِ فَقَالَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَجْنُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَأَخَذَ الْقَاسَ وَجَعَلَ يَهْدِمُ بِنَفْسِهِ فَلَمَّا رَأَى الْمُسْلِمُونَ ذَلِكَ تَتَابَعُوا
عَلَى الْهَدْمِ وَأَكْثَذَبَ اللَّهُ زَعْمَ الرُّومِ . وَزَيَّنَ هَذَا الْمَسْجِدَ بِفُصُوصِ
الذَّهَبِ الْمَعْرُوفَةِ بِالْفُسَيْفِسَاءِ تُخَالِطُهَا أَنْوَاعُ الْأَصْبَغَةِ الْغَرْبِيَّةِ الْحُسْنِ .
وَذَرَعَ الْمَسْجِدَ فِي الطُّوْلِ مِنَ الشَّرْقِ إِلَى الْغَرْبِ مِائَتًا خَطْوَةً وَهِيَ
ثَلَاثُمِائَةِ ذِرَاعٍ وَعَرْضُهُ مِنَ الْقِبْلَةِ إِلَى الْجُوفِ مِائَةٌ وَخَمْسٌ وَثَلَاثُونَ
خَطْوَةً وَهِيَ مِائَتَا ذِرَاعٍ . وَعَدَدُ شَمَسَاتِ الرُّجَاجِ الْمَلَوْنَةِ الَّتِي فِيهِ
أَرْبَعٌ وَسَبْعُونَ وَبَلَاطَاتُهُ ثَلَاثَةٌ مَسْطُيْلَةٌ مِنْ شَرْقٍ إِلَى غَرْبٍ سَعَةً

﴿ ذكر قُبَّةِ الصَّخْرَةِ ﴾

وهي من أعجب المباني وأتقنها وأغر بها شكلا قد توفر
حظها من المحاسن وأخذت من كل بديعة بطرف وهي قائمة على
نَشْرِ في وسط المسجد يصعد إليها في دَرَج رُخام ولها أربعة أبواب .
والدائر بها مفروش بالرخام أيضا محكم الصنعة و كذلك داخلها .
وفي ظاهرها وباطنها من أنواع الزواقة ورائق الصنعة ما يُعجز الواصف
وأكثر ذلك مُغَشَّى بالذهب فهي تتلأأ نورا وتلمع لمعان البرق .
يُحَار بصر متأملها في محاسنها ويقصر لسان رائيها عن تمثيلها وفي
وَسَط القبة الصخرة الكريمة التي جاء ذكرها في الآثار فإنَّ النبيَّ صلى
الله عليه وسلم عرج منها إلى السماء وهي صخرة صماء ارتفأعها
نحو قامة وتحتها مغارة في مقدار بيت صغير ارتفاعها نحو قامة أيضا
يُنزل إليها على دَرَج وهناك شكل محراب وعلى الصخرة شُبَّا كان
اثنان محكما العمل يعلقان عليها أحدهما وهو الذي يلي الصخرة من حديد
بديع الصنعة والثاني من خشب وفي القبة دَرَقَة كبيرة من حديد معلقة
هناك والناس يزعمون أنها درقة حمزة بن عبد المطَّلب رضى الله عنه .

﴿ ذكر جامع دمشق المعروف بجامع بني أُمَيَّة ﴾

وهو أعظم مساجد الدنيا احتفالا واتقنها صناعة وأبدعها
حسنا وبَهْجَة وكَمالا ولا يعلم له نظير ولا يوجد له شبيه وكان

إلى قصده . لغرابه ما أتى به . و كيفية احتياله في صعوده أنه رمى
بُشْأَبَةً قد عقد فوقها خيطاً طويلاً وعقد بطرف الخيط جبلاً وثيقاً
فتجاوزت النشابة أعلى العمود معترضةً عليه ووقعت من الجهة الموازية
للرامي فصار الخيط معترضا على أعلى العمود فجذبه حتى توسط الجبل
أعلى العمود مكان الخيط فأوثقه من إحدى الجهتين في الأرض وتعلق
به صاعداً من الجهة الأخرى واستقر بأعلاه وجذبَ الجبلَ واستصحب
من احتمله فلم يهتد الناس لحيلته وعجبوا من شأنه .

﴿ ذكرُ المسجدِ المُقدَّسِ بالقدس ﴾

هو من المساجد العجيبة الرائقة الفائقة الحُسن . يقال : إنه
ليس على وجه الأرض مسجد أكبر منه وإن طوله من شرق إلى غرب
سبعمئة وثلثان وخمسون ذراعاً بالذراع المالكية وعرضه من القبلة
إلى الجوف أربعمئة ذراع وخمس وثلثون ذراعاً . وله أبواب
كثيرة في جهاته الثلاث . وأما الجهة القبليَّة منه فلا أعلم بها إلا باباً
واحداً وهو الذي يدخل منه الإمام . والمسجد كله فضاء غير مُسَقَّف
إلا المسجد الأقصى فهو مُسَقَّف في النهاية من إحكام العمل وإتقان
الصنعة مُموَّه بالذهب والأصبغة الرائقة وفي المسجد مواضع
سواه مُسَقَّفة .

مائة وأربعون شبرا وهو على تَلٍّ مرتفع . و مسافة ما بينه وبين
 المدينة فرسخ واحد في بَرٍّ مستطيل يحيط به البحر من ثلاث جهات
 إلى أن يتصل البحر بسور البلد فلا يمكن التوصل إلى المنار في
 البرِّ إلا من المدينة . وفي هذا البر المتصل بالمنار مقبرة الاسكندرية .
 وقصدت المنار عند عَوْدِي إلى بلاد المغرب عام خمسين وسبعمئة
 فوجدته قد استولى عليه الخراب بحيث لا يمكن دخوله ولا الصعود
 إلى بابه . وكان الملك الناصر رحمه الله قد شرع في بناء منار مثله
 بأزائه فعاقه الموت عن إتمامه .

﴿ ذكر عمود السَّوَارَى ﴾

ومن غرائب هذه المدينة عمود الرُّخام الهائل الذي بخارجها
 المسمَّى عندهم بعمود السَّوَارَى . وهو متوسط في غابة نخل وقد
 امتاز عن شجراتها سُموًّا وارتفاعا وهو قطعة واحدة مُحَكَّمَة النَّحْتِ
 قد أُقيم على قواعد حجارة مُرَبَّعة أمثال الدِّكَاكين العظيمة . ولا
 تعرف كيفية وضعه هنالك ولا يُتَحَقَّق مَنْ وَضَعَهُ . قال ابنُ جُزَيٍّ :
 أخبرني بعض أشياخي الرُّحَّالين أن أحد الرُّمَّاة بالاسكندرية صعد
 إلى أعلى ذلك العمود ومعه قوسه و كنانته واستقر هنالك وشاع خبره
 فاجتمع الحُجَّمُ الغفير لمشاهدته وطال العجب منه وخَفِيَ على النَّاسِ وجهُ
 احتياله . وأظنه كان خائفا أو طالبَ حاجة فانج له فعله الوصول

المغرب . الجامعة لمفترق المحاسن لتوسطها بين المشرق والمغرب
فكل بديعة بها اجتلائها، وكل طُرقة فاليتها انتهاءها، وقد وصفها
الناس فأطنبوا، وصنّفوا في عجائبها فأغربوا . وحسبُ المُشرفِ
إلى ذلك ما سطره أبو عبيدٍ في كتاب المسالك .

﴿ ذِكْرُ أَبْوَابِهَا وَمَرَسَاهَا ﴾

ولمدينة الاسكندرية أربعة أبواب : باب السِّدْرَةِ وإليه
يُشرع طريق المغرب ، وباب الرشيد ، وباب البحر ، و الباب الأخضر
وليس يُفتح إلا يوم الجمعة فيخرج الناس منه إلى زيارة القبور ولها
المَرَسَى العظيم الشأن . ولم أر في مراسى الدنيا مثله إلا ما كان من
مرسى كُولَمْ وَقَالِيْقُوطَ ببلاد الهند و مَرَسَى الكِفَّارِ يَسُوداقَ ببلاد
الأتراك و مرسى الزيتون ببلاد الصِّين .

﴿ ذِكْرُ الْمَنَارِ ﴾

قصدتُ المنار في هذه الوجهة فرأيت أحد جوانبه مهتدماً .
وصِفَتُهُ أَنَّهُ بِنَاءٌ مُرَبَّعٌ ذَاهِبٌ فِي الْهَوَاءِ وَبَابُهُ مُرْتَفِعٌ عَلَى الْأَرْضِ
وَإِزَاءَ بَابِهِ بِنَاءٌ بِقَدْرِ ارْتِفَاعِهِ وَضَعْتُ بَيْنَهُمَا أَلْوَا حُ خَشْبٍ يُعْبَرُ
عَلَيْهَا إِلَى بَابِهِ فَإِذَا أُزِيلَتْ لَمْ يَكُنْ لَهُ سَبِيلٌ . وَدَاخِلَ الْبَابِ مَوْضِعٌ
جُلُوسٍ حَارِسٍ الْمَنَارِ . وَدَاخِلَ الْمَنَارِ بَيُوتٌ كَثِيرَةٌ . وَعَرْضُ الْمَرِّ
بِدَاخِلِهِ تِسْعَةُ أَشْبَارٍ وَعَرْضُ الْمَنَارِ مِنْ كُلِّ جِهَةٍ مِنْ جِهَاتِهِ الْأَرْبَعِ

عُكَازَتِي هِيَ نَاطِرِي   هَلْ فِي جَمَادٍ مِنْ بَصَرٍ
يَجْرِي الصَّفَارُ وَيَلْعَبُونَ..... نَ وَيَتَعَوْنَ وَلَا ضَرَرَ
يَتَسَمَّوْنَ بِمَا يَرَوْنَ..... نَ مِنَ الْجَمَالِ الْمُفْتَخَرِ
وَ أَنَا ضَرِيرٌ قَاعِدٌ   فِي عُقْرِ بَيْتِي مُسْتَقِرٌ
وَيَلَاهُ هَلْ أَقْضَى الْحَيَاةَ..... بِغَيْرِ عَيْنٍ أَوْ نَظَرِ
مَاذَا جَنَيْتَ مِنَ الذُّنُوبِ..... بِبِهَا يَكُنِي الْقَدَرُ
يَا أُمَّ ضَاقَ بِي الْفَضَا   وَ مِنَ الْعَمَى قَلْبِي انْكَسَرَ
يَا أُمَّ ضَمِّينِي إِلَيْكَ   فَلَيْسَ غَيْرُكَ مِنْ يَدٍ
يَا أُمَّ لَا تَبْكِي عَلَيَّ رَعَاكَ   مِنْ خَلْقِ الْبَشَرِ
اللَّهُ يَلْطَفُ بِي وَ يَصْرِفُ مَا تُقَاسِي مِنْ كَدَرٍ

٦٩

❦ من رِحْلَةِ ابْنِ بَطُوطَةَ ❦

❦ وَصْفُ الْإِسْكَندَرِيَّةِ ❦

ثمَّ وصلنا في أول جمادى الأولى مدينة الاسكندرية حرسها الله تعالى
وهي الشجر المحروس، والقُطْر المأنوس، العجبة الشان، الأصيلة البُنيان،
بها ما شئتَ من تحسين وتحصين، وماثرِ دنيا ودين. كرمت مغانيها،
ولطفت معانيها، وجمعت بين الضخامة والإحكام مبانيها. فهي
الفريدة تجلّى سناها، والخريدة تجلّى في حلالها. الزاهية بجمالها

المنكوت: بالعقل قد سُدَّتِ والرأى السديد على كل البرية حتى صرت كالعلم
 رَقَّ الجناحان والعينان أترقتا سُبْحَانَ رَبِّيَ كَمْ أَوْلَاكَ مِنْ هَمَمٍ
الذباة: يا سيدي لك مني الشكرُ خالصه اذ في مديحك هذا لطف الكلم
 هذى يدي أستطيع العذر عن غضبي من سوء ظن قد يأتيك بالآلم
المنكوت: هاتي يديك فقد أفلحت في حيلي أن آكلنك أكل الجائع النهم
 قد غرَّك المدح مني وانخدعت به فذقت منه صنوف الحلف والعدم
المغزى: إن تقبل المدح ممن يستميلك في شرِّ عضضت بَنان الكف من ندم

﴿ أَنَّهُ طِفْلٌ ضَرِيرٌ ﴾

يا أمَّ ما شكل السماء..... وما الضياء وما القمر
 بجَمالِها تتحدَّثون..... ولا أرى منها الأثر
 هل هذه الدنيا ظلام..... في ظلام مستر
 يا أمَّ مدي لي يديك عسى يزايلني الضجر
 أمشي أخاف تعثراً وسط النهار أو السحر
 لا أتهدي في السَّير إن طال الطريق وإن قصر
 فالنور عندي كالظلام..... والاستطالة كالقصر
 أمشي أحاذر أن يصاب..... دَفَنِي إذا أخطو خطر
 والأرض عندي يستوى منها البسائط والحفر

بمارة عظيمة و يضعونها في هذه الأماكن . حتى إذا قامت القيامة
وجدت كل روح جسمها باقيا فتدخله لتعيد إليه الحياة .
والأحجار التي بُنيت منها هذه الأهرام كبيرة الحجم عظيمة
الثقل . لا يستطيع عشرة رجال حمل الواحد منها . و كانوا يقطعونها
من جبال المقطم و يُشَوِّنَ حَدُورًا مِنَ الرَّمْلِ بَيْنَ الْجَبَلِ وَ مَكَانِ
الْبِنَاءِ وَ يُزَلِقُونَهَا عَلَيْهِ ثُمَّ يَرْفَعُونَهَا بِرَوَافِعِ آلِيَّةٍ وَ يُشَتِّتُونَهَا فِي مَوْضِعِهَا .
و فِي هَرَمِ الْحِيزَةِ الْأَكْبَرِ جَمَلَةٌ عُزْفٌ . بَعْضُهَا صَغِيرٌ وَ بَعْضُهَا
كَبِيرٌ . وَ فِي وَسْطِهِ بئر عميقة يقال إنهم كانوا يتخذونها مِرْوَلَةً يَعْرِفُونَ
بِهَا الزَّمَنَ .

٦٧

﴿الْعَنْكَبُوتُ وَالذَّبَابَةُ﴾

العنكبوت: إِنِّي أَرَى طَائِرًا فِي الْجَوِّ مَرْتَفِعًا لَهُ طَيْنٌ يُحَاكِي أَحْسَنَ النَّعَمِ
هَذِي الذَّبَابَةُ قَدْ جَاءَتْ تَوَّانُسُنَا أَهْلًا وَسَهْلًا بَيْنَ أَهْوَى مِنَ الْقِدَمِ
الذَّبَابَةُ: مَاذَا تُرِيدُ بِتَرْحِيبِ قَصْدَتِ بِهِ إِذَاءَ شَخْصٍ يَوَدُّ الْعِيشَ فِي سَلَمٍ
إِنِّي عَلِمْتُ أَنَّ الْعَنْكَبُوتَ إِذَا رَأَى الذَّبَابَةَ لَمْ يَرْتَحِ مِنَ الْقَرَمِ
العنكبوت: هَذَا كَلَامٌ عَدُوٌّ كُلِّهِ حَسَدٌ لَا تَسْمِعِيهِ وَ كَوْنِي عَنْهُ فِي صَمٍ
لَوْ تَنْظُرِينَ لِمَا هَيَأْتُ مِنْ فُرُشٍ وَمِنْ طَعَامٍ لَسِرْتُ الْيَوْمَ بِالْقَدَمِ
الذَّبَابَةُ: لَا لَا أَحْيَى لِدَارِ أَنْتِ تَسْكُنِيهَا عُلَمَا بِأَنَّكَ تَسْعَى أَنْ تُرِيقَ دِمِي
لَا حَاجَةَ الْيَوْمَ تَدْعُونِي إِلَى نَظَرٍ فِي قَلْبِ بَيْتِكَ فَاتْرَكْنِي وَلَا تَلَمِّ

ولم يكن طلب العلم بالأزهر مقصودا على المصريين وَحَدَهُم بل كان مباحا للمسلمين القادمين إليه من كل بقاع الأرض تَكْفُلُهُم الأَوْقَافُ الكثيرةُ التي حُبِسَتْ عليه وما زال كذلك بين ارتقاء وانحطاط حتى جاء مُحَمَّدُ عَلِيٌّ بِأَشَأْ والى مصر . وَأَمَّنَ البلاد وأراح النَّاسَ من الفساد فأخذ الأزهر يستعيد زَهْوَهُ وَمَقَامَهُ وأصبح عددُ طلابه في هذه الأيام أكثر من عشرة آلافِ نفس . وَتَخَرَّجَ فيه علماء عاملون نشروا الفضل والحكمة في جميع الأقطار الإسلامية .

٦٦

❦ الأهرام ❦

كان المصريون القدماء أَمَهَرُ أهل الأرض في صناعاتهم وأعمالهم حتى إِنَّ كثيراً منها لا تزال طريقة عمله سرًّا غامضا إلى الآن . و من ذلك الأهرام الكثيرة التي بَنَوْها في كثيرٍ من الجهات فَإنَّها آيَةٌ في إتقان الصنعة وفي الضَّخامة .

وأهمُّ هذه الأبنية أهرام الحيزَةِ الثلاثة العِظام . بنى أكبرها الملكُ خُوفُو منذ أكثر من خمسة آلاف سنة . وهو هو لم يُبْلِه مرور هذه الآلاف من السنين وكان مُجَصَّصًا ومُطَلَّيًا بِدهانٍ أَمْلَسَ منقوشٍ عليه صُورٌ وكتابات من كتابتهم الرِسمِيَّة .

والسبب في إقامة هذه الأهرام العظيمة أنهم كانوا يعتقدون أن الأرواح تعود إلى أجسامها يوم القيامة فكانوا يحفظون الأجسام

رصينٍ وكان خاصاً بالرَّشيد أَخْذاً لِصِلَاتِهِ وَ لَهُ تَصَانِيفُ كَثِيرَةٌ .
وكان هرونُ الرّشيدُ قد استخلصه لمجلسته و عُمرَ نيفاً و تسعين سنة .
ورثاه الحسن بن مالك :

لَا دَرَّ دَرْ نَبَاتِ الْأَرْضِ إِذْ فُجِعَتْ   بِالْأَصْمَعِيِّ لَقَدْ أَبَقْتُ لَنَا أَسْفَا
عِشْ مَا بَدَأَ لَكَ فِي الدُّنْيَا فَلَسْتَ تَرَى   فِي النَّاسِ مِنْهُ وَلَا فِي عِلْمِهِ خَلْفَا

٦٥

الجامع الأزهر

لَمَّا فَتَحَ مِصْرَ الْقَائِدُ جَوْهَرُ بِاسْمِ الْمُعِزِّ لِدِينِ اللَّهِ الْفَاطِمِيِّ أَنْشَأَ
فِي الثَّلَاثِ الْأَخِيرِ مِنَ الْقَرْنِ الرَّابِعِ لِلْهِجْرَةِ مَدِينَةً شِمَالِ الشُّسْطَاطِ مَدِينَةَ
عُمَرُو بْنِ الْعَاصِ وَ أَسَّسَ فِيهَا مَسْجِداً يَفُوقُ مَسْجِدَ عُمَرُو اتَّسَاعاً وَ
عَظَمَةً لِيُحَوِّلَ السَّكَّانَ بِذَلِكَ الْعَمَلِ إِلَى مَدِينَتِهِ الْجَدِيدَةِ . وَ أَنْشَأَ فِيهِ
مَدْرَسَةً يُؤَمِّهَا الطُّلَّابُ مِنْ كُلِّ الْبِلَادِ يَتَلَقَّوْنَ عُلُومَ اللُّغَةِ وَ عُلُومَ الدِّينِ .
أَخَذَ هَذَا الْمَسْجِدَ مِنْ ذَلِكَ الْحِينِ يَزْدَادُ عِمَارَةً وَ فَخَامَةً بِتَوَالِي
مُلُوكِ مِصْرَ وَ أُمَرَائِهِمْ وَ كُلُّهُمْ يُضِيفُ إِلَى بَنَائِهِ أَوْ يُخَيِّسُ عَلَيْهِ أَوْقَافاً
تَقُومُ بِنَفَقَتِهِ . وَ بُنِيَ فِيهِ أَرْوَاقَةٌ خَاصَّةٌ بِكُلِّ قَبِيلٍ مِنَ النَّاسِ يَقِيمُونَ
فِيهَا لِكَيْ يَنْقُطَعُوا لَطَلَبِ الْعِلْمِ . وَ مَا زَالَ يعلو مقامه وَ يَبْئُو صِيَتُهُ وَ يَزِيدُ
طُلَّابُهُ إِلَى أَنْ أَضْحَى أَكْبَرُ مَدْرَسَةِ جَامِعَةِ إِسْلَامِيَّةٍ تُعَلِّمُ فِيهِ سَائِرَ
الْعُلُومِ الدِّينِيَّةِ وَ الدُّنْيَوِيَّةِ حَتَّى الْمَوْسِيقَى كَانَتْ تُعَلَّمُ فِيهِ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي .

سيبويه

١٢١ - ١٦١ هـ • ٧٢٠ - ٧٧٩ م

هو أبو بشر عمرو الحارثي وسيبويه لقب بالفارسيّة معناه رائحة التفّاح . و كان من أهل فارس ومنشأه بالبصرة . و كان أعلم المتقدّمين والمتأخّرين بالنحو . كان أخذه عن الحليل و لم يوضع فيه مثل كتابه . قال الجاحظ : أردت الخروج إلى محمد بن عبد الملك ففكرت في شيء أهديه له فلم أجِد شيئاً أشرف من كتاب سيبويه . فقال : والله ما أهديت إلى شيء أحبّ إليّ منه . و كان يُقال بالبصرة : قرأ فلان الكتاب فيعلم أنه كتاب سيبويه . و كان أبو عثمان المازني يقول : من أراد أن يعمل كتاباً كبيراً في النحو بعد كتاب سيبويه فليستح . وتوفي سيبويه بقرية من قرى شيراز .

الأصمعي

هو أبو سعيد عبد الملك الباهلي من أبناء عدنان . و كان عالماً عارفاً بأشعار العرب وآثارها كثير التطوّف في البوادي لاقتباس علومها و تلقّى أخبارها . فهو صاحب غرائب الأشعار و عجائب الأخبار و قدوة الفضلاء و قبلة الأدباء . قد استولى على الغايات في حفظ اللغات و ضبط العلوم الأدبيّات . صاحب دين متين و عقل

فالصرف علم نعرف به ما يجب أن تكون عليه بنية الكلمة
 قبل انتظامها في الجملة . والنحو علم نعرف به ما يجب أن يكون
 عليه آخر الكلمة بعد انتظامها في الجملة .

٦٢

❦ الخليل بن أحمد ❦

❦ ١٠٠ - ١٧٤ هـ . ٧١٩ - ٧٩١ م ❦

هو الخليل بن أحمد البصري الفراهيدي إمام العربية وسيّد
 أهل الأدب قاطبة وهو أول من دَوّن اللغة العربية وجمعها في
 كتاب واحد . و كتابه هذا يُسمّى كتاب العين لأنّ أول
 حرف فيه حرف العين . وهو أول من استنبط علم العروض و
 أخرج به إلى الوجود . وكان له معرفة بالأيّقاء والنغم . وتلك
 المعرفة أحدثت له علم العروض فانهما متقاربان جدّاً . و قيل إنّ
 مريوما بسوق الصقارين فسمع دقّة مطارقهم على الطسوت فأدّاه
 ذلك إلى تقطيع أبيات الشعر وفتح عليه بعلم العروض . وكان
 الخليل رجلاً صالحاً عاقلاً حليماً ذكياً و اتفق العلماء على جلالته و
 فضائه و تقدّمه في علوم العربية .

واللغة العربية هي الكلمات التي يعبر بها العرب عن أغراضهم . وقد وصلت إلينا من طريق النقل وحفظها لنا القرآن الكريم والأحاديث الشريفة وما رواه الثقات من منشور العرب ومنظومهم .

ولما خشي أهل العربية من ضياعها بعد أن اختلطوا بالأعاجم دوتوا مفرداتها في القواميس وجعلوا لها أصولا وقواعد تحفظها من الخطأ فصارت بذلك علوما تُدرّسُ وفنونا تُقرأ وتُسمى هذه العلوم العلوم العربية .

فالعلوم العربية هي العلوم التي يتوصل بها إلى عصمة اللسان والقلم عن الخطأ وهي ثلاثة عشر علما : الصرف ، والنحو ، والرسم ، والمعاني ، والبيان ، والبديع ، والعروض ، والقوافي ، وقرض الشعر ، والانشاء ، والخطابة ، وتاريخ الأدب ، ومثن اللغة . وأهم هذه العلوم الصرف والنحو .

وللكلمات العربية حالتان ، حالة أفراد وحالة تركيب . فالبحث عنها وهي مفردة لتكون على وزنٍ خاصٍ وهيئة خاصة هو من موضوع علم الصرف . والبحث عنها وهي مركبة مع غيرها ليكون آخرها على ما يقتضيه منهج العرب في كلامهم من رفع أو نصب أو جر أو جزم أو بقاء على حالة من غير تغيير هو من موضوع علم النحو .

لَأَرْبَابِ الْغَفَلَةِ ، وَ الْأُمَمِ الْخَالِيَةِ ، وَ الْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ ! يَا مَعْشَرَ إِيَادٍ !
 أَيْنَ الْآبَاءِ وَالْأَجْدَادِ ، وَ أَيْنَ الْمَرِيضُ وَالْعُودَادُ ، وَ أَيْنَ الْقَرَاعَةُ الشَّدَادُ ،
 أَيْنَ مِنْ بَنِي وَشِيدَ ، وَ زَخْرَفَ وَ نَجَّدَ ، أَيْنَ الْمَالُ وَالْوَلَدُ ، أَيْنَ مِنْ
 بَغْيٍ وَ طَغْيٍ ، وَ جَمَعَ فَأَوْعَى وَ قَالَ أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى ؟ أَلَمْ يَكُونُوا
 أَكْثَرَ مِنْكُمْ أَمْوَالًا ، وَ أَطْوَلَ مِنْكُمْ آجَالًا ؟ طَحَّهِمُ الثَّرَى بِكُلِّكَلِهِ ،
 وَ مَزَقَهُمْ بِطَوِيلِهِ ، فَتَكَ عِظَامُهُمْ بِأَلِيَّةٍ ، وَ بَيَوتَهُمْ خَالِيَةً ، عَمَرَتْهَا الذَّنَابُ
 الْعَاوِيَةِ ، كَلًّا ، بَلْ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ ، لَيْسَ بِوَالِدٍ وَ لَا مَوْلُودٌ . ثُمَّ
 أَنْشَأَ يَقُولُ :

فِي الْذَاهِبِينَ الْأَوَّلِينَ مِنَ الْقُرُونِ لَنَا بَصَائِرُ
 لَمَّا رَأَيْتُ مَوَارِدًا لِلْوَيْ لَيْسَ لَهَا مَصَادِرُ
 وَ رَأَيْتُ قَوْمِي نَحْوَهَا يَمْضِي الْأَصَاغِرُ الْأَكْبَارُ
 لَا يَرْجِعُ الْمَاضِي إِلَّا سَيَّ وَ لَا مِنْ الْبَاقِينَ غَايِرُ
 أَتَيْتُ أَنِّي لَا مَحَا... لَهْ حَيْثُ صَارَ الْقَوْمُ صَائِرُ

❦ اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ وَ عِلْمُهَا ❦

اللُّغَةُ أَلْفَاظٌ يُعَبِّرُ بِهَا كُلُّ قَوْمٍ عَنْ مَقَاصِدِهِمْ . وَ اللُّغَاتُ
 كَثِيرَةٌ وَ هِيَ مُخْتَلِفَةٌ مِنْ حَيْثُ اللَّفْظُ مُتَّحِدَةٌ مِنْ حَيْثُ الْمَعْنَى أَيْ إِنَّ
 الْمَعْنَى الْوَاحِدَ الَّذِي يَخْتَلِجُ ضَمَائِرَ النَّاسِ وَاحِدٌ وَ لَكِنْ كُلُّ قَوْمٍ يَعْبُرُونَ
 عَنْهُ بِلَفْظٍ غَيْرِ لَفْظِ الْآخَرِينَ .

الدارين . واعلموا أني أول مجيبٍ إلى ما دعوتكم إليه . وإني عند ملتقى الجمعين حاملٌ بنفسى على طاعة القومٍ لذريقٍ فقاتله إن شاء الله تعالى فاحملوا معي فإن هلك بعدة فقد كفيت أمره ولم يُفوزكم بطلٌ عاقلٌ تُسندون أموركم إليه وإن هلك قبل وصى إلى الله فأخلفوني في عزمي هذه واحملوا بأنفسكم عليه واكتبوا اللهم من فتح هذه الجزيرة بقتله .

﴿ خُطْبَةُ قُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ الْإِيَادِيِّ ﴾

يا أيها الناس ! أسمعوا وُعوا، وإذا وعيتُم فانتفعوا، إنه من عاش مات، ومن مات فات، وكلُّ ما هو آتٍ آتٍ، مطرٌ ونباتٌ، وأرزاقٌ وأقواتٌ، وآباءٌ وأمّهاتٌ، وأحياءٌ وأمواتٌ، جمعٌ وأشتاتٌ، وآياتٌ بعد آياتٍ، إن في السماء لخبراً، وإن في الأرض لِعبراً، ليلٌ داجٍ، وسماءٌ ذات أبراجٍ، وأرضٌ ذات فجاجٍ، وبحارٌ ذات أمواجٍ . مالي أرى الناسَ يذهبون ولا يرجعون ؟ أَرْضُوا بِالْمَقَامِ فَأَقَامُوا، أم تَرَكُوا هُنَاكَ فَنَامُوا؟! أَقَسَمَ قُسٌّ قَسَمًا حَقًّا لَا خَائِنًا فِيهِ وَلَا آثِمًا، إِنَّ اللَّهَ دِينَا هُوَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ دِينِكُمُ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَنَبِيًّا قَدْ حَانَ حِينُهُ وَأَظْلَكُمُ أَوَانُهُ وَأَدْرَكُكُمْ إِبَانُهُ . فَطُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَهُ فَاَمْنٌ بِهِ وَهَدَاهُ ! وَوَيْلٌ لِمَنْ خَالَفَهُ وَعَصَاهُ ! ثُمَّ قَالَ : تَبًّا

﴿خطبة طارق بن زياد قبل فتوح الأندلس﴾

لما بلغ طارقاً دُنُو لَدَرْيَقِ قَامَ فِي أَصْحَابِهِ فَمَحَمَّدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ
بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ حَثَّ الْمُسْلِمِينَ عَلَى الْجِهَادِ وَرَغَّبَهُمْ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ !
أَيُّ الْمَقَرِّ؟ الْبَحْرُ مِنْ وَرَائِكُمْ وَالْعَدُوُّ أَمَامَكُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ وَاللَّهِ إِلَّا
الصِّدْقُ وَالصَّبْرُ وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ فِي هَذِهِ الْجَزِيرَةِ أَضْيَعُ مِنَ الْإِيْتَامِ فِي
مَادِيَةِ اللَّيَامِ وَقَدْ اسْتَقْبَلَكُمْ عَدُوُّكُمْ بِجَيْشِهِ وَأَسْلَحَتِهِ وَأَقْوَاتِهِ مَوْفُورَةً
وَأَنْتُمْ لَا وَزَرَ لَكُمْ إِلَّا سُيُوفُكُمْ وَلَا أَقْوَاتَ إِلَّا مَا تَسْتَخْلِصُونَهُ مِنْ
أَيْدِي عَدُوِّكُمْ . وَإِنْ امْتَدَّتْ بِكُمْ الْإِيَّامُ عَلَى افْتِقَارِكُمْ وَلَمْ تُنْجِزُوا
لَكُمْ أَمْرًا ذَهَبَ رِيحُكُمْ وَتَعَوَّضَتِ الْقُلُوبُ مِنْ رُغْبِهَا مِنْكُمْ الْجُرَّاءَ عَلَيْكُمْ
فَادْفَعُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ خِذْلَانَ هَذِهِ الْعَاقِبَةِ مِنْ أَمْرِكُمْ بِمَنَاجِزَةِ هَذَا
الطَّاعِغَةِ ^(١) فَقَدْ أَلْقَتْ بِهِ إِلَيْكُمْ مَدِينَتُهُ الْحَصِينَةَ وَإِنْ انْتَهَزَ الْفُرْصَةَ
فِيهِ لِمُمْكِنٍ إِنْ سَمَحْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ بِالْمَوْتِ . وَإِنِّي لَمْ أُحْذِرْكُمْ أَمْرًا أَنَا
عَنْهَ بَنَجَوَةٌ وَلَا حَمَلَتُكُمْ عَلَى خُطَّةٍ أَرْخَصُ مَتَاعٍ فِيهَا النَّفُوسُ إِلَّا أَبَدًا
بِنَفْسِي . وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ إِنْ صَبَرْتُمْ عَلَى الْأَشَقِّ قَلِيلًا اسْتَمْتَعْتُمْ بِالْأَرْفَةِ
الْأَلَدِ طَوِيلًا . فَلَا تَرْغَبُوا بِأَنْفُسِكُمْ عَنْ نَفْسِي ^(٢) فَمَا حَظُّكُمْ فِيهِ بِأَوْفَرِ
مِنْ حَظِّي . وَاللَّهُ تَعَالَى وَبِئْسَ إِتْجَادُكُمْ عَلَى مَا يَكُونُ لَكُمْ ذِكْرًا فِي

^{١)} Stupanjem u borbu sa ovim silnikom sačuvajte-sebe, da konačno ne ostanete na cjeđilu u ovom vašem poduzeću.

^{٢)} Ne pretpostavljajte svoj život mome!

عليه وسلم ارتدت العرب ومنعت شاتها وبغيرها وأجمع رأينا كلنا أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم أن قلنا له يا خليفة رسول الله إن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يُقاتل العرب بالوحي والملائكة يُمدُّه الله بهم وقد انقطع ذلك اليوم فالزم بيتك ومسجدك فإنه لا طاقة لك بقتال العرب فقال أبو بكر الصديق: أو كلُّكم رأيُه على هذا؟ فقلنا: نعم. فقال: والله لأن خِرَّ من السماء فتخطفني الطير أحبُّ إليَّ من أن يكونَ هذا رأيي. ثم صعد المنبر فحمد الله وكبره وصلى على نبيه صلى الله عليه وسلم ثم أقبل على الناس فقال: أيها الناس من كان يعبد محمدًا فإنَّ محمدًا قد مات ومن كان يعبد الله فإن الله حي لا يموت. أيها الناس إن كثر أعداؤكم وقلَّ عددُكم ركبَ الشيطان منكم هذا المركب^١. والله ليظهرنَّ الله هذا الدين على الأديان كلها ولو كره المشركون. قوله الحقُّ ووعده الصدق. بل نقذفُ بالحقِّ على الباطل فيدمغه فاذا هو زاهق. وكم من فئة قليلة غلبتُ فئةً كثيرةً بإذنِ الله والله مع الصابرين. والله أيها الناس لو أفرزْتُ من جميعكم لجاهدُهم في الله حقَّ جهاده حتى أُبلىَ بنفسى عُذْرًا أو أُقتلَ قتلاً. والله أيها الناس لو منعوني عقالاً لجاهدُهم واستغنتُ عليهم الله وهو خيرُ مُعين. ثم نزل فجاهد في الله حقَّ جهاده حتى أذغنتِ العربُ بالحق.

^١) Zar će vas satana ovako zavesti (zajahati) stoga što je vaših neprijatelja mnogo, a vas malo!

﴿ خُطْبَةُ عُمَرَ حِينَ وُلِّيَ الْخِلَافَةَ ﴾

صَعِدَ الْمُنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي دَاعٍ فَأَمِنُوا، اللَّهُمَّ إِنِّي غَلِيظٌ فَلَيْسَنِي لِأَهْلِ طَاعَتِكَ بِمُوافقةِ الْحَقِّ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ وَالدَّارِ الْآخِرَةِ، وَارْزُقْنِي الْغِلْظَةَ وَالشَّدَّةَ عَلَى أَعْدَائِكَ وَأَهْلِ الدَّعَاةِ وَالنِّفَاقِ مِنْ غَيْرِ ظَلَمٍ مِنِّي لَهُمْ وَلَا اُعْتَدَاءٍ عَلَيْهِمْ . اللَّهُمَّ إِنِّي شَحِيحٌ فَسَخِّنِي فِي نَوَائِبِ الْمَعْرُوفِ قَصْدًا مِنْ غَيْرِ سَرَفٍ وَلَا رِيَاءٍ وَلَا سُمْعَةٍ . وَاجْعَلْنِي أَبْتغِي بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ، اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي خَفَضَ الْجَنَاحِ وَلَيْنَ الْجَانِبِ لِلْمُؤْمِنِينَ، اللَّهُمَّ إِنِّي كَثِيرُ الْغَفْلَةِ وَالنِّسْيَانِ فَالْهَمِّنِي ذِكْرَكَ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَذَكَرَ الْمَوْتِ فِي كُلِّ حِينٍ . اللَّهُمَّ إِنِّي ضَعِيفٌ عِنْدَ الْعَمَلِ بِطَاعَتِكَ فَارْزُقْنِي النَّشَاطَ فِيهَا وَالْقُوَّةَ عَلَيْهَا .

﴿ تَوَاضَعُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ﴾

بَلَغَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْ قَوْمًا يُفَضِّلُونَهُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَثَبَ مُغَضَّبًا حَتَّى صَعِدَ الْمُنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَصَلَّى عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي سَأُخْبِرُكُمْ عَنِّي وَعَنْ أَبِي بَكْرٍ . إِنَّهُ لَمَّا تَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

بَصَدَقَاتِ نَجْرَانَ فَحَجَّ مَعَهُ . وَعَلَّمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ مَنَاسِكَهُمْ
وخطب الناسَ بَعْرَةَ خُطْبَتِهِ الَّتِي بَيَّنَّ فِيهَا مَا بَيَّنَّ : حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى
عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي لَا أَدْرِي لَعَلِّي لَا أَتِقَاكُمْ
بَعْدَ عَامِي هَذَا بِهَذَا الْمَوْقِفِ أَبَدًا . أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ
عَلَيْكُمْ حَرَامٌ إِلَى أَنْ تَلْقَوْا رَبَّكُمْ كَحَرَمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا وَحَرَمَةِ شَهْرِكُمْ هَذَا .
وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ وَقَدْ بَلَغْتُ فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ
أَمَانَةٌ فَلْيُؤَدِّهَا إِلَى مَنْ ائْتَمَنَ عَلَيْهَا . وَإِنْ كَانَ رَبًّا فَهُوَ مَوْضُوعٌ وَ
لَكُمْ دُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ . أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الشَّيْطَانَ
قَدْ يَسَّسَ أَنْ يُعْبَدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنَّهُ رَضِيَ أَنْ يُطَاعَ فِيمَا
سِوَى ذَلِكَ مِمَّا تُحَقِّرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ . أَمَّا بَعْدُ
أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ حَقًّا . وَاسْتَوْصُوا
بِالنِّسَاءِ خَيْرًا . فَأَعْقِلُوا أَيُّهَا النَّاسُ وَاسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي قَدْ بَلَغْتُ قَوْلِي
وَتَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ اسْتَعَصَمْتُمْ بِهِ فَلَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا : كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ
نَبِيِّهِ . أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي وَاعْلَمُوا أَنَّ كُلَّ مُسْلِمٍ أَخُو الْمُسْلِمِ وَ
أَنَّ الْمُسْلِمِينَ إِخْوَةٌ فَلَا يَحِلُّ لِمَرءٍ مِنْ مَالِ أَخِيهِ إِلَّا مَا أَعْطَاهُ
إِيَّاهُ عَنْ طَيِّبِ نَفْسٍ فَلَا تَظْلَمُوا أَنْفُسَكُمْ أَلَا هَلْ بَلَغْتُ . فَذَكِّرْ
أَنْتُمْ قَالُوا : اللَّهُمَّ نَعَمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اللَّهُمَّ
اشْهَدْ . وَكَانَتْ هَذِهِ الْحُجَّةُ تُسَمَّى حُجَّةَ الْبَلَاغِ وَحُجَّةَ الْوَدَاعِ لِأَنَّهُ لَمْ
يُحْجَ بَعْدَهَا . ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي بَقِيَّةِ ذِي الْحِجَّةِ مِنَ الْعَاشِرَةِ .

بَيْنَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ وَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبُئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ فِيهِ حَتَّى يَرْتَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فَغَفَرَ لَهُ .

من يُحَرِّمَ الرِّفْقَ يُحَرِّمَ الْخَيْرَ كُلَّهُ . خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرٍ غَنًى وَابْدَأُ بَنَ تَعُولُ . إِذَا كَانُوا ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الثَّالِثِ فَإِنْ ذَلِكَ يُجْزِيهِ . الْقَضَاءُ ثَلَاثَةٌ : وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَاثْنَانِ فِي النَّارِ فَمَا الَّذِي فِي الْجَنَّةِ فَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ وَجَارٌ فِي الْحَكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ ، وَرَجُلٌ قَضَى لِلنَّاسِ عَلَى جَهْلِ فَهُوَ فِي النَّارِ . لِأَنَّهُ يَأْخُذُ أَحَدُكُمْ أَجْلَهُ ثُمَّ يَأْتِي الْجِيلَ فَيَأْتِي بِجُزْمَةٍ عَلَى ظَهْرِهِ فَيُبْعِثُهَا خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ أَنْ يُعْطَوْهُ أَوْ يُنْعَوْهُ .

حَجَّةُ الْوَدَاعِ

من تاريخ ابن خلدون

ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حَجَّةِ الْوَدَاعِ فِي خَمْسِ لَيَالٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ وَمَعَهُ مِنْ أَشْرَافِ النَّاسِ . وَدَخَلَ مَكَّةَ يَوْمَ الْأَحَدِ لِأَرْبَعِ خُلُونٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ . وَلَقِيَهُ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ

وَلْتَبْمَثُنَّ كَمَا تَسْتَفِظُونَ . وَلْتَحَاسِبُنَّ بِمَا تَعْمَلُونَ وَلْتَجْزُونَ بِالْإِحْسَانِ
إِحْسَانًا وَبِالسُّوءِ سُوءًا . وَإِنَّهَا لَلْجَنَّةُ أَبَدًا أَوْ النَّارُ أَبَدًا وَإِنَّكُمْ
لَأَوَّلُ مَنْ أُنْذِرَ بَيْنَ يَدَيَّ عَذَابٍ شَدِيدٍ .

٥٥

❦ بَعْضُ الْأَحَادِيثِ النَّبَوِيَّةِ ❦

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ . الْمُسْلِمُ
مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَبُؤْسِهِ مِنَ النَّاسِ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى
دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ . مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ لَا يَشْكُرُ اللَّهَ . لَا حَسَدَ
إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ : رَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا وَرَجُلٍ
آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكَتِهِ فِي الْحَقِّ . يَهْرَمُ ابْنُ آدَمَ وَيَشَبُّ فِيهِ
اثْنَتَانِ : الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمُرِ . إِنَّ مِنْ أَحْسَنِكُمْ
إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ
إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَنَادُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَفَهِّقُونَ
قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا الْمُتَفَهِّقُونَ ؟ قَالَ : الْمُتَكَبِّرُونَ . كُلُّكُمْ رَاعٍ
وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ
عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا ،
وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ .

بواقعتها . فأطلقوها وَأَنفَذُوهَا إِلَى السُّلْطَانِ فَأَقْبَلَهُ وَهُوَ رَاكِبٌ وَأَنَا
 فِي خِدْمَتِهِ وَفِي خِدْمَتِهِ خَلَقَ عَظِيمٌ . فَبَكَتْ بُكَاءً شَدِيدًا وَمَرَّغَتْ
 وَجْهَهَا فِي التُّرَابِ . فَسَأَلَ عَنْ قِصَّتِهَا فَأَخْبَرُوهُ فَفَرَّقَ لَهَا وَدَمَعَتْ عَيْنُهُ
 وَأَمَرَ بِاحْضَارِ الرُّضِيعِ فَوَجَدُوهُ قَدْ بَاعَ فِي السُّوقِ فَأَرْتَدَّهُ وَأَمَرَ بِدَفْعِ
 ثَمَنِهِ إِلَى الْمُشْتَرِي وَأَخَذَهُ مِنْهُ . وَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى أُحْضِرَ الطِّفْلُ وَ
 سَلَّمَ إِلَيْهَا . فَأَخَذَتْهُ وَبَكَتْ بُكَاءً شَدِيدًا وَضَمَّتْهُ إِلَى صَدْرِهَا وَالنَّاسُ
 يَنْظُرُونَ إِلَيْهَا وَيَبْكُونَ وَأَنَا وَاقِفٌ فِي جُمْلَتِهِمْ فَأَرْضَعَتْهُ سَاعَةً . ثُمَّ
 أَمَرَ لَهَا فُحْمِلَتْ عَلَى فَرَسٍ وَأُلْحِقَتْ بِعَسْكَرِهِمْ مَعَ طِفْلِهَا . فَانْظُرْ إِلَى
 هَذِهِ الرَّحْمَةِ الشَّامِلَةِ لِجِنْسِ الْبَشَرِ . اللَّهُمَّ إِنَّكَ خَلَقْتَهُ رَحِيمًا فَارْحَمْهُ
 رَحْمَةً مِنْ عِنْدِكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ! وَانْظُرْ إِلَى شَهَادَةِ الْأَعْدَاءِ
 لَهُ بِالرَّأْفَةِ وَالْكَرَمِ .

وَمَا يَحِجُّ شَهِدَتْ لَهَا ضَرَّائِهَا وَالْحُسْنَ لَيْسَ لِحِجَّتِهِ مِنْ مُنْكَرٍ

﴿أَوَّلُ خُطْبَةِ خَطْبِهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ حِينَ دَعَا قَوْمَهُ إِلَى الْإِسْلَامِ﴾

قَالَ بَعْدَ أَنْ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ :

إِنَّ الرَّائِدَ لَا يَكْذِبُ أَهْلَهُ . وَاللَّهُ لَوْ كَذَبْتُ النَّاسَ مَا
 كَذَبْتُكُمْ . وَلَوْ غَرَزْتُ النَّاسَ مَا غَرَزْتُكُمْ . وَاللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ حَقًّا . وَإِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَاللَّهُ لَتَمُوتُنَّ كَمَا تَنَامُونَ

طَعَنُوا فِي الْبِلَادِ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمُ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ
 إِنَّ رَبَّكَ لِلْمُرْصَادِ . قَالَ مَالِكُ : فَضَمَنْتُ ثِيَابِي أَيْضًا مَخَافَةَ أَنْ
 يَمْلَأَنِي دَمُهُ . فَأَمْسَكَ الْمَنْصُورُ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ : يَا ابْنَ طَاوُسٍ نَاوِلْنِي
 الدَّوَاةَ . فَأَمْسَكَ ابْنُ طَاوُسٍ وَلَمْ يَنَاوِلْهُ إِلَّاهَا وَهِيَ فِي يَدِهِ . فَقَالَ :
 مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَنَاوِلَنِيهَا ؟ قَالَ : أَخْشَى أَنْ تَكْتُبَ بِهَا مَعْصِيَةَ اللَّهِ
 فَأَكُونَ شَرِيكَكَ فِيهَا . فَلَمَّا سَمِعَ الْمَنْصُورُ ذَلِكَ قَالَ : قَوْمًا عَنِّي . قَالَ
 ابْنُ طَاوُسٍ : ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي . قَالَ مَالِكُ : فَمَا زِلْتُ أَعْرِفُ
 لَابْنَ طَاوُسٍ بَعْدَهَا فَضْلَهُ .

❦ قِصَّةُ الرَّضِيعِ وَالسُّلْطَانِ صَلَاحِ الدِّينِ ❦

❦ مِنْ سِيرَةِ صَلَاحِ الدِّينِ الْقَاضِي ابْنِ شَدَّادٍ ❦

إِنَّهُ كَانَ لِلْمُسْلِمِينَ لُصُوصٌ يَدْخُلُونَ إِلَى خِيَامِ الْعَدُوِّ فَيَسْرِقُونَ
 مِنْهُمْ الرِّجَالَ وَكَانَ مِنْ قِصَّتِهِمْ أَنَّهُمْ أَخَذُوا ذَاتَ لَيْلَةٍ طِفْلاً رَضِيعاً
 لَهُ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ . وَسَارُوا بِهِ حَتَّى أَتَوْا إِلَى خِيَمَةِ السُّلْطَانِ وَعَرَضُوهُ
 عَلَيْهِ . وَكَانَ كُلُّ مَا يَأْخُذُونَهُ يَعْزِضُونَهُ عَلَيْهِ وَيُعْطِيهِمْ مَا أَخْذُوهُ وَلَمَّا
 فَقَدَتْهُ أُمُّهُ بَاتَتْ مُسْتَيْثَةً بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ طَوْلَ اللَّيْلِ حَتَّى وَصَلَ خَبَرُهَا
 إِلَى مُلُوكِهِمْ . فَقَالُوا : إِنَّهُ رَحِيمُ الْقَلْبِ وَقَدْ أَذِنَّا لَكَ بِالْخُرُوجِ . فَاجْرُحِي
 وَأَطْلِبِيهِ مِنْهُ فَإِنَّهُ يُرَدُّهُ عَلَيْكَ . فَخَرَجَتْ تَسْتَفِثُ إِلَى الْحَرَسِ فَأَخْبَرَتْهُمْ

وكان عنده وَقْتِدِ مَسْلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ فَوَهَبَهُ أَرْبَعِينَ أَلْفًا
لِيُفَرِّقَهَا عَلَى أَوْلَادِهِ وَقَالَ لَهُ : عَنْ طِيبِ نَفْسٍ فَعَلْتُ . فَقَالَ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَوْصِيكَ أَنْ تُفَرِّقَهَا عَلَى مَنْ أَخَذْتَ مِنْهُمْ ظُلْمًا .
فَقَالَ مَسْلَمَةُ : لَقَدْ جَمَعْتَ عَلَيْنَا قُلُوبًا مُتَفَرِّقَةً وَجَعَلْتَ لَنَا فِي الصَّالِحِينَ
ذِكْرًا . ثُمَّ تَوَفَّى رَحِمَهُ اللَّهُ سَنَةَ مِائَةٍ وَوَاحِدَةٍ هِجْرِيَّةٍ . وَمَكَثَ فِي
الْخِلَافَةِ سِتْنِينَ وَخَمْسَةَ أَشْهُرٍ . كَانَ فِيهَا مُتَحَرِّيًا سِيرَةَ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ .

﴿ سُلْطَانُ الْحَقِّ يَهْرُ سُلْطَانَ الْمَلِكِ ﴾

رَوَى عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : بَعَثَ إِلَى أَبِي
جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ وَإِلَى طَاوُسٍ فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى فُرْشٍ قَدْ
نُصِّدَتْ لَهُ وَبَيْنَ يَدَيْهِ أَنْطَاعٌ قَدْ بُسِطَتْ وَجُلَادٌ بِأَيْدِيهِمُ السُّيُوفُ
لضَرْبِ رِقَابِ النَّاسِ فَأَوْمَأَ إِلَيْنَا بِالْجُلُوسِ وَاطَّرَقَ عَنَّا طَوِيلًا . ثُمَّ
التَفْتُ إِلَى ابْنِ طَاوُسٍ فَقَالَ لَهُ : حَدِّثْنِي عَنْ أَيْكَ ! قَالَ : نَعَمْ .
سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ : قَالَ : رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ أَشَدَّ
النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَشْرَكَهُ اللَّهُ فِي حُكْمِهِ فَأَدْخَلَ عَلَيْهِ الْجُورَ
فِي عَذَلِهِ . قَالَ مَالِكُ : فَضَمَمْتُ ثِيَابِي مَخَافَةَ أَنْ يَمْلَأَنِي دَمُهُ . ثُمَّ
التَفْتُ إِلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ فَقَالَ : عِظْنِي يَا ابْنَ طَاوُسٍ : قَالَ : نَعَمْ . أَمَا
سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ : أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ - إِلَى قَوْلِهِ - : الَّذِينَ

فَنَزَلَ عَلَيْهِ وَسَأَلَ عَنِ الْمَرْبِدِ وَ أَرَادَ أَنْ يَتَّخِذَهُ مَسْجِدًا فَاشْتَرَاهُ مِنْ
 بَنِي النَّجَّارِ بَعْدَ أَنْ وَهَبُوهُ إِيَّاهُ فَأَبَى مِنْ قَبُولِهِ ثُمَّ أَمَرَ بِالْقُبُورِ فُنِشَتْ
 وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَتْ وَبَنِيَ الْمَسْجِدَ بِاللَّيْلِ وَجَعَلَ عُضَادَتَيْهِ الْحِجَارَةَ وَ
 سَوَارِيَهُ جُذُوعَ النَّخْلِ وَسَقْفَهُ الْحَجَرِيدَ وَعَمِلَ فِيهِ الْمُسْلِمُونَ حِسْبَةَ اللَّهِ
 عَزَّ وَجَلَّ .

٥١

﴿ تَعَفُّفُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ﴾

كَانَ أَعْدَلُ بَنِي مَرْوَانَ سَيِّدُنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ . وَهُوَ ابْنُ
 مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ . وُلِدَ سَنَةَ سِتِّينَ مِنَ الْهِجْرَةِ حِينَ كَانَ أَبُوهُ وَالِيًا
 عَلَى مِصْرَ . وَكَانَ لَهُ بَجْدُهُ الْقَارُوقِ أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ . مَا أَخَذَ لِنَفْسِهِ
 وَلَا لِأَوْلَادِهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ شَيْئًا . وَكَانَ إِذَا قَدِمَ عَلَيْهِ وَفُودَ الشُّعْرَاءُ
 لَمْ يَأْذَنْ لَهُمْ . وَكَانَ يَقُولُ لِأَبْنِهِ : قُلْ لَهُمْ : إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
 رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ . وَمَاتَ عَنْ اثْنَيْ عَشَرَ غَلَامًا لَمْ يَتْرُكْ لَهُمْ
 شَيْئًا . وَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ جَمَعَهُمْ وَجَعَلَ يُصَوِّبُ نَظْرَهُ فِيهِمْ وَ
 يُصَعِّدُهُ حَتَّى انْغَرُورَقَتْ عَيْنَاهُ بِالْذُّمُوعِ ثُمَّ قَالَ : بِنَفْسِي فِتْنَةٌ تَرَكْتُكُمْ
 وَلَا مَالَ لَهُمْ . يَا بَنِيَّ إِنِّي خَيْرْتُ نَفْسِي بَيْنَ أَنْ تَفْتَقَرُوا إِلَى آخِرِ
 الْأَبَدِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ أَبُوكُمُ النَّارَ فَاخْتَرْتُ الْأَوَّلَ . يَا بَنِيَّ عَصَمَكُمُ اللَّهُ
 وَرَزَقَكُمُ . وَقَدْ وَكَلْتُ أَمْرَكُمْ إِلَى اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ
 يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ .

عنه من مكة بعد أن ردَّ الودائع للناس التي كانت عند النبي صلى الله عليه وسلم فنزل معه بُبَاً وأقام رسول الله صلى الله عليه وسلم هناك أياماً ثم نهض لما أمر الله وأدركته الجمعة في بني سالم بن عوف .
 فصلاها في المسجد هناك ورغب إليه رجال بني سالم أن يقيم عندهم وتبادروا إلى خطاطم ناقته اغتناماً لبركته . فقال عليه السلام : خلوا سبيلها فإنها مأمورة . ثم مشى والأنصار حوَّالته إلى أن مرَّ بدار بني بياضة فتبادر إليه رجالهم يبتدرون خطاطم الناقة . فقال : دعوها فإنها مأمورة . ثم مر بدار بني ساعدة فتلقاه رجال وفيهم سعد بن عبادة والمُنْذِرُ بْنُ عَمْرٍو ودَعَوْهُ كَذَلِكَ وَقَالَ لَهُمْ مَثَلُ مَا قَالَ لِلآخَرِينَ ثُمَّ إِلَى دَارِ بَنِي حَارِثَةَ بْنِ الْخَزَرَجِ فَتَلَقَّاهُ سَعْدُ بْنُ الرَّبِيعِ وَخَارِجَةُ بْنُ زَيْدٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ ثُمَّ مَرَّ بِبَنِي عَدِيٍّ بْنِ النَّجَّارِ أَخْوَالِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ففعلوا وقال لهم مثل ذلك إلى أن أتى إلى دار بني مالك بن النجار فبركت ناقته على باب مسجده اليوم وهو يومئذٍ لِعَلَّامِينَ مِنْهُمْ فِي حَجْرِ مُعَاذِ بْنِ عَفْرَاءَ اسْمُهُمَا سَهْلٌ وَسُهَيْلٌ وفيه خربٌ ونخلٌ وقبورٌ للشركيين ومربدٌ ثم بركت الناقة وبقى على ظهرها ولم ينزل فقامت ومشى غير بعيدٍ ولم يشبها ثم اتفقت خلفها ورجعت إلى مكانها الأول فبركت فيه واستقرت ونزل رسول الله صلى الله عليه وسلم عنها وحمل أبو أيوب رحله إلى داره

تَأْتِيهِمَا بِالطَّعَامِ وَيُعْفَى عَامِرٌ بِالْغَنَمِ أَثَرَ عَبْدِ اللَّهِ وَلَمَّا فَقَدْتَهُ قَرِيشٌ
اتَّبَعُوهُ وَمَعَهُمُ الْقَائِفُ قَقَافُ الْأَثَرِ حَتَّى وَقَفَ عِنْدَ الْغَارِ وَقَالَ هُنَا
اِقْطَعِ الْأَثَرَ وَإِذَا بَنَسَجَ الْعَنَكُوتِ عَلَى فَمِ الْغَارِ فَاطْمَأْنُونُوا إِلَى ذَلِكَ
وَرَجِعُوا وَجَعَلُوا مِائَةَ نَاقَةٍ لِمَنْ رَدَّهَا عَلَيْهِمْ . ثُمَّ أَتَاهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ
أَرْيَقِطٍ بَعْدَ ثَلَاثِ إِحْلَاقَتَيْهِمَا فَرَكَبَا وَأَرْذَفَ أَبُو بَكْرٌ عَامِرَ بْنَ فُهَيْرَةَ
وَأَتَتْهُمَا أَسْمَاءُ بِسُفْرَةٍ لَهَا وَشَقَّتْ نِطَاقَهَا وَرَبَطَتِ السُّفْرَةَ فَسُمِّيَتْ
ذَاتَ النِّطَاقَيْنِ . وَحَمَلَ أَبُو بَكْرٌ جَمِيعَ مَالِهِ نَحْوَ سِتَّةِ آلَافٍ دِرْهَمٍ
وَمَرُّوا بِسُرَاقَةَ بْنِ مَالِكِ بْنِ جَعْفَرٍ فَأَتَبَهُمْ لِيَرُدَّهُمْ . وَلَمَّا رَأَوْهُ دَعَا
عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَاحَتْ قَوَائِمُ فَرَسِهِ فِي الْأَرْضِ
فَنَادَى بِالْأَمَانِ وَأَنْ يَعْفُوا لَهُ وَطَلَبَ مِنَ النَّبِيِّ أَنْ يَكْتُبَ لَهُ كِتَابًا
فَكَتَبَهُ أَبُو بَكْرٌ بِأَمْرِهِ وَسَنَّكَ الدَّلِيلُ مِنْ أَسْفَلِ مَكَّةَ عَلَى السَّاحِلِ
مِنْ عُسْفَانَ وَأَحْجَ وَأَجَازَ قُدَيْدًا إِلَى الْعَرِيجِ ثُمَّ إِلَى قُبَا مِنْ عَوَالِي
الْمَدِينَةِ وَوَرَدُوهَا قَرِيبًا مِنَ الزَّوَالِ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ لِاِثْنَتَيْ عَشْرَةَ لَيْلَةً
خَلَّتْ مِنْ رَبِيعِ الْأَوَّلِ وَخَرَجَ الْأَنْصَارُ يَتَلَقَّوْنَهُ وَقَدْ كَانُوا يَنْتَظِرُونَهُ
حَتَّى إِذَا قَلَصَتِ الظَّلَالُ رَجِعُوا إِلَى بَيْوتِهِمْ فَتَلَقَّوهُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ فِي ظِلِّ
نَخْلَةٍ . وَنَزَلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بُقْبًا عَلَى سَعْدِ بْنِ خَيْشَمَةَ وَقِيلَ عَلَى كُلِّ ثَمَرٍ
بَنُ الْهَدِيمِ وَنَزَلَ أَبُو بَكْرٌ بِالسَّنْحِ فِي بَنِي الْحَرِثِ بْنِ خَزْرَجٍ عَلَى
خُبَيْبِ بْنِ أَسَدٍ وَقِيلَ عَلَى خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ وَلَحِقَ بِهِمْ عَلَى رَضَى اللَّهِ

من المهاجرين سَبَّوْهُ إِلَيْهِمْ كَشَاوَرُوا مَا يَصْنَعُونَ فِي أَمْرِهِ واجتمعت
 لذلك مَشِيخَتُهُمْ فِي دَارِ النَّدْوَةِ وَمَعَهُمْ مِنْ لَا يُعَدُّ مِنْ قُرَيْشٍ فَتَشَاوَرُوا
 فِي حَبْسِهِ وَإِخْرَاجِهِ عَنْهُمْ ثُمَّ اتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يَتَخَيَّرُوا مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ
 مِنْهُمْ فَتَى شَابًّا جَلَدًا فَيَقْتُلُونَهُ جَمِيعًا فَيَتَفَرَّقُ دَمُهُ فِي الْقَبَائِلِ وَلَا يَقْدِرُ
 بَنُو عَبْدِ مَنَافٍ عَلَى حَرْبِ جَمِيعِهِمْ وَاسْتَعَدُّوا لِذَلِكَ مِنْ لَيْلَتِهِمْ وَجَاءَ
 الْوَحْيُ بِذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَلَمَّا رَأَى إِزْصَادَهُمْ
 عَلَى بَابِ مَنْزِلِهِ أَمَرَ عَلَى بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يَنَامَ عَلَى فَرَّاشِهِ وَيَتَوَشَّحَ
 بِبُرْدِهِ ثُمَّ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَمَسَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى
 أَبْصَارِهِمْ وَوَضَعَ عَلَى رُؤُوسِهِمْ تُرَابًا وَأَقَامُوا طَوْلَ لَيْلَتِهِمْ فَلَمَّا أَصْبَحُوا
 خَرَجَ إِلَيْهِمْ عَلَى فَعَلُوا أَنْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَجَا وَتَوَاعَدَ
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَاسْتَأْجَرَ عَبْدَ اللَّهِ
 بْنَ أَرْيَقِطٍ الدُّوَلِيَّ مِنْ بَنِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ مَنَافَةَ لِيَدُلَّ بِهِمَا إِلَى الْمَدِينَةِ
 وَيَنْكُبَ عَنِ الطَّرِيقِ الْعُظْمَى . وَكَانَ كَافِرًا وَحَلِيفًا لِلْعَاصِي بْنِ وَائِلٍ
 لَكِنَّمَا وَثَقَا بِأَمْرِهِ وَكَانَ دَلِيلًا بِالطَّرِيقِ وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَوْخَةٍ فِي ظَهْرِ دَارِ أَبِي بَكْرٍ لَيْلًا وَأَتَيَا الْعَارَ الَّذِي
 فِي جَبَلِ ثَوْرٍ بِأَسْفَلِ مَكَّةَ فَدَخَلَا فِيهِ . وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي
 بَكْرٍ يَأْتِيهِمَا بِالْأَخْبَارِ وَعَامِرُ بْنُ نُفَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ وَرَاعَى غَنَمَهُ يُرْجُ
 غَنَمَهُ عَلَيْهِمَا لَيْلًا لِيَأْخُذَا حَاجَتَهُمَا مِنْ لَبَنِهَا وَأَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ

❦ الإِخْوَانُ ❦

تَغَيَّرَتِ الْمَوَدَّةُ وَالْإِخَاءُ   وَقَلَّ الصِّدْقُ وَانْقَطَعَ الرَّجَاءُ
وَأَسْلَمَنِي الزَّمَانُ إِلَى صَدِيقٍ   كَثِيرِ الْغَدْرِ لَيْسَ لَهُ رِعَاءُ
وَرُبَّ أَخٍ وَفَيْتُ لَهُ وَفَانِي   وَلَكِنْ لَا يَدُومُ لَهُ وَفَاءُ
أَخِلَّاءُ إِذَا اسْتَعْنَيْتُ عَنْهُمْ   وَأَعْدَاءُ إِذَا نَزَلَ الْبَلَاءُ
يُدِيمُونَ الْمَوَدَّةَ مَا رَأَوْنِي   وَيَبْقَى الْوُدُّ مَا بَقِيَ اللَّقَاءُ
فَإِنْ غُيِّبْتُ عَنْ أَحَدٍ قَلَّانِي   وَعَاقَبَنِي بِمَا فِيهِ أَكْثَفَاءُ
سَيُغْنِيَنِى الَّذِى أَغْنَاهُ عَنِّي   فَلَا فَقْرٌ يَدُومُ وَلَا ثَرَاءُ
وَكُلُّ مَوَدَّةٍ لِلَّهِ تَصْفُو   وَلَا يَصْفُو عَلَى الْفِسْقِ الْإِخَاءُ
وَكُلُّ جِرَاحَةٍ فَلَهَا دَوَاءُ   وَخُلِقَ السُّوءُ لَيْسَ لَهُ دَوَاءُ
وَلَيْسَ بِدَائِمٍ أَبَدًا نَعِيمٌ   كَذَلِكَ الْبُؤْسُ لَيْسَ لَهُ بَقَاءُ
إِذَا أَنْكَرْتُ عَمْدًا مِنْ حَمِيمٍ   فَنَفْسِي التَّكْرُمُ وَالْحَيَاءُ
إِذَا مَا رَأَسُ أَهْلِ الْبَيْتِ وَلِيًّا   بَدَأَ لَهُمْ مِنَ النَّاسِ الْجَفَاءُ

٥٠

❦ هِجْرَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ❦

❦ مِنْ تَارِيخِ ابْنِ خَلْدُونَ ❦

وَلَمَّا عَلِمَتْ قَرِيشٌ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ صَارَ
لَهُ شِيعَةٌ وَأَنْصَارٌ مِنْ غَيْرِهِمْ وَأَنَّهُ مُجْمَعٌ عَلَى الْحَقِّ بِهِمْ وَأَنَّ أَصْحَابَهُ

صَدَقَةٌ تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا . وَ قَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ : أَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلَمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ . فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلَمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ .

﴿ الْمَحْجُ ﴾

اعْلَمْ أَنَّ الْحَجَّ فَرَضُ عَيْنٍ فِي الْعُمَرِ مَرَّةً وَاحِدَةً لِمَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ مِنْ قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْحَجُّ مَرَّةً وَاحِدَةً فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ . وَثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالِاجْمَاعِ . قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا .

و لَا يَجِبُ إِلَّا عَلَى الْحُرِّ الْبَالِغِ الْعَاقِلِ الْقَادِرِ عَلَى الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ بِشَرَطٍ أَنْ يَزِيدَ ذَلِكَ عَمَّا يَلْزِمُ لِمَسْكِنِهِ وَمَا يَلْزِمُهُ فِي تَقَةِ الذَّهَابِ وَالْإِيَابِ وَمَا يَلْزِمُ لِعِيَالِهِ إِلَى حِينِ عَوْدَتِهِ مِنَ الْحَجِّ .

وَالْحُجَّاجُ يَزُورُونَ الْمَدِينَةَ الْمُنَوَّرَةَ وَمَسْجِدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَبْرَهُ الشَّرِيفَ . وَهَذِهِ الزِّيَارَةُ لَيْسَتْ وَاجِبَةً لَكِنَّا مِنْ أَفْضَلِ الْقُرْبِ وَأَحْسَنِ الْمُسْتَحَبَّاتِ .

﴿ صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ ﴾

الجماعةُ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ لِلرَّجَالِ فِي الصَّلَاةِ الْخَمْسِ . وَقِيلَ هِيَ وَاجِبَةٌ . وَالْجَمَاعَةُ شَرْطٌ فِي صِحَّةِ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ وَالْمُعِيدِينَ . وَقَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعَشْرِينَ دَرَجَةً .

﴿ الصَّوْمُ ﴾

وَصَوْمُ رَمَضَانَ فَرَضُ عَيْنٍ قَدْ ثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ . وَقَدْ فُرِضَ فِي شَهْرِ شَعْبَانَ مِنَ السَّنَةِ الثَّانِيَةِ لِلْهِجْرَةِ . قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ . وَقَالَ تَعَالَى : شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ . يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ .

﴿ الزَّكَاةُ ﴾

اعْلَمْ أَنَّ الزَّكَاةَ فَرَضُ عَيْنٍ كَالصَّلَاةِ . وَفُرِضَتْ فِي شَوَّالٍ فِي السَّنَةِ الثَّانِيَةِ مِنَ الْهِجْرَةِ . وَالْأَصْلُ فِي وُجُوبِهَا قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى : وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَوْلُهُ تَعَالَى : خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ

فَمَنْ جَعَدَ الصَّلَاةَ كَفَرَ لثُبُوتِهَا بِدَلِيلٍ قَطْعِيٍّ . وَ قَدْ رَوَى
 الطَّبْرَانِيُّ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :
 مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ جَهَارًا . فَالصَّلَاةُ فَرَضٌ عَلَى كُلِّ
 مُسْلِمٍ بَالِغٍ عَاقِلٍ سَوَاءٌ كَانَ ذَكَرًا أَمْ أُنْثَى حُرًّا أَمْ عَبْدًا فِي كُلِّ
 يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَمْسُ صَلَوَاتٍ .

﴿ صَلَاةُ الْجُمُعَةِ ﴾

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ فَرَضٌ عَيْنٍ ثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ .
 قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ
 فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ .
 فَذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ
 وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .

وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ فَرَضًا وَهِيَ صَلَاةٌ مُسْتَقَلَّةٌ فَلَيْسَتْ
 ظَهْرًا مَقْصُورَةً وَلَهَا سُنَّةٌ مُوَكَدَّةٌ أَرْبَعُ رَكْعَاتٍ قَبْلَ الْفَرَضِ
 وَأَرْبَعٌ بَعْدَهُ بِتَسْلِيمَةٍ وَاحِدَةٍ .

وَرَوَى أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ : الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِلَّا أَرْبَعَةً عَبْدًا مَمْلُوكًا
 أَوْ امْرَأَةً أَوْ صَبِيًّا أَوْ مَرِيضًا .

﴿ أَهْمُ الْعِبَادَاتِ ﴾

من أَهْمِ الْعِبَادَاتِ الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالزَّكَاةُ وَالْحَجُّ .

﴿ الصَّلَاةُ ﴾

الصَّلَاةُ لُغَةً الدُّعَاءُ وَأُصْطِلَاحًا هِيَ الْاِقْوَالُ وَالْاَفْعَالُ الْمَخْصُوصَةُ الْمُفْتَتَحَةُ بِالتَّكْوِينِ الْمُخْتَمَةُ بِالتَّسْلِيمِ .

وُفِرِضَتِ الصَّلَاةُ بِمَكَّةَ لَيْلَةَ الْاِسْرَاءِ وَهِيَ لَيْلَةُ السَّابِعِ وَالْعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَجَبٍ قَبْلَ الْهَجْرَةِ بِسَنَةِ كَمَا جَرَى عَلَيْهِ النَّوْىُّ .

وَالصَّلَاةُ ثَابِتَةٌ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْاِجْمَاعِ . قَالَ اللهُ تَعَالَى :

وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَالَ تَعَالَى : حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ

وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ . وَرَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ

ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَقُولُ : بُنِيَ الْاِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ . شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا

رَسُولُ اللهِ ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ، وَحَجِّ الْبَيْتِ ، وَصَوْمِ

رَمَضَانَ . وَرَوَى عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللهُ عَلَى الْعِبَادِ . فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ

لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بَحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْخِلَهُ

الْجَنَّةَ ، وَ مَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذَبُهُ

وَ إِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ .

فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَرِحُوا . فَشَكَرَتْهُ الْمَرَأَةُ عَلَى حُسْنِ صَنِيعِهِ
وَقَالَتْ : جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا . أَنْتَ أَوْلَى بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
عُمَرَ . فَقَالَ لَهَا : إِنَّكَ إِذَا جِئْتَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ غَدًا وَجَدْتَنِي هُنَاكَ .
ثُمَّ خَرَجَ عُمَرُ وَجَلَسَ قَرِيبًا مِنَ الدَّارِ يَسْمَعُ الْأَطْفَالَ يَلْعَبُونَ وَيَضْحَكُونَ
حَتَّى نَامُوا وَهَدَأُوا . فَقَامَ مُطْمَئِنًّا وَهُوَ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى مَا فَعَلَ .

٤٧

﴿ جَزَاءُ الْوَالِدَيْنِ ﴾

مَالِي مَرَضْتُ وَكَمْ أَقَاسِي مِنْ أَلَمٍ ! وَرَقَدْتُ فِي مَهْدِي وَكَمْ أَشْكُوكُمْ !
أَوَاهُ مِنْ وَجَعٍ أَرَاهُ أَصَابَنِي ! فَهَتَفْتُ : يَا أُمَامَ ! قَالَتْ لِي : نَعَمْ !
جَاءَتْ عَلَى عَجَلٍ بِلَوْنٍ شَاخِبٍ وَخَنِينٍ صَوْتٍ هَاجَ مِنْ قَلْبٍ لِقَمٍ .
لَثَمْتُ خُدُودِي رَحْمَةً وَمَحَبَّةً وَجَرَّتْ تَحِيًّا بِمَا يُخَفِّفُ لِي الْأَلَمَ .
عَادَتْ تُسَلِّينِي بِعَذَبِ حَدِيثِهَا وَتَقْصُّ مِنْ خَبَرِ الْبِلَادِ مَعَ الْأُمِّ
حَتَّى سَمِعْتُ عَلَى السَّلَامِ ضَجَّةً وَكَلَامَ أَشْخَاصٍ فَوْقًا بِالْقَدَمِ
هَذَا أَبِي وَبِجَنِّهِ رَجُلٌ أَتَى هُوَذَا الطَّيِّبُ لَكَ يُعَالِجُنِي قَدِمَ
قَاسَ الْحَرَارَةَ جَسَّ بَضِي بَعْدَهَا وَرَجَالِي الْبُرْءُ السَّرِيعُ مِنَ السَّقَمِ
حَضَرَ الدَّوَا ، فَشَرَبْتُهُ فَوَجَدْتُهُ مُرًّا ، وَلَكِنْ فِيهِ كَشْفٌ لِلنُّعْمِ
فَرِحْتُ لِدَا أُمِّي ، وَدَاعَيْنِي أَبِي فَلَسْتُ حَتَّى مِنْ سُرُورِي لَمْ أَنْمِ
هَذَا خَنَانُ الْأُمِّ ، مِنْ أَجْلِ أَبْنَاهَا وَكَذَا حُبُّ أَبِي ، فَمَا هَذِي النِّعَمُ !
لِجَزَاءِ هَذَا الْحُبِّ مَنَى طَاعَةٌ وَمَحَبَّةٌ مَا شَاءَ رَبِّي ذَوَا الْكَرَمِ

﴿ شَفَقَةُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ﴾

عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ هُوَ ثَانِي الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ . وَ قَدْ كَانَ عَادِلًا شَدِيدًا فِي تَفْهِيمِ الْأَحْكَامِ . وَ لَكِنَّهُ مَعَ ذَلِكَ كَانَ رَقِيقَ الْقَلْبِ مُتَوَاضِعًا رَحِيمًا .

فَقَدْ خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ يَتَفَقَّدُ أَحْوَالَ رَعِيَّتِهِ وَ كَانَ الْجَوُّ بَارِدًا فَرَأَى نَارًا تُضِيُّ فِي أَحَدِ الْمَسَاكِينِ فَلَمَّا اقْتَرَبَ مِنْهَا وَجَدَ امْرَأَةً تَوْقِدُ تَحْتَ قِدْرِ وَبِجَانِبِهَا أَوْلَادُهَا وَهُمْ يَبْكُونَ وَ يَصِيحُونَ . فَسَأَلَهَا عَنْ حَالِهَا وَ عَنْ سَبَبِ بُكَاءِ الْأَطْفَالِ . فَقَالَتْ : إِنَّهُمْ يَصِيحُونَ مِنَ الْجُوعِ . فَقَالَ لَهَا : وَ مَا الَّذِي فِي هَذِهِ الْقَدْرِ ؟ فَقَالَتْ : فِيهَا مَاءٌ أَتَسْكِتُهُمْ بِهِ وَ أَوْهِمُهُمْ أَنَّ فِيهَا طَعَامًا حَتَّى يَنَامُوا . وَلَمْ تَكُنِ الْمَرْأَةُ تَعْرِفُ أَنَّ الَّذِي يُكَلِّمُهَا هُوَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ نَفْسُهُ . فَقَالَتْ : اللَّهُ بَيِّنَنَا وَ بَيِّنَ عُمَرَ ! لَقَدْ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يَبْحَثَ عَمَّا يُخَفِّفُ آلَامَنَا . فَقَالَ لَهَا : وَ مِنْ أَيْنَ يَعْلَمُ عُمَرُ بِحَالِكَ ؟ فَقَالَتْ : أَتَيَوَلَّى أَمْرَنَا وَ يَنَامُ عَنَّا ؟ ! فَقَامَ عُمَرُ مِنْ فَوْرِهِ وَ أَحْضَرَ سَمْنًا وَ كَيْسًا مِنَ الدَّقِيقِ حَمَلَهَا بِنَفْسِهِ وَ عَادَ إِلَى الْمَرْأَةِ وَ وَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيْهَا . ثُمَّ جَلَسَ وَ وَضَعَ مِقْدَارًا مِنَ الدَّقِيقِ وَ مِقْدَارًا مِنَ السَّمْنِ فِي الْقَدْرِ وَ صَارَ يُجَرِّكُهُمَا وَ يَنْفُخُ فِي النَّارِ حَتَّى نَضِجَ الطَّعَامُ ثُمَّ أَفْرَغَهُ فِي صَحْفَةٍ وَ قَدَّمَهُ لِلْأَطْفَالِ .

فَاسْتَهَزَأَ إِبْرَاهِيمُ وَقَتًا لَمْ يَكُنْ فِيهِ أَحَدٌ عِنْدَ الْأَصْنَامِ وَأَخْبَذَ
فَأَسَا وَكَسَرَهَا إِلَّا الصَّنَمَ الْكَبِيرَ فَاتَه تَرَكَهُ وَعَلَّقَ الْفَأْسَ بِرِقَّتِهِ . فَلَمَّا
وَجَدُوا أَصْنَامَهُمْ مُكْسَرَةً صَاحُوا وَغَضِبُوا وَقَالُوا : مَنْ فَعَلَ هَذَا
بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ . فَقَالَ بَعْضُهُمْ : سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ
لَهُ إِبْرَاهِيمُ . فَأَحْضَرُوهُ وَسَلَّوْهُ : أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ؟
فَارَادَ إِبْرَاهِيمُ أَنْ يُظْهِرَ لَهُمْ جَهْلَهُمْ وَخَطَأَهُمْ وَيَسْتَهْزِئَ بِهِمْ .
فَأَشَارَ إِلَى الصَّنَمِ الْكَبِيرِ وَقَالَ : بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ
إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ . فَأَعْتَاظُوا مِنْ كَلَامِ إِبْرَاهِيمَ وَتَحَيَّرُوا . لِأَنَّهُمْ
يَعْلَمُونَ أَنَّ الْأَصْنَامَ لَا تَنْطِقُ . فَقَالَ لَهُمْ إِبْرَاهِيمُ : أَقْتَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ . قَتَلُمُو مِنْ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ
لَأَنَّهُمْ رَأَوْهُ يَسْخَرُ مِنْهُمْ وَمِنْ أَصْنَامِهِمْ . وَاتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يُحْرِقُوهُ .
فَجَمَعُوا لَهُ حَطَبًا كَثِيرًا وَأَوْقَدُوا النَّارَ وَأَلْقَوْا سَيِّدَنَا إِبْرَاهِيمَ فِيهَا . وَ
لَكِنَّ اللَّهَ حَفِظَهُ مِنْهَا وَجَعَلَهَا بَرْدًا وَسَلَامًا وَنَجَّاهُ مِنْ أَعْدَائِهِ وَهُوَ
ثَابِتٌ عَلَى عَقِيدَتِهِ وَإِيمَانِهِ بِاللَّهِ .

وَمِنْ أَوْلَادِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلُ الَّذِي مِنْ ذُرِّيَّتِهِ سَيِّدُنَا
مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ . وَمِنْ أَوْلَادِهِ أَيْضًا إِسْحَاقُ وَهُوَ جَدُّ سَيِّدِنَا
يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ .

فَسَارُوا فِي الصَّحْرَاءِ حَتَّى وَصَلُوا إِلَى الْبَحْرِ الْأَحْمَرِ . فَأَتَبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
بِجُنُودِهِ حَتَّى أَذْرَكَوْهُمْ . فَخَافَ بَنُو إِسْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُمْ مُوسَى :
لَا تَخَافُوا إِنَّمَا مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ .

وَقَدْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ : أَنْ اضْرِبْ بِمِصْرِكَ الْبَحْرَ . فَضْرَبَ
مُوسَى الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ أَمَامَهُمْ وَظَهَرَتِ الْأَرْضُ فَمَشَوْا عَلَيْهَا . وَسَارَ
فِرْعَوْنُ وَرَاءَهُمْ هُوَ وَجُنُودُهُ وَلَكِنَّ الْبَحْرَ انْطَبَقَ عَلَيْهِمْ وَغَرِقُوا وَ
نَجَّى اللَّهُ مُوسَى وَقَوْمَهُ .

٤٥

❦ قِصَّةُ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ ❦

كَانَ سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ فِي جِهَةٍ تُسَمَّى أَرْضَ بَابِلَ فِي قَادَةَ آسِيَا
قُرْبَ بِلَادِ الْعَرَبِ . وَكَانَ قَوْمُهُ يَعْبُدُونَ الْأَصْنَامَ الَّتِي يَصْنَعُونَهَا مِنْ
الْحِجَارَةِ . فَرَأَى سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ أَنَّ عِبَادَةَ الْأَصْنَامِ خَطَأٌ وَأَنَّ الَّذِي
يَجِبُ أَنْ يُعْبَدَ هُوَ الْإِلَهُ الْحَقُّ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي خَلَقَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَجَمِيعَ مَا فِي الْعَالَمِ .

فَدَعَا قَوْمَهُ إِلَى عِبَادَةِ اللَّهِ . وَقَالَ لَهُمْ : إِنَّ هَذِهِ الْأَحْجَارَ الَّتِي
تَعْبُدُونَهَا لَا تَنْفَعُ وَلَا تَضُرُّ وَلَا تَسْمَعُ وَلَا تَنْفَعُ الضَّرَّ لَا عَنْكُمْ وَلَا عَنْ
نَفْسِهَا . فَمِنْ الْجَاهِلِ عِبَادَتُهَا . فَلَمْ يُصْغُوا إِلَى قَوْلِهِ وَلَمْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ
وَقَالُوا : وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ .

الايان بالله تعالى . فلم يُصْنَعْ إِلَى قَوْلِهِ . فَأَظْهَرَ لَهُ مُوسَى الْمُعْجَزَةَ
وَأَلْقَى عَصَاهُ فَأَنْقَلَبَتْ حَيَّةً كَبِيرَةً خَافَ مِنْهَا فِرْعَوْنُ وَلَكِنَّهُ قَالَ
لِمُوسَى : إِنَّ هَذَا سِحْرٌ وَعِنْدَنَا مِنَ السَّحَرَةِ مَنْ يَفْعَلُ مِثْلَ ذَلِكَ .
ثُمَّ جَمَعَ السَّحَرَةَ وَقَالَ لَهُمْ : قَدْ جَاءَنَا سَاحِرٌ مَا رَأَيْنَا مِثْلَهُ
أَبَدًا وَإِنَّكُمْ إِنْ غَلَبْتُمُوهُ أَكْرَمْتُكُمْ . فَقَالُوا : حَدِّثْ لَنَا مَوْعِدًا
تَجْمَعُ فِيهِ . فَقَالَ لَهُمْ : مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الْعِيدِ . فَجَمَعَ فِرْعَوْنُ النَّاسَ
لِيُشَاهِدُوا عَمَلَ السَّحَرَةِ وَخَرَجَ مُوسَى يَتَكَبَّرُ عَلَى عَصَاهُ وَمَعَهُ أَخُوهُ
هَارُونُ حَتَّى أَتَى الْجَمْعَ وَفِرْعَوْنُ فِي مَجْلِسِهِ مَعَ أَشْرَافِ مَمْلَكَتِهِ .
فَقَالَ مُوسَى لِلْسَّحَرَةِ : ابْدُوا أَنْتُمْ . فَأَلْقَوْا جِبَالَهُمْ وَعِصِيَهُمْ
فَكَانَتْ تَظْهَرُ كَأَنَّهَا حَيَاتٌ وَثَعَابِينُ . وَهِيَ لَمْ تَكُنْ كَذَلِكَ
حَقِيقَةً وَلَكِنْ هَذَا وَهْمٌ .

ثُمَّ أَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى . وَأَخَذَتْ
تَأْكُلُ جَمِيعَ مَا عَمِلَهُ السَّحَرَةُ . وَعِنْدَ ذَلِكَ عَرَفُوا أَنَّ عَمَلَ مُوسَى
لَيْسَ سِحْرًا وَاعْتَرَفُوا بِأَنَّهُ مُعْجَزَةٌ مِنَ اللَّهِ فَأَمْنُوا وَسَجَدُوا لِلَّهِ .
فَلَمَّا رَأَى فِرْعَوْنُ ذَلِكَ اغْتَاظَ وَقَالَ لِلْسَّحَرَةِ : فَلَا قُطْعَنَ
أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا أَصْلَبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ .
فَقَالُوا لَهُ : أَفْعَلْ مَا شِئْتَ إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِنَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا .

وَلَمَّا لَمْ يُؤْمِنْ فِرْعَوْنُ وَاسْتَمَرَّ هُوَ وَقَوْمُهُ فِي إِيْذَاءِ بَنِي
إِسْرَائِيلَ أَمَرَ اللَّهُ مُوسَى أَنْ يُخْرِجَ مِنْ مِصْرَ هُوَ وَبَنُو إِسْرَائِيلَ .

وَلَمَّا وُلِدَ سَيِّدُنَا مُوسَى خَافَتْ أُمُّهُ أَنْ يَذْبَحَهُ فِرْعَوْنُ
فَوَضَعَتْهُ فِي صُنْدُوقٍ وَطَلَّتْهُ بِالْقَارِ ثُمَّ أَلْقَتْهُ فِي نَهْرِ النَّيْلِ فَعَامَ عَلَى
وَجْهِ الْمَاءِ حَتَّى اتَّقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ مِنَ النَّهْرِ . وَلَمَّا رَأَتْهُ امْرَأَةٌ
فِرْعَوْنَ فَرِحَتْ بِهِ وَعَرَفَتْ أَنَّ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَتْ : لَا تَقْتُلُوهُ
عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ يَتَّخِذَهُ وَلَدًا . وَلَمَّا كَبِرَ كَانَ يَعْرِفُ أَنَّ مِنْ
بَنِي إِسْرَائِيلَ فَكَانَ يَخْتَلِطُ بِهِمْ وَيُدَافِعُ عَنْهُمْ لِأَنَّهُمْ قَوْمُهُ . وَقَدْ
رَأَى مَرَّةً رَجُلًا إِسْرَائِيلِيًّا يَتَشَاوَرُ مَعَ رَجُلٍ مِصْرِيٍّ فَأَتَاكَزَ إِلَى
جَانِبِ الْإِسْرَائِيلِيِّ وَضَرَبَ الْمِصْرِيَّ بِقَبْضَةِ يَدِهِ فَأَمَاتَهُ . وَكَانَتْهُ
نَدِيمٌ عَلَى عَمَلِهِ وَخَافَ أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ فِرْعَوْنُ فَهَرَبَ مِنْ مِصْرَ إِلَى
جَهَةِ تُسَمَّى مَدْيَنَ فِي بِلَادِ الْعَرَبِ . فَوَجَدَ بِهَا بَثْرًا أَزْدَحَمَ عَلَيْهَا النَّاسُ
لَيَسْقُوا مَوَاشِيَهُمْ . وَوَجَدَ بَنَتَيْنِ لَا تَسْتَطِيعَانِ السَّقْيَ لِشِدَّةِ الزَّحَامِ
فَأَعَاهُمَا وَسَقَى لِهَمَا غَنَمَهُمَا ثُمَّ جَلَسَ فِي الظِّلِّ . وَكَانَتِ الْبَنَتَانِ هُمَا
بَنَتَا نَبِيِّ اللَّهِ شُعَيْبٍ . فَلَمَّا رَجَعَتَا إِلَى أَبِيهِمَا أَخْبَرَتَاهُ بِمَا فَعَلَ مُوسَى
فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ وَعَرَضَ عَلَيْهِ أَنْ يُزَوِّجَهُ أَحَدَى ابْنَتَيْهِ عَلَى أَنْ يَشْتَغَلَ
مَعَهُ أَجِيرًا ثَمَانِي سِنِينَ أَوْ عَشْرًا . فَرَضِيَ مُوسَى بِذَلِكَ وَتَزَوَّجَ
ابْنَتَهُ وَمَكَثَ عَشْرَ سِنَوَاتٍ يُسَاعِدُهُ .

ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُوسَى رَسُولًا وَأَمَرَهُ أَنْ يَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ
وَقَوْمِهِ لِيُخَاصَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَذْهَبَ إِلَى مِصْرَ وَدَعَا فِرْعَوْنَ إِلَى

وَاطْلُبُوا الدَّيْكَ يَوْذَنَ   لصلَاةِ الصُّبْحِ فِينَا
فَأَتَى الدَّيْكَ رَسُولٌ   مِنْ إِمَامِ النَّاسِكِينَا
عَرَضَ الْأَمْرَ عَلَيْهِ   وَهُوَ يَرْجُو أَنْ يَلِينَا
فَأَجَابَ الدَّيْكَ: عُذْرًا   يَا أَضْلَّ الْمُهْتَدِينَا
بَلَّغِ الشَّعْبَ عَنِّي   عَنْ جُدُودِ الصَّالِحِينَا
عَنْ ذَوِي التَّيْجَانِ مِمَّنْ   دَخَلَ الْبَطْنَ اللَّعِينَا
أَنْهُمْ قَالُوا - وَخَيْرَ الْقَوْلِ قَوْلُ الْعَارِفِينَا - :
مُخْطِئٌ مِنْ ظَنٍّ يَوْمًا   أَنَّ الشَّعْبَ دِينَا

٤٤

❦ قِصَّةُ سَيِّدِنَا مُوسَى ❦

قَوْمُ سَيِّدِنَا مُوسَى هُمُ الْيَهُودُ . وَيُسَمَّوْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لِأَنَّهُمْ
مِنْ ذُرِّيَّةِ إِسْرَائِيلَ الَّذِي هُوَ يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمُ
السَّلَامُ . وَمَعْنَى إِسْرَائِيلَ عَبْدُ اللَّهِ .

وَقَدْ جَاءَ يَعْقُوبُ مَعَ أَوْلَادِهِ وَذُرِّيَّتِهِ إِلَى مِصْرَ أَيَّامَ الْفِرَاعَةِ
لَمَّا كَانَ سَيِّدُنَا يُوسُفُ قَائِمًا بِتَدْبِيرِ الْخَزَائِنِ لِمَلِكِ مِصْرَ وَعَاشُوا
فِيهَا . وَلَمَّا رَأَى الْفِرَاعَةُ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ كَثُرُوا خَافُوا أَنْ
يُزَاحِمُوهُمْ فِي بِلَادِهِمْ فَعَامَلُوهُمْ مُعَامَلَةً سَيِّئَةً وَصَارُوا يُذَبِّحُونَ
الذَّكُورَ مِنْ أَوْلَادِهِمْ .

﴿حِكْمٌ وَ أَمْثَالٌ﴾

النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ - مَنْ جَدَّ وَجَدَ - الْعَقْلُ السَّلِيمُ فِي الْجَسِمِ
 - السَّلَامُ - مَنْ تَأَنَّى نَالَ مَا تَمَنَّى - خَيْرُ الْأَصْحَابِ مَنْ دَلَّكَ عَلَى
 الْخَيْرِ - سُوءُ الْخُلُقِ يُعْدِي - تَنْظِيمُ الْعَمَلِ يُوَفِّرُ نِصْفَ الْوَقْتِ -
 الْعَمَلُ يَجْعَلُ الصَّغْبَ سَهْلًا وَالْبَطَالَهَ تَجْعَلُ السَّهْلَ صَعْبًا - أَحْسِنْ إِذَا
 أَرَدْتَ أَنْ يُحْسَنَ إِلَيْكَ . مَنْ يَزْرَعْ يَحْصُدْ - الْحَسُودُ لَا يَسُودُ -
 الْعِلْمُ فِي الصِّغَرِ كَالنَّقْشِ عَلَى الْحَجَرِ - فِي التَّأَنِّي السَّلَامَةُ وَفِي الْعَجَلَةِ
 النَّدَامَةُ - مَنْ شَبَّ عَلَى شَيْءٍ شَابَ عَلَيْهِ - نَحْنُ نُفَكِّرُ وَاللَّهُ
 يُدِيرُ - مَنْ حَفَرَ لَأَخِيهِ حُفْرَةً وَقَعَ فِيهَا - مَنْ قَلَّ صِدْقُهُ قَلَّ
 صَدِيقُهُ - كَمَا يَدِينُ الْفَتَى يُدَانُ -

﴿الدِّيكُ وَ الثَّعْلُبُ﴾

بَرَزَ الثَّعْلُبُ يَوْمًا فِي شِعَارِ الْوَاعِظِينَا
 قَمَشَى فِي الْأَرْضِ يَهْدِي وَ يَسُبُّ الْمَاكِرِينَا
 وَيَقُولُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ إِلَهِ الْعَالَمِينَا
 يَا عِبَادَ اللَّهِ تَوَبُّوا فَهُوَ كَنُفُ التَّائِبِينَا
 وَارْهَدُوا فِي الطَّيْرِ إِنَّ الْغَيْشَ عَيْشَ الزَّاهِدِينَا

﴿ وَلَا تَصْنَعُ الْمَرْغُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ ﴾

لَقَدْ رَمَدَ الشُّعْبَانُ يَوْمًا مِنَ الشِّتَا
وَجَاءَ بِهِ يَسْعَى إِلَى الدَّارِ طَائِشًا
فَلَمَّا أَحَسَّ الْوَحْشُ بِالْدَفِّ حَوْلَهُ
وَفَتَحَ عَيْنَهُ وَحَرَكَ رَأْسَهُ
أَتَاهُ أَبُوهُ عَاجِلًا قَطَّ رَأْسَهُ
وَقَالَ : بُنَى أَحْذَرُ لَيْمًا لِقَيْتِهِ
فَمَرَّ غَلَامٌ وَاسْتَعَدَّ لِنَقْلِهِ
وَأَذْفَاهُ ، فَانْظُرْ لِقَلَّةِ عَقْلِهِ
وَسَاحَتْ سُومُومُ الْمَوْتِ فِي الْجَمِيمِ كُلِّهِ
عَلَى الْوَلَدِ الْمُسْكِينِ يَبْنِي لِقَتْلِهِ
وَدَاسَ عَلَيْهِ غَاضِبًا بِنْعَالِهِ
وَلَا تَصْنَعُ الْمَرْغُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ

﴿ الطَّائُوسُ ﴾

قَدْ أَظْهَرَ الطَّائُوسُ إِعْجَابَهُ
يَفْتِنُ النَّازِرَ فِي شَكْلِهِ
لَكِنَّ عُصْفُورًا تَصْدَى لَهُ
وَعَابَ مِنْهُ السَّاقُ فِي عُزِّيهِ
فَقَامَ مِنْ حَوْلِهِمَا طَائِرٌ
فَقَالَ : كُلُّ مِنْكُمَا مُعْجَبٌ
لَوْ نَظَرَ النَّاسُ إِلَى عِيهِمْ
وَاخْتَالَ بَيْنَ الْوَرْدِ وَالْأَسِ
بُحْسَنَ رِيَشِ الذَّيْلِ وَالرَّاسِ
بِالذَّمِّ فِي صَحْبٍ وَجُلَاسِ
عَنْ ثَوْبِ رِيَشِ نَاعِمِ كَأَبِي
يَرْمِيهِمَا بِالْمَنْطِقِ الْقَاسِي
وَوَافِلُ عَنْ عِيهِ نَاسِي
مَا عَابَ إِنْسَانٌ عَلَى النَّاسِ

أَنْ يُفَكِّرَ فِي حِيلَةٍ يَصِلُ بِهَا إِلَى ذَلِكَ . فَذَهَبَ إِلَى الْحِصَانِ وَقَالَ
 لَهُ : إِنِّي طَيْبٌ أَعَالِجُ الْمَرْضَى وَأُعْطِيهِمُ الدَّوَاءَ مَجَانًّا . وَإِنِّي أَرَى
 أَنَّكَ واقِفٌ مِنْ غَيْرِ لِحَامٍ فِي فَمِكَ وَمِنْ غَيْرِ سَرَجٍ عَلَى ظَهْرِكَ
 وَلَا حِزَامٍ عَلَى بَطْنِكَ وَلَا قَيْدٍ فِي رِجْلَيْكَ . وَلَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ
 بِكَ مَرَضٌ فِي مَعْدَتِكَ فَفَهِمَ الْحِصَانُ أَنَّ الذَّبَّ يُرِيدُ أَنْ يَحْتَالَ
 عَلَيْهِ فَعَزَمَ عَلَى أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ . وَقَالَ لَهُ : إِنْ رَجُلِي بِهَا جُرْحٌ
 مِنْ أَثَرِ الْقَيْدِ الَّذِي كَانَ فِيهَا . فَتَقَدَّمَ الذَّبُّ لِيَرَى الْجُرْحَ وَيُعَالِجَهُ
 وَهُوَ يَنْوِي أَقْتِرَاسَ الْحِصَانِ . وَلَكِنَّ الْحِصَانَ رَفَسَهُ فِي وَجْهِهِ رَفْسَةً
 أَطَارَتْ أَسْنَانَهُ وَهَشَمَتْ وَجْهَهُ . فَقَرَّ الذَّبُّ وَقَالَ : إِنِّي سَعَيْتُ
 فِي ضَرَرِي بِنَفْسِي لِأَنِّي ادَّعَيْتُ مَا لَا أَعْرِفُ نَاقِيًا أَنْ أَضُرَّ غَيْرِي
 فَعَادَ الضَّرَرُ عَلَيَّ . وَهَذَا جَزَائِي لِأَنَّ الشَّرَّ يُصِيبُ صَاحِبَهُ .

❦ القِطَارُ ❦

قَاطِرَةٌ الْحَدِيدِ   تَسِيرُ بِالْوَقُودِ
 تُسْرِعُ بِالرُّكَّابِ وَالْمَتَاعِ   وَالْبَرِيدِ
 تَنْقُلُهُمْ مِنْ بَلَدٍ   لِبَلَدٍ بَعِيدٍ
 تُوفِّرُ الْوَقْتَ كَمَا   تَبْقَى عَلَى النُّفُودِ
 كَمْ يُخْرِجُ الْعِلْمُ لَنَا   مِنْ عَمَلٍ مُفِيدٍ

حَتَّى أَمَكَّنَهُ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ أَخِيرًا . فَشَرِبَ حَتَّى رَوَى بَعْدَ صَبْرِهِ
وَجِدِّهِ . وَكَذَلِكَ كُلُّ مَنْ جَدَّ وَجَدَ .

٣٧

❦ الدَّجَاجَةُ الَّتِي تَبْيِضُ الذَّهَبَ ❦

كَانَ رَجُلٌ عِنْدَهُ دَجَاجَةٌ . وَكَانَتْ تَبْيِضُ لَهُ كُلَّ يَوْمٍ بَيْضَةً
مِنَ الذَّهَبِ . فَيَأْخُذُهَا وَيَشْتَرِي بِهَا مَا يُرِيدُ . وَعَاشَ عَلَى ذَلِكَ
عِيشَةً سَعِيدَةً . وَلَكِنَّهُ ظَنَّ أَنَّ فِي بَطْنِ الدَّجَاجَةِ كَنْزًا . فَطَمَعَ
فِي أَنْ يَأْخُذَهُ دَفْعَةً وَاحِدَةً لِيَصِيرَ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ . فَأَمْسَكَ الدَّجَاجَةَ
وَشَقَّ بَطْنَهَا . غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَجِدِ الْكَنْزَ الَّذِي كَانَ يُرِيدُهُ . فَتَدِمَ
عَلَى مَا فَعَلَ . وَقَالَ : إِنَّ الطَّمَعَ هُوَ الَّذِي أَضَاعَ مِنِّي الذَّهَبَ الَّذِي
كُنْتُ آخُذُهُ كُلَّ يَوْمٍ وَأَعِيشُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ وَسَعَادَةٍ .

٣٨

❦ الْحِصَانُ وَالذِّئْبُ ❦

كَانَ الْحِصَانُ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ يَعْيشُ فِي الْحَقْلِ يَأْكُلُ الْبَرَسِيمَ
وَالْحَشَائِشَ وَيَتَّقِلُ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ حُرًّا مُسْتَرِيحًا مِنَ الشَّغْلِ وَوَضَعَ
الْجَبَامَ فِي فَمِهِ وَالسَّرِجَ فَوْقَ ظَهْرِهِ وَالْقَيْدَ فِي رِجْلَيْهِ حَتَّى سَمِنَ
وَصَارَ حَسَنَ الْمَنْظَرِ قَوِيَّ الْجِسْمِ . فَمَرَّ بِهِ الذِّئْبُ يَوْمًا وَرَأَاهُ عَلَى
هَذِهِ الْحَالِ فَأَرَادَ أَنْ يَقْتَرِسَهُ لِأَكْلِهِ مِنْهُ مَا يُرِيدُ . وَلَكِنَّهُ رَأَى

وَبَعْدَ أَنْ ذَهَبَ الدَّبُّ نَزَلَ ذَلِكَ الْمُدْعَى عَنِ الشَّجَرَةِ وَأَقْبَلَ
 نَحْوَ رَفِيقِهِ وَهُوَ فِي شِدَّةِ الْحَجَلِ . وَسَأَلَهُ عَلَى سَبِيلِ الْمَزَاحِ عَمَّا
 قَالَهُ الدَّبُّ فِي أَذُنِهِ . فَقَالَ الثَّانِي : هَذَا دُبٌّ حَكِيمٌ . فَلَقَدْ أَخْبَرَنِي
 أَنَّ مَا دَحَ نَفْسِهِ كَذَابٌ لَا يُصَدَّقُ وَلَا يُعْتَمَدُ عَلَيْهِ .

٣٦

﴿ الْغُرَابُ وَالْجَرَّةُ ﴾

عَطَشَ غُرَابٌ وَأَرَادَ الشُّرْبَ وَطَفِقَ يَبْحَثُ عَنْ مَاءٍ فِي كُلِّ
 مَا جَاوَرَهُ مِنَ الْجِهَاتِ . فَخَابَ سَعْيُهُ وَلَمْ يَجِدْ إِلَّا جَرَّةً فِي قَعْرِهَا
 قَلِيلٌ مِنَ الْمَاءِ لَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ لِبُعْدِ غُورِهَا وَلِطُولِ غُنْمَتِهَا .
 وَلَكِنَّ الْعَطَشَ أَشَدَّ بِهِ . فَأَعْمَلَ فِكْرَهُ فِي تَدْبِيرِ حِيلَةٍ يَرْفَعُ بِهَا الْمَاءَ
 إِلَيْهِ مَا دَامَ هُوَ غَيْرَ قَادِرٍ عَلَى الْوُصُولِ إِلَى الْمَاءِ . وَصَمَّمَ عَلَى الْأَلَّا
 يَتْرُكَ الْمَكَانَ حَتَّى يَشْرَبَ مِنْ تِلْكَ الْجَرَّةِ . وَقَالَ فِي نَفْسِهِ : إِذَا
 صَدَقَ الْغَزْمُ وَخَضَعَ السَّيْلُ .

عِنْدَ ذَلِكَ التَفَتَ حَوْلَهُ . فَرَأَى حِجَارَةً صَغِيرَةً كَثِيرَةً . فَذَهَبَ
 إِلَيْهِ وَأَخَذَ وَاحِدًا بِمِنْقَارِهِ . وَرَمَاهُ فِي الْجَرَّةِ . فَارْتَفَعَ الْمَاءُ قَلِيلًا .
 فَعَادَ وَجَاءَ بِغَيْرِهِ . فَزَادَ ارْتِفَاعُ الْمَاءِ . فَأَذْرَكَ أَنَّهُ إِذَا اسْتَمَرَ عَلَى
 عَمَلِهِ هَذَا وَدَابَّ عَلَيْهِ بَلَغَ غَايَتُهُ وَأَطْفَأَ حَرَارَةَ عَطَشِهِ . فَلَبِثَ
 يَنْفُلُ الْحِجَارَةَ وَيَرْمِيهَا فِي جَوْفِ الْجَرَّةِ وَالْمَاءُ يَرْتَفِعُ فِيهَا قَلِيلًا قَلِيلًا

وكانت تحرُّسه إذا نامَ فتمنعُ عنه ما يؤذيه . وفي ذاتِ يومٍ نامَ
الرجلُ وكانت الدُّبَّةُ بجانيه تحرُّسه كعادتها . فجاءت ذبابةٌ ووقعتْ
على وجهه فطردتها . فعادت ثانية . وكانت كلما طردتها تعودُ و
تقعُ على وجهه صاحبها . فأغتاظت منها الدُّبَّةُ وأخذت حجراً وألقته
عليها . فجاء الحجرُ على وجهه صاحبها فمات .
وهكذا يفعلُ الصِّديقُ الجاهلُ .

٣٥

❦ مَادِحُ نَفْسِهِ كَذَابٌ ❦

مرَّ رجلانِ في أجمَةٍ كثيرةِ الأشجارِ . فرأى أحدهما على
الأرضِ آثارَ أقدامِ السِّباعِ . فقال لرفيقه إِنَّهُ يَخْشَى أَنْ يُخْرِجَ
عليهما سَبُعٌ فيقتلَهُما ، وليسَ معهما سلاحٌ يُدَافِعانِ به عن نَفْسَيْهِمَا .
فقال الآخرُ : لَا تَخَفْ مَا دُمْتُ أَنَا مَعَكَ . وَأَنْتَ تَعْلَمُ مَبْلَغَ شَجَاعَتِي
وَقُوَّتِي وَ.... وَ مَا كَادَ يُتِمُّ كَلَامَهُ حَتَّى سَمِعَا صَوْتَ دُبٍّ آتِيًا ،
فترَكَ ذلكَ المُدْعَى رَفِيقَهُ . وَجَرَى نَحْوَ شَجَرَةٍ وَصَعِدَ إِلَى قِمَّتِهَا
هَرَبًا مِنَ الدَّبِّ . وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَلْقَى عَلَى الْأَرْضِ وَكَتَمَ نَفْسَهُ .
وَلَمَّا جَاءَ الدَّبُّ دَارَ حَوْلَهُ يَشُمُّ بَدَنَهُ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ نَفْسًا . فَظَنَّ
أَنَّهُ مَيِّتٌ وَتَرَكَهُ وَانصَرَفَ . لِأَنَّهُ لَا يَأْكُلُ الْمَيِّتَةَ .

يَا أَخِي أَنْ تَنْصَحَنِي بِمَا يُرِيحُنِي مِنْ تَعَبِي هَذَا الشَّدِيدِ؟ فَقَالَ لَهُ
 الْحِمَارُ: تَمَارَضْ وَلَا تَأْكُلْ عِلْفَكَ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ وَرَأَى
 صَاحِبَنَا هَكَذَا تَرَكَكَ وَلَمْ يَأْخُذْكَ لِلْجَرَاثَةِ فَتَسْتَرِيحُ. قَالُوا:
 وَكَانَ صَاحِبُهُمَا يَفْهَمُ لِسَانَ الْحَيَوَانَاتِ فَفَهِمَ مَا دَارَ بَيْنَهُمَا مِنَ
 الْحَدِيثِ. ثُمَّ إِنَّ الثَّورَ أَخَذَ بِنَصِيحَةِ الْحِمَارِ وَعَمِلَ بِمُوجِبِهَا. وَلَمَّا
 أَقْبَلَ الصَّبَاحُ حَضَرَ صَاحِبُهُمَا فَرَأَى الثَّورَ غَيْرَ آكِلٍ عِلْفَهُ فَتَرَكَهُ
 وَأَخَذَ الْحِمَارَ بَدَلَهُ. وَحَرِثَ عَلَيْهِ كُلَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ حَتَّى كَادَ يَمُوتُ
 تَعَبًا. فَتَدِمَ عَلَى نَصِيحَتِهِ لِلثَّورِ. وَلَمَّا رَجَعَ عِنْدَ الْمَسَاءِ قَالَ لَهُ الثَّورُ:
 كَيْفَ حَالُكَ يَا أَخِي؟ فَقَالَ: بِخَيْرٍ غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ الْيَوْمَ مَا قَدْ
 هَانَنِي عَلَيْكَ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ الْحِمَارُ: سَمِعْتُ
 صَاحِبَنَا يَقُولُ إِذَا بَقِيَ الثَّورُ هَكَذَا مَرِيضًا يَجِبُ ذَبْحُهُ لِسَلَا
 نَحْسَرِ ثَمَنَهُ. فَارَأَى الْآنَ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى عَادَتِكَ وَتَأْكُلْ
 عِلْفَكَ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَحِلَّ بِكَ هَذَا الْأَمْرُ الْعَظِيمُ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ:
 صَدَقْتَ. وَقَامَ لِلْحَالِ إِلَى عِلْفِهِ فَأَكَلَهُ. فَعِنْدَ ذَلِكَ ضَحِكَ صَاحِبُهُمَا.
 (مَنْزَاهُ): مَنْ كَانَ قَلِيلَ الرَّأْيِ عَمِلَ مَا كَانَتْ عَاقِبَتُهُ
 وَبَالًا عَلَيْهِ.

الدَّيْبَةُ وَصَاحِبُهَا

اصْطَادَ رَجُلٌ دَيْبَةً وَصَارَ يُطْعِمُهَا وَيَسْقِيهَا حَتَّى أَلْفَتْهُ. وَ
 كَانَتْ تُسَاعِدُهُ فِي أَعْمَالِهِ وَتَذْهَبُ لِلصَّيْدِ. وَتُحْضِرُ لَهُ مَا تَضْطَاقُهُ.

فَاعِدُ فِي قَعْرِ الْبَيْرِ . فَقَالَتْ لَهُ : مَا تَصْنَعُ هُنَا ؟ فَقَالَ لَهَا إِنِّي
 أَكَلْتُ نِصْفَ هَذِهِ الْحَبْنَةِ وَبَقِيَ نِصْفُهَا لَكَ فَأَنْزِلِي فَكُلِيهَا .
 فَقَالَتْ : وَكَيْفَ أَنْزِلُ ؟ قَالَ : تَقْعُدِينَ فِي الدَّلْوِ . فَصَعَدَتْ فِيهَا
 فَأَنْحَدَرَتْ وَارْتَفَعَ الثَّلْبُ فِي الدَّلْوِ الْأُخْرَى . فَلَمَّا اتَّقَيَا فِي وَسْطِ
 الْبَيْرِ قَالَتْ لَهُ : مَا هَذَا ؟ قَالَ : كَذَا التَّجَارُ تَخْتَلِفُ . فَضْرَبَتْ
 بِهِمَا الثَّرْبُ الْمَثْلَ فِي الْمُخْتَلِفِينَ .

٣٢

❦ إِنْسَانٌ وَأَسَدٌ وَدُبٌّ ❦

حُكِيَ أَنَّ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنْ أَسَدٍ فَالْتَجَأَ إِلَى شَجَرَةٍ فَصَعِدَ
 عَلَيْهَا . وَإِذَا فَوْقَهَا دُبٌّ يَلْفُطُ ثَمَرَهَا . فَجَاءَ الْأَسَدُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ
 ثُمَّ افْتَرَسَ يَنْتَظِرُ نُزُولَ الْإِنْسَانِ . فَالْتَفَتَ الرَّجُلُ إِلَى الدُّبِّ فَإِذَا
 هُوَ يُشِيرُ إِلَيْهِ بِإِصْبَعِهِ عَلَى فَمِهِ أَنْ أَسْكُتْ لِيَلَّا يَشْعُرَ الْأَسَدُ أَنِّي
 هَهُنَا . فَتَحَيَّرَ الرَّجُلُ وَكَانَ مَعَهُ سِكِّينٌ لَطِيفٌ فَأَخَذَ يَقْطَعُ الْفُضْنَ
 الَّذِي عَلَيْهِ الدُّبُّ حَتَّى أَتَاهُ . فَوَقَعَ الدُّبُّ عَلَى الْأَرْضِ فَوُتِبَ
 عَلَيْهِ الْأَسَدُ فَتَصَارَعَا فَافْتَرَسَ الْأَسَدُ الدُّبَّ وَكَرَّرَ رَاجِعًا وَنَجَا الرَّجُلُ .

٣٣

❦ حِمَارٌ وَثَوْرٌ ❦

زَعَمُوا أَنَّهُ كَانَ لِبَعْضِهِمْ حِمَارٌ قَدْ أَبْطَرَتْهُ الرَّاحَةُ وَثَوْرٌ قَدْ
 أَذَلَّهُ التَّعَبُ . فَشَكَ الثَّوْرُ أَمْرَهُ يَوْمًا إِلَى الْحِمَارِ وَقَالَ لَهُ : هَلْ لَكَ

النَّاسِكَ لَا يَهُودُ كَلْبًا . فَلَمْ يَزَالُوا مَعَهُ عَلَى هَذَا وَ مِثْلِهِ حَتَّى لَمْ
يَشُكَّ أَنَّ الَّذِي يَهُودُهُ كَلْبٌ . وَأَنَّ الَّذِي بَاعَهُ لَهُ سَحَرَ عَيْنَيْهِ .
فَأَظْلَقَهُ مِنْ يَدِهِ فَأَخَذَهُ الْمُحْتَالُونَ وَ مَضَوْا بِهِ .

٣٠

﴿ إِنْسَانٌ وَ أَسَدٌ وَ دُبٌّ فِي بَيْرٍ ﴾

حُكِيَ أَنَّ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنَ الْأَسَدِ فَوَقَعَ فِي بَيْرٍ . وَوَقَعَ
الْأَسَدُ عَلَيْهِ فَرَأَى الْأَسَدُ فِي الْبَيْرِ دُبًّا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ :
كَمْ لَكَ هَهُنَا ؟ فَقَالَ لَهُ : مَنذُ أَيَّامٍ وَ قَدْ قَتَلَنِي الْجُوعُ . فَقَالَ لَهُ :
دَعْنَا نَأْكُلَ هَذَا الْإِنْسَانَ وَ قَدْ كُفِينَا الْجُوعُ . فَقَالَ لَهُ : وَ إِذَا
عَاوَدَنَا الْجُوعُ مَرَّةً أُخْرَى فَمَاذَا نَفْعُ ؟ وَلَكِنَّ الْأَوَّلَى أَتَانَا نَحْلِفُ
لَهُ أَنْ لَا نُؤْذِيَهُ . فَيَحْتَالُ فِي خَلَاصِنَا لِأَنَّهُ أَقْدَرُ مِنَّا عَلَى الْحِيلَةِ .
فَحَلَفَا لَهُ فَأَحْتَالَ حَتَّى خَلَصَ وَ خَلَصَهُمَا . فَكَانَ نَظَرُ الدُّبِّ
أَكَلَ مِنْ نَظَرِ الْأَسَدِ .

٣١

﴿ ثَعْلَبٌ وَضِعٌ ﴾

حُكِيَ أَنَّ الثَّعْلَبَ أَطْلَعَ فِي بَيْرٍ وَ هُوَ عَاطِشٌ وَ عَلَيْهَا رِشَاءٌ
فِي طَرَفِهِ دَلْوَانٌ . فَقَعَدَ فِي الدَّلْوِ الْعُلْيَا فَأَنَحَدَرَتْ فَشَرِبَ . فَجَاءَتْ
الضَّبْعُ فَأَظْلَمَتْ فِي الْبَيْرِ فَأَبْصَرَتْ الْقَمَرَ فِي الْمَاءِ مُتَصِفًا وَ الثَّعْلَبُ

﴿ كَلْبَان ﴾

كَانَ مَرَّةً فِي دَارِ أَصْحَابِ كَلْبٍ دَعْوَةٌ . فَخَرَجَ الْكَلْبُ إِلَى
السُّوقِ فَلَقِيَ كَلْبًا آخَرَ . فَقَالَ لَهُ : أَعْلِمُ أَنَّ عِنْدَنَا الْيَوْمَ دَعْوَةٌ .
فَأَمَضَ بِنَا لِنَقْصِفَ الْيَوْمَ جَمِيعًا فَمَضَى مَعَهُ . فَدَخَلَ بِهِ إِلَى الْمَطْبَخِ .
فَلَمَّا نَظَرَهُ الْخُدَّامُ قَبَضَ أَحَدُهُمْ عَلَى ذَنَبِهِ وَرَمَى بِهِ مِنَ الْحَائِطِ إِلَى
خَارِجِ الدَّارِ فَوَقَعَ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَفَاقَ انْتَقَضَ مِنَ التُّرَابِ
فَرَأَاهُ أَصْحَابُهُ فَقَالُوا : أَيْنَ كُنْتَ الْيَوْمَ ؟ أَكُنْتَ تَقْصِفُ .
فَإِنَّا نَزَلْنَا مَا خَرَجْتَ الْيَوْمَ تَذَرِي كَيْفَ الطَّرِيقُ .
(مَعْنَاهُ) : أَنَّ كَثِيرِينَ يَتَطَفَّلُونَ فَيَخْرُجُونَ مَطْرُودِينَ بَعْدَ
الْإِسْتِخْفَافِ بِهِمْ وَالْهَوَانِ .

﴿ نَاسِكٌ وَمُحْتَالُونَ ﴾

﴿ وَهُوَ مَثَلُ مَنْ صَدَّقَ الْكُذُوبَ الْمُحْتَالَ فَكَانَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾
زَعَمُوا أَنَّ نَاسِكًا اشْتَرَى عِرْبَضًا ضَخْمًا لِيَجْعَلَهُ قُرْبَانًا .
وَأَنْطَلَقَ بِهِ يَهُودُهُ . فَبَصُرَ بِهِ قَوْمٌ مِنَ الْمَكْرَةِ فَاتْتَمَرُوا بَيْنَهُمْ
أَنْ يَأْخُذُوهُ مِنْهُ . فَعَرَضَ لَهُ أَحَدُهُمْ فَقَالَ : مَا هَذَا الْكَلْبُ الَّذِي
مَعَكَ ؟ ثُمَّ عَرَضَ لَهُ آخَرُ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ : مَا هَذَا نَاسِكًا ، لِأَنَّ

﴿ غَزَالٌ وَثَلَبٌ ﴾

عَطِشَ غَزَالٌ مَرَّةً فَجَاءَ إِلَى عَيْنِ مَاءٍ يَشْرَبُ وَكَانَ أَلْمَاءُ
فِي جُبٍّ عَمِيقٍ . فَتَزَلَّ وَشَرِبَ ثُمَّ إِنَّهُ حَاوَلَ الطَّلُوعَ فَلَمْ يَقْدِرْ
فَنَظَرَهُ الثَّلَبُ فَقَالَ لَهُ : يَا أَخِي أَسَأْتَ فِي فِعْلِكَ إِذْ لَمْ تُمَيِّزْ
طُلُوعَكَ قَبْلَ نُزُولِكَ .

﴿ أَسَدٌ وَثَوْرٌ ﴾

أَرَادَ أَسَدٌ مَرَّةً أَنْ يَهْتَرِسَ ثَوْرًا فَلَمْ يَجِسُرْ عَلَيْهِ لِشِدَّتِهِ .
فَمَضَى إِلَيْهِ مُتَمَلِّقًا قَائِلًا : قَدْ ذَبَحْتُ خُرُوقًا سَمِينًا وَأَشْتَهِي أَنْ
تَأْكُلَ عِنْدِي هَذِهِ اللَّيْلَةَ مِنْهُ . فَأَجَابَهُ الثَّوْرُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا
وَصَلَ إِلَى الْعَرِينِ وَنَظَرَهُ فَإِذَا الْأَسَدُ قَدْ أَعَدَّ حَطْبًا كَثِيرًا وَخَلَاقِينَ
كِبَارًا فَوَلَّى هَارِبًا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : مَا لَكَ وَلَيْتَ بَعْدَ مَحِيكَ إِلَى
هُنَا . فَقَالَ لَهُ الثَّوْرُ : لِأَنِّي عَلِمْتُ أَنَّ هَذَا الْأَسَدَ إِذَا لَمَسَ هُوَ
أَكْبَرُ مِنَ الْخُرُوفِ .

(مَعْنَاهُ) : أَنَّهُ يَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ لَا يُصَدِّقَ عَدُوَّهُ .

﴿ كَلْبٌ وَشَوْحَةٌ ﴾

خَطَفَ كَلْبٌ مَرَّةً بُضْعَةً لَحْمٍ مِنَ السَّلَاحِ وَزَلَ يَخْوِضُ
فِي النَّهْرِ . فَظَرَ ظِلًّا فِي الْمَاءِ وَإِذَا هِيَ أَكْبَرُ مِنَ الَّتِي مَعَهُ .
فَرَمَى الَّتِي مَعَهُ فَأَنحَدَرَتْ شَوْحَةٌ فَأَخَذَتْهَا . وَجَعَلَ الْكَلْبُ
يَجْرِي فِي طَلَبِ الْكَبِيرَةِ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا . فَرَجَعَ فِي طَلَبِ الَّتِي
كَانَتْ مَعَهُ فَلَمْ يُصِبْهَا . فَقَالَ : وَيْحِي ، أَنَا الَّذِي أَلْقَيْتُ نَفْسِي
فِي الْفُرُورِ . لِأَنِّي ضَيَّعْتُ مَا كَانَ تَحْتَ يَدِي . وَسَمِعْتُ فِي طَلَبِ
مَا لَيْسَ هُوَ تَحْتَ يَدِي وَلَا يَصْلُحُ لِي :

(مغزاهُ) : لَا يَذْبَحِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ يَتْرَكَ شَيْئًا قَلِيلًا مُوجُودًا
وَيَطْلُبُ شَيْئًا كَثِيرًا مَفْقُودًا .

﴿ أَرَابُ وَتَعَابٌ ﴾

الْأُسُورُ مَرَّةً وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْأَرَابِ حَرْبٌ . فَمَضَتْ
الْأَرَابُ إِلَى التَّعَابِ يَسُومُونَ مِنْهُمْ الْحِلْفَ وَالْمُعَاصِدَةَ عَلَى
الْأُسُورِ . فَقَالُوا لَهُمْ : لَوْلَا أَنْ عَرَفْنَاكُمْ وَلَوْلَا أَنَّنَا نَعْلَمُ لِمَنْ
تَحَارِبُونَ لَفَعَلْنَا ذَلِكَ .

(معناه) : أَنْ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ أَلَّا يُحَارِبَ مَنْ هُوَ أَشَدُّ

بَأْسًا مِنْهُ .

قَالَتْ ضَرَبْتُهَا النَّحْلَةَ بِحُمَتِهَا . وَفِيَا هِيَ تَمُوتُ قَالَتْ فِي نَفْسِهَا :
لَقَدْ اسْتَوْجِبْتُ مَا نَالَني مِنَ السُّوءِ . فَإِنِّي لَا أَحْسِنُ الزَّفَرَ
فَكَيْفَ بِأَلْعَلِّ .

(مَفْرَاهُ) : أَنَّ أَنْاسًا كَثِيرِينَ يَدَّعُونَ مَا لَا يَنْبَغِي لَهُمْ
فَتَنْفِضُحُ عَاقِبَتَهُمْ .

٢٣

❦ مَثَلُ الْخِزْرِ وَالْأَتَانِ ❦

كَانَ عِنْدَ رُومِيٍّ خِزْرِيٌّ فَرَبَطَهُ إِلَى أَسْطُوَانَةٍ وَوَضَعَ أَلْفَ
بَيْنَ يَدَيْهِ لِيَسْمَنَهُ . وَكَانَ يَجْنِيهِ أَتَانٌ لَهَا جَحْشٌ . وَكَانَ ذَلِكَ
الْجَحْشُ يَلْتَقِطُ مِنَ أَلْفِ مَا يَتَنَازَرُ . فَقَالَ لِأُمِّهِ : يَا أُمَّاهُ ! مَا
أَطْيَبَ هَذَا أَلْفَ لَوْدَامَ . فَقَالَتْ لَهُ : يَا بُنَيَّ لَا تَقْرَبْهُ فَإِنَّ وِرَاءَهُ
الطَّامَةَ الْكُبْرَى . فَلَمَّا أَرَادَ الرُّومِيُّ أَنْ يَذْبَحَ الْخِزْرِيَّ وَوَضَعَ
السِّكِّينَ عَلَى حَلْقِهِ جَعَلَ يَضْطَرِبُ وَيَفْخُ . فَهَرَبَ الْجَحْشُ وَأَتَى
إِلَى أُمِّهِ وَأَخْرَجَ لَهَا أَسْنَانَهُ وَقَالَ : وَيْحَكَ يَا أُمَّاهُ أَنْظِرِي هَلْ
بَقِيَ فِي خِلَالِ أَسْنَانِي شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ أَلْفٍ فَأَقْلَعِيهِ . فَمَا أَحْسَنَ
الْقَنَعَ مَعَ السَّلَامَةِ !

فَخَبَطَهُ الْأَسَدُ فَأَطَارَ رَأْسَهُ . ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الثَّعْلَبِ وَقَالَ : مَا كَانَ أَجْهَلَ صَاحِبِكَ بِالْقِسْمَةِ . هَاتِ أَنْتَ ! فَقَالَ : يَا أَبَا الْحَارِثِ ! الْأَمْرُ وَاضِحٌ . الْحِمَارُ لِنَدَانِكَ وَالظَّبْيُ لِعِشَانِكَ وَتَظَلُّ بِالْأَرْبَابِ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : ! مَا أَفْضَاكَ ! مَنْ عَلَّمَكَ هَذَا أَنْفَقَهُ ؟ فَقَالَ : ! رَأْسُ الذِّئْبِ الطَّائِرُ مِنْ جُشْتِهِ .

٢١

❦ مَثَلُ قَارَةِ الْبَيْتِ وَقَارَةِ الصَّحْرَاءِ ❦

قِيلَ : ! إِنَّ قَارَةَ الْبُيُوتِ رَأَتْ قَارَةَ الصَّحْرَاءِ فِي شِدَّةٍ وَمِخْنَةٍ . فَقَالَتْ لَهَا : مَا تَضْمِنِينَ هَهُنَا ؟ أَذْهَبِي إِلَى الْبُيُوتِ الَّتِي فِيهَا أَنْوَاعُ النَّعِيمِ وَالْخِصْبِ . فَذَهَبَتْ مَعَهَا . وَإِذَا صَاحِبُ الْبَيْتِ الَّذِي كَانَتْ تَسْكُنُهُ قَدْ هَيَّأَ لَهَا الرِّصْدَ لَبَنَةً تَحْتَهَا شَحْمَةٌ . فَاقْتَحَمَتْ لِتَأْخُذَ الشَّحْمَةَ فَوَقَّتْ عَلَيْهَا اللَّيْنَةُ فَحَطَّمَتْهَا . فَهَرَبَتْ الْقَارَةُ الْبُرِّيَّةُ وَهَزَّتْ رَأْسَهَا مُتَعَجِّبَةً وَقَالَتْ : ! أَرَى ! نِعْمَةً كَثِيرَةً وَبَلَاءً شَدِيدًا . أَلَا إِنَّ الْإِلْفَايَةَ وَالْفَقْرَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ غِنَى يَكُونُ فِيهِ الْمَوْتُ . ثُمَّ فَرَّتْ إِلَى الْبُرِّيَّةِ .

٢٢

❦ خُنْفَسَةُ وَنَحْلَةٌ ❦

قَالَتْ خُنْفَسَةُ مَرَّةً لِنَحْلَةٍ : لَوْ أَخَذْتَنِي مَعَكَ لَعَسَلْتُ مِثْلَكَ وَأَكْثَرَ . فَأَجَابَتْهَا النَّحْلَةُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى وِفَاءِ مَا

(مَعْنَاهُ): أَنَّ الشَّرَّيرَ يَقْدِرُ أَنْ يُفْسِدَ الْخَيْرَ وَ قَلِيلًا مَا
يُصَاحُّهُ الْخَيْرُ .

﴿ ثَلَبٌ وَ طَبْلٌ ﴾

﴿ وَ مُوْثَلٌ مِّنْ يَسْتَكْبِرُ الشَّيْءُ حَتَّى يُجِيرَهُ فَيَسْتَضِيرُهُ ﴾

زَعَمُوا أَنَّ ثَلَبًا أَتَى أَجْمَةً فِيهَا طَبْلٌ مُّعَلَّقٌ عَلَى شَجَرَةٍ . وَ
كُلَّمَا هَبَّتِ الرِّيحُ عَلَى قُضْبَانِ الشَّجَرَةِ حَرَّكَتْهَا فَضَرَبَتْ الطَّبْلَ فَسَمِعَ
لَهُ صَوْتُ عَظِيمٌ . فَتَوَجَّهَ الثَّلَبُ نَحْوَهُ لِمَا سَمِعَ مِنْ عَظِيمِ
صَوْتِهِ . فَلَمَّا وَصَلَ إِلَيْهِ وَجَدَهُ ضَخْمًا فَأَيَّقَنَ فِي نَفْسِهِ بَكْثَةً
الشَّحْمِ وَاللَّحْمِ . فَعَالَجَهُ حَتَّى شَقَّهُ . فَلَمَّا رَأَاهُ أَجُوفًا لَا شَيْءَ
فِيهِ قَالَ : لَا أَدْرِي لَعَلَّ أَفْشَلَ الْأَشْيَاءِ أَجْهَرُهَا صَوْتًا وَ
أَعْظَمُهَا جُثَّةً .

﴿ أَسَدٌ وَ ثَلَبٌ وَ ذِئْبٌ ﴾

﴿ وَ مُوْثَلٌ مِّنْ أَمْعَطَ يَغْتَرِهِ وَاعْتَبَرِهِ ﴾

إِصْطَحَبَ أَسَدٌ وَ ثَلَبٌ وَ ذِئْبٌ . فَخَرَجُوا يَتَصِيدُونَ .
فَصَادُوا جِمَارًا وَ أَرْزَبًا وَ ظَبْيًا . فَقَالَ الْأَسَدُ لِلذِّئْبِ أَقْسِمُ بَيْنَنَا .
فَقَالَ : الْأَمْرُ بَيْنَ الْخِمَارِ لِلْأَسَدِ وَ الْأَرْزَبِ لِلثَّلَبِ وَ الطَّبْيِ لِي .

بِذَلِكَ . ثُمَّ فَعَلَ بِذَلِكَ مَا فَعَلَهُ بِهَذَا . وَهَكَذَا حَتَّى كَادَ يَذْهَبُ
بِالْجَنَّةِ . فَقَالَتْ لَهُ الْقِطَّتَانِ : نَحْنُ رَضِينَا بِهَذِهِ الْقِسْمَةِ فَأَعْطِنَا
الْجَنَّةَ . فَقَالَ : إِذَا كُتُمَا أَنْتُمَا رَضِيْتُمَا فَإِنَّ الْعَدْلَ لَا يَرْضَى .
وَمَا ذَالَ يَقْضُمُ الْقِسْمَ الرَّاجِحَ مِنْهُمَا كَذَلِكَ حَتَّى أَتَى عَلَيْهِمَا
جَمِيعًا . فَرَجَعَتِ الْقِطَّتَانِ بِحُزْنٍ وَخَيْبَةٍ وَهُمَا تَقُولَانِ :
وَمَا مِنْ يَدٍ إِلَّا يَدُ اللَّهِ فَوْقَهَا . وَلَا ظَالِمٌ إِلَّا سَيَلِي بِأَظْلَمِ .

١٧

❦ صَائِدٌ وَعُصْفُورٌ ❦

كَانَ صَائِدٌ يَصِيدُ الْعَصَافِيرَ فِي يَوْمٍ بَارِدٍ . فَكَانَ يَذْبُحُهَا
وَالدُّمُوعُ تَسِيلُ . فَقَالَ عُصْفُورٌ لِصَاحِبِهِ : لَا بَأْسَ عَلَيْكَ مِنْ
الرَّجُلِ . أَمَا تَرَاهُ يَبْكِي ؟ فَقَالَ لَهُ الْآخَرُ : لَا تَنْظُرْ دُمُوعَهُ
وَأَنْظُرْ مَا تَصْنَعُ يَدَاهُ .

١٨

❦ أَسْوَدٌ ❦

أَقْبَلَ أَسْوَدٌ فِي فَضْلِ الشِّتَاءِ يَأْخُذُ الثَّلَجَ وَيَفْرُكُهُ بِهِ
بَدَنَهُ . فَقِيلَ لَهُ : لِمَاذَا ذَلِكَ ؟ فَقَالَ : لَعَلِّي أَبْيَضُ . فَقَالَ
لَهُ حَكِيمٌ : يَا هَذَا لَا تُثَبِّبْ نَفْسَكَ فَرُبَّمَا أَسْوَدَ الثَّلَجُ مِنْ
جِسْمِكَ وَهُوَ بَاقٍ عَلَى حَالِهِ .

كَيْفَ أَنْتُمْ وَكَيْفَ أَحْوَالُكُمْ؟ فَقَالُوا: إِنَّا بَخِيرٌ يَوْمَ لَا زَى
وُجُوهَكُمْ.

(مَفْرَاهُ): أَنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ يُظْهِرُونَ الْمَحَبَّةَ وَ يُبْطِنُونَ
الْبَغْضَاءَ.

﴿إِنْسَانٌ وَالْمَوْتُ﴾

حَمَلَ إِنْسَانٌ مَرَّةً جُرْزَةَ حَطَبٍ . فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَعْيَا
وَرَضِيَ مِنْ حَمْلِهَا رَمَى بِهَا عَنْ كَتِفِهِ وَدَعَا عَلَى رُوحِهِ بِالْمَوْتِ .
فَشَخَّصَ لَهُ الْمَوْتُ قَائِلًا : هَا أَنَاذَا . لِمَ دَعَوْتَنِي ؟ فَقَالَ لَهُ
الْإِنْسَانُ : دَعَوْتُكَ لِتَحْوِلَ هَذِهِ الْجُرْزَةَ مِنَ الْحَطَبِ عَلَى كَتِفِي .
(مَفْرَاهُ): أَنَّ الْعَالَمَ بِأَسْرِهِ يُحِبُّ الدُّنْيَا وَإِنَّمَا يَمِلُّ مِنَ
الضَّعْفِ وَالشَّقَاءِ .

﴿قِطَّانٌ وَالْقِرْدُ﴾

اخْتَطَفَتْ قِطَّانٍ جُبْنَةً وَذَهَبَتْ بِهَا إِلَى قِرْدٍ لِكَيْ يَقْسِمَهَا
بَيْنَهُمَا . فَقَسَمَهَا إِلَى قِسْمَيْنِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الثَّانِي وَوَضَعَهُمَا
فِي مِيزَانِهِ . فَرَجَحَ الْأَكْبَرُ . فَأَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِأَسْنَانِهِ وَهُوَ
يُظْهِرُ أَنَّهُ يُرِيدُ مُسَاوَاتَهُ بِالْأَصْغَرِ . وَلَكِنْ إِذْ كَانَ مَا أَخَذَهُ
مِنْهُ هُوَ أَكْثَرُ مِنَ اللَّازِمِ رَجَحَ الْأَصْغَرُ فَفَعَلَ بِهَذَا مَا فَعَلَهُ

﴿ قَطُّ ﴾

دَخَلَ قَطُّ مَرَّةً دُكَانَ حَدَادٍ فَأَصَابَ الْمِرْدَ فَأَقْبَلَ يَلْحَسُهُ
بِلِسَانِهِ وَالْدَّمُ يَسِيلُ مِنْهُ وَهُوَ يَبْلَعُهُ وَيَطْنُهُ مِنَ الْمِرْدِ إِلَى
أَنْ فَنِيَ لِسَانُهُ فَمَاتَ .

(مَغْرَاهُ) : الْجَاهِلُ لَا يُفِيْقُ مِنْ جَهْلِهِ مَا دَامَ الطَّمَعُ
غَالِبًا عَلَيْهِ .

﴿ صَبِيٌّ وَعَرَبٌ ﴾

كَانَ صَبِيٌّ يَصِيدُ الْجُرَادَ مَرَّةً فَنَظَرَ عَرَبًا فَظَنَّهَا جَرَادَةً ،
فَقَدَّ يَدَهُ لِيَأْخُذَهَا ثُمَّ تَبَاعَدَ عَنْهَا . فَقَالَتْ لَهُ : لَوْ أَنَّكَ قَبَضْتَنِي
بِيَدِكَ لَتَخَلَّيْتَ عَنْ صَيْدِ الْجُرَادِ .

(مَغْرَاهُ) : أَنَّ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ أَنْ يُمَيِّزَ بَيْنَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ
وَيُدَبِّرَ لِكُلِّ شَيْءٍ تَذْبِيرًا عَلَى حِدَتِهِ .

﴿ النُّمُسُ وَالْدَّجَاجُ ﴾

بَلَغَ النُّمُسُ أَنَّ الدَّجَاجَ قَدْ مَرَضُوا ، فَلَسُوا جُلُودَ طَوَاوِيسَ
وَأَتَوْا لِيَزُورُوهُمْ ، فَقَالُوا لَهُمْ : السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الدَّجَاجُ .

سَالِيَانُ وَجُنُودُهُ إِلَى هُنَاكَ وَصَدَّ الْهَدُودُ إِلَى الْجَوِّ وَصَادَ
جَرَادَةٌ وَكَسَرَهَا وَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ وَقَالَ : كُلُوا ، فَمِنْ قَاتِهِ
اللَّحْمُ لَمْ تَفْتَهُ الْمَرْقَةُ . فَضَحِكَ سَالِيَانُ وَجُنُودُهُ . وَأَخَذَهُ
بَعْضُ الشُّعْرَاءِ فَقَالَ :

وَكُنْ قَتُوعًا فَقَدْ جَرَى مِثْلُ . إِنْ قَاتَكَ اللَّحْمُ فَاشْرَبِ الْمَرْقَةَ .

١٠

❦ كِلَابٌ وَتَعَلَبٌ ❦

أَصَابَ الْكِلَابُ مَرَّةً جِلْدَ سَبْعٍ فَأَقْبَلُوا يَنْهَشُونَهُ ، فَبَصُرَ
بِهِمُ التَّعَلَبُ فَقَالَ لَهُمْ : أَمَا إِنَّهُ لَوْ كَانَ حَيًّا لَرَأَيْتُمْ مَخَالِيهَ
كَأَنِّيَابِكُمْ وَأَطْوَلَ .

(مَفْرَاضُ) : أَلْتَهَى عَنْ الشَّمَاتَةِ بِالمَوْتِ .

١١

❦ أَلُوْزٌ وَالْخُطَافُ ❦

أَلُوْزٌ وَالْخُطَافُ تَشَارَكَا فِي الْمَعِيشَةِ فَكَانَ مَرَعَاهُمَا فِي
مَجَلٍّ وَاحِدٍ . فَمَرَّ بِهِمَا الصَّيَّادُونَ يَوْمًا . فَمَا كَانَ مِنَ الْخُطَافِ إِلَّا
أَنْ طَارَ وَسَلِمَ . فَاِمَّا أَلُوْزٌ فَأَذْرَكَ وَذُبِجَ .

(مَفْرَاضُ) : مَنْ عَاشَرَ مَنْ لَا يُشَاكِلُهُ أَحَاقَ بِهِ السُّوءَ .

﴿اللُّصُوصُ وَأَبُو بَكْرِ الرَّبَّانِيُّ﴾

دَخَلَ اللَّصُوصُ عَلَى أَبِي بَكْرِ الرَّبَّانِيِّ يَطْلُبُونَ شَيْئًا .
وَرَأَاهُمْ يَدُورُونَ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ : يَا فِتْيَانُ ، هَذَا الَّذِي تَطْلُبُونَهُ
فِي اللَّيْلِ قَدْ طَلَبْنَاهُ فِي النَّارِ فَمَا وَجَدْنَاهُ ، فَضَحِكُوا وَخَرَجُوا .

﴿سَيِّدُنَا عُمَرُ وَعَامِلُهُ﴾

دَخَلَ عَامِلٌ عَلَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَجَدَهُ مُسْتَقِيمًا وَ
صَبِيحَانُهُ يَلْعَبُونَ عَلَى بَطْنِهِ . فَأَنْكَرَ ذَلِكَ فَقَالَ عُمَرُ : كَيْفَ
أَنْتَ مَعَ أَهْلِكَ ؟ قَالَ : إِذَا دَخَلْتُ سَكَتَ النَّاطِقُ . فَقَالَ :
أَعْتَزِلُ فَإِنَّكَ لَا تَرْفُقُ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ فَكَيْفَ تَرْفُقُ بِأُمَّةٍ
مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ .

﴿ضِيَاةُ الْهَذْهِدِ﴾

قِيلَ إِنَّ الْهَذْهِدَ قَالَ لِسُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنِّي أُرِيدُ
أَنْ تَكُونَ فِي ضِيَاةِي . فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ : أَنَا وَحْدِي ؟ فَقَالَ :
لَا ، بَلْ أَنْتَ وَالْعَسْكَرُ فِي جَزِيرَةٍ كَذَا فِي يَوْمٍ كَذَا . فَمَضَى

﴿التَّحْوِيُّ وَالْمَلَّاحُ﴾

رَكِبَ نَحْوِي سَفِينَةً فَقَالَ لِلْمَلَّاحِ : أَتَعْرِفُ التَّحْوِيَّ؟ قَالَ :
لَا . قَالَ : ذَهَبَ نِصْفُ عُمرِكَ . فَهَاجَتِ الرِّيحُ وَأُضْطَرَبَتِ السَّفِينَةُ
فَقَالَ الْمَلَّاحُ : أَتَعْرِفُ السَّبَّاحَةَ؟ قَالَ : لَا . قَالَ : ذَهَبَ كُلُّ عُمرِكَ .

﴿إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ وَالْفَنَى﴾

قَالَ رَجُلٌ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمَ : أَقْبِلْ مِنِّي هَذِهِ الْجَبَّةَ . قَالَ :
إِنْ كُنْتَ غَنِيًّا قَبْلَهَا مِنْكَ . فَقَالَ : أَنَا غَنِيٌّ . قَالَ : كَمْ مَالُكَ؟
قَالَ : أَلْفَانِ . قَالَ : أَيسْرُكَ أَنْ يَكُونَ أَرْبَعَةُ آلَافٍ؟ قَالَ :
نَعَمْ . قَالَ : أَنْتَ فَقِيرٌ لَا أَقْبِلُهَا مِنْكَ .

﴿الِلِّصُّ وَالْفَقِيرُ﴾

دَخَلَ لِصٌّ عَلَى بَعْضِ الْفُقَرَاءِ فَفَتَّشَ أَلْيَتَ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ
شَيْئًا فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قَالَ صَاحِبُ أَلْيَتِهِ : إِذَا خَرَجْتَ فَأَغْلِقِ
أَلْبَابَ . قَالَ الْلِصُّ : مِنْ كَثَرَةِ مَا أَخَذْتُ مِنْ بَيْتِكَ تَسْتَخْدِمُنِي !

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١

﴿مُنَجِّمٌ وَرَجُلٌ﴾

سَأَلَ مُنَجِّمٌ رَجُلًا عَنْ طَالِعِهِ فَقَالَ : تَيْسٌ . قَالَ : لَيْسَ
فِي السَّمَاءِ تَيْسٌ . قَالَ الرَّجُلُ : كَانَ يَقُولُ الْمُنَجِّمُونَ : الطَّالِعُ فِي
وِلَادَتِي جَدْيٌ وَ أَنَا صِرْتُ كَهَلًا فَلَا بُدَّ أَنْ يَصِيرَ طَالِعِي تَيْسًا .

٢

﴿الْإِسْكَندَرُ وَالنِّسَاءُ﴾

قَصَدَ الْإِسْكَندَرُ مَوْضِعًا فَحَارَبَتْهُ النِّسَاءُ فَكَفَّ عَنْهُنَّ فَقَالَ :
إِنَّ هَذَا جَيْشٌ إِنْ غَلَبْنَاهُ مَا لَنَا مِنْ فَخْرٍ ، وَإِنْ كُنَّا مَغْلُوبِينَ
فَذَلِكَ فَضِيحَةُ الدَّهْرِ .

٣

﴿أَعْرَابِيٌّ وَحَالُهُ﴾

قِيلَ لِأَعْرَابِيٍّ : كَيْفَ أَصْبَحْتَ ؟ قَالَ : لَا كَمَا يَرْضَى اللَّهُ
تَعَالَى وَلَا الشَّيْطَانُ وَلَا أَنَا . فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْضَى أَنْ أَكُونَ
عَابِدًا ، وَالشَّيْطَانُ أَنْ أَكُونَ كَافِرًا ، وَأَنَا أَرْضَى أَنْ أَكُونَ
مَرْذُوقًا ، وَلَسْتُ كَذَالِكَ .

کتاب مطالعة

للسنة الثالثة والرابعة من المدارس الثانوية في يوغوسلافيا

تأليف

الدكتور شاكر سيقيريج و محمد پاشيج و محمد خانجيج

طبع على نفقة إدارة الأوقاف بسرای بوسنه

في مطبعة الحكومة بسرای بوسنه - ۱۳۵۵ هـ و ۱۹۳۶ م

